Bloemenkrans

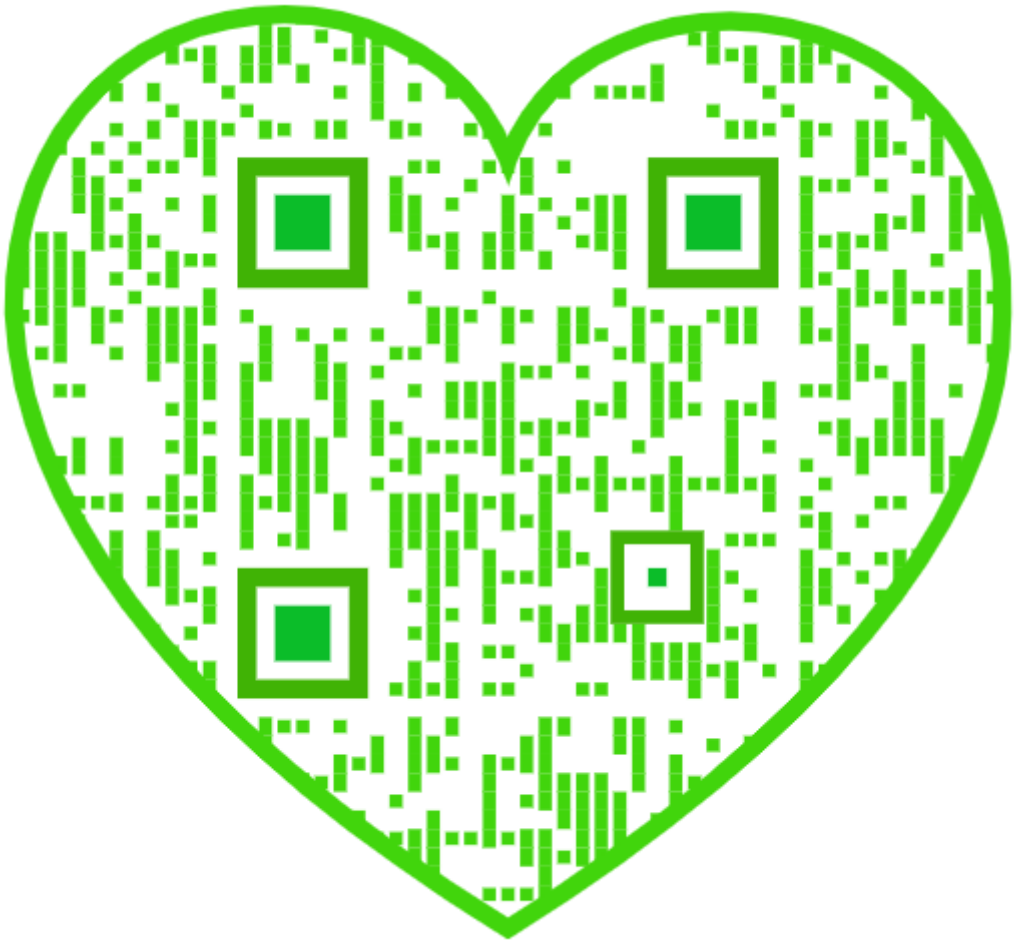

Brussel. — Drukkerij van J. JANSSENS, 25, Harnasmakersstraat.

Bloemenkrans

BLOEMLEZING

UIT DE WERKEN VAN

HENDRIK CONSCIENCE

GESCHREVEN TUSSCHEN

1837 EN **1860**

SAMENGESTELD

DOOR

H.-N. VAN KALKEN

Leeraar aan de normaalscholen van Brussel en aan de tuinbouwschool van Vilvoorden

BRUSSEL

J. LEBÈGUE EN Co, UITGEVERS

46, MAGDALENASTRAAT, 46

HENDRIK CONSCIENCE

Pierre-François Conscience, oud-zeeman, opzichter bij de keizerlijke scheepstimmerwerf te Antwerpen, trad, den 8en Februari 1809, in den echt met Cornelia Balieu, eene aanminnige, jonge Vlaamsche. Het gezin woonde in de Pompstraat, gelegen in de toen zoo volkrijke en schilderachtige Sint-Andries-wijk; hier werd Hendrik Conscience geboren, den 3en December 1812. Wel was dien dag het hart der ouders vol dankbare vreugde, want nauwelijks eene maand geleden hadden zij hun eerste kind door den dood verloren. Maar de kleine Hendrik was een zwak en ziekelijk kind, en dokter Tartare had, op den angstig ondervragenden blik van vader en moeder Conscience, bedenkelijk het hoofd geschud. Toch durfde hij de troostende verzekering geven, dat de kleine wel tot een man zou opgroeien, indien hij eerst maar den leeftijd van zeven jaar zou bereikt hebben.

Het kind genoot alle zorg, die liefderijke moedermin slechts kan uitvinden; het groeide op, doch het bleef mager, ziekelijk, kwijnend.

Intusschen hadden er in België, als overal, groote gebeurtenissen plaats gehad. Napoleon was gevallen en België hield op, een Fransch wingewest te zijn. Petrus Conscience verloor zijne betrekking; evenwel wilde hij Antwerpen niet verlaten. Zijne vrouw begon eenen kruidenierswinkel en hijzelf kocht en verkocht allerlei dingen, waarmede iets te verdienen viel. De winkel ging voorspoedig en de ouders vonden weinig tijd om zich met hunne kinderen bezig te houden. « Met hunne kinderen, » want in 1815 was hun een tweede zoon geboren, Jan, een kloeke, gezonde jongen. Op den zolder lagen een aantal oude boeken, die als pondpapier in den winkel moesten dienen. Deze zolder werd het aardsch paradijs voor den kleinen

Hendrik. Hier kon moeder hem uren lang alleen laten; hier doorsnuffelde hij ieder boek, om jacht te maken op beeldekens en prenten; hier vond hij stof voor zijnen weetlust, hier werkte zijne kinderlijke verbeelding, en wanneer hij later, als man, op dien tijd terugzag, verklaarde hij nog: « Dit heeft, meer dan eenige andere omstandigheid, invloed op mijne toekomst uitgeoefend. »

Die goede tijd mocht niet blijven duren. Het arme kind verzwakte zoodanig, dat het niet meer kon loopen en den ganschen dag moest blijven liggen op een bedje, dat de moeder vóór het venster geplaatst had. In stille droomerij volgde het dan geduldig de vroolijke spelen der jongens in de straat. Maar als moeder een half uurtje den winkel kon verlaten, kwam zij bij haren Hendrik zitten. Dat waren kostelijke oogenblikken voor den kleinen lijder. Dan vertelde zij van allerlei wonderlijke dingen, van spoken en heksen, van duivels, dieven en moordenaars. Maar niet altijd waren de vertelsels zoo vreeselijk. De zoete moederstem sprak ook van den hemel, van Sint Pieter met zijnen langen, witten baard en met zijne groote sleutels. Wat was het daar schoon! Overal prachtige bloemen en heerlijke dingen! En de kinderen aten er rijstepap, met zilveren lepeltjes! Was het wonder, dat het kind onwillekeurig de oogjes sloot, als wilde het zich gereed maken tot de reis naar het schoone Paradijs?

's Avonds waren het andere vertellingen, want dan was vader aan het woord. De oud-strijder verhaalde van zijn leven op zee, van zeeslagen en stormen, van zijne gevangenschap te Normancross, van den grooten Napoleon. En het kind luisterde ingespannen, met groote oogen, alles trouw opnemend in zijn zwak kinderhoofdje, waarmede zijne rijke verbeelding dan weder eindelooze, schoone of vervaarlijke beelden schiep.

Zoo werd Hendrik zeven jaar oud, en de voorspelling van den geneesheer Tartare werd bewaarheid, want Hendrik genas en kon weldra zelfs met zijn jonger broertje naar school gaan. Maar beiden trof nu ook een verlies, diep, oneindig diep, onherstelbaar: hunne goede moeder stierf.

* * *

De jongensjaren waren voor Hendrik aangebroken. Na den schooltijd zwierf hij met zijne makkers door de straten en stegen van 't schipperskwartier, volop genietend van 't jeugdig kinderleven. Als de avondschemering begon te vallen en de puntgevels der huizen grillige en geheimzinnige vormen aannamen in het halfduister, dan

verzamelden de knapen zich op een veilig hoekje van de straat. Dan waren het vreemde spookgeschiedenissen, oude legenden, volksverhalen, die de wilde spelen vervingen. Hoe angstig werd er geluisterd naar de slechte plagerijen van den Langen Wapper, die alle vormen en gestalten kon aannemen, een schrik was voor allen, en wiens helsch spotgelach het bloed in de aderen deed verstijven. En des Zondags ging men naar den Poesjenellenkelder, waar het kunstgevoel der aanschouwers gestreeld werd door de opvoering van *Doctor Faustus*, *Jan van Parijs*, de *Ridder met de Zwaan*, *Genoveva van Brabant*, *Ourson en Valentijn*. Neen, al kostten de plaatsen één, twee of zelfs drie centen, het uitgegeven geld werd niet beklaagd, want men had heerlijk genoten.

In 1822 verliet Peter Conscience de stad, om zich in eene afgelegen buitenwijk te vestigen. Daar bewoonde hij met zijne twee kinderen eene soort van kluis, omgeven van eenen grooten hof. De beide knapen leefden er in volkomen afzondering en in volle vrijheid. Hendrik was nu tien jaar oud; de stille, landelijke omgeving werkte geweldig op zijne kinderlijke ziel, en hier leerde hij de Natuur liefhebben en bewonderen. In later jaren schreef hij nog : « Het is daar, in de kluis ten *Groenen hoek*, dat in mij een innig gevoel der natuurschoonheid is gegroeid. Toen ik, bij de ontstaande Lente, er voor de eerste maal ontwaakte, was alles wat mij omringde geheel nieuw voor mij. Ik voelde de zoete lucht mij in de longen dringen ; ik zag de dauwdruppels als peerlen in den kelk der bloemen glinsteren, het zonnelicht tusschen de kruiden spelen, de vogels in het geboomte dartelen, duizenden diertjes onder mijne oogen wemelen. Ik hoorde den nachtegaal zijne liefelijke tonen gorgelen, het morgenlied van mindere zangers door de ruimte galmen, het gesnor der werkzame honigbij aan mijne ooren gonzen... Alles rondom mij zong, juichte en glansde van levensblijheid, onder eenen blauwen hemel, zoo breed en zoo onpeilbaar diep als de oneindigheid zelve. Dit aangrijpend schouwspel, de stilte, de eenzaamheid waarin ik leefde, hadden eenen machtigen indruk op mijnen geest, en nu eerst werd ik, in den vollen zin des woords, een droomer. »

* * *

Toen Hendrik veertien jaar oud was, had er eene groote verandering in zijn leven plaats. Zijn vader hertrouwde met eene boerendochter van Westmalle, en strenge regel en tucht kwamen het zorgelooze leven van vroeger vervangen. Weinigen tijd later vestigde de

familie zich te Borgerhout, en Hendrik zou worden opgeleid voor het onderwijs. Wij zien hem dan ook eerst werkzaam in de school van mijnheer Vercammen, later in het instituut van den heer Delin, toen eene gewichtige gebeurtenis eenen ganschen omkeer in zijn leven bracht. De Omwenteling van 1830 was uitgebroken, en wanneer, na de gevechten van Berchem, de eerste vrijwilligers te Borgerhout aankwamen, en men overal de juichkreten hoorde : « De Belgen! Daar zijn de Belgen! », toen was ook voor Hendrik Conscience de nieuwe levensrichting bepaald. Ondanks de hevige berispingen en de tegenwerking zijns vaders, deed hij zich als vrijwilliger inschrijven en volgde het leger naar de grenzen. Bij het afscheidsnemen was de laatste les van den ontroerden vader : « Hendrik, gedenk immer het spreekwoord : Ieder is het kind zijner eigen werken. Van nu af is uw lot in uwe handen ; het zal zijn, wat gij zelf het zult maken. »

Hendrik Conscience deelde dus al de lotgevallen van het Belgisch leger in de eerste jaren na 1830. Soldaat in het hart is hij echter nooit geweest ; daarvoor was zijn aard te zoet, te week zelfs. Recht gelukkig was hij alleen te midden der eenvoudige boeren van de Kempen ; daar ook ontwikkelde zich bij hem het eigenaardig en keurig talent, dat wij later in zijne dorpsvertellingen terugvinden. « Het was gedurende den eersten tijd van mijn soldatenleven, » zegt hij, « dat ik de bewoners der Kempen, hunne gewoonten en hunne eenvoudige doch uiterst schoone inborst leerde kennen en doorgronden. Het Belgisch fourrierken, waar hij met een logement-biljet verscheen, deed zich spoedig beminnen door menschen, wier karakter zoozeer met het zijne overeenkwam in zachtheid, in levenslust en in eene onuitlegbare zucht tot mildheid en tot liefde. Hij zat met de lieden rond het vuur bij den koeketel en vertelde wondere dingen ; hij voegde de handen te zamen en bad met hen aan den disch ; hij volgde hen ter kerke en knielde nevens hen ; hij liep met de jonge lieden naar het veld en hielp aan den arbeid ; maar bovenal was hij de lieveling der kinderen, die met hoogmoed aan beide zijne handen wandelden en niet zelden tranen stortten, als de Belg, hun goede vriend, naar een ander dorp vertrekken moest. »

Omstreeks 1834 ontwikkelde zich in Hendrik Conscience die onwederstaanbare neiging tot dichterlijk mijmeren, die hem somtijds geheel uit den kring van het gewone leven trok. Het oogenblik, waarop hij zijne ware roeping zou gevoelen, was echter nog niet gekomen. Hij begon met gedichten, en is nooit dichter geworden. Hij schreef in de Fransche taal, en werd de Vlaamsche volkschrijver bij uitnemendheid. Toch werpen die eerste proeven een eigenaardig

licht op het gemoedsleven van den jongen droomer, want een anderen naam verdiende hij toen niet. Zijnen dienst als soldaat vergat hij zoozeer dat hij herhaaldelijk straf opliep; zijne kameraden noemden hem spottend den poëet, of den zot.

Na volbrachten diensttijd keerde Conscience tot het burgerlijk leven weder. Noch de noodzakelijkheid om zich een onafhankelijk bestaan te verschaffen, noch de hevige tegenkanting zijns vaders konden zijne diepgeplante zucht naar letterkundigen arbeid onderdrukken. Jonge dichters en kunstenaars, vooral zijn vriend De Laet, moedigden hem aan, om den strijd voor de Kunst niet op te geven. Hij doorworstelde toen zware en *moeilijke dagen*, de toekomst scheen hem somber en duister. De kennismaking met de « Beschrijvinghe der gantscher Nederlanden, andersins ghenoemt Nederduytslandt, door Lodowicum Guicciardinum », bracht hem eindelijk op den weg, die hem tot roem zou leiden. *Het Wonderjaar*, zijn eerste Vlaamsche roman, verscheen in 1837; een jaar later vestigde hij zijnen naam door zijn meesterwerk : *De Leeuw van Vlaanderen*. En waren de *moeilijke dagen* voor hem nog niet verdwenen, de sterre der hoop rees voor zijne oogen, zij wenkte tot moedig voortgaan op den ingeslagen weg. En toen later die onafgebroken reeks van verhalen volgden, sprekend van eigen zede en aard, roerend van toon, weldadig van strekking, toen verwierf Hendrik Conscience zich meer dan eer en roem, toen won hij de liefde van den ganschen Nederlandschen stam, en in zijne aanspraak tot het volk, op 25 September 1881, kon hij met eerlijke overtuiging zeggen : « Gij bemint mij, omdat ik u weergegeven heb, wat van u was; omdat ik u het leven uwer voorvaders, omdat ik u uw eigen leven heb voorgehouden; omdat ik u deed zien dat gij een trotsch verleden hebt, en ons Vlaamsch en huiselijk leven kuisch en rein is. »

H. Van Kalken.

I

Het Wonderjaar.

(1837)

« Het was in den jare onzes Heeren 1566. » Conscience schildert den droeven toestand der Nederlanden onder het juk van Spanje. Op eene geheime bijeenkomst der ontevredenen, wordt aan een jong edelman, Lodewijk, eene zending opgedragen naar Wolfangh, een berucht roover. (*Onderweg wordt hij door een onweder overvallen; hij vindt beschutting in de hut van eenen armen landman, en schenkt eene zeer milde gift aan de kinderen.*) Na zijne gelukkige terugkomst te Antwerpen, verneemt hij, dat Godmaert, de vader van zijne beminde, op last van Valdès in de gevangenis is geworpen en de gruwelijkste martelingen heeft moeten doorstaan. Valdès wordt door een edelman gedood, en daardoor wordt de redding van Godmaert mogelijk gemaakt. De algemeene ontevredenheid, te Antwerpen, eindigt met den schrikkelijken Beeldenstorm.

LODEWIJK IN DE HUT VAN DEN LANDMAN.

Nu had Lodewijk reeds het dorp Wyneghem ter zicht, en nog drie uren gaans zou hij het doel zijner reis bereiken ; doch de lucht, die bij den gezichteinder duister en zwart werd, voorspelde onzen jongen pelgrim geen gunstig weder. Hij reed niettegenstaande moedig voort, en, zijn paard de sporen in de zijde gedrukt hebbende, nam hij eenen snellen draf, om, zoo het mogelijk ware, den storm te ontgaan, zonder zijne zending te verachteren. De wolken verhieven zich langzaam en drijvende boven zijn hoofd ; reeds zag hij eenige waterdruppelen op het getuig zijns paards blinken.

Hij was het dorp Schilde verre voorbij en bereikte juist het grondgebied van Zoersel, wanneer de lichtende bliksem over de toppen der boomen rees, en een brullende donderslag de zwarte wolken openscheurde. De wind joeg den regen schuins en met geweld voort. Het water leekte bij beken van des reizigers kleederen ; de wegen werden

bijna onbruikbaar, en het paard, door de gedurende bliksems verschrikt, wilde niet dan door slagen en tegen dank voort. Nu zag Lodewijk eene hut voor zich staan en spoedde zich, zooveel hij kon, om deze te bereiken.

« Wie klopt daar ? » werd er bevende gevraagd.

« Een reiziger, die u verzoekt hem voor het onweder te bergen, » antwoordde Lodewijk.

Op des jongelings zachte stem herstelden zich de inwoners der hut, en de deur werd geopend.

« Welkom, mijnheer, » sprak een man, wiens rug onder den arbeid gebogen was, « kom binnen ! »

Lodewijk, zijn paard aan den landman overlatende, trad de arme woning in. De moeder des huisgezins zat, met vier kleine kinderen voor een Lieve-Vrouwebeeld geknield, te bidden.

« Zagen de verdwaalden welk een heilzamen troost deze menschen in dit beeld vinden, » dacht Lodewijk, « zij zouden niet in hun voornemen voortgaan. »

De landman had het paard onder een afhangend dak geplaatst, en kwam zich bij zijnen gast voegen.

« Het is leelijk weder, mijnheer, » sprak hij op eene beleefde wijze.

« Ja, vader, » antwoordde de jonker, « ik acht mij gelukkig zoo gastvrij door u onthaald te worden. »

Intusschen zette de heidebewoner brood en boter op de tafel.

« Mijnheer, » hernam hij, « dit is alwat wij bezitten; zoo het u belieft iets daarvan te eten, het is u uiterharte gegund. »

« Vader, » antwoordde de jongeling met dankbaren glimlach, « de Kempenlanden zijn vermaard om de liefde, welke de inwoners den vreemdelingen betoonen. Ik kan ook niet nalaten u over uwe dienstbaarheid te prijzen, en wil derhalve dezen maaltijd gretig en in dank aannemen. »

Terwijl hij deed wat hij zeide, werd de lucht klaarder; de donder had zich verwijderd; evenwel sloeg de regen nog met geweld in de bladeren der boomen. De vrouw had haar gebed geëindigd en blies in het vuur, waarvóór zij Lodewijks mantel had te drogen gehangen. De lieve kinderen, als roosjes blozende en als wilde geitjes rond de kamer huppelende, kwamen langzaam dichter en dichter bij Lodewijk en wezen elkander het schitterende goud zijner kleederen aan. Eindelijk zich meer verstoutende, waren zij op des jonkers knieën geraakt. Hij kuste menigmaal de streelende wichtjes. De goede vrouw wilde hem van haie kinderen ontlasten, doch hij bad haar hen te laten begaan.

« Die heer ziet gaarne kinderen, » zeide zij zachtjes tot haren man.

Een fiere moederblik kwam in hare oogen schitteren. Vroolijk was zij, daar zij zag, dat haar kroost waardig was door zulk een treffelijken jonkheer geliefkoosd te worden.

« Gij zijt gelukkig, » sprak Lodewijk, « omdat gij weinig bezit; voorwaar, ik zeg u, dat bij ons, in de wijde prachtige wereld, niet zulke zuivere vreugd als in deze hut te vinden is. »

« Het is waar, » antwoordde de landman; « God heeft den vrede niet alleen aan de rijken gegund; wij kennen ook blijdschap en geluk. »

Zijne kinderen beziende, voegde hij er bij met eenen diepen zucht :

« Nochtans, jonkheer, overweeg in uw hart wat pijn het mij onophoudend zijn moet, aan mijne beminde kinderen niets in deze wereld te kunnen nalaten, om hen voor honger en ellende te bewaren! Die dagelijksche smart kent gij niet. »

« Inderdaad, » hernam Lodewijk, « wat zouden deze arme kinderkens doen, indien de dood u ontijdig van hen wegnam? »

« Mijn vader had zich eene hut in het bosch gebouwd, » sprak de landman, « en door zwoegen en zorgen een deel lands vruchtbaar gemaakt; na zijnen dood heeft mijn oudste broeder alles behouden. Ik en mijne goede vrouw, zoo arm als ik zelf, hebben deze hut met zwaren arbeid, stuk voor stuk te zamen gevoegd, en, als kinderen der natuur, de vogelen der lucht nagevolgd; zij bouwen zich een nest om hun kroost voor regen en koude te bergen : zoo ook deden wij; want onze eerstgeborene kwam den voltooiden arbeid bekronen. Van dan af hebben wij, met 's Hemels zegen, de dagen rustig bij het zweet onzes aanschijns geteld, en de heide met geweld gedwongen ons te voeden. Maar zoo de Almogende ons vroegtijdig aan onze kinderen ontrukt, dan zullen zij, nog jong zijnde, geene kracht of vernuft bezitten om zich ook, als wij, hutten te bouwen... en bedelen zal hunne eénige hulp zijn. »

Door droevig nadenken gefolterd, liet hij het hoofd op de borst zakken.

Eensklaps blonk er eene zonderlinge vreugd op Lodewijks gelaat; hij antwoordde niet op de klachten van den droeven vader, maar ging droomend uit de hut naar de plaats, waar zijn paard stond. Iets uit zijne reismaal getrokken hebbende, kwam hij terug bij het huisgezin, dat nog in dezelfde houding zat.

« Vader, » sprak hij, terwijl hij de beurze, die hij in de hand

hield, opende, « ik wil uw vriendelijk onthaal en vaderlijke teederheid beloonen. »

Hij legde vier hoopen gelds, waarvan elke uit tien stukken gouds bestond, op de zwarte tafel neder.

« Hier hebt gij, goede vader, » ging hij voort, « tien geldstukken voor ieder uwer kinderen. Gebruik ze ten hunnen voordeele, en dat zij bij Gods genade zich nimmer genoodzaakt vinden eene hut te bouwen. »

Te vergeefs wachtte hij op het antwoord der verbaasde lieden. Allen zagen hem verdwaald aan. Tranen leekten over des grijsaards wangen, en de moeder was zeker van gevoel beroofd; want in haar was geen ander teeken van leven te vinden, dan de stijve uitdrukking harer oogen.

« Wel, vader, gij verwerpt mijne gift niet? » vroeg Lodewijk.

« God zende over u, edelmoedige jongeling, en over degene, die uw lot zal deelen, den eeuwigen zegen, dien Hij den barmhartigen beloofd heeft! » riep de vader in verrukking uit.

En de vrouw zat weenende voor Lodewijk op den grond.

« Voor u, weldoener mijner kinderen, » schreide zij met doffe stemme, en op het Lieve-Vrouwebeeld wijzende, « voor u zal ik eeuwig, eeuwig bidden. En die bank zal onder mijne knieën verslijten eer ik u, die ons een engel van troost zijt, vergete!... »

Hare tranen vloeiden van dankbaarheid en blijdschap over Lodewijks handen. Deze gebood haar te vergeefs op te staan.

« Laat mij, lieve jonkheer, » zuchtte zij, « mijne tranen voor u storten. Mijn hart is te vol van dankbaarheid en liefde. Ik bid u, dat ik de schuld mijner kinderen moge betalen. Onttrek mij uwe hand niet, jonkheer; God ziet mijne blijde tranen en zal deze voor mij aan u vergelden... »

Zij snikte hoorbaar, en licht zou men gedacht hebben dat droefheid haar kwelde. De hemelsche glimlach, die tusschen hare tranen zweefde, en de blikken, welke zij smeekend den jonker toestuurde, toonden hoezeer zij van geluk en dankbaarheid was vervuld.

Lodewijk, die zich aan deze vurige eerbewijzing wilde onttrekken, stond van zijnen zetel op en wierp het geld in een potje, dat op de kas stond. Na veel moeite had hij de opgetogene ouders tot stilte gebracht. Hij zette zich, welgemoed over zijne daad, bij het krakend vuur neder.

« Zeg mij, » vroeg hij, toen hij zag, dat het maar weinig meer regende, « waar is toch het Zoerselbosch gelegen? »

« Het Zoerselbosch! Het Zoerselbosch! » riep de landman verbaasd, alsof hij dit niet verstond. « Wilt gij dáár naartoe? »

« Heden moet ik nog dáár zijn, » antwoordde de jongeling.

De verschrikte man legde hem de hand op den schouder, om meer nadruk aan zijne woorden te geven.

« Jonker, » sprak hij, « de dood wacht u in het Zoerselbosch! »

« Waarom? » vroeg Lodewijk.

« Wel, heer, » antwoordde de landman, « hoe gelukkig acht ik mij, dat gij mij daarvan gesproken hebt. Nu kan ik u, mijnen weldoener, toch van eenen zekeren dood bevrijden. Weet dat Wolfangh, een man, die schrik en moord met zich sleept, dat bosch bewoont, en dat geen mensch, daarin getreden, zijne roekeloosheid niet met het leven betaald heeft. Eergisteren is nog een reiziger, jong en moedig als gij zijt, bij het bosch gevonden. Twintig dolksteken hadden hem het hart doorboord! Zoo gij mij eene gunst bewijzen wilt, luister naar mijne woorden. Keer terug, of wij zouden bittere tranen over uw lijk te storten hebben. »

« Vader, » antwoordde Lodewijk, « ik moet, wat gevaar er ook zij, den schrikkelijken Wolfangh zelven zien en spreken. Niets kan mij van dit voornemen doen afwijken. »

« Ik beklaag u, jonker, » sprak de landman treurig. « Niettemin ben ik vergenoegd, eens gelegenheid te vinden om u mijne dankbaarheid te bewijzen, en zal u zelfs tegen uwen wil vergezellen. »

« Neen, neen, » viel Lodewijk in zijne rede, « dit wil ik niet. Laat mij mij zelven aan het gevaar blootstellen; uwe kinderen eischen uwe vaderlijke zorg : en ik, » zuchtte hij, « heb kinderen noch vrouw! »

« Neen, heer, » riep de landman, « daarin zal ik u niet gehoorzamen! »

De moeder luisterde met bange aandacht op dezen woordenstrijd en wakkerde haren man aan, om niet voor des jongelings bevel te zwichten.

« Volg hem, ja, volg hem! » sprak zij hem toe. « Bevrijd onzen weldoener voor ongeval, of ik zal geen rustig oogenblik meer hebben. »

En twee tranen leekten haar blinkend op de wangen.

Zij naderde de Lieve-Vrouw en zag het beeld met smeekende blikken aan.

« Gaat, » riep zij, « gaat! Ik zal God voor u beiden bidden. »

Lodewijk wilde de dankbare heibewoners niet langer weerstreven.

« Welnu, » hernam hij, na de kinderen omhelsd en de vrouw de hand gedrukt te hebben, « volgt mij, vader. Ik hoop, dat ik met Gods hulp hier nogmaals eenen smakelijken maaltijd houden zal. »

Nu werd het paard, dat beter dan zijn meester gegeten had, voor de deur gebracht. Lodewijk en de landman verlieten de hut, om het Zoerselbosch in te treden en Wolfangh met zijne bende op te zoeken.

II

De Leeuw van Vlaanderen.

(1838)

Conscience schildert de hardnekkige worsteling der Vlaamsche gemeenten tegen Philippe le Bel en Johanna van Navarre; *de vernietiging van het Fransche leger in den slag van Kortrijk.* — « Gij, Vlaming, die dit boek gelezen hebt, overweeg bij de roemrijke daden, welke het bevat, wat Vlaanderen eertijds was, — wat het nu is, — en nog meer, wat het worden zal, indien gij de heilige voorbeelden uwer vaderen vergeet. »

DE SLAG DER GULDEN SPOREN.

De Vlaamsche ridders, die in Kortrijk geherbergd waren, lagen allen te bed, toen de tijding van de komst der Franschen, als een schrikkelijk nieuws door de stad loopende, hen kwam wekken. Seffens liet Gwijde de bazuinen aanheffen en de trommen rondgaan. Een uur later waren al de in de stad zijnde mannen tegen de wallen vergaderd. De ridders waren ook in volle uitrusting toegeloopen, in de meening dat de Franschen hen onmiddellijk zouden aanvallen.

Dewijl het te vreezen was, dat de kastelein van Lens gedurende het gevecht uit het kasteel kwam en op de stad viel, deed men de Yperlingen uit de legerplaats treden, om de Fransche bezetting te

bewaken en hare uitvallen te beletten [1]). Aan de Steenpoort werd eene talrijke wacht gesteld, om de vrouwen en kinderen binnen de muren te houden ; want de benauwdheid was zoozeer onder hen, dat zij nog denzelfden nacht door de velden wilden ontvluchten. Een onvermijdelijke dood bedreigde hen : van den eenen kant kon de kastelein van Lens met zijne wreede soldeniers alle oogenblikken uit het slot vallen ; van den anderen kant was het vooruitzicht nog akeliger, want zij hadden geen betrouwen genoeg in het geringe getal hunner gewapende broeders, om te hopen, dat de zege door hen behaald wierd. En waarlijk, indien heldenmoed en onversaagdheid den Vlamingen niet belet hadden het gevaar te merken, zouden zij ook wel aan hunne laatste bede gedacht hebben ; want, terwijl er reeds meer voetvolk in het Fransche leger dan in het hunne was, bleven er bovendien nog tweeëndertig duizend ruiters te bevechten.

De Vlaamsche oversten berekenden de kansen van den aanslag met koelen bloede ; hoe groot hunne dapperheid en strijdlust ook waren, konden zij echter het gevaar niet verbergen : de heldenmoed belet den mensch niet, al het akelige eener gesteltenis te zien ; hij doet den ingeboren schrik des doods niet vergaan, maar geeft den man macht genoeg om die krachtroovende aandoeningen te overwinnen en te trotsen ; — tot daar slechts kan de ziel het lichaam tot zijne vernietiging drijven. Voor zich zelven vreesden de Vlaamsche heeren niet ; maar het vaderland, de vrijheid, die men tegen eene zoo ongelijke macht ging verspelen, boezemde hun een angstig voorgevoel in. Ondanks de weinige hoop, die zij mochten koesteren, besloten zij den strijd te aanvaarden en liever als helden op het slagveld te sterven, dan eene schandelijke onderwerping te doen.

De jonge Machteld met de zuster van Adolf en meer andere edelvrouwen werden naar de abdij van Groeninge gezonden, om aldaar eene veilige schuilplaats te hebben, indien de Franschen Kortrijk vermeesterden. Dit alles alzoo beschikt zijnde, namen de ridders nog eenige andere maatregelen en vertrokken te gelijk naar het leger.

De veldheer Robert d'Artois was wel een ervaren en dapper krijgs-

[1]) Die van Ypre een groot deel
Lagen binnen ende hoeden den Casteel
Tot XII hondert, wel te gereken
Met swerten rocken gelike peke.

(*Spiegel Historiael.*)

man, maar hij was al te vermetel ; hij dacht het hier niet noodig met voorzichtigheid te werk te gaan, en stelde zich voor, dat hij met den eersten aanval het Vlaamsche leger overhoop zou loopen. Die trotsche meening was ook in de harten zijner mannen ; ja zooverre, dat, terwijl het leger van Gwijde zich in de duisternis tot den slag bereid maakte, het Fransche leger zoo gerust sliep, alsof het ergens in eene vriendenstad geherbergd ware geweest. Op hunne tallooze ruiterij steunende, waren zij overtuigd, dat niets aan zulk een heir tegenstand bieden kon. Indien zij echter niet zoo onbezonnen en met zooveel vermetelheid waren te werk gegaan, zouden zij de plaats, waarop zij strijden moesten, eerst wel bezien en de voordeelen en nadeelen harer ligging berekend hebben. Dan zouden zij hebben bevonden, dat de grond tusschen beide legers hunne ruiterij ten onnutte maakte ; — doch waartoe kon die overtollige zorg hun dienen ? Was het Vlaamsche leger hun der moeite waard om voorzichtigheid te gebruiken ? Robert d'Artois dacht het niet.

Het heir der Vlamingen had op den Groeninger Kouter stand genomen. Achter hen, ten noorden, liep de Leie, eene breede rivier, die allen aanval langs dien kant onmogelijk maakte ; voor de slagorde vloeide de Groeningerbeek [1]), welke door hare breedte en hare lage, modderige boorden de Fransche ruiterij eenen onverwinbaren hinderpaal aanbood ; de rechtervleugel steunde tegen dit deel der wallen van Kortrijk, in welker nabijheid Sint-Martenskerk staat ; de linkervleugel was door eene bocht der Groeningerbeek omvangen in zulker voege, dat de Vlamingen als op een eiland stonden en moeilijk konden aangetast worden. De uitgestrektheid, die hen van het Fransche leger scheidde, bestond uit eenige lage weiden, welker grond door de Mosscherbeek, die er kronkelend doorliep, bewaterd en doorweekt was. Dus moest de Fransche ruiterij ten minste over twee kleine rivieren springen, eer zij iets kon uitrichten ; en het was niet gemakkelijk die hinderpalen over te komen, aangezien de voeten der paarden op de moerassige boorden geenen steun vinden konden, en er tot de knieën moesten inzakken.

De Fransche veldheer ging te werk, alsof hij op eenen vasten en harden grond zou strijden, en ontwierp den aanval op eene wijze, die met de krijgskunde niet overeenstemde — zoo waar is het, dat een al te groot betrouwen den mensch onvoorzichtig maakt.

[1]) De Groeningerbeek, welke in dien tijd volgens de kronieken dertien voet breed was, is heden slechts een geringe waterloop, die evenals de Gaversche beek uit de moerassige weiden der pachthoeve *Vierschare ten akkere* voortspruit.

Bij het aanbreken van den dag, eer de zon hare gloeiende schijf op de kim vertoonde, stonden de Vlamingen reeds in slagorde geschaard tegen de Groeningerbeek. Mijnheer Gwijde voerde het bevel over den linkervleugel en had al de mindere ambachten van Brugge met zich; Eustachius Sporkijn, met de lieden van Veurne, stond in het midden dier bende; — de tweede schaar had mijnheer Jan Borluut tot aanleider, en telde vijfduizend Gentenaars; de derde schaar stond onder mijnheer Willem van Gulik en was uit de wevers en vrijlaten van Brugge gevormd; de rechtervleugel, die tegen de wallen van Kortrijk raakte, bestond uit de beenhouwers met hunnen deken Breydel en de Zeeuwsche Laten; mijnheer Jan van Renesse was over dezen bevelhebber. De andere Vlaamsche ridders hadden geene vaste plaats; zij gingen waar het hun goeddacht, of waar hunne hulp kon noodig zijn. De elfhonderd Naamsche ruiters werden achter de slagorde geplaatst; want men wilde ze niet gebruiken, opdat er geene wanorde onder het voetvolk kwame.

Eindelijk begon het Fransche leger zich ook te bereiden. Duizend bazuinen hieven te gelijk hunne scherpe tonen aan, de paarden brieschten, en de wapens klonken met zulk een ijselijk gedruisch dooreen, dat de Vlamingen, bij het naken van dit doodsgevaar, met eene huiverige koude werden bevangen. Welk eene ontzaglijke wolk vijanden ging op hen storten! Voor die moedige mannen was dit niets, — zij gingen sterven, dit wisten zij; maar hunne verlaten vrouwen en kinderen, wat zouden die geworden? O, op dit plechtig oogenblik dachten zij allen aan hetgeen zij meest op aarde beminden — De vader werd met innige pijn gefolterd, nu hij zijne zonen den vreemden tot slaven laten moest; en de zoon zuchtte weemoedig bij de heugenis zijns grijzen, kranken vaders, die nu alleen ten prooi der dwingelandij blijven zou. — In hen waren twee driften: de onversaagdheid en de angst. Wanneer deze twee hartstochten zich in tegenwoordigheid van een dreigend gevaar te zamen smelten, veranderen zij in razernij. Dit gebeurde onder de Vlamingen; hunne oogen werden stijf en beweegloos, hunne tanden nepen zich bitsig opeen, een brandende dorst kwam hunnen mond dor en droog maken, en de adem, die uit hunne hijgende longen opkwam, was kort en lastig. Eene schrikverwekkende stilte heerschte boven het leger; niemand gaf zijne aandoeningen aan anderen te kennen; want allen waren in sombere gepeinzen verzonken. Reeds eenigen tijd stonden zij aldus in eene lange rij geschaard, toen de zon boven de kim gerezen zijnde, hun het leger der Franschen liet zien.

De ruiters waren zoo menigvuldig, dat een korenveld minder aren

draagt, dan er speren boven de vijandelijke benden uitstaken. De paarden der voorste gelederen stampten ongeduldig met de voeten, en besproeiden hunne ijzeren deksels met witte vlokken schuim. De bazuinen zonden hunne galmende tonen als een feestgejuich door de zuchtende boomen van het Neerlanderbosch — en zweepend speelde de wind in de wentelende vouwen der wimpels en banieren. De stem der veldheeren kwam dit krijgsgerucht bij poozen beheerschen, terwijl soms de wapenkreet : « Noël ! Noël ! Frankrijk ! Frankrijk ! » uit eene bende opging en alle ander geschal verdoofde [1]). Ongeduldig en vol moed waren de Fransche ridders ; zij prikkelden hunne slagpaarden met de punt der spoor, om hun meer drift in te boezemen, en dan weder streelden zij ze en spraken tot hen, opdat zij de stem huns meesters in den strijd beter zouden herkennen. — Wie zal de eer hebben van den eersten steek ? was de algemeene gedachte, die hen van ongeduld vervoerde. Die eer was onder de ridderen zeer groot ; wanneer ze hun in eenen voornamen slag te beurt viel, roemden zij er hun gansche leven op als op een bewijs van onbetwistbare dapperheid ; allen hielden daarom hunne paarden gereed en de speer geveld, om op het eerste bevel, op het minste teeken des veldheers, vooruit te springen.

In de weiden, die nevens het leger lagen, bewogen de Fransche voetknechten zich in wentelende scharen, en dreven langzaam als eene schrikbare slang met kronkelende wendingen door het veld, terwijl de grootste stilte onder hen heerschte.

Toen Gwijde bemerkte, dat de aanval ging geschieden, zond hij duizend slingerwerpers, onder bevel van Salomon, heer van Sevecote, tot tegen de beek, om de Fransche voorwacht te ontrusten ; dan deed hij aan zijne onderscheidene benden eene richting nemen, welke hen in een vierkant schikte en hun toeliet in het midden der legerplaats te zien. Een altaar van zoden was aldaar opgericht ; de groote standaard van Sint-Joris, beschermer der krijgers, ontvouwde den ridder met den draak, boven het hoofd eens priesters, die in vol plechtgewaad op de trappen van het altaar bezig was met gebeden

[1]) Dus begonden die vianden naken
Men zal hier mogen doden maken
Vrouwen, weduwen, kinder, wesen.
Die Vlamingen stonden in vresen
Jegens die vreselike ontmoet ;
Sine mogen achterwerd niet ontgaen
Ende vore eest vlien gedaen :
D'een gingen in den anderen dringen. (*Spiegel Historiael.*)

voor den goeden uitslag des gevechts te storten. Zijne aanroeping geëindigd hebbende, klom hij op den bovensten trap des altaars, keerde zich naar het volk en hief zijne handen boven het leger.

Plotseling en met dezelfde beweging zonken al de scharen ten gronde en ontvingen in doodsche stilte de laatste zegening [1]). Zij werden bij die plechtigheid zeer ontroerd; een onbekend gevoel kwam hunne harten in edele zelfverloochening ontsteken, en het scheen hun, dat de stemme Gods hen tot den marteldood riep. Met een heilig vuur vervuld, vergaten zij alles, wat hun op aarde dierbaar was, en werden in geestontheffing tot de helden hunner vaderen opgevoerd. Dan werd hun boezem wijder, het bloed bruiste onstuimiger door hunne aderen, en zij hijgden naar den strijd als naar de verlossing.

De priester, zijne handen tot zich trekkende, richtten zij zich even stilzwijgend op; de jonge Gwijde sprong van zijn paard, kwam te midden van hen en riep :

« Mannen van Vlaanderen! geheugt u de roemrijke daden uwer vaderen — zij telden hunne vijanden niet. Hun onverschrokken bloed bevocht die vrijheid, welke de vreemde dwingelanden ons willen ontrooven. Gij ook zult heden uw bloed voor dit heilige pand doen stroomen; en, zoo wij sterven moeten, het zij dan als een vrij en manhaftig volk, als nooit getemde leeuwenzonen! — Denkt aan God, wiens tempels zij verbrand hebben; aan uwe kinderen, die zij moorden zullen; aan uwe benauwde vrouwen : aan al wat gij bemint — en dan zullen onze vijanden, indien wij bezwijken moeten, niet op de zege roemen; want er zullen meer Walen dan Vlamingen op onzen bodem gevallen zijn. Geeft acht op de ruiters, steekt uwe goedendags tusschen de beenen der paarden, en verlaat uwe scharen niet. — Wie een verslagen vijand plundert, al wie uit den strijd wil loopen, zult gij zelf doodslaan, ik beveel het u. Indien er een lafaard onder u bevonden wordt, hij sterve door uwe handen; zijn bloed kome over mij alleen [2]). »

Hij bukte zich met geestdrift en nam een weinig aarde van den

[1]) Een priester toonde alsdan het Heilig Sakrament aan het gansche leger en gaf de algemeene zegening. Al de mannen, in dit plechtig oogenblik nederbuigende, namen van den vaderlandsche grond een weinig aarde, hetwelk zij op hunne lippen brachten. (Voisin.)

[2]) Hy seyde : Lieve broeders ende vrienden! peynst om uwe wijfs en om uwe kinderen en sijt vrome lieden en maect goeden moet en vecht, so dat ghi u lant met eere houden meucht; die cracht van victorien comt van God alleenlic denghenen die recht hebben; elk sal speere yeghen speere voughen, ende pijnt altijd omme die peerden te quetsene daer ghi meucht; want die peerden faelgierende dye lieden

grond. Het in den mond stekende, verhief hij zijn stem hooger en riep :

« Bij deze dierbare aarde, die ik in mij dragen wil, heden zal ik sterven of overwinnen!

Al de scharen bukten zich te gelijk, en aten insgelijks een weinig aarde van den vaderlandschen grond. Die aarde, in hunnen boezem zinkende, vervulde hen met een gevoel van stille razernij en van somberen wraaklust. Vergiftig scheen de blik hunner starre oogen; men zag hunne aangezichten afwisselend bleek of rood worden, terwijl eene doodsche uitdrukking er op bleef staan. Een dof gebrom, als het bulderen des orkaans in den schoot der holle rotsspelonken, ontstond onder het vervoerde leger ; al de kreten, al de eeden vereenigden zich tot een naar gerucht, waaruit men slechts verstaan kon:

« Wij willen en zullen sterven ! »

De slagorde werd in aller haast hernomen en gelijk te voren tegen de Groeningerbeek geschikt.

Onderwijl was Robert d'Artois met eenige Fransche veldheeren tot op een kleinen afstand van het Vlaamsche leger genaderd, om het te verkennen. Zijne boogschutters werden terstond tegen de slingerwerpers van Gwijde aangevoerd, en men zag de voorwachten der beide legers elkander reeds eenige afzonderlijke pijlen of steenen toezenden, terwijl Robert zijne ruiters vooruit deed zakken. Ziende, dat Gwijde zich op eene enkele rij met zijn volk geschaard had, verdeelde hij zijn leger in drie lichamen [1]) ; het eerste, onder Rodolf de Nesle, was tienduizend man sterk ; het tweede hield hij onder zijn eigen bevel, en vormde het uit de beste benden, ten getalle van vijftienduizend uitgelezene ruiters; het derde, dat de achterwacht hebben moest en tot de bewaring der legerplaats bestemd was, liet hij onder geleide van Gui de Sint-Pol. Gelijk hij zich bereid maakte om met die verbazende heirkrachten tegen het Vlaamsche leger in te loopen, kwam de heer Jean de Barlas, overste der vreemde benden, bij hem en sprak hem aldus aan :

« Om de liefde Gods, mijnheer d'Artois, laat mij met mijne mannen

sijn te wille ende moeten vallen ter eerden ; ende als si van den peerden ghevallen sijn dat men se allen doodsla, en niemant en vanghe noch en ransoenere, ende dat niemand en roove noch pilgiere noch vliede. Want so wie rooft oft vliet men sallen selve doodslaen, dus hebt alle gader goeden moet. (*Die excellente Cronike.*)

[1]) Alle de Vlaemsche soldaten wierden in eene slagorde gestelt, maer zeer digte; hetwelk de Franschen verstaen hebbende, hebben hun volk, hetwelk in negen benden verdeeld was, alleenelijk in dry slagreken gestelt.

(*Cronycke van Vlaenderen.*)

ten strijde gaan ; stel de bloem der Fransche ridders niet bloot om door de handen dezer bijeengeraapte Vlamingen te sterven ; het zijn razende mannen, die door de wanhoop uitzinnig zijn. Ik ken hunne gewoonte : zij hebben hunnen voorraad in de stad gelaten. Blijf gij hier in slagorde, en ik met mijne lichte ruiterij zal ze te Kortrijk afsnijden en hen met kleine aanvallen bezig houden. De Vlamingen eten veel en de ganschen dag door — zij hebben veel levensmiddelen noodig ; indien wij ze hun ontrooven, zullen zij weldra van honger moeten vertrekken, en dan kunt gij in eene gunstiger plaats hen overvallen. Alzoo zoudt gij dit gespuis geheel verdelgen, zonder veel edel bloed te vergieten. »

De Konstabel de Nesle en meer andere heeren keurden dien raad goed ; maar Robert, door verbolgenheid verblind, wilde er geenszins van hooren, en raasde tegen Jean de Barlas, dat hij zwijgen zou.

Al die voorbereidsels hadden den tijd doen voorbijsnellen ; het was reeds zeven uren in den morgen, toen de Fransche ruiters zich op twee slingerworpen van den vijand bevonden. Tusschen de schutters der Franschen en de steenwerpers der Vlamingen lag de Mosscherbeek in zulker voege, dat zij elkander niet naderen konden en er slechts weinige mannen aan beide zijden dood bleven. De Seneschalk d'Artois gaf aan Rodolf de Nesle, aanleider van het eerste lichaam, bevel tot den aanval.

De eerste schaar ruiters sprong met onstuimige drift vooruit en rende tot bij de Mosscherbeek ; maar hier zonken zij tot aan de zadels in het slijk. Elkander overhoop loopende, vielen de voorsten van hunne paarden en werden door de Vlamingen doodgeworpen, of versmachtten in den modder. Die er uit geraken konden, keerden in aller haast terug en dorsten het niet meer wagen, zich nog zoo roekeloos bloot te stellen [1]). Onderwijl stond het Vlaamsche leger beweegloos achter de tweede beek, den val der vijanden in de diepste stilzwijgendheid aanziende.

De Konstabel Rodolf, merkende dat de doortocht voor zijne ruiteren onmogelijk was, kwam bij mijnheer d'Artois en riep :

« Voorwaar, ik zeg u, graaf, dat wij onze lieden in groot gevaar stellen met hen alzoo in die beek te jagen ; geen enkel paard wil of kan er over. Laat ons liever onze vijanden uit hunne legerplaats lokken : geloof mij, gij waagt ons allen in dit spel. »

[1]) De eerste ridders, die, in de vlakte komende, over de beek wilden rijden, zonken tot aan den zadel in het slijk en werden door de pijlen der Vlaamsche schutters doorboord. (VOISIN.)

Maar de veldheer was al te zeer door spijt en woede beheerscht, om op den wijzen raad acht te geven; hij schreeuwde met grammoedigheid:

« Konstabel, dit is een Lombardenraad! Zijt gij bang van dien hoop wolven, of zoudt gij van hun haar hebben? »

Hierdoor wilde hij te kennen geven, dat de Konstabel de Vlamingen beminde en hen ter schande van Frankrijk wellicht begunstigen wilde. Rodolf, door dit verwijt gekwetst, ontstak in hevigen toorn; hij naderde dichter bij den veldheer en antwoordde met bitsigen nadruk:

« Gij twijfelt aan mijnen moed? Gij hoont mij? Maar ik vraag u, — durft gij mij op staanden voet en alleen tusschen den vijand volgen? Ik zal u zooverre brengen, dat gij nimmer wederkomen zult... »

Eenige andere ridders wierpen zich tusschen de twee twistende veldheeren en deden zooveel door hunne woorden, dat zij hen tot bedaren brachten; zij vertoonden insgelijks aan den Seneschalk, dat de doortocht bij de beek onmogelijk was; maar hij wilde er niet van gesproken hebben en gebood aan Rodolf, dat hij opnieuw zou vooruitgaan [1]).

De Konstabel, door spijt vervoerd, rende met zijne scharen onstuimig naar het Vlaamsche leger; maar bij de beek vielen al de ruiters der eerste gelederen overhoop. De eene verpletterde den anderen, en meer dan vijfhonderd versmachtten in die verwarring, terwijl de Vlamingen zoo menigvuldige steenen onder hen wierpen, dat hunne harnassen en helmen op hunne leden werden verpletterd. Mijnheer d'Artois, dit ziende, werd genoodzaakt de benden van Rodolf terug te roepen. Met de grootste moeite kon men dit lichaam weder tot regelmatige scharen vormen; want er was eene schrikkelijke verwarring onder hen gekomen.

Intusschentijd had mijnheer Jean de Barlas eene plaats gevonden, waar men door de eerste beek gemakkelijker waden kon, en was met tweeduizend kruisboogschutters er overgetrokken. In de weide geraakt zijnde, waar de Vlaamsche slingeraars stonden, schikte hij zijne mannen in eene dichtgesloten schaar, en begon zoovele ijzeren schichten op de Vlaamsche slingeraars te zenden, dat de lucht er

[1]) Meer andere oversten, die insgelijks de moeilijkheid van den aanval gezien hadden, maakten ook den graaf hunne aanmerkingen; die vorst wilde naar niets luisteren. (VOISIN.)

door verduisterd werd [1]). Een groot getal Vlamingen vielen dood of gekwetst op de weide, en de Fransche schutters wonnen op hen veel gronds.

Mijnheer Salomon van Sevecote had zelf den slinger van eenen gesneuvelden ambachtsman opgenomen, en moedigde de zijnen door zijn voorbeeld aan; maar een ijzeren pijl boorde door het voorstuk van zijnen helm en wierp hem dood ter aarde. De Vlamingen, hunnen aanleider nevens zoovele makkers ziende vallen, en geene keien meer hebbende, deinsden zonder wanorde naar hun leger af. Een enkel slingenaar van Veurne bleef te midden der weide alleen staan, alsof hij de schichten der Franschen trotsen wilde. Beweegloos stond hij, alhoewel de pijlen boven zijn hoofd en rondom hem fluitend vlogen [2]). Met eene langzame beweging plaatste hij eenen zwaren kei in zijnen slinger en mikte met stijve aandacht op het doel, dat hij treffen wilde. Na den slinger eenige malen met kracht rondgedraaid te hebben, liet hij het einde los, en de kei voog huilend door de lucht. — Een pijnlijk geschreeuw ontsprong der borst van den Franschen aanleider, die zonder leven op den grond stortte; zijn helm was tegen zijne hersens verpletterd. De heer Jean de Barlas lag neder in zijn bloed; en zoo sneuvelden de aanleiders der twee strijdende benden bij denzelfden aanval.

Op dit gezicht werden de Fransche schutters zoo verwoed, dat zij hunne kruisbogen wegwierpen; den degen in de vuist nemende, liepen zij de Vlaamsche slingeraars met onstuimigheid op het lijf en vervolgden ze tot bij de tweede beek, welke voor het Vlaamsche leger vloeide.

De heer Valepaiële, die bij Robert d'Artois stond, den voortgang der schutters ziende, riep :

« O, Seneschalk, die slechte voetknechten zullen zooveel doen, dat zij alleen de eer des gevechts zullen halen! Indien zij den vijand uiteendrijven, wat komen wij, ridders, hier dan doen? Dit is schande; wij staan hier, alsof wij niet dorsten te strijden. »

[1]) Intusschentijd gingen de schutters vooruit en vonden het middel om de eerste beek in eene andere plaats over te gaan, waar de heer Jean de Barlas, die het bevel over hen voerde, hen in eene dichte slagorde schikte. (VOISIN.)

[2]) Men ginc gene pesen trekken in.
Het was dat vreselijcste begin
Dat noyt man met oogen sach.
Die pilen vlogen op geen dach,
Dat men den hemel cume van dien
Van dickeden niet konde gesien.
(*Die excellente Cronike.*)

« Montjoie St-Denis! » schreeuwde Robert. « Vooruit, Konstabel! Val aan [1])! »

Op dit bevel losten al de ridders van het eerste lichaam den teugel en dreven hunne paarden in wanhoop voort; ieder wilde de eerste zijn om den eeresteek te doen. Met dwaasheid liepen zij hunne boogschutters overhoop, en boorden zij door hun eigen volk; honderden voetknechten worstelden met den dood tusschen de voeten der paarden, die hen verpletterden; de overigen vluchtten langs alle zijden van het slagveld. Zoo deden de ridders het behaalde voordeel te niet, en gaven aan de Vlaamsche slingeraars den tijd om zich weder in gesloten benden te vormen.

Er ontstond uit het gekerm der gevallen ridders een akelig doodsgehuil, dat men van verre wel voor het juichen eens zegepralenden legers zou genomen hebben. De ongelukkige ridders, over wier lichaam eene gansche wolk ruiters vooruitrende, schreeuwden, dat men hen toch niet vertrappen zou; maar er was geen tegenhouden aan [2]). Reeds was de stem dergenen, die eerst gevallen waren, in eenen laatsten doodskreet vergaan; zij, die hen omvergeloopen hadden, werden nu ook door anderen verpletterd, zoodat het gehuil bleef aanhouden [3]). De achterste benden, denkende, dat de strijd aangevangen was, joegen hunne paarden met de spoor in de huid naar de beek, op welker boorden dit gebeurde, en velen van hen kwamen het getal der slachtoffers van des veldheers onbezonnenheid vermeerderen. In die verwarring sneuvelden verbazend veel ridders en voetknechten.

De Vlamingen hadden zich nog niet verroerd; even beweegloos en even stilzwijgend stonden zij in eene lange rij, en zagen dit schouw-

[1]) Ende dit geschiede op den XI dach van hoymaent (July 1302) ende was Sinte-Benedictus dach, omtrent den VII heuren voor die noene.

(*Die excellente Cronike.*)

[2]) Zij stuwden altijd vooruit, de paarden drongen en stapelden zich verward opeen; de ruiters vielen neder, en werden door die, welke hen opvolgden, wreedelijk verpletterd. Zoo stierven er een groot getal, zelfs vooraleer zij den vijand konden aanvallen. (VOISIN.)

[3]) Deen liep daer over den andren waden
Te voet, met haren vergouden sporen,
Die onder liegen moesten versmoren
In diepe grachten her ende gens.
Dus goudense swerlike den chens
Dien si wilden sonder waen
Binnen Vlaenderen doen gaen. (VAN VELTHEM.)

spel met verwondering aan. Met meer kunde en met meer voorzichtigheid gingen de Vlaamsche oversten te werk; door elk ander krijger ware dit oogenblik tot eenen aanval gunstig gekeurd geworden, en hij zou wellicht over de beek getogen en den Franschen op het lijf gevallen zijn; maar Gwijde en Jan Borluut, wiens raad hij geloof gaf, ziende, dat hunne standplaats zoo voordeelig was, wilden ze om een gedeeltelijk voordeel niet verlaten. De grootste stilte bleef in het leger heerschen, opdat de bevelen door ieder wierden gehoord.

Eindelijk waren de twee beken met lichamen van menschen en paarden opgevuld, en het gelukte Rodolf de Nesle met omtrent duizend ruiters er over te geraken. Dezen in eene dikke schaar geschikt hebbende, riep hij :

« Frankrijk! Frankrijk! Vooruit! Vooruit!

Met woede en onversaagdheid viel hij tegen het midden van het leger der Vlamingen in ; dezen hadden hunne lange goedendags met het achterste einde in den grond gevestigd, en ontvingen de Fransche ruiters op de punt van dit verschrikkelijk wapen [1]). Eene groote menigte vijanden viel bij dien schok uit den zadel en was weldra doorstoken. Maar Godfried van Brabant, die ook met zijne negenhonderd zware ruiters over de beek geraakt was, kwam met zooveel kracht op de schaar van Willem van Gulik aangeloopen, dat hij dezen ridder met de drie eerste gelederen ten gronde wierp en in die plaats door de Vlaamsche slagorde boorde [2]).

Hier begon een vervaarlijk gevecht. De Fransche ruiters hadden hunne speren neergeworpen en hakten met hunne schrikkelijke slagzwaarden op de Vlamingen; dezen weerden zich dapper met knotsen en helmbijlen, en versloegen ook al menigen ruiter; doch het voordeel bleef aan Godfried van Brabant; want zijne mannen hadden reeds eenen hoop lijken rondom zich uitgestrekt; — eene wijde gaping was in de Vlaamsche slagorde gemaakt. Door die opening kwamen al de Franschen, welke over de beek geraken konden, dit deel des Vlaamschen legers langs achter aanvallen. Deze gesteltenis was voor

[1]) Daar ontvingen de Vlamingen hen op hunne lange speren, en bij dien aanval, alhoewel hunne slagorde gebroken was, viel er een menigte paarden en ridders doorstoken neder. (VOISIN.)

[2]) Van Brabant Mijn Her Godevard
Reet in die Vlaminge selken scart
Dat hi Guelke, eer hy 't weet,
Met tien orsse ter neder reet,
Ende velden ooc sine baniere.
Dors keerde over die cupiere. (VAN VELTHEM.)

de Vlamingen verderfelijk; daar de vijand hun van achter en van voren op het lijf was, hadden zij geene wijdte genoeg om de goedendags te gebruiken. Zij werden dan genoodzaakt zich met helmbijlen of knotsen te verdedigen; hetgeen den Franschen ruiteren zeer voordeelig was, aangezien zij, hoog gezeten zijnde, op de Vlamingen met gemak houwen konden en bijkans met elken slag eenen het hoofd kloofden of een lid van het lijf hakten.

Willem van Gulik vocht als een leeuw; hij stond alleen met zijnen vaandrager en Filips van Hofstade te midden van dertig vijanden, die zijne baniere wilden ontrooven; maar al de armen, die zich hiertoe uitgestrekt hadden, waren onder zijn zwaard gevallen.

Arthur de Mertelet, een Normandisch ridder, sprong op dit oogenblik met een goed getal ruiters over de beek, en kwam in vollen draf op Willem van Gulik aanrennen. De komst dezer bende moest den toestand der Vlamingen op die plaats verergeren; nu toch werd het getal der vijanden te groot, en de aanval onweerstaanbaar. De Normandiër, de vaan van Willem in het oog krijgende, dreef zijn paard als eenen pijl er heen en velde de speer, om den vaandrager te doorboren; maar Filips van Hofstade dit bemerkende, sprong dwars door eenige Fransche voetknechten en rende de Mertelet te gemoet. De schok der twee ridderen was zoo geweldig, dat beide hunne speren door de borst van eenen vijand drongen : — in het hart van elken ridder had het moorddadig ijzer eene scheur gemaakt.— De kampers en hunne paarden bleven beweegloos staan, alsof iets bovennatuurlijks hunne driften plotseling gekoeld had; men zou geloofd hebben, dat zij elkander met aandacht bezagen, en echter lagen zij nog met al het gewicht huns lichaams op de speer drukkende, alsof zij met meer nijdigheid en met een boos vermaak hunnen vijand pijnigen wilden; maar dit duurde niet lang; weldra deed het paard van de Mertelet eene beweging, en twee lijken vielen uit den zadel op den grond.

Mijnheer Jan van Renesse, die aan den rechtervleugel stond, het gevaar van Willem van Gulik bemerkende, verliet zijne plaats en, achter de slagorde loopende, viel hij met Breydel en zijne beenhouwers terzijde op de Franschen aan [1]). Niets kon aan zulke mannen, als de Macecliers van Brugge waren, tegenstand bieden. Zij wierpen

[1]) Doe dit vernam
Mijn Her Jan van Rinesse;
Doe trac di over toter persen
Van achter welvende met scine scaren
Die Fransoyse worden in varen
Doen si dus belopen waren. (VAN VELTHEM.)

zich met de bloote borst tusschen allerlei wapenen, en ontvingen den doodsteek of den slag, die hen kwam treffen, zonder het hoofd eenigszins terug te trekken. Die mannen dorsten waarlijk den dood in de oogen zien en bespotten; ook viel alles onder hunne voeten, zoodra zij zich vertoonden. Hunne bijlen hakten de beenen der paarden af en deden den ridder op den grond vallen; dezelfde bijl kloofde zijn hoofd. Een oogenblik nadat zij ter hulp van Willem van Gulik gekomen waren, was de plaats zoozeer gezuiverd, dat er slechts een twintigtal Franschen achter de slagorde overbleven. Onder dezen bevond zich Godfried van Brabant, die voor den vijand zijner taal- en stamgenooten streed.

Mijnheer van Renesse, hem bemerkende, riep hem toe :

« Godfried! Godfried! geef acht, gij gaat sterven! »

« Gij hebt het van u zelven gezegd! » antwoordde Godfried, terwijl hij mijnheer Jan eenen geweldigen slag op het hoofd gaf; maar deze, zijn zwaard met eene krachtige wending van onder naar boven zwaaiende, sloeg Godfried zoo sterk tegen de kin, dat hij uit den zadel stortte. Dan vielen twintig beenhouwers hem op het lijf, en hij ontving twintig wonden, waarvan de minste tot zijnen dood genoegzaam was. Intusschen was Jan Breydel met eenigen zijner mannen dieper in den vijand gedrongen en had zoolang gevochten, dat hij den standaard van Brabant gewonnen had; met deze al strijdende bij de slagorde gekomen zijnde, scheurde hij het doek aan stukken en wierp de schacht weg, roepende :

« Schande, schande, over die verraders! »

De Brabanders, dien hoon willende wreken, vielen met meer woede op den vijand en deden ongehoorde pogingen om de baniere van mijnheer Willem in weerwraak ook te scheuren; maar de vaandrager, Jan Ferrand, vocht met eene dolle razernij tegen al wat hem naderde. Viermaal werd hij ten gronde geworpen, en viermaal stond hij weder met den standaard op, alhoewel hij met wonden overdekt was [1]).

Willem van Gulik had reeds een groot getal Franschen voor zijne voeten uitgestrekt; elke houw van zijn reuzenzwaard gaf eenen vijand den dood over. Door al te geweldige pogingen afgemat, en overal

[1]) Sinen standaerd droech een Seriant
Crachteline, een Jan Ferrant.
Dor genen anxt wildi vlien;
Hi was gevelt op sine cnien
Vier werven al achter een
Ende eemer op sine been.

(VAN VELTHEM.)

door slagen gekneusd, sprong het bloed hem langs neus en mond uit; hij verbleekte en voelde, dat de kracht hem begaf. Met bittere spijt vervuld, week hij achter de slagorde, om zich een weinig te herstellen. Jan de Vlamijnck, zijn schildknaap, deed de riemen van zijn harnas los, en ontlastte hem van zijne wapenen, om hem vrijer te laten ademen [1]).

In de afwezigheid van Willem hadden de Franschen weder eenigen grond gewonnen, en de Vlamingen schenen achteruit te willen wijken. Dit ziende, gaf Willem zijne droefheid door wanhopige klachten te kennen. Jan de Vlamijnck bedacht seffens eene zonderlinge list, die van de gewone dapperheid zijns meesters getuigt. — Hij deed al de wapens van mijnheer Willem aan [2]), en zich te midden der vijanden werpende, riep hij :

« Achteruit, mannen van Frankrijk! Hier is Willem van Gulik weder! »

Terzelfder tijd hakte hij dapper onder de verbaasde vijanden, en wierp er een groot getal op den grond; de anderen deinsden achteruit en gaven alzoo aan de gelederen den tijd om zich weder aan te sluiten.

Rodolf de Nesle was, met de grootste macht zijner ruiters, op de vijfduizend Gentenaars van mijnheer Borluut gevallen. Vruchteloos had de moedige Franschman gepoogd die schaar te doorboren; reeds driemaal hadden de Gentenaren hem met verlies van veel volks afgedreven, zonder hunne gelederen te breken. Jan Borluut, overwegende, dat het zeer schadelijk zou zijn, indien hij zijne plaats verliet om de mannen van Rodolf aan te vallen, bedacht een ander middel. — Van zijne achterste gelederen nam hij er drie, en vereenigde ze spoedig in twee nieuwe scharen, welke hij achter de slagorde schikte,

[1]) Guelke was vermoet van slagen,
Dat menne ut moeste dragen ;
Dbloet hem uter nase sprank,
So vreselike was geen bedranc. (VAN VELTHEM.)

[2]) Daer was een Jan die Vlaminc hict,
Gulers cnape ; ende alse hi siet
Dat syn Here dus was vermoyt
Werd hi gram ende hi vernoyt
Datti vianden zouden verbliden :
Hi trac wech ten selven tiden,
Ende deden sijns Here wapenen an
Daer maecti menigen bliden man,
Ende riep : noch es Guelken hier! (VAN VELTHEM.)

dermate dat het eene einde er van tegen den rug des legers, en het andere einde dieper in het veld achter de slagorde stond. Hij gebood aan de middelbende, welke zich tusschen den afstand der twee nieuwe scharen bevond, dat zij bij den eersten schok der Franschen achteruitwijken zou.

Rodolf de Nesle, zijne ruiterij weder in orde gebracht hebbende, viel opnieuw met vollen ren tegen de Gentenaren aan; terzelfder tijd zakte de middelbende achteruit, en de Franschen, denkende dat zij de slagorde gebroken hadden, hieven aan met blijde kreten :

« Noël! Noël! Zege! Zege! »

Zij drongen zich opeen in de opening en meenden het leger langs achter neer te hakken, maar dit gelukte hun niet; zij vonden overal eenen muur van speren en helmbijlen. Jan Borluut, de twee vleugels zijner schaar vooruitzwaaiende, deed zijne vijfduizend Gentenaren in eenen kring dringen en sloot alzoo het net, waarin hij de duizend Franschen had gevangen. — Hier begon eene akelige slachting; er werd een vierendeel uurs gehakt, gekorven, gestoken en gepletterd, zonder dat men zien kon, wie er bezweek of wie er zegepraalde. De paarden en de mannen lagen het onderste boven, schreeuwend, huilend, brieschend; men hoorde of zag er niets; het was als een schrikkelijke bloedstroom.

Rodolf de Nesle bleef lang, met wonden overdekt en met het bloed der zijnen bespat, boven de lijken vechten; — zijn dood was zeker. Jan Borluut, dit ziende, gevoelde een innig medelijden voor den heldhaftigen ridder en riep hem toe :

« Geef u over, mijnheer Rodolf, ik zou u niet gaarne zien sterven! »

Rodolf was van wanhoop en razernij zinneloos geworden; hij verstond de woorden van Borluut wel, en wellicht kwam een dankbaar gevoel zijn hart ontroeren; maar het verwijt van verstandhouding met den vijand, hem door den Seneschalk Robert gedaan, had hem met zulke bittere spijt vervuld, dat hij niet langer leven wilde. Hij deed met de hand een teeken, alsof hij Jan Borluut een laatst vaarwel wenschte, en sloeg plotseling nog twee Gentenaren dood. Eindelijk door eene knots op het hoofd getroffen, viel hij op het lichaam van zijnen reeds gesneuvelden broeder levenloos neder [1]). Vele ridders,

[1]) De twee heeren de Nesle sneuvelden; de Vlamingen zouden den Konstabel gaarne gered hebben, en de ridder Jan Borluut riep hem toe, dat hij zich zou overgeven, maar de moedige krijger, wiens trouw de graaf d'Artois ten onrechte had verdacht, wilde dien bloedigen dag niet overleven. (VOISIN.)

die van hunne paarden gevallen waren, wilden hunne wapens afgeven ; doch men luisterde niet naar hen ; — geen enkele Franschman ontkwam uit den kring.

Terwijl de bende van mijnheer Borluut die slachting uitvoerde, werd er even sterk op de geheele lengte der slagorde gevochten. Aan den eenen kant hoorde men het geschreeuw: « Noël! Noël! Montjoie St-Denis! » Daarbij kon men verstaan, dat de Franschen op de plaats, waar die kreten aangeheven werden, het voordeel hadden; aan den anderen kant weder klom het geroep : « Vlaanderen den Leeuw! Wat Walsch is, valsch is! Slaat al dood! » in krachtiger galmen hemelwaarts, hetgeen dan ook den ondergang eener Fransche bende deed kennen.

De Groeningerbeek was met bloed en lijken opgevuld. Het akelig gehuil der stervenden werd door het geratel der wapenen verdoofd; men hoorde een verschrikkelijk gerucht, dat als een rollende donder boven de strijdenden bleef drijven. De speren en knotsen vlogen aan stukken ; een lange hoop lijken lag als een dijk overal voor de slagorde. De gekwetsten waren des doods zeker; niemand werd opgeraapt, en dus moesten zij in het veld versmachten, of zij werden onder de paarden vertrappeld [1].

Onderwijl was Hugo van Arkel met zijne achthonderd onverschrokken mannen tot in het midden der Franschen geraakt; zoozeer was hij aan alle kanten door den vijand omringd, dat het den Vlamingen onmogelijk ware geweest hem nog te zien. Hier vocht hij zoo dapper en met zooveel behendigheid, dat de menigvuldige vijanden, die hem aanvielen, zijne bende, hoe klein ook, niet doorboren konden. Rondom hem lagen een groot aantal vijanden op den grond, en al wie hem naken dorst, bekocht het met zijn leven. Allengskens drong hij meer en meer naar de legerplaats der Franschen op, en scheen deze te willen bereiken. Dit was zijn inzicht niet : want te midden der Fransche scharen gekomen zijnde, sprong hij terzijde op den standaard van Navarra, en rukte hem uit de handen van den vaandrig. De Navarsche bende viel met woede op hem en hakte velen zijner mannen ter neder; doch hij verdedigde het gewonnen vaandel zoo wel, dat de Franschen het niet meer uit zijne handen krijgen konden. Hij was reeds bijkans tot het leger der Vlamingen terug, toen Louis de

[1]) Sie sloegen doe achter ende voren ;
Ic wane hi noyt en was geboren
Die sovele volx sterven sach
Als men dede op desen dach. (VAN VELTHEM.)

Forest hem zulken zwaren slag op den linkerschouder gaf, dat hij hem den linkerarm half afhakte. Men zag het verlamde lid nevens het harnas hangen; het bloed sprong in dikke stralen nevens zijne zijde, en een bleeke doodverf verspreidde zich op zijne wangen; toch liet hij den standaard niet los. Louis de Forest werd door eenen anderen Vlaming doodgeslagen, en Hugo van Arkel kwam bijna zonder leven met het vaandel van Navarra in het midden des legers [1]). Den schreeuw : « Vlaanderen den Leeuw! » poogde hij nog eens te herhalen ; maar zijne stem was vergaan, en zijne ziel langs de wonde met het bloed ontvlucht; hij stortte met den gewonnen standaard ter aarde.

Aan den linkervleugel, voor de schaar van mijnheer Gwijde, werd er nog heviger gevochten; Jacques de Chatillon was met eenige duizenden ruiteren tegen het Veurne-ambacht gevallen, en had reeds bij de honderd mannen neergehouwen. Eustachius Sporkijn lag zwaar gewond achter de slagorde, en schreeuwde tegen zijne bende, dat zij niet wijken mocht; maar het geweld, dat haar terugdreef, was te groot, — zij moest deinzen. Door een groot getal ruiteren gevolgd, boorde de Chatillon door de slagorde, en men begon boven het hoofd van den nederliggenden Sporkijn te vechten, die dan ook welhaast den geest gaf.

Adolf van Nieuwland was alleen met Gwijde en diens vaandrager blijven staan, zoodat zij van het leger gescheiden waren en eenen gewissen dood te verwachten hadden. De Chatillon deed alle mogelijke pogingen om het groote vaandel van Vlaanderen te grijpen; doch alhoewel Segher Lonke, die den standaard droeg, reeds menigmaal omvergeworpen was, kon de Chatillon zijn doel niet treffen; hij raasde en schreeuwde met verwoedheid tegen zijne mannen, en hakte als dol op de uitrusting der drie onverwinbare Vlamingen [2]). Voorzeker zouden dezen het niet lang uitgehouden hebben, om zich tegen eene wolk moedige vijanden te verweren; maar zij hadden er in het

[1]) De ridder Hugo Butterman van Arkel onderscheidde zich boven alle anderen en nam den Franschen standaard, zooals hij het den Vlaamschen veldheeren vóór den slag toegezworen had; maar hij werd zoodanig gewond, dat hij er van stierf. (VOISIN.)

[2]) Segher Lonke werd ook gevelt,
Die den Gentschen standert helt,
Vier verven op sinen cnien;
Dor geenen anxt wildi vlien,
Ende ebmer op, met groter cracht,
Daar men boven zijn hovet vacht. (VAN VELTHEM.)

eerst zoovelen neergehakt, dat de lijken, rondom hen door opeenstapeling eene tamelijke hoogte verkregen hebbende, de nadering der andere ruiters moeielijk maakten en hun tot borstweer dienden.

Door woede en ongeduld vervoerd, nam de Chatillon eene lange speer uit de handen van een zijner ruiters, en kwam er mede tegen Gwijde ingeloopen. Hij zou den jongen graaf onfeilbaar gedood hebben; want deze, tegen andere ridders strijdende, zag zijnen nieuwen vijand niet komen. Reeds scheen de speer tusschen den helm en het harnas in zijnen hals te dringen, toen Adolf van Nieuwland, zijn slagzwaard als een bliksem opheffende, de speer aan twee stukken hakte en aldus het leven van zijnen veldheer behield.

Op hetzelfde oogenblik, en eer de Chatillon den tijd had om zijn zwaard te hernemen, sprong Adolf door de lijken, en voor den Franschen ridder komende, hieuw hij hem zoo verschrikkelijk op het hoofd, dat hem een groot gedeelte der wang te gelijk met het stuk van zijnen helm ontviel. Het bloed vloeide op zijne schouders, en hij wilde zich nog verweren; maar twee krachtige slagen wierpen hem uit den zadel, tusschen de voeten der paarden. De Vlamingen trokken hem daaruit, en hem achter de slagorde gesleurd hebbende, hakten zij hem aan stukken, terwijl zij hem zijne wreede vervolging razend verweten.

Intusschen was Arnold van Oudenaarde langs achter den linkervleugel ter hulp gekomen, hetgeen den stand van zaken geheel veranderde : — het Veurne-ambacht had zich weder met nieuwe benden vooruitgeworpen, en de Franschen werden overhoop gedreven. De paarden en de ruiters vielen in zulk aanzienlijk getal ten gronde, de verwarring werd zoo groot onder hen, dat de Vlamingen, den strijd gewonnen achtende, op de gansche rij niet afhielden van juichend te schreeuwen :

« Zege! Zege! Vlaanderen den Leeuw! Wat Walsch is, valsch is! Slaat al dood! »

De aanschouwer, die op dit oogenblik de beenhouwers hadde mogen zien, zonder aan hunne slagen blootgesteld te zijn, zou wellicht van schrik en afgrijzen den dood gevoeld hebben. Men zag de Macecliers, over de lijken van paarden en menschen, met bloote borst, met bloote armen en roodgeverfde bijlen loopen en springen, alles omverkappende, gansch met brein en bloed overdekt, hunne haren verward, hun aangezicht met zweet en bloed onkennelijk gemaakt, en tusschen al deze ijselijkheden nog een venijnige grimlach, die bestendig op hun gelaat bleef, — een grimlach, waarin de bittere haat tegen de Franschen en de vreugde des gevechts zich schetsten.

De Walen, die in hunne verdwaaldheid van de Vlamingen gesproken hadden, alsof zij dezen maar met éénen aanval zouden hebben verpletterd, bevonden ter hunner schade, dat men met ijdel gezwets op het slagveld niet veel uitricht. Zij betreurden de gevolgen hunner onbezonnenheid en merkten aan de Macecliers, wat slag van volk zij voorhanden hadden. Echter gaven zij den moed niet op; zij waren toch nog veel talrijker dan de Vlamingen, en bezaten nog benden genoeg, die niet gevochten hadden.

Terwijl de voorste scharen van het Fransche leger dus de nederlaag hadden, stond de Seneschalk d'Artois met het tweede lichaam verder van het Vlaamsche leger. Vermits de slagorde des vijands niet breed genoeg was om met zoovele scharen in eens bevochten te worden, was hij nog niet vooruitgekomen. Niet wetende, hoe het met den strijd gelegen was, stelde hij zich voor, dat zijne mannen ongetwijfeld de overhand hebben moesten, — want hij zag er geene terugkomen. Onderwijl zond hij mijnheer Louis de Clermont met vierduizend Normandische ruiters door den Neerlander, om de Vlaamsche slagorde op den linkervleugel aan te vallen. Het gelukte de Clermont, aan die zijde eenen vasten grond te vinden; hij geraakte met al zijne ruiteren over de beek en viel plotseling op de benden van Gwijde. Dezen, door nieuwe vijanden van achter besprongen, terwijl de Chatillons lieden hun langs voren werks genoeg gaven, konden niet langer tegenstand bieden; de eerste gelederen werden omvergeworpen en aan stukken gehakt; verwarring kwam onder de anderen, en dit gansche gedeelte des Vlaamschen legers week in wanorde achteruit. De stem des jongen Gwijdes, die hen bij het vaderland zwoer te blijven staan, gaf hun moed genoeg; maar dit hielp niet, het geweld was te groot, en al wat zij op de bede huns veldheers doen konden, was hunne terugdeinzing zoo langzaam mogelijk uit te voeren.

Het ongeluk wilde, dat Gwijde op dit oogenblik eenen zoo zwaren slag op den helm kreeg, dat hij voorover op den nek van zijn paard stortte en zijn zwaard vallen liet; in die gesteltenis, bedwelmd en suizelend, kon hij zich niet verweren. Het ware met hem gedaan geweest, indien Adolf hem niet geholpen had. De jonge ridder sprong voor het paard van Gwijde, en zwaaide zoo kundig en onversaagd met zijn wapen in het rond, dat de Franschen, in hem een hinderpaal vindende, bij den jongen graaf niet geraken konden. Na eenige oogenblikken van dit felle strijden werd zijn arm zwak en moede; dit was zichtbaar aan de wendingen van zijn zwaard, welke steeds langzamer en trager werden. Het regende slagen en houwen op zijne uitrusting, hij voelde zijn vleesch onder het harnas gepletterd, en

stuurde reeds der wereld een laatst vaarwel toe; want den dood zag hij voor zich, die hem wenkte.

Gedurende dien tijd was Gwijde achter de slagorde geraakt en van zijne bedwelming teruggekomen; met angst bemerkte hij den toestand zijns redders, en een ander zwaard vattende, kwam hij hem terzijde en begon opnieuw te vechten. Met hem waren nog eenigen der stoutsten toegesneld, en de Franschen werden nog tegengehouden, totdat er nieuwe vijanden, door den Neerlander gedrongen zijnde, de anderen kwamen helpen. De onversaagdheid der Vlaamsche ridders kon de Franschen in hunnen loop niet tegenhouden. De schreeuw : « Vlaanderen den Leeuw! » werd door eenen anderen vervangen; nu waren het de Franschen, die riepen :

« Noël! Noël! Vooruit! Aan ons de zege! Slaat dood die voetgangers. »

De Vlamingen werden overhoop geworpen en uiteengedreven; ondanks de verwonderlijke pogingen van Gwijde kon hij den aftocht van zijn volk niet stuiten; want er waren wel drie ruiters tegen éénen Vlaming; de paarden stieten hen ten gronde of dreven ze met onweerstaanbaar geweld af. Dan kwam de wanorde onder hunne gelederen, en de helft des Vlaamschen legers moest voor den vijand vluchten; een groot getal werden verslagen, de anderen werden zoodanig verstrooid, dat zij den ruiteren geene tegenweer meer bieden konden en tot tegen de Leie door de Franschen werden vervolgd, alwaar er een groot gedeelte in het water verdronken [1]). Tegen den boord der rivier had Gwijde zijne mannen weder eenigszins in gelederen kunnen vormen; maar het getal der vijanden was te groot. De lieden van Veurne, alhoewel verstrooid, vochten met dolle wanhoop; het schuim stond op hunnen mond, en bloed liep overal langs hun lichaam af, en nochtans kon die heldenmoed hun niet te baat zijn. Zij hadden elk reeds drie of vier ruiteren verslagen, maar hun getal verminderde te zeer, terwijl dat der vijanden steeds aangroeide : — met eer en wraak te sterven was hunne gedachte.

[1]) Die Vlaminge vele hadden ducht,
Ende traken achter op die vlucht,
Van den velde heymelike,
Elk liet staen daer sine pike;
Som trocken si in die Port,
Ende some opter Leyen bort,
Desen gingen overswimmen.
Gwi riep met ere luder stemme :
« Staet Vlaminck! » (VAN VELTHEM.)

Gwijde, de nederlaag van zijn leger ziende en den slag verloren achtende, zou van pijn wel geweend hebben; maar er was geene plaats voor droefheid in zijn hart overig: eene sombere razernij had zich van hem meester gemaakt. Volgens zijn eed wilde hij niet langer leven, en hij dreef als een zinnelooze zijn paard te midden der zegepralende vijanden. Adolf van Nieuwland en Arnold van Oudenaarde volgden hem van nabij; zij streden zoo verwoed, dat de vijanden bij hunne wonderdaden verschrikten; de ruiters vielen voor hunne zwaarden als door tooverij neder. — De meeste Vlamingen lagen nu overhoop, en de Franschen schreeuwden met recht : « Noël! Noël! » want niets scheen de benden van Gwijde te kunnen redden.

Op dit oogenblik zag men in de richting van Oudenaarde, achter de Gaverbeek, iets, dat hevig tegen de zon blonk, zich tusschen de boomen bewegen; dit wonderbaar verschijnsel naderde met snelheid en kwam eindelijk in het open veld. Twee ruiters vertoonden zich en kwamen in vollen draf naar het slagveld geloopen. De eene was een ridder, dit kon men aan zijne prachtige uitrusting zien; zijn harnas en al het ijzer, dat hem en zijn paard bedekte, was verguld en schitterde verwonderlijk. Een groote, blauwe vederbos rolde op den wind achter zijnen rug; het leder van zijn tuig was geheel met zilveren schelpjes bekleed, en op zijne borst was een rood kruis geschilderd. Boven dit teeken, op zwarten grond, stond het woord « Vlaanderen » in groote zilveren letteren te lezen.

Geen ridder was er op het slagveld zoo prachtig uitgerust als deze onbekende; maar hetgeen hem meest onderscheidde, was zijne gestalte; hij was een hoofd langer dan de zwaarste mannen, en zoo machtig van lichaam en leden, dat men hem voor eenen reuzenzoon zou aangezien hebben. Het paard, dat hij berende, bracht veel tot die wonderbare gestalte toe; want het was ook bovenmate hoog en sterk. Lange vlokken schuim vlogen om den mond van het machtige dier, en twee dikke ademwolken gingen blazend uit zijne longen op. — De ridder had geen ander wapen dan eenen schrikkelijken marteel of wapenhamer, waarvan het staal op den gelen glans der vergulde uitrusting sterk uitloste.

De andere ruiter was een monnik met slechte uitrusting; zijn harnas en zijn helm waren zoodanig verroest, dat zij met rood geverfd schenen. Zijn naam was broeder Willem van Saaftinge [1]). In zijn

[1]) Het gheviel dat een Conveers broeder van Ter Doest, Willem van Renesse (item omdat hy lange diende te Castijnghe, eer hy conveers wordt te Doest so hiet mene broeder Willem van Castynghe) hoorde dat dye principaelste ende vroomste

klooster Ter Doest zijnde, vernam hij dat men te Kortrijk tegen de Franschen ging vechten; hierop nam hij twee paarden uit den stal en verruilde het eene tegen de verroeste wapenen, welke men op hem bemerkte; met het andere kwam hij nu aangerend, om in den strijd tegenwoordig te zijn. Hij was ook buitengewoon sterk van leden en onversaagd van hart. Een lang slagzwaard blonk in zijne vuist, en zijne oogen gaven genoeg te kennen, dat hij een vreeselijk kamper zijn moest. Hij had den wonderbaren ridder zooeven ontmoet, en, daar zij beiden dezelfde plaats bereiken wilden, waren zij te zamen voortgereden.

De Vlamingen wendden hunne oogen met blijde hoop naar den gulden ridder, die in de verte kwam aanrennen. Zij konden het woord « Vlaanderen » nog niet lezen, en konden niet weten, of hij een vriend of een vijand was; maar in hunnen uitersten toestand droomden zij, dat God hun een zijner heiligen onder die gedaante toezond om hen te verlossen. Alles kon hun dit doen gelooven: zijne glanzende uitrusting, zijne buitengewone gestalte en het roode kruis, dat hij op de borst droeg.

Gwijde en Adolf, die zich te midden der vijanden verweerden, bezagen elkander met de grootste opgetogenheid : zij hadden den gulden ridder herkend. Nu scheen het hun, dat de Franschen veroordeeld waren; want zij hadden een vol betrouwen in de macht en de kunde van dien nieuwen krijger. De blikken, die zij elkander onderling toestuurden, zeiden :

« O, geluk, daar is de Leeuw van Vlaanderen! »

De gulden ridder naderde eindelijk bij de Fransche bende; eer men hem vragen kon, wie hij bestrijden of bijstaan wilde, viel hij op het dikste der ruiters, en sloeg met zijnen marteel zoo woest en verschrikkelijk onder hen, dat zij, met vrees bevangen, elkander omverre drongen om zijne slagen te ontwijken. Alles viel voor zijnen verpletterenden hamer — en achter zijn paard bleef in de vijandelijke scharen een ijdel spoor gelijk het zog, dat een zeilend schip na zich laat;

van de Noortvrye waren met die van Brugge naer Cortrijcke omme wijck te hebbene jeghen die Fransoysen, ende hy hoorde dat Mer Jan van Renesse, die here was van den dorpe daer hi geboren was, ende dat hi was een van den Capiteinen van die van Brugge, hy hadde des voornoens ghehoyt ende als hy dat verhoort hadde, so ghinc hi Ter Doest int stal ende nam met hem twee merryen, d'eene vercochte hi en gaf se goeden coop, want hi gaf se om een sterke staf, en op d'andre merry reed hy haestelicke te Cortrijcke waert ende hi gerocht er noch al te tyde... Nogthans soo velde hi metter hand bet dan sestich ridders die hy alle dootslouch.

(*Die excellente Cronike.*)

in dier voege al wat hij treffen kon, overhoop smijtende, kwam hij met wonderlijke snelheid tot bij de benden, die tegen de Leie gedreven waren, en riep :

« Vlaanderen den Leeuw! Volgt mij! Volgt mij! »

Deze woorden roepende, wierp hij een groot getal Franschen in het slijk en ging zoo verwonderlijk in de slachting voort, dat de Vlamingen hem als een bovennatuurlijk wezen aanzagen.

Nu daalde de moed in hunne harten terug; zij smeten zich te gelijk met een blij gehuil vooruit en volgden den gulden ridder in wonderdaden na. De Franschen konden aan deze onverschrokken leeuwen niet verder wederstaan; de voorsten keerden zich om en wilden vluchten, maar zij vielen tegen de paarden hunner makkers en wierpen elkander op den grond. — Eene algemeene moorderij ving aan op de gansche lengte des legers; de Vlamingen deden niets dan dooden, en sprongen over de groote hoopen lijken, om de verdere vijanden aan te vallen. Nu werd er niet meer « Noël! » geschreeuwd; de kreet « Vlaanderen den Leeuw! Wat Walsch is, valsch is! Slaat al dood! » beheerschte alle ander gerucht, en de strijders werden zoo doof, dat zij de slagen hunner eigene wapens niet meer hooren konden.

Broeder Willem, de monnik, was van zijn paard gestegen en vocht te voet; al wat in zijn bereik kwam, werd door eenen doodelijken slag getroffen : hij zwaaide zijn zwaard, alsof het een veder geweest ware, en lachte spottend tegen de vijanden, die hem wilden aanvallen. Men zou gedacht hebben, dat hij zich aan eenig spel verlustigde, want hij was zoo blijde en sprak zulke losse, schertsende woorden, alsof hij met kinderen hadde gekampt. Niettegenstaande zijne behendigheid viel er evenwel menig zwaard op zijn verroest harnas; maar terwijl een ander onder elken dier slagen zou zijn gevallen, bleef broeder Willem onwrikbaar boven zijne geslachte vijanden staan. Al wie het ongeluk had hem te raken, viel op hetzelfde oogenblik voor zijn reuzenzwaard en bekocht het met den dood. Eensklaps zag hij mijnheer Louis de Clermont met zijne baniere een weinig verder staan.

« Vlaanderen den Leeuw! » riep broeder Willem. « Die standaard is mijn! »

Alsof hij doodgevallen ware, liet hij zich ten gronde gaan, kroop op handen en voeten onder de paarden door en stond nevens Louis de Clermont recht; van alle kanten vielen de zwaarden op hem, doch hij wist zich zoo wel te verdedigen, dat hem slechts eenige zware kneuzingen bezeerden. Hij liet niet merken, dat hij het op den stan-

daard gemunt had, ja keerde er zelfs den rug naar toe; maar zich plotseling omkeerende, hakte hij den arm van den vaandrager in eens af en scheurde de gevallen baniere aan stukken.

Gewis zou de monnik daar den dood gevonden hebben, doch nu was de gansche slagorde reeds tot bij hem gekomen; de Franschen, welke om hem stonden, werden overhoop teruggedreven. De gulden ridder had de vijanden, die den jongen Gwijde omringden, in eenige oogenblikken verstrooid, en hij ging zonder rusten voort, altijd vooruitdringende. Met zijnen hamer verpletterde hij helmen en bekkeneelen, en vond niemand, die hem tegenstand bieden kon : al wie door zijne slagen bedwelmd ten gronde viel, werd onder de voeten der paarden vertrapt. Gwijde naderde hem en sprak met haastige woorden :

« O, Robrecht, mijn broeder, hoe dank ik God, dat Hij u hier gezonden heeft! Gij hebt het vaderland gered... »

De gulden ridder antwoordde niet, maar plaatste zijnen vinger op den mond, alsof hij zeggen wilde :

« Geheim! Geheim! »

Adolf had dit teeken ook gezien en besloot zich te houden, alsof hij den graaf van Vlaanderen niet kende.

Intusschen liepen de Franschen elkander over het lijf; de Vlaamsche scharen drongen met geweld tegen de wijkende vijanden op en verpletterden de gevallen ridders met knotsen en helmbijlen. Duizenden paarden lagen in de geknede aarde half verzonken, en de lijken der vijanden overdekten den grond, — in zoo groot getal, dat de strijdenden niet meer op het gras, maar wel op een bed van doode lichamen en gebroken wapens vochten. De Groeningerbeek kon men niet meer zien : de lijken, waarmede zij opgevuld was, vormden slechts éénen hoop met die, welke op de boorden lagen; men zou den loop dier beek wel aan den bloedstroom herkend hebben, doch bloed lag er overal in groote plassen. Het gehuil der stervenden, de klachten dergenen, die verstikten, met het gejuich der zegepralende Vlamingen, mengden zich in een afgrijselijk gedruisch; daarbij, de schaterende tonen der bazuinen, het gekrijsch der zwaarden op de harnassen, het pijnlijk brieschen der gepletterde paarden... Een vulkaan, die barst en tusschen het rollen der losgebrokene donders het ingewand der aarde scheurt, kan alleen een denkbeeld van dergelijk schrikgeluid geven.— Het was, alsof het jongste uur gekomen ware.

Negen uren sloeg het op den Halletoren van Kortrijk, toen de wijkende ruiterij van de Nesle en de Chatillon naar de bende van den Seneschalk Robert d'Artois gevlucht kwam. De nederlaag der zijnen

vernemende, ontstak Robert in eene blinde woede en wilde met het talrijk lichaam, dat hij onder zich had, op het Vlaamsche leger inloopen. Andere ridders poogden hem van zijn onvoorzichtig voornemen te doen afzien, voorgevende, dat geen paard zich op de strijdplaats bewegen kon; maar hij wilde naar niemand luisteren en sprong, door al de mannen gevolgd, dwars door de vluchtelingen heen. De ruiters, aan de eerste nederlaag ontkomen, werden door den Seneschalk en zijne nieuwe benden het onderste boven gesmeten en liepen in wanorde langs alle kanten van het slagveld, om uit de ijselijke verwarring te geraken; maar dit is hun niet mogelijk : de eerste scharen werden door de achterste vooruitgestuwd, en alzoo viel die wolk versche troepen met de grootste vermetelheid op de Vlaamsche slagorde. Bij den eersten schok werd het leger van Gwijde genoodzaakt achter de Groeningerbeek te wijken; doch daar dienden de gevallene paarden hun tot borstweer, alsof zij binnen eene verschansing getrokken waren.

De Fransche ruiters konden zich in den modderigen grond niet staande houden; zij vielen de een over den ander en doodden elkander in den val. Mijnheer d'Artois, dit ziende, werd uitzinnig; hij sprong met eenige onversaagde ridders over de beek en viel op de benden van Gwijde. Na een kort gevecht, waarin vele Vlamingen sneuvelden, greep Robert d'Artois den grooten standaard van Vlaanderen bij het doek, en scheurde een stuk met den voorsten klauw van den Leeuw af [1]). Een razend gehuil klom uit de omstaande Vlaamsche scharen.

« Slaat dood! Slaat dood! » was de algemeene schreeuw.

De Seneschalk poogde den standaard uit de handen van Segher Lonke te rukken; maar broeder Willem, zijn zwaard wegwerpende, sprong tegen het paard van mijnheer d'Artois op; hij sloeg zijne twee armen om den hals van den veldheer, en, zijne voeten tegen den zadel drukkende, trok hij met zooveel kracht aan het hoofd van Robert, dat deze van zijn paard geraakte; — zij rolden beiden op den grond. De beenhouwers waren ondertusschen toegeloopen, en Jan Breydel, die den hoon, aan den standaard van Vlaanderen geschied, wreken wilde, hakte met éénen houw den arm van Robert af. De ongelukkige Seneschalk, zich bij den dood ziende, vroeg of er geen edelman was, aan wien hij zijne wapenen mocht overgeven; maar de been-

[1]) De graaf d'Artois dreef zijn onstuimig paard tot bij den standaard van Vlaanderen; hij vatte hem bij de schacht, en ondanks de slagen van knotsen en bijlen, welke als een regen op hem vielen, scheurde hij een stuk er af. (Voisin.)

houwers huilden, dat zij die taal niet verstonden, en hakten en kerfden zoolang op hem, dat hij den geest gaf [1]).

Terwijl had broeder Willem, Pierre Flotte, den kanselier, ook op den grond geworpen, om hem het hoofd te klooven; de Franschman smeekte om genade. Broeder Willem lachte spottend en hieuw hem achter in den nek, zoodat hij, van leven beroofd, met het aangezicht in het gestorte bloed viel. De Fransche heeren de Tarcanville en d'Aspremont werden door den hamer van den gulden ridder verpletterd [2]); Gwijde kloofde het hoofd van Benold de Longueval met eenen houw; Adolf van Nieuwland wierp Raoul de Nortfort uit den zadel. In weinige oogenblikken sneuvelden er meer dan honderd edellieden.

Mijnheer Rodolf, heer van Gaucourt, de twee koningen Balthazar en Sigis, en nog zeventien uitgelezen ridders hadden zich langen tijd tegen de Gentenaars van Jan Borluut verdedigd. Toen de twee koningen met al de andere ridders reeds gesneuveld waren, en dat zijn paard ook reeds gevallen was, stond Rodolf nog met eene wonderbare onversaagdheid te midden zijner vijanden. Hij verweerde zich behendig tegen de Gentenaars, en dreef ze met schrikkelijke slagen van zich. Eenen hoop van bij de veertig ridders ziende, liep hij te midden van hen; doch Jan Borluut vervolgde hem met een groot getal Gentenaars. De veertig ridders waren weldra verslagen, en nog verdedigde Rodolf de Gaucourt zich altijd even moedig. Door wonden en vermoeidheid afgemat, zonk hij ten laatste op de lijken zijner wapenbroeders neder, en de Gentenaars liepen toe om hem te dooden; maar Jan Borluut wilde den dapperen Franschman niet laten

[1]) Ik hebbe dicke horen tellen,
Dattie mónec Artoyse velde,
Van den Orsse...
Doe wild hi hem Guelke opgeven,
Ende seide : « Ic lever u mijn swerd,
Ic geve mi op!... »
Die Vlamingen riepen : « Wiene kennen u niet! »
Die Grave riep al int fransoys :
« Ic bin die Grave van Artoys! »
Si riepen hiers geen edelman,
Noch die u tale verstaen can!

(VAN VELTHEM.)

[2]) De Fransche ridders de Tarcanville, d'Aspremont en de graaf Jacques de Chatillon werden te midden van eenen grooten hoop lijken omvergesmeten. De kanselier Pierre Flotte vroeg menigmaal om genade, doch kon ze niet bekomen.

(VOISIN.)

sterven; hij deed hem achter de slagorde dragen en nam hem onder zijne bescherming [1])

Alhoewel de Franschen bij de voorste gelederen gedurende dit gevecht de nederlaag hadden, vorderde de Vlaamsche slagorde slechts weinig, vermits er altijd nieuwe vijanden kwamen toegeloopen om de gesneuvelde te vervangen.

De gulden ridder vocht als een echte leeuw aan den linkervleugel tegen eene gansche bende ruiters. Aan zijne zijde streden met evenveel moed de jonge Gwijde en Adolf van Nieuwland; deze laatste wierp zich geduurig tusschen de vijanden en stelde zich menigmaal in levensgevaar : het was, alsof hij besloten had, onder de oogen van den gulden ridder te sterven. De vader van Machteld ziet mij! dacht hij, — en dan voelde hij in zijne longen meer lucht, in zijne spieren meer kracht en in zijne ziel meer misprijzen des doods. De gulden ridder riep menigmaal tot hem, dat hij zich zoozeer niet zou blootstellen; maar die woorden, als eene loftuiting in het oor van Adolf klinkende, hadden een verkeerd uitwerksel, dewijl bij elken roep des gulden ridders het paard van den dapperen minnaar vooruitsprong en dieper in de Franschen drong. Gelukkig voor den jongeling, dat een sterker arm dan de zijne over zijn leven waakte, en dat er iemand nevens hem was, die uit vaderlijke liefde gezworen had hem te behoeden.

In het gansche leger der Franschen stond maar één standaard meer recht. De groote kroonvaan ontrolde nog hare schitterende wapenteekens, hare zilveren leliebloemen en al de fonkelende paarlen, waaruit het zinnebeeld van Frankrijk gevormd was. — Gwijde wees met de hand naar de plaats, waar de vaandrager stond, en riep tot den gulden ridder :

« Dàt moeten wij hebben! »

Zij poogden vervolgens, elk langs zijnen kant, door de Fransche benden heen te dringen; doch dit gelukte hun in het eerst niet, hoe onvermoeid zij ook de vijanden overhoop en uiteen dreven. Adolf van Nieuwland, eene gunstiger plaats gevonden hebbende, boorde alleen door de ruiters en kwam na eenen langen strijd bij den grooten standaard.

Welke vijandige hand, wat nijdige geest dreef den jongeling alzoo tot zijnen dood! — Indien hij geweten hadde, hoevele bittere tranen

[1]) Rodolf, heer van Gaucourt, maakte deel van eene uitgelezen bende van achttien ridders, die allen, behalve hij alleen, in den strijd omkwamen.

(VOISIN.)

er op dit oogenblik voor hem gestort werden, hoe dikwijls zijn naam uit den mond eener vrouw den Hemel met een gebed werd toegestuurd, — o! dan zou hij zich zoo roekeloos den dood niet overgegeven hebben : hij ware wellicht als een lafaard teruggekeerd.

De kroonvaan was door een groot getal ridderen omringd. Zij hadden op hunne eer en trouw gezworen, onder dit laatste teeken eerder te sterven dan het te laten ontrooven. Wat kon Adolf tegen zoovele moedige kampers? Ook zoodra hij zich vertoonde, werd hij door schertsende woorden begroet; al de zwaarden zwaaiden te gelijk boven zijn hoofd; hij was van alle kanten in eenen kring van vijanden gesloten; slagen vielen onophoudend op zijne uitrusting en, ondanks zijne wonderlijke behendigheid, kon hij zich niet meer verdedigen. Reeds liep het bloed onder zijnen helm uit; zijn gezicht verduisterde, — zijne spieren waren onder zoovele kneuzingen verlamd. Met eene razende wanhoop gansch vervuld, en voelende, dat zijn laatste uur gekomen was, riep hij met luider stemme, dat de Franschen het hoorden :

« Machteld! Machteld! Vaarwel! »

Bij dien roep sprong hij dwars door de zwaarden der vijanden heen, tot bij den standaard, en rukte hem uit de vuist van den vaandrig; — maar tien handen ontnamen hem dien. — Het regende meer slagen op zijn lichaam en hij viel krachteloos op den rug van zijn paard.

De vlotting, welke op dit oogenblik onder de strijdenden gebeurde, liet den gulden ridder toe, het gevaar van Adolf te bemerken. Dan dacht hij aan de pijn, die zijne ongelukkige Machteld treffen zou, indien Adolf door de handen der vijanden stierf. Hij wendde zich om tot de scharen en riep met eene stem, die als een donder het krijgsgerucht overheerschte :

« Vooruit, mannen van Vluanderen! Komt aan! Komt aan! »

Gelijk de razende zee, die hare palen met onberekenbaar geweld bestrijdt, — gelijk zij na een lang gevecht den dijk onder eene hemelhooge golf verplet en, hare schuimende baren over de velden rollende. de wouden ontwortelt en de steden ten gronde werpt, — zoo sprong de Vlaamsche leeuwenschaar bij den roep des onbekenden ridders vooruit.

De Franschen werden met zooveel woede aangetast, dat er bij den eersten schok heele hoopen nederstortten : de slagen der knotsen en de houwen der bijlen vielen menigvuldig op hen als de hagel, die de vruchten der aarde verdelgt. — Nooit zag men zulk een hardnekkig gevecht; al de strijders waren met bloed overdekt, en velen hadden het wapen nog in de vuist, terwijl eene doodelijke wonde hen voor-

lang had getroffen. Het was eene verwarring van paarden en menschen, die niet kan beschreven worden. De akeligste moordkreten, de pijnlijkste klachten vormden eenen enkelen zucht : een bruisend geraas, dat de harten nog meer in woede kwam ontsteken. De Fransche ruiters konden zich niet meer bewegen; want men drong hen te alle kanten tegen de achterste scharen, terwijl de bijlen en zwaarden de voorste gelederen beurtelings ter neder hakten.

De gulden ridder had zich met zijnen verdelgenden wapenhamer eenen weg door den vijand gebaand en was bij de kroonvaan van Frankrijk genaderd; Gwijde en Arnold van Oudenaarde, met nog eenigen der moedigste Vlamingen, hadden hem van nabij gevolgd. Hij poogde in die verwarring de groene veder van Adolf van Nieuwland bij den standaard te ontdekken, doch te vergeefs. Het scheen hem echter na een oogenblik, dat hij ze wat verder tusschen de Vlamingen ontwaarde. De veertig uitgelezen ridders, die nog bij de baniere stonden, sprongen als ware helden tegen den gulden ridder op; maar hij zwaaide zijnen marteel zoo behendig rond, dat geen zwaard hem raakte. De eerste maal dat hij zijnen hamer als een rotsgedeelte vallen liet, sloeg hij het hoofd van den heer Alin de Bretagne te pletter; met den tweeden slag verbrijzelde hij het harnas van Richard de Falais en brak hem de ribben in het lijf. Intusschentijd streden de andere Vlamingen met evenveel moed; Arnold van Oudenaarde kreeg eene wonde aan het hoofd, en meer dan twintig zijner mannen werden door de Franschen neergehakt.

De gulden ridder verpletterde al wat hij raken kon; reeds lagen de heeren Jean d'Emmery, Arnold de Wahain en Hugo de Viane voor zijne voeten. Het oog kon de wendingen van zijnen hamer niet volgen, zoo snel slingerde hij hem van den eenen vijand op den anderen. De vaandrager bemerkte welhaast, dat de baniere in die plaats niet kon behouden worden, en vluchtte er mede achteruit; maar de gulden ridder, dit ziende, wierp met eene wonderbare kracht drie of vier vijanden uit den weg en vervolgde den vaandrager te midden der Franschen, op eenen grooten afstand des gevechts. Hem ingehaald hebbende, vocht hij zoolang en onversaagd, dat hij eindelijk den standaard kreeg. Eene gansche bende ruiters was op hem gevallen, om de baniere te herwinnen; doch de gulden ridder, deze als eene speer in den stijgbeugel geplaatst hebbende, begon op eens zoo woest onder hen te slaan, dat hij er velen om hals bracht. Nu drong hij al strijdende door de vijanden en kwam te midden van het Vlaamsche leger. Hij hief den gewonnen standaard in de hoogte en riep :

« Vlaanderen den Leeuw ! Aan ons de zege ! Heil ! Heil ! »

De scharen antwoordden door een galmend gejuich en zwaaiden hunne wapens in de lucht, ten teeken van blijdschap; hun moed vergrootte bij het zien van het gewonnen teeken.

Gui de St-Pol stond nog bij den Pottelberg, met omtrent tienduizend voetknechten en eene goede bende ruiteren. Hij had reeds de kostelijkste goederen in de legerplaats doen te zamen pakken en wilde zijne lieden door de vlucht redden; maar Pierre Lebrum, een der ridders, die bij de kroonvaan gevochten hadden, en die om eene bedwelming van het slagveld was vertrokken, dit ziende, kwam bij hem en riep :

« O, St-Pol, durft gij dit wel bestaan? Zult gij als een lafaard den dood van mijnheer d'Artois en van al onze broeders ongewroken laten? O, ik bid u om de eer van Frankrijk, doe het niet. Laat ons liever sterven om de schande te ontgaan. Leid uwe scharen vooruit; misschien zult gij met uwe versche benden de zege bevechten. »

Gui de St-Pol wilde van geen strijden hooren; de vrees had hem bevangen. Hij antwoordde :

« Mijnheer Lebrum, ik weet wat ik te doen heb. Den legertros zal ik niet laten rooven : het is beter, dat ik de overblijvende mannen in Frankrijk terugbreng, dan ze noodeloos te laten verslaan. »

« En zult gij al degenen, die nog met het zwaard in de vuist staan, verlaten en den vijand overleveren? O! dit is een verraderlijk werk! Indien ik na heden leven mag, zal ik u van lafheid bij onzen koning beschuldigen. »

« De voorzichtigheid gebiedt mij den aftocht, mijnheer Lebrum. Ik zal vertrekken, wat gij ook zeggen moogt; want uw raad is door de vervoerdheid ingegeven; gij zijt te zeer in woede ontstoken. »

« En gij te zeer door vrees bevangen! Maar het zij zoo, mits gij het wilt. Om u te doen zien, dat ik meer voorzichtigheid dan gij gebruik, zal ik met eene bende vooruitgaan, om den aftocht te dekken en gemakkelijk te maken. Vertrek nu; ik zal den vijand terughouden [1]). »

Hij nam eene bende van tweeduizend voetknechten en leidde ze naar het slagveld. Intusschen was het getal der strijdende Franschen zoozeer verminderd, dat in hunne slagorde menigvuldige gapingen

[1]) Den dood van den graaf d'Artois vernemende, wilden de Fransche ridders hem wreken of hem niet overleven; zij begonnen dan het gevecht opnieuw. Een van hen, met name Pieter Lebrum, poogde Gui de St-Pol, die over de achterhoede gebood, tot den slag te doen gaan, maar het was te vergeefs, dat hij hem zijne lafheid verweet. (Voisin.)

waren; dit liet den Vlamingen toe, hen langs achter en voren te bespringen.

De gulden ridder, die door zijne eigen gestalte en door de hoogte van zijn paard boven het gansche slagveld zien kon, bemerkte de beweging van Lebrum en verstond zijn inzicht. Het was duidelijk voor hem, dat de St-Pol met den legertros wilde ontsnappen; bij Gwijde naderend, gaf hij hem het voornemen van den vijand te kennen. Meteen werden achter de slagorde eenige ridders gezonden, om de bevelen aan de oversten te dragen. Weinige oogenblikken daarna bewogen zich verscheidene benden en spreidden zich langs alle kanten over het veld. Mijnheer Borluut met zijne Gentenaars liep nevens de wallen der stad en viel Lebrum terzijde aan; de beenhouwers met hunnen deken Breydel draaiden om het kasteel van Nedermosschere en besprongen de Fransche legerplaats langs achter.

De benden van St-Pol verwachtten zich niet aan die bevechting; zij waren bezig met de kostelijkste goederen in te zamelen, toen zij eensklaps de bijlen der beenhouwers en terzelfder tijd den dood boven hunne hoofden zagen. Het ijselijk geschreeuw der aanvallende Vlamingen verschrikte hen zoozeer, dat zij in wanorde door elkander liepen en langs alle kanten door de velden ontvluchtten; de beenhouwers hakten en kerfden schrikkelijk onder hen. Gui de St-Pol, op eenen goeden draver gezeten zijnde, ontkwam het doodsgevaar en vloog met snelheid heen, zonder zich meer om zijn volk te bekommeren. — De legerplaats was welhaast gezuiverd: er bleef na eenige stonden geen enkele levende Franschman in.

Alzoo wonnen de Vlamingen al de kostelijke gulden en zilveren vaten en oneindig meer schatten, die de vijand met zich gebracht had.

Op het slagveld was de strijd nog niet ten einde; omtrent duizend ruiters verdedigden zich nog in eenen hoop en vochten als leeuwen, niettegenstaande zij met wonden overdekt waren; onder hen bevonden zich meer dan honderd edele ridders, die deze nederlaag niet wilden overleven en met eene dolle woede onder de Vlamingen hakten. Allengskens werden zij onder de wallen der stad in de Bittermeersch [1]) gedreven. Hier vielen hunne paarden omverre in de Ronduitebeek, of zonken op hare boorden in de aarde. De ridders konden zich niet meer met hunne paarden behelpen; zij sprongen de een na den ander op den grond, en zich weder in eenen kring geschaard heb-

[1]) De plaats, welke wij hier de *Bittermeersch* noemen, werd later *Bloedmeersch* geheeten, ter gedachtenis van het bloed, dat er vergoten werd.

bende, vochten zij te voet en sloegen menigen Vlaming dood, terwijl er nog meer ridders in het slijk geraakten. De Bittermeersch was slechts een plas bloed, waarin de voeten der strijdenden zich verborgen. Hoofden, armen, beenen, het lag er al met helmen en gebroken zwaarden verward.

Eenige Leliaarts, waaronder Jan van Gistel met een getal Brabanders, ziende dat er geen uitkomen meer aan was, kwamen te midden der Vlamingen geloopen, roepende :

« Vlaanderen den Leeuw! Heil, heil Vlaanderen[1])! »

Zij meenden zich daardoor te redden; maar er kwam dadelijk een wever uit de menigte tot bij Jan van Gistel geloopen, en gaf hem zulken zwaren slag op het hoofd, dat hij hem den schedel aan stukken brak; de wever morde met doffe stem :

« Mijn vader heeft het u gezegd, dat gij op uw bed niet sterven zoudt, verrader! »

De anderen werden aan hunne wapenen herkend en als bastaarden neergehakt en doorkorven.

De jonge Gwijde kreeg medelijden met de nog overgebleven ridders, die zich zoo moedig verweerden : hij riep tot hen, dat zij zich gevangen geven zouden, opdat het leven hun bewaard wierd. Overtuigd, dat moed en onversaagdheid hen niet meer helpen konden, gaven de ridders zich over en werden ontwapend; Jan Borluut kreeg hen onder zijne wacht.

De voornaamste dezer edele krijgsgevangenen, wier getal tot bij de zestig beliep, was Thibaud II, namaals hertog van Lotharingen; de overigen waren allen van hoogen stam en als dappere krijgers befaamd.

Nu bleef er geen enkele vijand meer op het slagveld te bevechten, maar in alle richtingen zag men de vluchtelingen zich voortspoeden om het gevaar te ontkomen. De Vlamingen, gansch verwonderd, dat zij niet meer te strijden hadden, en nog door de drift vervoerd, liepen bij hoopen door de velden, om de gevluchten te vervolgen; bij Sinte-Magdalena's pesthuizen achterhaalden zij eene bende van St-Pols lieden en sloegen ze allen dood; een weinig verder vonden zij mijnheer Willem van Mosschere, den Leliaart, die

[1]) Si leiden te gader daer haer handen
Ende hilden daer in een naect swerd,
Metten appelen ten vianden werd :
« Wi willen, seiden si, ons opgeven;
Edele Vlamingen, laet ons leven! »

(VAN VELTHEM.)

nog met eenige anderen den strijd ontloopen was. Zich omringd ziende, bad hij om genade en beloofde, dat hij Robrecht van Bethune als een getrouw onderdaan zou dienen; maar er werd niet naar geluisterd; de bijlen der beenhouwers benamen hem spraak en leven.

Dit duurde den ganschen dag, tot er geen enkele Franschman of Franschgezinde meer te vinden was.

III

Hoe men schilder wordt.

(1843)

Fransken wil schilder worden, maar vader verzet er zich tegen. Grootmoeder en moeder weten de zaak door te drijven. Fransken komt op de Akademie, doet zijn best en behaalt de eerste prijzen. Na het verlaten van de Akademie wil hij zich te spoedig als schilder doen kennen. Het schilderij, dat hij tentoonstelt, wordt hevig aangevallen. Er komt armoede en diepe ellende in de nederige woning, maar door volhardende studie worden de pogingen van Frans eindelijk met goed gevolg bekroond. Hij verkoopt zijne schilderijen tegen hooge prijzen; vader, moeder en grootmoeder beleven nog gelukkige dagen.

ONTDEKKING VAN EEN WONDERBAAR VERNUFT. — HUISELIJKE RAAD OVER DE BESTEMMING VAN EEN KIND. — DE ACADEMIE VAN ANTWERPEN DOOR EENEN WERKMAN BESCHREVEN. — SCHILDEREN IS EEN LEKKER STIELTJE.

In een klein huisje, behoorende tot de St-Andriesparochie te Antwerpen, zaten op eenen avond der maand Mei 1832, drie personen bij eene kleine blikken lamp te werken.

Eene oude vrouw was voor een kantkussen gezeten en wierp de ratelende bouten onophoudend door elkander, terwijl zij, met eene wonderlijke vinnigheid, de spelden over het kussen deed wandelen. Op haar gelaat glom die zoete welwillendheid, welke het aangezicht van sommige oude lieden met aantrekkelijkheid versiert, ondanks de diep gegraven rimpels.

Zij scheen welgemoed en liet zich den eentonigen arbeid niet verdrieten, aangezien zij van'tijd tot tijd hare heesche stem tot het vormen van verschillende tonen poogde de dwingen en slepend een

liedeken zong van haren jongen tijd. Dit liedeken scheen uit een enkel referein te bestaan en begon telkens met deze woorden :

En Coredommeken hy issere gesteurve.

Het onveranderlijk einde was :

Hy schreef daer in het zand
Dat zyn jonk hart verbrandt.

Nevens haar bevond zich eene jongere vrouw, fraai van gelaat en schoon van gestalte.

Zij was insgelijks bezig met kantwerken. Evenals de oude, droeg zij de gewone kleeding der arme burgers of werklieden van Antwerpen : een rozekleurig jak, eenen zwarten baaien rok en eene trekmuts van bevalligen vorm. Tusschen de kleeding der twee vrouwen was alleenlijk dit verschil, dat de oude met de groote bloemen der vorige eeuw behangen was, terwijl de jongere vrouw meer de hedendaagsche kleuren droeg, zijnde kleine bloemkens op gemengden grond.

De derde persoon, die zich in de kamer bevond, was een jongsken van omtrent elf jaar, — met een aangezichtje zoo zuiver en zoet als dat van een engeltje. Groote zwarte oogen, vol beweging en vol leven, stonden blinkend onder zijne lange wimpers, en losten als gitsteenen op de rozen zijner wangen uit. Zijn mondje, welks hoeken eenigszins achteruit getrokken waren, gaf aan zijne wezenstrekken eene uitdrukking, die geest en begrip aanduidde. Boven dit alles was een bosch van schoone krullende haren ingeplant; zoodat dit jongsken, rijk aan gezondheid en aan geest, waarlijk een schoon beeld van een kind was en geenszins de kenteekens der armoede droeg.

Dit kind zat bij de tafel en scheen met een potlood iets op een stuk papier te schrijven. Bij poozen hief hij het hoofd op, bezag met metende aandacht de oude vrouw en zette dan telkens eenen trek meer op het papier. — Men kon niets anders denken, dan dat hij de oude vrouw uitteekende of ten minste dit poogde te doen... Er was in de blikken, die het kind op zijn papier en op de oude vrouw wierp, zooveel aandachtige navorsching, in zijne houding en op zijn gelaat zooveel ernstigheid, dat men niet kon twijfelen, of er lag in dien jongen geest een buitengewone aanleg tot de kunsten van nabootsing. Eene andere omstandigheid kwam dit vermoeden nog versterken : wanneer men nauwkeurig de halfverlichte muren bezag, erkende men met verwondering, dat er geene plaats genoeg om de hand te leggen overig was tusschen al de beelden van burgers, soldaten, katten, honden, vogels, — die, op eene zekere hoogte,

ontwijfelbaar door eene kinderhand, met houtskool en rood krijt er op moesten geschetst zijn.

Gloeide er van dan af in den schedel van dit kind eene vonk van het vuur des vernufts? — Ontkiemde reeds in hem een zaad van kunstgevoel?

Nadat deze drie personen bijna een half uur in dezelfde houding waren blijven zitten, hoorde men in de Kloosterstraat de trommel van de taptoe slaan.

De jonge vrouw stond op, plaatste haar kantkussen op eenen stoel en sprak tot het kind :

Fransken[1]), gij moet gaan slapen... Kom, doe die papieren nu maar weg.

FRANSKEN. — Och, moederlief, mag ik nog wat opblijven? Ik zal zoo stil zijn.

DE GROOTMOEDER. — Kom, kom, Annemie[2]), laat ons Fransken nog maar wat uit zijn bed. — Laat hem nog wat teekenen.

DE MOEDER. — Ja maar, als zijn vader thuis komt, zal het weer gekijf zijn... En hij is nu al zoo lang bezig met dit papier. God weet, heeft hij u alweer geen twintig keeren uitgeteekend !

DE GROOTMOEDER. — Och, Annemie, als het kind zijn verzet daar nu in vindt, hoe kunt gij daar tegen zijn?

DE MOEDER. — Zie, Meken[3]), gij zult ons Fransken nog bederven, gij! want gij ziet hem liever dan de appelen uwer oogen. Maar hij móét gaan slapen. — Kom, Fransken.

Gedurende die woordenwisseling had Frans, als een gehoorzaam kind, zijne stukjes papier bijeengeraapt en zijn potlood er in gerold. Dan tot eene kleine bedstede gaande, stak hij zijn teekenwerk met zorg onder het hoofdkussen, en kwam bij zijne moeder om ontkleed te worden. Dit gedaan zijnde, sprak de moeder tot hem :

« Maak uw kruisken, Fransken, — en zeg uw gebeêken. »

Het kind ging bij de bedstede op zijne knieën zitten, en begon met de handen te zamen en met luider stemme te bidden :

's Avonds, als ik slapen ga,
Volgen mij veertien engeltjes na :
Twee aan mijn hoofdeneind,
Twee aan mijn voeteneind,

[1]) Verkleinwoord van den voornaam *Franciscus*.

[2]) Verkorting van *Anna-Maria*.

[3]) *Meken* beteekent *grootmoeder* onder de Antwerpsche burgerklasse; voor *grootvader* zegt men *Peken*. Van oude lieden zegt men in het algemeen : het was een *Meken*, ik zag een oud *Peken*.

Twee aan mijn rechterzij,
Twee aan mijn linkerzij.
Twee die mij dekken,
Twee die mij wekken,
Twee die mij wijzen,
Naar 's hemels Paradijze [1]).

Vervolgens ging hij tot zijne moeder, daarna tot zijne grootmoeder, kreeg van elk eenen kus en een kruisken op het voorhoofd, en kroop dan stilzwijgend in het bed.

Wanneer de vrouwen dachten, dat het kind in slaap was, begonnen zij in stilte het volgende gesprek :

DE GROOTMOEDER. — Maar, Annemie, was ik gelijk gij, ik zou toch zien, dat ik dit kind op de Academie kreeg. Wees zeker, daar steekt een schilder in.

DE MOEDER. — Ik weet het wel, Meken. Denkt gij, dat ik het niet zie? Maar hoe zal hij op de Academie geraken? Nog zoo bitter jong en zonder voorspraak!

DE GROOTMOEDER. — Och, ze zeggen, dat mijnheer Van Bree zoo een goed mensch is... En mijnheer Wabbes [2]) dan! Ik zou, al is het dat ik zoo oud en zoo sukkelachtig ben, er nog wel alleen durven naartoe gaan, om eene plaats voor ons Fransken te vragen.

DE MOEDER. — Ja, gij, Meken, gij zoudt er voor door een vuur vliegen, dat weet ik wel. Maar dit is nog het ergste niet : zijn vader wil maar volstrekt, dat hij op het metserdienen gaat.

DE GROOTMOEDER, *met verontwaardiging*. — Wat? ons Fransken metserdienen! Het eenige kind van mijne Annemie! — Neen, dit zal niet waar zijn, zoo lang ik leef... Als hij dan toch eenen stiel moet leeren, zal hij op het meubelmaken gaan.

DE MOEDER. — Ik moet het ronduit zeggen : ik zou toch ook liever onzen Frans op de Academie zien.

DE GROOTMOEDER, *vol geestdrift*. — Ja, en denk toch eens, Annemie, gij kunt niet weten wat er kan gebeuren. — Als ons Fransken nu eens goed van aannemen was, en hij werd zoo een schilder... wat zou het dan zijn? Hoe zouden de geburen dan staan zien! Frans schoon gekleed; geld winnen gelijk slijk; in een huis met twee

[1]) Dit zonderling avondgebed als ook een ander, dus beginnende : *Heilige Engel Sinte Michiel, ik beveel u mijn lijf en ziel*, worden nog dagelijks in honderden huisgezinnen door de kinderen opgezegd. Daarbij echter wordt dan het *Vader ons* of een ander erkend gebed gevoegd.

[2]) *Wabbes* is de volksnaam van den heer Wappers, gewezen bestuurder der koninklijke Academie.

stagiën wonen; overal aangehaald gelijk een prins! Eh? En als hij dan een schoon stuk gemaakt heeft, dan zullen zij ons op de straat nawijzen en zeggen: Ziet! dat zijn de Moeder en het Meken van den schilder! Eh, Annemie, wat zegt gij daarvan? Mijn hart klopt als ik er aan denk.

De Moeder, *met eenen zucht.* — Ja, ja, maar als dit nu zoo eens gebeurde, zou Frans zijne gemeene ouders dan wel gaarne blijven zien? [1])

De Grootmoeder. — Wel, sukkel dat gij zijt, denkt gij daarop? Al moest ik, mijn geheel leven lang, droog brood eten en zonder schoenen aan mijne voeten gaan, als ons Fransken maar schilder wordt, dan zal ik nog gelukkig zijn.

De Moeder. — Zie, Meken, laat ons daar niet meer van spreken. Gij zult mijnen kop nog zoo vol muizenissen steken, dat ik er zot zal van worden. Ik weet het ook wel, dat ons Fransken geen ezel is en dat er in dit kind iets steekt; maar maak dit aan zijn vader eens wijs?

De Grootmoeder.— Eh wel, eh wel, ik zal het hem wijs maken, en dat nog dezen avond. Help mij maar een beetje — het zal wel gaan.

De Moeder, *opstaande.* — Ik hoor hem. Daar is hij, die klopt!

De deur ging open; een man trad stilzwijgend binnen. Na hij zijn schobejak [2]) uitgedaan had, plaatste hij zich bij de tafel, als iemand, die eten wil. Een wijde schotel, met gestoofde aardappelen overladen, werd hem voorgezet, en hij begon met gretigheid zijn avondmaal.

Alhoewel machtig en van reuzenspieren voorzien, was het lichaam van dien man door den arbeid gekromd; zijn rug helde als een boog over de tafel; op zijn betrokken aangezicht lagen van die rimpels, welke niet door den ouderdom veroorzaakt zijn; en de stijve onveranderlijkheid van zijn afgemat gelaat toonde genoeg, dat zwaar en onophoudend werken zijn gevoel ten deele had verstompt.

Terwijl hij bezig was met eten, hitsten de twee vrouwen elkander op, om de netelige samenspraak aan te vangen. Eindelijk nam de grootmoeder aldus het woord:

« Maar, Pauw [3]), ik moet u toch eens iets zeggen. »

[1]) Men merke hier aan, dat het werkwoord *beminnen* zeer zelden in Antwerpen wordt uitgesproken. Men bezigt daarvoor meest altijd het samengestelde werkwoord *gaarne zien.*

[2]) De werklieden, die aan het ontladen der schepen arbeiden, dragen een kort hemd van grof lijnwaad over hunne kleederen. Dit hemd of liever dien kiel noemt men *schobejak.*

[3]) Verkorting van den voornaam *Paulus.*

DE VADER, *onverschillig.* — Ja? Laat hooren, Meken, wat is het?

DE GROOTMOEDER. — Wel, hebt gij nog niet belet, dat onze Frans den geheelen dag niets doet dan mannekens maken? — De gansche muur staat er vol van; al mijne patronen zijn vol honden, katten en alle soorten van vreemde beesten, die ikzelf nog niet ken. Geen koffiezaksken kan er in huis komen, of poef!... daar staan mannekens op!

DE VADER. — Laat gij Fransken maar mannekens maken, Meken. Het is beter, dat hij dit doe, dan dat hij op straat zou loopen.

DE GROOTMOEDER. — Dat zeg ik ook; maar ziet gij niet, dat er in dit jongsken iets steekt, en dat het misschien spijt zou zijn, dat hij daar afgetrokken werd?..... Gij kunt het niet weten.

DE VADER, *met aandacht.* — Wel, en wat is het nu? — Zeg het maar rechtuit.

DE GROOTMOEDER. — Zou het niet goed zijn, dat wij hem op de Academie deden? God weet, of hij van zijn leven nog geen schilder wordt.

DE VADER, *met nadruk.* — Ik heb u al lang op uwe sokken hooren afkomen, Meken. Gij denkt zeker, dat ik u niet in de buis had, met al die slenders [1]). Begint gij weer met dat oud lieken? Onze Frans zal metserdiener worden, en laat hem zoo lang maar gerust, of gij breekt zijnen groei nog.

DE MOEDER, *met bitsigheid opspringende.* — Zie, Pauw, Fransken is mijn kind zoowel als het uwe, en gij hebt, gij alleen, er alles toch niet aan te zeggen..... Ons jongsken is vol geest, en daar steekt veel te veel in om er eenen metserdiener van te maken.

DE VADER, *half verstoord.* — Ja, gij hebt u zeker wat laten opstoken door Meken? Ik zeg u, dat ik van geenen schilder wil hooren — en breek er mij den kop niet langer mede.

DE GROOTMOEDER. — Annemie heeft gelijk, gij ziet uw kind niet gaarne; want anders zoudt gij zoo niet spreken.

DE MOEDER, *bijna schreiend.* — Dat heb ik al lang genoeg gezien, dat gij ons kind niet gaarne ziet. Het is u te veel dat gij het aanspreekt, dit arm schaap!

DE VADER, *met droefheid; zijne spraak verkrijgt eene drukkende klem.* — Zie ik mijn kind niet gaarne? Omdat ik hem een goed ambacht wil doen leeren en hem wil opbrengen gelijk zijne ouders zijn opgebracht? Heeft hij geene handen aan zijn lijf, om te werken, — of zoudt gij er gaarne een luien bliksem van maken? — Schilderen!

[1]) Ik hoorde u in stilte afkomen : ik bemerkte uw inzicht, met uwe treken.

schilderen! dit is misschien geen slecht ambacht, maar het is kostelijk en moeilijk om te leeren.

DE MOEDER, *zij snauwt hem toe.* — Een ander leert het wel!

DE VADER. — Ja, maar een ander heeft geld, en wij niet..... Ziet, vrouwen, gij weet daar niets van. Gij hebt nu al zoo lang aan mijne ooren liggen zagen met dat zelfde *oremus*, dat ik bij eenen schilder ben gegaan, die nog al dikwijls bij onzen baas komt. Dat gij wist, wat boeksken hij mij heeft uiteengedaan over dat lekker stieltje, uw haar rees er van te berge op uwen kop!

DE GROOTMOEDER. — Hij heeft u wat leugens wijs gemaakt. Zoo zijn de schilders altemaal; als er wat te veel komen, dan bederft de stiel.

DE VADER. — Ja, luistert maar..... Ziet, zoo wordt gij schilder : als gij op de Academie moogt komen, dan gaat gij eerst een jaar lang op de klasse van de *Neuzen* en de *Ooren;* dan een jaar op de *Koppen;* dan twee jaar op de *Mannekens;* dan een jaar of drie op het *Pleister;* dan een jaar of vier op het *Leven*..... En als ge dan al zoo elf lange jaren hebt zitten krabben en u de borst hebt *gecreveerd*, dan kunt gij al zooveel schilderijen maken als ik of gij..... En dan moet gij nog eens een heel jaar op de klasse van *Tante Mie* [1]) den dood gaan uitteekenen. — En weet ge wat ge dan kent? — Nog niets!..... Kunnen wij nu elf jaren onzen Frans houden, zonder dat hij iets verdiene? Kunnen wij hem verf, penseelen en doeken koopen, gedurende al dien tijd? En zal hij dan niet ongelukkig zijn, als hij mislukt? — Ja, want dan is 't kalf verdronken; dan is het te laat; dan zullen zijne meiskenshanden nergens meer goed voor zijn, en hij zal te lui geworden zijn om te werken. Neen, ik zie mijn kind zoo gaarne als gij; maar ik ben gelukkig in mijn stiel; ik kom geen brood te kort, en ik geloof, dat ik niet beter kan doen dan onzen Frans ook zijn brood te leeren verdienen. Zoo weet ik zeker, dat hij geen gebrek zal lijden..... Hij zal metserdiener worden, — ik wil het en het is mijn laatste woord : metserdiener!

De twee vrouwen zwegen. Zij konden niets inbrengen tegen de goede redenen van den man; ook hadden zij bij het hooren zijner woorden van hun eerste inzicht afgezien en besloten niet meer van deze zaak te spreken; maar op het oogenblik dat de vader, als een vonnis, had uitgeroepen: hij zal metserdiener worden! hoorde men eensklaps Fransken in zijn bed zuchten en snikken, als iemand, wiens tranen, na lang bedwingen, losbarsten.

[1]) Zoo noemt de volksklasse den leergang van *ontleedkunde* of *anatomie.*

Fransken had alles in de grootste benauwdheid afgeluisterd. Een straal van hoop en van blijdschap was in zijn hart gesprongen, toen hij van de Academie had hooren spreken; doch de woorden zijns vaders, die, als de uitspraak van een onherroepelijk oordeel, hem tot den metserstiel verwezen, hadden zijn hart met droefheid overkropt; — en, zich niet langer kunnende inhouden, was hij op eens aan het schreien gegaan.

De grootmoeder liep ijlings naar het bed, nam Fransken er uit, en hem op haren schoot plaatsende, begon zij het kind te zoenen, terwijl hare eigen tranen over haar aangezicht rolden. De moeder ving insgelijks aan met weenen, — en het was in dit huisgezin eene droefheid zoo innig en zoo bitter, alsof er een schrikkelijk ongeluk voorgevallen ware. Dan sprak de grootmoeder met bitsigheid tot den man :

« Hoe kunt gij uw kind toch zoo *trêteren?* [1]) Gij zult het wel dood krijgen... »

De Moeder. — Ja, ja, dat zal er wel van komen ; gij zult het wel in zijnen put helpen... Waarom kunt gij Frans niet naar de Academie laten gaan, zeg? Als hij daar nu goesting voor heeft?

De Vader (*met hevige gramschap zijne vuist toonende*). — Maak mij niet kwaad!

Fransken (*hij springt van den schoot zijner grootmoeder en loopt bij zijnen vader*). — Och, vaderken lief, maak u niet kwaad... Ik zal metserdiener worden.

De Vader (*hij kust het kind met teederheid; er blinkt een traan in zijne oogen*). Fransken, mijn kind, ik zal niet kwaad worden. Ga maar gerust in uw bed.

Fransken (*hij neemt de hand zijns vaders en streelt ze*). — Vader, weet gij wel, dat Koben [2]) van den hoek ook op de Academie is, en hij is toch wel metserdiener.

De Vader (*geheel kalm*). — Ja maar, kind, dat is wat anders. Hij maakt daar geene mannekens ; want hij is op de klasse van *koepe-de-peer* [3]).

Fransken. — Wat maken ze daar dan, vader?

De Vader. — Dat weet ik niet : huizen zeker. (*Hij bedenkt zich een weinig; het kind ziet met angst in zijne oogen.*) Maar hoort, ik zie wel dat

[1]) Plagen.

[2]) Verkorting van den voornaam *Jacobus*.

[3]) *La coupe des pierres — de steensnede*, die men van overlang gewoon is met haren Franschen naam te noemen.

gij mij toch niet zult gerust laten. Laat Frans dan maar naar de Academie gaan, als gij hem er op kunt krijgen. (*Het kind springt op van blijdschap, kust zijnen vader, kust zijne moeder, kust zijne grootmoeder en vervult de kamer met blijde kreten.*) Maar op éène *conditie :* dat is, als Frans niet goed en gauw leert, hij op mijn eerste woord van de Academie blijve.

FRANSKEN (*met blinkende oogen en met geestdrift*). — Och, ik zal zoo goed leeren, vaderken lief!

DE VADER. — Ga nu maar slapen, kind.

Fransken kroop welgemoed en met vinnigheid in zijn bed. De drie andere personen namen de lamp van de tafel en klommen op eene kleine, steile trap, om zich insgelijks tot de rust te begeven. Boven gekomen zijnde, begonnen zij te beraadslagen over de middelen, die werkstellig konden gemaakt worden, om voor Fransken eene plaats op de Academie te verkrijgen. Na eene tamelijk lange onderhandeling besloot men tot het volgende :

« Trees [1]) van daar naast de deur, heeft kennis met den leerjongen van den barbier van den knecht van mijnheer Wappers. Door Trees zou men de voorspraak van dezen leerjongen kunnen verkrijgen; hij zou spreken aan zijnen baas, de baas aan den knecht van mijnheer Wappers, de knecht aan mijnheer Wappers zelven ; — en mijnheer Wappers zou er van spreken aan mijnheer Van Bree. »

Zij twijfelden niet, of die buitengewone samenhang van voorsprekers zou hen doen gelukken, — en nog meer werden zij daarvan overtuigd, toen grootmoeder bemerkte, dat er niets voordeeliger is dan de voorspraak van eenen barbier, aangezien men weinig te weigeren heeft aan eenen man, die ons dagelijks een mes op de keel houdt, enz.

Dan, overmorgen zullen moeder en grootmoeder hare Zondagsche kleederen aantrekken : het fijne jak, den stoffen rok, de kanten trekmuts en de fluweelen schoenen. Zij zullen eenige teekeningen van Frans medenemen, om aan de heeren der Academie te toonen, en grootmoeder zal het woord voeren, om hun te doen verstaan, wat vernuft er in Fransken steekt.

[1]) Verkorting van den voornaam *Theresia*.

IV

Wat eene moeder lijden kan.

(1843)

« Het was uitermate koud in de laatste dagen der maand Januari, 1841. De straten der stad Antwerpen hadden hun winterkleed aangenomen. »

De rijke juffrouw Annah weet hare vriendin Adela over te halen met haar de armen te gaan bezoeken. Zij komen op de Vrijdagmarkt en bemerken eenen man, met smartelijke uitdrukking op het gelaat. *Hij is verplicht, zijn stootwagentje te verkoopen, om brood aan zijne vrouw en kinderen te kunnen geven. De edelmoedige juffrouwen redden den armen man en zijn gezin.*

HET GEZIN VAN DEN WERKMAN WORDT GERED.

Op de Vrijdagmarkt, naar de zijde van het Valkenstraatje, stond, tusschen eenige andere voorwerpen, een kleine wagen met twee wielen, in vorm gelijk aan die handrijtuigen, welke men te Antwerpen mosselbakken noemt, omdat zij meest dienen om mosselen te vervoeren. Niet ver van daar bevond zich een man, die er ongemeen neerslachtig uitzag; met de armen op de borst gekruist, wendde hij gedurig zijne vochtige oogen van den mosselbak tot den roeper, die een weinig verder bezig was met andere voorwerpen te verkoopen. Van tijd tot tijd stampte de mistroostige man met den voet tegen den grond, alsof pijnlijke gedachten hem bevochten; doch hij verviel telkens in eene wanhopige droefgeestigheid, wanneer hij het oog liet vallen op het voorwerp, dat hem tot nu toe gediend had om, als eerlijk werkman, zijn dagelijksch brood te verdienen.

Terwijl hij dus in wanhoop verzonken lag, kwamen twee juffrouwen met haastige stappen over de Vrijdagmarkt; eene van beiden moest de smartelijke uitdrukking op het gelaat des werkmans bespeurd heb-

ben, want zij hield hare gezellin bij den hoek van het Valkenstraatje staan en vroeg haar :

« Hebt gij niet gezien, Adela, wat droefheid er op het aangezicht van dien mensch te lezen staat? »

« Van welken mensch, lieve? »

« Daar, zie hoe hij met den voet stampt, hoe hij zijne ellebogen tegen zijn lichaam wringt. Zeker, Adela, het is een ongelukkige. »

« Misschien, Annah; God weet of dit niet uit enkel gramschap geschiedt. »

« Neen, Adela, ik ken dit al te wel. De uitdrukking van het ware ongeluk draagt een onmiskenbaren stempel. Zij trekt de gevoelige harten tot zich en geeft eene zoete ontroering van medelijden; de boosheid en gramschap integendeel stooten den aanschouwer terug. Ik heb mij niet bedrogen, lieve, de werkman is het slachtoffer van den langen winter. Zie, zijne kleederen zijn niet slordig, niet gescheurd! Laat ons bij hem gaan; ik durf hem wel de oorzaak zijner smart vragen. »

De twee juffrouwen keerden terug naar den man; doch toen ze hem naderden, werd hij juist aangesproken door eenen anderen persoon, die, als hij, tot de werkende klasse scheen te behooren en hem eenen slag op den schouder gaf, zeggende :

« Sus, wat zegt gij van het weerken? Koud, he? Kom, gaat ge mede? Ik geef eenen druppel. »

De droeve werkman rukte zijnen schouder van onder de hand, die hem geraakt had, maar antwoordde niet. De andere, daarover verwonderd, bezag hem in het aangezicht, en bemerkte hoe verwilderd hem de oogen in het hoofd stonden.

« Wel, Sus, » riep hij, « wat hebt gij, vriend? »

Het antwoord volgde nog niet onmiddellijk op de vraag. De twee juffrouwen hadden tijd om wat nader bij te komen en beter te hooren, wat degene, dien zij ongelukkig achtten, zou zeggen.

Eene doffe stem, die onderbroken werd door lange ademhalingen en eene diepe ontsteltenis te kennen gaf, zeide eindelijk :

« Zie, Geert, gij spreekt van eenen druppel, hé? Maar ik sterf liever dan jenever te drinken! Jongen, dat gij wist wat verdriet of ik heb... »

Die woorden waren met zulke diepe droefheid uitgesproken, dat Geert zich gansch ontroerd gevoelde, en zijne losse taal verliet om ernstiger woorden te spreken; hij vatte de hand van zijnen ongelukkigen makker en vroeg, bijna met tranen in de oogen :

« Sus, mijn vriend, wat is het, jongen? Gij ziet er uit, alsof gij gingt sterven. Is Trees dood? »

« Neen, neen, dat is het niet, Geert. Maar, zie, aan u zal ik het zeggen, want gij zijt toch onze vriend. Gij weet het, niet waar, Geert? Ik ben nooit te lui geweest om mijn brood te zoeken, en ik heb het, God zij geloofd, tot hiertoe kunnen verdienen; maar nu — nu is het gedaan... Mijne Trees, de goede vrouw, och arme! zij heeft nog in geene twee dagen iets gegeten; ons Janneken krimpt ineen van honger, en mijn klein kind, ons Mieken, dat zal misschien nu al dood zijn... de borsten van hare moeder zijn uitgedroogd van kou en gebrek. Zie, Geert, als ik er aan denk, zou ik mij zelven kunnen verdoen. Zoudt gij kunnen gaan bedelen, Geert? »

« Bedelen? Neen, zeker niet : ik heb nog handen aan mijn lijf. »

« Welnu, ik ook. Maar het is toch zoover gekomen, dat wij alles verkocht en verzet hebben, behalve onzen mosselbak, die daar staat. Wij hadden zóó gespaard, Geert, om hem te koopen, en zóó lang zuur brood er voor gegeten! Maar als God het dan toch wil hebben, — laat het dan maar zoo zijn. Dat de roeper nu maar gauw naar hier kwame, dat ik mijne vrouw en mijnen kinderen wat brood kon dragen. »

« Daar is hij!... Zeg mij eens, Sus, woont gij nog altijd in de Winkelstraat? »

« Ja. »

De roeper kwam op dit oogenblik met zijnen stoel ter plaatse, waar de ongelukkige werkman stond, en riep luidkeels :

« Koopliên, komt bij! Koopliên van mosselbakken, komt bij! »

Een glimlach rees over het gelaat des werkmans.

De twee juffrouwen spraken met stille stem over iets, dat hen scheen te verblijden.

De roeper hernam :

« Dertig franken heb ik voor dien mosselbak! Dertig franken! — Vijfentwintig! hij is zoo goed als nieuw, 't is voor niets. — Twintig franken! »

Eene der juffers deed een teeken met het hoofd, en de roeper ging voort :

« Twintig franken, eenen koopman, twintig franken, niemand niet? »

Andere burgers dongen ook naar het rijtuig; doch de juffer joeg den prijs gedurig op. De roeper wendde zich van den een naar den ander, om op de teekens der bieders te letten :

« Eenentwintig franken! »

« Tweeëntwintig. »

« Drieëntwintig. »

« Vierentwintig. »

« Vijfentwintig. »

« Zevenentwintig. — Zevenentwintig franken. — Niemand, niemand? Niemand niet? Geluk! Vaart er wel meê. »

De juffer, iets aan den knecht des roepers gezegd hebbende, wendde deze zich om naar zijne woning en riep met al zijne kracht :

« Het wordt betaald! »

Reeds was de werkman in het huis van den roeper en meende met het geld dat men hem gegeven had, naar zijne woning te loopen, niet zonder nog een treurigen blik op den mosselbak te werpen, toen hij door eene der juffers aangesproken werd.

« Goede man, wilt gij wat verdienen? »

De werkman bedacht zich een oogenblik en vroeg :

« Wat is er van uwe beliefte, juffrouw? »

« Wij zouden dien mosselbak gaarne naar huis gevoerd hebben. »

« Het spijt mij, juffrouw, dat ik het niet doen kan : ik heb eene haastige boodschap. »

Annah, die zeer menschlievend was en daardoor ook beter dan hare vriendin de arme menschen verstond, zeide met haast tot den werkman, die gereed was om heen te gaan :

« In de Winkelstraat moeten wij zijn. »

« Dan zal ik het doen, juffrouw; want ik ga juist naar dien kant. »

Hij vatte dan den mosselbak, trok hem van tusschen al de voorwerpen, welke op den grond verspreid lagen, en volgde de twee juffers, die zich met tamelijk snelle stappen voortspoedden. Een bitter hartzeer beklemde zijnen boezem, wanneer hij nu zijn eigen rijtuig voor anderen moest voortstooten; maar de zekerheid, dat hij nu ook welhaast met het bekomen geld de tranen zijner brave vrouw ging opdrogen, mengde eenen zoeten troost in zijne droefheid. Met spijt ontving hij van de twee juffrouwen het bevel om voor eenen winkel te blijven staan. Het duurde echter niet lang, en hij mocht zich onmiddellijk weder op weg begeven; want de juffers waren slechts eenige oogenblikken in den winkel geweest, of men wierp op het wagentje eenen zak aardappelen, twee of drie brooden en eenige stukken hout. en Annah zelve plaatste eenen steenen pot met zorg tegen den zak.

In de Winkelstraat gekomen zijnde, vroeg de man, waar de vrouwen den mosselbak hebben wilden.

Annah antwoordde met inzicht :

« Rijd maar door; het is verder. »

Ondanks dit bevel bleef hij staan voor eene kleine deur, welke

Annah herkende, als zijnde dezelfde, waar zij des morgens meende in te gaan. De man nam zijne muts van het hoofd en sprak beleefdelijk :

« Juffrouwen, gij moest mij, als het u belieft, hier eens laten ingaan? »

Dit oorlof hem gegeven zijnde, stiet hij de deur open en ging binnen; maar de juffers volgden hem op de hielen en drongen met hem in de kamer.

Eene koude siddering schokte Annah en hare vriendin. Het schouwspel, dat zich daar voor hunne oogen vertoonde, was afgrijselijk en doodsch. De jonge vrouw, die bij het bed gezeten was, lag zonder gevoel op den steen, hare wangen bleek, hare oogen gesloten, hare lippen blauw en haar hoofd achterover hangende op den kant van het bed, alsof het leven haar had verlaten. Het jongsken had den slappen arm zijner moeder gevat en riep op het oogenblik, dat de twee juffrouwen met den vader binnen kwamen :

« Moederken lief, ik heb honger, — een stuksken brood! een stuksken brood! »

De man, zonder op de tegenwoordigheid van Adela en hare vriendin te letten, sprong vooruit naar zijne vrouw, riep haar in zijne wanhoop, trok zich de haren uit het hoofd en bracht niets dan afgebroken woorden voort.

« Trees! » riep hij huilend. « Och, Trees lief..... ongelukkige vrouw! God, Heer, is 't mogelijk! Dood..... dood van honger en koû! — Hadden wij dat verdiend op de wereld? »

Bij deze uitroepingen sloeg hij zijne hand op de tafel en greep een mes; doch Annah, die deze beweging met eenen schreeuw van angst bemerkt had, sprong hem aan den hals en rukte hem het moorddadig werktuig uit de hand.

« Uwe goede vrouw is niet dood! » riep zij. « Daar, loop met haast, en haal wijn in den eenen of anderen winkel. »

Zij gaf hem een stuk geld en wees hem de deur.

Hij vloog de kamer uit en verdween als een pijl.

Annah nam de rampzalige moeder in haren arm. Haar satijnen mantel en fluweelen hoed verkrookten tegen de slechte kleederen der ongelukkige; maar de barmhartige juffer gaf daarop geen acht en handelde, alsof zij eene zuster verzorgde. En inderdaad, in hare menschlievendheid zag zij, volgens het gebod van den goddelijken Jesus, deze zieltogende vrouw als eene echte zuster aan. — Eenen sinaasappel uit hare tasch gehaald hebbende, perste zij het sap er uit op de blauwe lippen der vrouw, en wreef hare handen met vurigheid

in de hare. Zij liet eenen schreeuw van blijdschap, toen zij de oogen der moeder zich ontsluiten zag.

Gedurende dien tijd had Adela zich niet vergenoegd met op dit tafereel van honger en armoede te staren; daar zij de uitroeping van den kleinen jongen gehoord had, was zij met haast bij den mosselbak gegaan, en had den steenen pot met een brood binnengebracht, wijl zij den jongen eenige stukken hout op het vuur had doen werpen.

Zoodra Janneken het brood gezien had, waren zijne oogen er niet meer van afgekeerd geweest, en hij had nog eens om eene boterham gebeden. Adela, die 's morgens nog zooveel afschrik van arme menschen getoond had, bevond zich dermate ontroerd op het gezicht van een zoo bitter lijden, dat zij zelve het mes van de tafel nam en het brood tegen hare borst en fraaie kleederen plaatste, om den jongen de boterham, waar hij naar snakte, voor te snijden.

« Dáár, mijn kind, » sprak zij, « eet maar wel. Gij zult geenen honger meer lijden. »

Janneken vatte de boterham met blijdschap, kuste zijne hand ten teeken van dankbaarheid en zag Adela met zulke zoete blikken aan, dat zij zich omwenden moest, om hare tranen van aandoening te verbergen.

Terzelfder tijd had de moeder hare oogen geopend en, als met zaligheid, op haar etend kind gevestigd. Misschien ging zij met woorden hare weldoenster bedanken; maar de komst van haren man belette haar dit. Zijne vrouw, tegen zijne verwachting, levend terugziende, plaatste hij met haast eene flesch op de tafel, sprong vooruit, vloog aan haren hals met eenen vloed van blijde tranen, en zoende haar menigmaal als verdwaald; hij hield haar in zijne armen gesloten, alsof hij vreesde, haar nog te zullen verliezen, en riep gedurig:

« Trees lief, leeft gij nog, mijne goede vrouw?... dan is het niets. Ik heb geld van onzen mosselbak! Nu zullen wij eten. Wees maar gerust. Och God, zie, in al mijn ongeluk ben ik nog zoo blij als een engel... Ja, Trees lief, want ik dacht zeker, dat ik u nooit op de wereld meer zou gezien hebben! »

Annah kwam bij met eene kom wijn en hield ze aan de lippen der zwakke vrouw. Terwijl deze den versterkenden drank inzwolg, wierp de man blikken vol verwondering op Annah en op hare vriendin, die een weinig verder met Janneken bij het vuur stond en zijne tweehandjes vooruithield, zeggende:

« Warm uwe pollekens maar, mijn manneken, en eet uwe boterham al gauw op; ik zal er u nog eene geven. »

De werkman scheen uit eenen droom te ontwaken; het was alsof hij nu eerst de tegenwoordigheid der juffers bemerkte.

« Juffrouwen, » sprak hij stamelend, « vergeef het mij, dat ik u nog niet bedankt heb voor de hulp, die gij mijne arme vrouw hebt toegebracht. Gij zijt toch wel goed, in een arm-menschenhuis te willen komen, en ik bedank u wel duizendmaal! »

« Goede lieden, » antwoordde Annah, hare stem verheffende, « wij weten, wat honger en koude gij geleden hebt, en wat pijn het u zou aandoen, indien gij uw brood moest gaan bedelen, vermits gij liever, als eerlijke werklieden, bij het zweet uws aanschijns den kost wilt winnen. Zulke gevoelens verdienen belooning. Gij zult geen gebrek meer lijden! »

Zij wierp een handvol gelds op de tafel en ging voort :

« Daar is geld; aan uwe deur staan aardappelen, hout en brood. Dit alles hoort u toe. Wat den mosselbak betreft, die is niet verkocht geworden; gebruikt hem tot het winnen van uw dagelijksch brood, leeft altijd deugdzaam, bedelt niet; maar indien de honger en de koude u nogmaals kwamen aanvallen, op dit briefje staan mijn naam en woning, en ik zal altijd uwe beschermster en vriendinne zijn. »

Terwijl Annah sprak, hoorde men geenen zucht in de kamer, zoo stil was alles; maar een tranenvloed stroomde uit de oogen des werkmans en uit die zijner vrouw. Hij kon geen woord meer voortbrengen; alleenlijk bezag hij de juffrouwen beurtelings met eene verbaasdheid, die genoeg toonde, dat hij niet gelooven kon, wat hij hoorde. Toen Annah gedaan had met spreken, liet de geschokte moeder zich van den steen ten gronde zakken, en weenend op hare knieën voortkruipend, vatte zij de hand van Annah in de hare, en tranen er op stortende, riep zij :

« Och, juffrouwen, gij zult eenen zaligen dood sterven! God zal het u wel loonen, dat gij in ons huis gekomen zijt gelijk engelbewaarders, en dat gij mij van den dood hebt verlost! »

« Zijt gij nu vergenoegd, moeder? » vroeg Annah.

« Och, ja, goede juffrouw, nu zijn wij gelukkig... Zie ons Janneken daar eens dansen bij het vuur, och arme! En zoo dat klein onnoozel schaapken, dat daar op sterven ligt, kon spreken, juffrouw, het zou u misschien ook zegenen en bedanken... »

Annah liep op deze woorden bij het zieke kind, en gissende, dat het ook door gebrek zoo nabij het graf was, deed zij een teeken aan Adela om te vertrekken; deze, die vermaak nam in de vreugd van het jongsken, hief het hoofd op, kuste het op de wang en kwam dan

bij hare vriendin. Annah, zich naar de deur gewend hebbende, zeide in het uitgaan :

« Zijt gerust, goede lieden ; binnen een half uur zal er een geneesheer bij het bed van uw kind staan ; en ik twijfel niet, moeder, of gij zult het nog wel eene vrouw zien worden. »

Een glimlach van ware zaligheid blonk terzelfder tijd op de wezenstrekken der vrouw en des werkmans. Zij liepen beiden naar de deur, en eene reeks van zegeningen rolde van hunne lippen, totdat zij de twee weldadige juffers niet meer zagen.

Annah noch Adela hadden een woord gesproken, voordat zij op de Ossenmarkt gekomen waren ; hun gemoed was te vol, hunne ziel te zeer geschokt, om hun toe te laten, hunne aandoeningen door de taal uit te drukken.

« Welnu, » sprak Annah eindelijk, « zeg mij, Adela, vindt gij die arme menschen vuil en walglijk, zooals wij ze gewoonlijk achten ? »

« O neen, » antwoordde Adela, « ik ben zoo blijde, dat ik u ontmoet heb ! Nu schijnt het mij, dat iets heiligs mij verheven heeft, en ik voel eene zielsaandoening, die mij onbekend was. Ik schrik niet meer van armoede ; hebt gij niet gezien, dat ik dat jongsken op mijnen schoot genomen en gekust heb ? Wat aardig en geestig kind ! Ik bemin het reeds. »

« Arm Janneken ! de tranen borsten uit zijne oogskens, toen hij u vertrekken zag... Welnu, mijne lieve, zeg mij, is er op aarde een grooter geluk dan het onze ? — Deze goede menschen stierven van honger, zij hieven hunnen handen ten hemel en riepen den Heer om hulp ; wij zijn tot hen gekomen als afgezanten der goddelijke barmhartigheid ; zij hebben voor ons geknield als voor engelen, die hun kwamen aankondigen, dat hun gebed verhoord was, en zij hebben God in ons gezegend en gedankt ! O, Adela, ons maatschappelijk leven moge los en ijdel zijn... de blijde tranen dezer menschen zullen vele onzer zonden herkoopen ! »

« Zeg mij niets meer, » viel Adela met ontsteltenis in, « ik heb het genoegzaam begrepen. O, nu wil ik alle dagen met u uitgaan, om arme menschen te bezoeken en om deel te nemen in uwe goede werken. Ja, want nu eerst ken ik een hemelsch vermaak en eene soort van zaligheid op de wereld... Heilige weldadigheid ! ongelukkig zijn de rijken, die u niet kennen. Wat blijde ontroering, wat zoet genot derven zij ! »

. . . . . .

Op dit oogenblik draaiden zij de Hobokenstraat in en verdwenen achter den hoek.

V

Siska Van Roosemael.

(1844)

Vader en moeder Van Roosemael zijn eenvoudige, brave Antwerpenaars. « Zij waren Vlaamsche burgers van den ouden eed. » Moeder Van Roosemael wil met geweld, dat hare dochter Siska naar eene Fransche kostschool gezonden worde, om er hare opvoeding te voltooien. Van Roosemael, die weet welken slechten invloed zulke opvoeding gehad heeft op de kinderen van zijnen vriend, den schoenmaker Spinael, verzet zich stellig tegen de dwaze voornemens zijner vrouw. Hij moet echter eindelijk toegeven : Siska gaat naar de Fransche kostschool *en komt later terug als eene trotsche, nuffige jonge dame.* De oude kruidenierswinkel moet worden herschapen in een nieuwerwetsch magazijn. Vader van Roosemael wordt ziek van verdriet; vóór zijn sterven kan hij zijne dochter echter nog vergiffenis schenken. Hij sluit de oogen, met de zalige overtuiging, dat zijn eenig kind met oprecht berouw hare vroegere lichtzinnigheid zal betreuren.

Siska komt terug van de kostschool.

De schandelijke levenswijs en het lot van Hortense Spinael had vader Van Roosemael te baat genomen, om zijne vrouw tot het terugroepen van Siska over te halen; dokter Pelkmans was hem hierin behulpzaam geweest. Eindelijk, nadat Siska drie volle jaren de Fransche opvoeding had genoten, en dit laatste jaar geweigerd had, den verloftijd bij hare ouders te komen doorbrengen, stemde de moeder toe in de begeerte van haren man en van den dokter. Er werd een brief geschreven om de meesteresse te bedanken, en men meldde aan Siska, dat hare moeder op den 15^{en} der loopende maand, te vier uren des namiddags, haar aan den ijzeren weg zou gaan afhalen.

Op dien dag was het helder en schoon weder. Omtrent een half

uur vóór de gestelde aankomst, stond er eene bijna oude vrouw eenzaam voor de bureelen van den ijzeren weg; zij was zindelijk gekleed, met eene kostelijke kanten trekmuts op het hoofd en eenen fijnen lakenschen mantel om het lichaam. Genoegzaam nochtans kon men bemerken, dat het eene burgervrouw was, die hare Zondagsche kleederen droeg, en daarom, zeker tegen alle gevaar van slecht weder, een buitengewoon groot regenscherm met zich genomen had. — Het hart van vrouw Van Roosemael, want zij was het, klopte fel van moederlijke teederheid; zij ging hare lieve Siska omhelzen, dat beminde kind in hare armen drukken, en nu zonder ophouden de vergoeding smaken van al den twist, al het verdriet en al de moeielijkheden, die zij had doorworsteld, om haar een *luisterrijke opvoeding* te doen geven. O, wat vreugd zal dit haar zijn!

Ha, daar fluit het ijzeren gevaarte in de verte! Van alle zijden komen de bedienden uit hoeken en kanten geloopen, uit magazijnen en barakken gekropen. De metalen stem van den monsterwagen hertoovert de doodstille statie in een woelig veld, en het is onder allerlei geroep en geschreeuw, dat het gevaarte stilhoudt.

Nu jaagt de moederlijke boezem onstuimiger: het gelukkig oogenblik is aanstaande! De oude vrouw plaatst zich bij den uitgang der statie en blikt met nauwkeurigheid op het gelaat van al de vrouwen, die haar voorbijsnellen. Weldra vliegen de huurrijtuigen beurtelings stedewaarts, de zware *omnibussen* sluiten den stoet, en in min dan eenige oogenblikken is het ijzeren paard op stal gezet, de bedienden zijn in hunne holen teruggekropen, de reizigers verdwenen en de statie is weder in hare vorige stilte gedompeld. Moeder Van Roosemael ziet het hek toegaan; droefheid beklemt haren boezem; een pijnlijke zucht ontsnapt hare borst... Zij heeft hare lieve Siska niet gezien! Nochtans blijft zij ter plaatse staan, alsof zij door eene geheime kracht aan het hek vastgehecht ware, en misschien zou zij nog lang in treurige gedachten gedoold hebben, hadde zij niet van verre eene jonge vrouw bij eene *vigilante* zien staan, in de houding van iemand die wacht en rondziet.

Zou dat wel hare Siska zijn? Onmogelijk! het is eene rijke dame; haar weerschijnend en kleurwisselend zijden kleed laat een groot gedeelte van haren hals bloot! Het is waar, een wazen *fichu* schijnt hem te willen bedekken, doch verbergt hem niet; bij elke beweging, die zij doet, dansen lange krullen rondom hare wangen; van haren kostelijken hoed waait een winderig gepluimte: hare hand houdt een zeer klein parasolleken; vijftien doozen van allerlei vorm en twee groote kisten liggen voor hare voeten... Het is Siska niet.

Dit zijn de opmerkingen, die moeder Van Roosemael maakt, en de gedachten, welke door haren ontstelden geest gaan. Eensklaps doet de jonge dame een teeken van ongeduld aan de oude vrouw, en laat daardoor hare wezenstrekken beter zien. Hemel! het is hare Siska!... Zie, de stramme moeder huppelt vooruit als een jeugdig meisje, twee tranen schieten in hare oogen, een blikkerende lach beglanst haar gelaat, zij opent de armen en roept met roerende blijdschap :

« O, Siska, mijn kind! »

Het moet zijn, dat de naam Siska de jonge dame beschaamt; zij wordt rood! Dan, die kleur vergaat spoedig, en zij doet twee stappen vooruit naar hare moeder. Deze wil hare beide armen om den hals van haar kind slaan; maar zie, de verfranschte dochter zal zich niet aan de omstanders ten tooneele geven. Zij vat de hand harer moeder, houdt die sterk vast en belet de omhelzing. Dan zegt zij :

« Goeden dag, mama. Hoe gaat het? En met papa? — Let op, gij trapt op mijne doozen... Ik sta hier al een half uur op u te wachten. »

Waren deze woorden hard of onbetamelijk? In eene andere omstandigheid zouden zij het misschien niet geweest zijn; maar nu doorsneden zij het hart der liefderijke moeder als zoovele messen. Inderdaad, was dit de taal, welke hare Siska voeren moest na een geheel jaar afwezigheid? Geen enkele zoen, geen handdruk voor haar, die gedurende drie jaren in twist met haren goeden man geleefd had om Siska te believen; voor haar, die al hare hoop in de wederliefde van haar eenig kind gesteld had! Zij moest haar pijnlijk zijn, de hartscheurende, de dorre ontmoeting ; want de arme vrouw sloeg zich de twee handen voor de oogen en begon snikkend en met overvloedige tranen te weenen.

Zooverre was alle natuurlijk gevoel echter bij Siska nog niet uitgedoofd, dat zij de smart harer moeder zonder medelijden kon aanzien; integendeel, hare goede inborst nam de overhand. Zij bracht haren arm op den hals harer moeder en zoende ze op beide wangen met eene drift, die zooveel te sterker was, daar zij uit eene geweldsaandoening voortsproot. Getroost en gelukzalig was de oude vrouw; zij hield haar kind tegen de borst gesloten en staarde met liefdevolle blikken haar in de oogen. « O, Siska, mijne lieve Siska! » herhaalde zij, bevend van ontsteltenis.

Niet waar, zulke oogenblikken zouden talrijk in het menschenleven moeten zijn? Maar, o ramp, daar lacht iemand! Siska hoort het; zij ziet om en bemerkt de spottende uitdrukking op het gelaat van een jong heerken, dat als een schimpend aanschouwer op de betuigingen

harer liefde schijnt te letten. Het rood der schaamte kleurt de wangen der juffer; zij rukt zich los uit de armen harer moeder en herneemt haar onverschillig gelaat.

Onderwijl waren de doozen in de vigilante gezet; het rijtuig was er dusdanig mede opgevuld, dat twee personen onmogelijk er nog plaats in konden vinden. Daar Siska zich oneindig veel gelegen liet aan al de modegrillen, welke in de doozen gesloten waren, en bang was voor het verkreuken en pletteren, gaf zij aan den koetsier, die in hare gebuurte woonde, het bevel, om deze goederen naar huis te voeren, en besloot zelve te voet de stad in te gaan. Zouden wij ons bedriegen met te zeggen, dat hoogmoed en ijdelheid aan dit besluit niet vreemd waren, en dat de juffer wel gaarne hare schoone kleederen aan hare bekenden van Antwerpen liet zien?

Siska opende haar zonnescherm, nam eene losse houding aan en trok stedewaarts, zonder hare moeder nog andere bewijzen van liefde te geven. Door deze wreede koelheid was vrouw Van Roosemael pijnlijk aangedaan; zij dorst haar kind niet van boosheid beschuldigen; maar wat de liefde in haar hart voor haar ook pleitte, zij gevoelde toch wel, dat de dokter geen slecht raadsman was geweest. In hare droeve mijmering stapte zij voort als eene dienstbode, die hare meesteresse volgt. Het stilzwijgen duurde al eenigen tijd, en reeds waren de twee vrouwen binnen de stad, toen Siska, hare moeder van hoofd tot voeten op eene zonderlinge wijze beziende, tot haar sprak :

« Maar, mama, hoe zijt gij toch gekleed! Het is gelijk eene arme sloór, met die leelijke trekmuts en dien mantel van den ouden tijd. Ik ben beschaamd voor de menschen. Steek die pastoorsparapluie onder uwen mantel, want wij zien er uit als boerinnen, die van hun dorp komen! »

Vrouw Van Roosemael antwoordde hierop met eene stille stem, die den stempel harer hartsdroefheid droeg :

« Siska, mijn kind, gij moogt zoo trotsch niet zijn. Ik ben gekleed gelijk mijne moeder zaliger gekleed was, en kan ik nu in mijne oude dagen gaan veranderen? Zie daar niet naar, de menschen hebben er zich niet mede te bemoeien; wij zijn immers niemand iets schuldig? »

Terwijl moeder Van Roosemael deze woorden sprak, hield Siska haar oog gericht op de voorbijgaande lieden, om te zien of de bevalligheden van haar persoon hun uitwerksel deden; zij was uitnemend blijde, wanneer een hoop jonge losbollen lachend onder elkander van haar schenen te spreken en door de uitdrukking huns gelaats schenen te zeggen : « Wat schoone juffer is dat! »

De arme moeder waagde het aan hare dochter te vragen, of zij zich in het pensionaat niet verdroten had, of zij niet liever te huis bij hare ouders was, en meer andere dingen; evenwel, wat pogingen zij ook deed om een vertrouwend en troostend gesprek aan te knoopen, het was al om niet : de darte'e Siska had werks genoeg om aan haren gang den noodigen zwier te geven en de loftuitingen in te zamelen, die zij op de wezenstrekken der voorbijgaanden meende te lezen.

Op de Melkmarkt kwam een jong heerken recht op haar aan, met een lachend aangezicht en met zulke gemeenzame uitdrukking, dat men wel zou hebben kunnen denken, dat hij haar broeder was. Vrouw Van Roosemael opende de oogen zoo wijd zij kon en poogde dezen jonkman te herkennen : — zij had hem nooit gezien. Deze liet zich echter door de ondervragende blikken der moeder niet ontstellen, plantte zich stoutelijk voor Siska en zeide met genepene lippen in de Fransche taal :

« Ah, bonjour, mademoiselle Eudoxie! Gij hebt het pensionaat verlaten? Antwerpen gaat het geluk genieten eene zoo betooverende juffer te bezitten? Waarlijk, eene goede fortuin voor ons, arme jongelieden, die zuchten over de zeldzaamheid van zoovele vereenigde schoonheden! »

Hierop antwoordde Siska, terwijl zij een verleidend lonkje van onder hare wimpers uitschoot en een bedeesd gelaat aannam :

« Gij spot, mijnheer Georges! Maar hoe gaat het met uwe zuster Clotilde? »

« Goed, zeer goed, » sprak de jonge heer onverschillig. Dan aan zijne wezenstrekken eene half spottende uitdrukking gevende, vroeg hij, terwijl hij de oude vrouw aanwees :

« Is dit uwe dienstmeid ? »

Deze vraag deed Siska rood worden tot onder haren hoed; zij was beschaamd over hare goede moeder, de verfranschte juffer! Er liep eene zekere wijl voorbij, vooraleer zij, nog blozend en als bedwongen, antwoordde :

« Neen, het is mijne moeder. »

« Ah! ah! » riep de jongeling. En zich tot de oude vrouw keerende, sprak hij met eene gemaakte buiging : « Madame Van Rosmal, duld dat ik u mijnen eerbied bewijze. Gij hebt eene bevallige dochter! »

De oude vrouw verstond hem niet; doch zij begreep genoeg wat er omging, en hoe zij het voorwerp zijner schaamtelooze spotternij was. Niettemin, zij knikte met het hoofd om hem zijne buiging weder te geven. De jongeling verwijderde zich en zegde tot Siska :

« Arme vrouw! zij heeft gelijk, dat zij u onder haren wijden mantel bewaart. Er zijn er zoovelen onder ons, die u zouden willen stelen. Tot wederziens, mademoiselle Eudoxie! »

Met diepen angst had de moeder dit alles nagezien, en zij ware ongetwijfeld in grammoedige verwijten uitgevallen, hadde niet een smartelijk gevoel haren boezem verkropt. Met eene merkbare spijt sprak zij :

« Die Fransche vliegenpikker, wie denkt hij, dat wij zijn? Hij neemt u zeker voor eene andere, want hij heet u *Eudoxie* en zegt tot mij *Madame Van Rosmal!* Hoe kunt gij toch gediend zijn met den praat van zulk flauw bescheid van een mensch, dien gij niet kent? »

Deze woorden vielen niet in den smaak van Siska; dit kon men genoeg bemerken aan haar meesmuilend gelaat. Het was bijna met trotsch medelijden, dat zij antwoordde :

« Gij denkt zeker, dat ik drie jaren lang op een Fransch pensionaat ben geweest om onbeleefd en bot te blijven! Die jonge heer is een kennis van mij; zijne zuster Clotilde was mijne vriendin, en hij kwam haar dikwijls bezoeken. »

« Is het misschien Piet Van der Tangen? » vroeg de moeder.

« Ja, het is mijnheer Van der Tangen. »

« Wel, wel, Siska! Zijt gij niet beschaamd om zooveel wisjewasjes te maken met den zoon van uws vaders baardkrabber? Met dien kalen, luien bliksem, die anders niet kan dan zijnen vader opeten en kasseien [1]) verslijten? »

« Hoor eens, moeder, hij kan maar eene goede *educatie* gehad hebben. Hij heeft in Parijs gewoond en, al is hij slechts *coiffeur*, hij is toch geleerd en hij kent zijne wereld. »

« Ha, dat heet gij zijne wereld kennen? Niets doen, altijd loopen en oudersverdriet zijn? Welnu, ik zeg u, Siska, dat ik niet wil hebben, dat gij met zulke onbeschaamde sprinkhanen kennis maakt, en wat uwen naam aangaat : ik heet Siska, en gij heet ook Siska. God weet, uit wat geuzenalmanak gij dien belachelijken naam van Eudoxie hebt opgevischt. »

Siska was kwaad. Zij antwoordde met bijtende stem :

« Is het mijne schuld, dat de demoisellen in het pensionaat mijnen gemeenen naam veranderd hebben? — En toch, ik heet liever *Eudoxie Van Rosmal*, dan mijne ooren altijd met het plat boerenvlaamsch *Francisca Van Roosemael* te moeten hooren verscheuren. »

Ongelukkige moeder, zij dacht op dat oogenblik aan het gedrag

[1]) Altijd op de straat zijn en dus de kasseien en steenen verslijten.

van Hortense Spinael, en beefde van angst in al hare ledematen. Voorzeker zou zij scherper woorden tot hare dochter gesproken hebben : maar nu stonden zij voor den dorpel van den winkel en stapten binnen. Niemand bevond zich alsdan daarin dan meester Van Roosemael, die bezig was met koffie te malen. Het kostte Siska nu geen geweld om haren vader te omhelzen, daar geen vreemd oog haar kon beschamen. De goede man gaf zich in dit eerste oogenblik gansch aan zijne vaderlijke teederheid over en zoende het opgesmukte kind met blijdschap. Deze liefdesbetuiging werd echter alweder spoedig door Siska afgebroken, en haar ontviel onmiddellijk de Fransche roep :

« *Maman, ma chambre?* Zeg, waar is mijne kamer? Kan ik deze doozen nu in den winkel laten staan? Koetsier, help mij dit eens boven dragen!

Een uur later had Siska zich in hare kamer opgesloten en was bezig met hare menigerlei hoeden en kleederen uit te pakken, hare pommadepotten en balsemfleschkens te schikken en hare krullen met de vingeren wat zwieriger dooreen te fladderen. Men hoorde hare stem tot in den winkel : zij zong het eeuwig Fransch refrein van *O ma belle, sois moins cruelle*, en zoo voorts van hetzelfde staaltje.

Meester Van Roosemael stond als bedwelmd achter zijnen toog; zijne eene hand rustte nog zwaar op den arm van den koffiemolen, en met de andere krabde hij achter zijne ooren als een radeloos mensch. Zijn oog blikte stijf en beweegloos vooruit in den winkel; eene diepe, eene pijnlijke overweging had hem weggerukt : hij ook dacht aan Hortense Spinael en mompelde van tijd tot tijd :

« Beest dat ik ben! Hadde ik liever mijne koppige vrouw armen en beenen gebroken! Dokter Pelkmans mocht het wel zeggen, dat ik mijne ooren zou krabben; maar dat klagen helpt er nu wat aan! Eene schoone pleister voor den dood! »

Meer angst, meer benauwdheid en bovenal bittere wroeging des gewetens folterden de arme moeder. In hare halfduistere keuken zat zij nu in eenen hoek aan de innigste smart overgeleverd, en weende bij poozen met min of meer tranen, naarmate der angstigheid harer overdenkingen.

Ongelukkiglijk hielp het weenen en klagen zoo min als de vermaningen en gebeden : het was al boter tegen den galg gekletst. Siska bleef haren wil doen. Allengskens nochtans nam het moederlijk gevoel van vrouw Van Roosemael toch weder de overhand, en door het geweld, dat zij doen moest om Siska bij haren vergramden vader te verschoonen, eindigde zij zelfs met niets, dat waarlijk slecht was,

in haar te zien : wel wat grillen en wat eigenzinnigheden, maar toch zonder erg. Het kind is nog jong; dat zal wel veranderen! — Door deze toegevendheid verkreeg de moeder meer liefdesbetuigingen van hare dochter, en zij troostte zich met aan de klanten te kunnen zeggen :

« Onze Siska is geleerd, man. Zij kent haar Fransch beter dan haar Vlaamsch. Zij is eene parel van eene vrouw! »

Even gelijk alle burgerdochters, die in een Fransch pensionaat zijn opgevoed, bezat Siska eene zeer aardige geleerdheid. Van de Fransche taal kende zij hetgeen noodig is om ijdele woorden te wisselen, en te spreken van *amour* en *toilette*. In die gesprekken zelven trok zij het Fransch schrikkelijk bij het haar; doch hare stoutheid en hare losse wending deden deze feilen lichtelijk over het hoofd zien. De rekenkunde kende zij niet : dit is eene veel te moeielijke wetenschap voor zulke teere jufferkens; ook kon Siska geene optelling maken, alhoewel zij genoeg in het cijferen geleerd was, om te weten, dat, wanneer men drie vrijers te gelijk heeft, men er dan al eenen kan verliezen zonder daarom geheel verlaten te zijn. Van de aardrijkskunde had zij onthouden, dat Parijs de schoonste stad der wereld is, het Luilekkerland der jonge meisjes, waar men altijd malt en danst, waar tienmaal meer komedies dan kerken zijn, waar de modes en de pommades uitgevonden worden, enz.; de schoonste dingen verzwijgen wij. De fabelkunde of *mythologie* had haar anders niets geleerd dan dat de godin der liefde Venus heet en dat de kleine Cupido haar zoon is. Verder wist zij de Fransche benamingen van alle soorten van kleederen en stoffen, van alle haartooisels, van alle pommades, reuken en stanken, van alle pasteikens en bankettaartjes.... Zie, daarin bestond de geleerdheid van Siska. Was zij eene parel van eene vrouw of eene verfranschte windblaas?

Vader Van Roosemael zou op deze vraag niet gunstig geantwoord hebben, zooals genoeg blijkt uit de volgende woorden, welke hij omtrent dien tijd tot dokter Pelkmans sprak :

« Hadden wij uwen raad gevolgd, dokter, dan zou onze Siska nu vergenoegd en eenvoudig achter haren toog staan. Zij zou ons beminnen, en wij zouden met vermaak werken om haar een goed erfdeel en eenen welgeklandeerden winkel na te laten; maar wat is het nu? Zij zit achter den toog met een zijden voorschoot en gekruld haar, zonder muts; zij klapt en babbelt den ganschen dag met jonge melkbaarden en kale ratten, die, onder voorwendsel van sigaren te koopen, mijn huis afloopen en de burgers er uitjagen. De helft mijner klanten ben ik reeds kwijt. Vriend Pelkmans, als ik dood ben, zal de

vaderlijke winkel ook te niet gaan, want Siska zal nooit willen trouwen met een jongen van haren staat; en zeg mij eens, waar zijn die papieren jonkers goed toe? Gij hadt gelijk, dokter : eene grondige Vlaamsche opvoeding zou van mijne Siska eene bekwame en spaarzame huisvrouw gemaakt hebben; meer nuttige dingen zou zij kennen dan zij nu kent; zij zou godvruchtig en zedig gebleven zijn; maar neen, zij moest naar een pensionaat gaan en Fransch leeren. — Zie, het is mogelijk, doch ik kan niet gelooven, dat zulke opvoeding een edelmanskind betaamt. Dan, wat ik het best weet, is, dat zij een burgermeisje in den grond bederft. Maar wat is het, dokter? Als het kalf verdronken is, vult men den put, en men krabt zijne ooren, gelijk gij zegt. »

VI

Geschiedenis van Graaf Hugo.

(1844)

DE MORGENSTOND.

Alles slaapt op de heide...

De gevoelige planten houden hare bladeren nog toegevouwen; de bloemen hebben hare kelken nog gesloten, en schijnen als bezielde wezens, die, met de oogen toe, in vergetelheid gedompeld liggen.

Het is geen nacht meer, het is nog geen dag.

Zwart is de Westerkim en ondoordringbaar; de Oosterkim, als een doorschijnende waterplas, kleurt zich met een twijfelachtig licht.

Van al de sterren blinkt er nog eene enkele : haar naam is Lucifer en zij dient als voorbode der naderende zonne.

Op de boorden van het woud hangt een mistgordijn.

Maar zij klimt in de hoogte en heeft nu reeds de toppen der boomen bereikt; welhaast zal ze opstijgen en onzichtbaar verzwinden in den hemelkolk...

Als eene ootmoedige dienstmeid, die stilzwijgend op het ontwaken harer meesteresse wacht, zoo omhult de aarde zich met stilte, totdat haar meester kome.

Eene roode tint verft nu de lichtpoort, de morgenstar verbleekt!

Dáár schudt een goudvink de waterdruppelen van zijn vederkleed.

Hij verlaat den rusttak, werpt zich in de lucht en zet zich op den hoogsten boom des wouds.

Hij ziet met vreugdevollen blik naar het Oosten, en welhaast schijnt een deel der zonneschijf hem in het oog : zijn gorgel ontsluit zich en hij zingt in zilvergalm het daglicht tegen.

Gelukkige vogel, die de hemelfakkel eerder ziet dan wij!

Het teeken is gegeven.

Duizend gevlerkte toonkunstenaars ontwaken, en duizend lofzangen verheerlijken de schepping.

Zie, de leeuweriken klimmen, klimmen altijd hooger; zij willen hunne dankende stem dichter bij den troon van hunnen God doen klinken.

Ha, daar verheft de lachende zonne zich boven het dennenbosch!

Hare stralenbusselen glijden als eene onmeetbare tooverroede over de heide : al wat zij raken, ontvangt leven en glans!

Hoor, hoe de krekels en sprinkhanen hun morgengebed den Heere toesturen!

Zie, hoe de bloemen haar oog ontsluiten, hare kelken en kransen opendoen, om eenen straal van den wereldminnaar in hunne harten te vangen!

Gegroet, gegroet, gij glanzend meesterstuk van den grooten Werkman!

VII

Geschiedenis van België.

(1845)

PHILIPS VAN ARTEVELDE.

In het begin van 1381, eischten de Bruggelingen de waarde der goederen terug, welke de Gentenaars binnen Brugge geroofd en in hunne stad openbaarlijk verkocht hadden. Het vuur des oproers ontvlamde zoo schrikkelijk als te voren; de Gentenaren, alhoewel door alle andere steden behalve Geeraertsberge verlaten zijnde, brachten een talrijk leger te been en trokken op tegen de grafelijke benden; onderweg versloegen zij bij de 600 ruiters, en kwamen omtrent Nevele in het gezicht van het grafelijk leger, dat 1500 ruiters en 20,000 voetgangers telde, onder bevel van den jongen en moedigen ridder Walter van Enghien. Een bloedige veldslag ving aan; de Gentenaren gaven blijken van eene buitengewone onversaagdheid en versloegen veel van des graven volk, onder het geschreeuw van *Gent! Gent!* Hunne vijanden, niet min door razernij vervuld, riepen gedurig : *Vlaanderen den Leeuw!* en hakten schrikkelijk onder de Gentenaars. Eindelijk werden deze laatsten onder het overgroot getal verplet. Bij de 6000 Gentenaars lagen in hun bloed zwemmende op het slagveld; de anderen keerden naar huis met hunnen overste Pieter Van den Bossche. Te Gent komende, sleepten zij zes en twintig krijgsgevangen Bruggelingen uit hunne kerkers tot op de markt, en sloegen ze daar uit razernij met hamers en stokken dood; voorts staken ze vijf of zes steden in brand en hielden niet op, de omliggende plaatsen te verwoesten. Eenige pogingen om den vrede te verkrijgen werden er wel gedaan, doch de Witte Kapruinen, voor hun leven vreezende, wilden de voorwaarden

van den graaf niet aannemen. Ondertusschen werd Geeraertsberge, de eenige stad, die het nog met Gent hield, door Walter van Enghien ingenomen en op tweehonderd plaatsen in brand gestoken; 5ooo burgers verloren er het leven. De graaf vereenigde zijne zegepralende benden en ging Gent belegeren. Terwijl men den tijd in kleine schermutselingen doorbracht, werd de deken der wevers, Lieven Walrave, door de Kapruinen van verstandhouding met den graaf beticht. Het geringe volk sloeg hem dood, en de vrouwen sleurden zijn lijk door de modder der straten. Het beleg scheen lang te zullen duren; maar toen de moedige Walter van Enghien in een gevecht gesneuveld was, werd graaf Lodewijk met zulke diepe droefheid bevangen, dat hij het beleg opbrak en naar Brugge terugkeerde. Het spreekt van zelf, dat bij deze gedurige onrust de volksarbeid, de koophandel en alle nijverheid binnen Gent gestremd of te niet waren. Ook begonnen de burgers luidop om vrede te roepen en de Witte Kapruinen van al hunne ongelukken te beschuldigen. Eene nieuwe onderhandeling, door Aalbrecht van Henegouw op verzoek der Gentenaren begonnen, eindigde zonder uitslag, vermits de Kapruinen de voorwaarden van den graaf verwierpen. De levensmiddelen waren schaarsch en duur binnen Gent; het arme volk, zonder werk en zonder brood, was moeielijk nog te bedwingen; de overheid der gekozen wethouders werd miskend, en alles voorspelde eene bloedige worsteling binnen de stad zelve. Zich herinnerend, wat overvloed er gedurende het verbond met Engeland geheerscht had, riep het volk dikwijls : « O! leefde Jacob Van Artevelde nog, het zou er zoo niet gaan! »

Pieter Van den Bossche, een der hoofden van de Witte Kapruinen, dit gehoord hebbende, ging Philips van Artevelde, den zoon van Jacob, op eenen avond bezoeken. Deze Philips, het droevig einde zijns vaders voor oogen houdende, leefde gansch eenzaam met zijne moeder en zijne echtgenoote, zonder zich met de gemeentezaken te bemoeien; zijne gewone bezigheid was, uit een venster zijner woning in de Schelde met eene angelroede te visschen. Pieter Van den Bossche wist hem zoo wel te doen begrijpen, dat hij alleen de stad redden kon, dat hij eindelijk zich liet overhalen en toestemde, de plaats zijns vaders te aanvaarden. Des anderen daags kwamen de ambachten hem hulde doen, en hij ontving den eed des volks op de markt. Philips Van Artevelde was welsprekend als zijn vader, zoet en minzaam met iedereen, wijs en diep van raad. Het volk beminde hem uitermate en gehoorzaamde hem blindelings; echter kon hij, waar hij het nuttig dacht, zich ook wel streng toonen. Hij deed ten eerste twaalf burgers

dooden, omdat zij het waren, die de oneenigheid onder de Gentenaars onderhielden en eertijds niet vreemd aan den moord zijns vaders geweest waren. De deken der wevers, die onder de hand ten voordeele van den graaf arbeidde, werd insgelijks ter dood gebracht. Hierop deed Van Artevelde in al de straten der stad onder anderen de volgende bevelen afkondigen : elke doodslager zal onmiddellijk met den dood gestraft worden; alle vijandschap tusschen de burgeren zal uitgesteld worden tot vier en twintig dagen na het sluiten van den vrede; wie zonder zware wonden uit den strijd gaat vluchten, zal om zijne lafheid gedurende zestig dagen te water en te brood gevangengezet worden; dezelfde straffen zullen diegenen ondergaan, die in herbergen of ontuchtige plaatsen eeden zweren, vloeken, dobbelen of twisten; in alle vergaderingen zullen zoowel de armen als de rijken hun gevoelen mogen te kennen geven; alle maanden zal men verplicht zijn aan de Gemeente rekening te doen over de stadsgelden; alle abten en rijke personen zullen hun overschietend koren wekelijks ter markt moeten te koop brengen; elk burger van Gent zal eene witte mouw aan zijn kleed dragen en daarop in roode letteren doen naaien de woorden : *Helpe God.* — Door zijne strengheid en door meer andere maatregelen herstelde hij de eendracht tusschen zijne stadgenooten en dempte hij alle muiterij.

De graaf was opnieuw de stad komen belegeren; ditmaal vergenoegde hij zich met den toevoer van levensmiddelen af te snijden, en bracht daardoor welhaast de stad in grooten nood. Van Artevelde, met medelijden voor de ellende zijner medeburgeren aangedaan, poogde den vrede met den graaf te bewerken; maar de vorst, nu door zijnen eigen wrok en door verbitterde hovelingen geraden, eischte van de Gentenaren zulke diepe vernederingen, dat alle pogingen tot den vrede verijdeld werden. Onderwijl werd de hongersnood zoo onlijdelijk, dat een leger van 12,000 man, onder bevel van Frans Ackerman, naar Brussel trok en van daar naar Luik, om met goede woorden eenigen voorraad voor de stad Gent af te bedelen. Overal had men medelijden met deze heldhaftige burgers, die, uitgeteerd en geel van honger, toch niets roofden en ieder ongehinderd lieten, alleenlijk verzoekende hun geld voor eetwaren te mogen geven. De Luikenaren, over hunne grootmoedige ellende aangedaan, verkochten hun zeshonderd wagenladingen van allerlei voorraad, en leenden hun zelfs de rijtuigen om hem te vervoeren. Het was eene groote blijdschap te Gent, toen de dappere Ackerman met de zeshonderd wagens de stad binnentrok. Maar wat kon dit helpen? — In weinig tijds heerschte de hongersnood verschrikkelijker nog dan te voren; men plunderde de

graanzolders en bakkerijen, dagelijks vond men in de straten de lijken liggen der kinderen en vrouwen, die des nachts van honger bezweken waren.

Terwijl de ongelukkige Gentenaren dus tot den uitersten trap van ellende en van lijden vervallen waren, hielden bisschop Arnold van Luik, graaf Aalbrecht van Henegouwen en Johanna, de hertoginne van Brabant, te Doornik eene bijeenkomst, om als vredemakers den graaf van Vlaanderen met zijne onderdanen te verzoenen. Graaf Lodewijk verscheen er niet, maar zond er den Proost van Harelbeke, om in zijnen naam te handelen. Niettegenstaande het gevaar, waaraan hij zich ging blootstellen, besloot Van Artevelde zelf tot deze bijeenkomst te gaan en den vrede te bewerken ten koste van alles, wat den Gentenaren kon dierbaar zijn. Hij vertrok met twaalf ouderlingen naar Doornik en bood aldaar de onderwerping der Gentenaren aan, op voorwaarde dat men niemand uit hoofde des opstands zou ter dood brengen, maar dat de graaf verder de Gentenaren kon bannen en straffen volgens zijnen wil. Deze voorwaarde werd den graaf medegedeeld door een gezantschap; doch de onverbiddelijke vorst wilde van geenen vrede hooren, tenware de inwoners van Gent van vijftien tot zestig jaren oud, zonder uitzondering, met bloote voeten, in hun hemd en met een koord aan den hals, hem halverwege Brugge te gemoet kwamen en zich aan hem overleverden op leven en dood.

Met eene diepe droefheid vervuld, keerde Van Artevelde terug naar Gent. Van verre zag hij een oneindig getal arme burgers, verhongerde vrouwen en kinderen hem in het veld voor de stadspoorten afwachten; zij staken hunne armen smeekend tot hem uit en riepen met grievende stemme : « O, Ruwaard! geef ons goed nieuws! » Van Artevelde, met het hoofd gebogen en met verpletterd hart, ging tusschen hen door en gaf hun den eisch van den graaf te kennen. Het gekerm der vrouwen, het gehuil der kinderen en de wraakroep der mannen vervulde de stad tot 's anderen daags, als wanneer, de burgers op de markt vergaderd zijnde, Van Artevelde met roepende stem tot hen sprak : « Gij weet het, er zijn hier dertigduizend personen, die sedert vijftien dagen geene bete broods genut hebben : dit zegt u genoeg, dat er een onmiddellijk besluit moet genomen worden. Drie dingen kunnen wij doen : ten eerste de stadspoorten sluiten, onze biecht spreken en, biddend als martelaren, in kerken en gewijde plaatsen ons zelven van honger laten bezwijken. Dan zou de wereld van de Gentenaren zeggen, dat zij als onverschrokken lieden gestorven zijn. — Ten tweede kunnen wij met

het koord aan den hals, allen te gelijk, den graaf te gemoet gaan en zijne genade afsmeeken. Ik zal de eerste mijn hoofd bieden om zijnen toorn te voldoen. — Ten derde kunnen wij vijf- of zesduizend onzer onversaagdste mannen naar Brugge zenden, om den graaf oogenblikkelijk te bestrijden, en, indien wij dan sterven, zal het met eer en met roem zijn. » De burgers werden bij deze redevoering als radeloos ; zij sloegen zich voor de borst en wrongen de armen tegen hun lichaam als wanhopige lieden. « O, Artevelde, » riepen zij, « wij zullen u gehoorzamen! Raad ons, wat moeten wij doen ? » — « Gewapenderhand naar Brugge trekken ! » was het antwoord. « Naar Brugge ! naar Brugge ! » galmde het woord des Ruwaards tegen, — en welhaast bevonden zich 5ooo uitgelezene mannen op de markt met wapens vergaderd. Men bracht hun al den voorraad, die nog in de stad was : vijf karren brood en twee vaten wijn. Zij verlieten Gent, vervuld met heldenmoed en razernij. Van verre nog riepen de blijvende burgers en vrouwen hun achterna : « O, komt zegepralend terug, want indien gij sneuvelt, zullen wij de stad in brand steken en ons zelven tot den laatste toe vernielen! »

Den tweeden dag daarna, den 3den Mei 1382, slaan de Gentenaars zich neder op een uur gaans van Brugge. De graaf, dit vernemende, wil in het eerst niet tegen de Gentenaars optrekken, zeggende, dat zij wel door honger en gebrek zullen vergaan; doch in den namiddag geeft hij gehoor aan den raad der Bruggelingen en doet de baanderheeren en ridders vergaderen ; de ambachten van Brugge voegen zich bij zijne benden ; hij bevindt zich aan het hoofd van 40,000 man. Dit ontzaglijk getal krijgsknechten zakt schrikverwekkend af naar de Gentenaars; dezen, in dit akelig oogenblik niets dan den dood te gemoet ziende, biechten hunne zonden en nutten het Lichaam des Heeren. Artevelde doet hun het laatste brood uitdeelen, spreekt hun den leeuwenmoed in het hart en beveelt den aanval. De vijfduizend helden van Gent werpen zich onder den roep : *Gent ! Gent!* op het grafelijk leger ; zij doorboren met den eersten schok de ambachten van Brugge en slaan ze in wanorde uiteen ; vruchteloos pogen ridders en ruiters de onverschrokken Gentenaars tegen te houden ; niets kan hun wederstaan; de graaf zelf wordt van zijn paard geworpen en redt zich met moeite ; geheel dit leger van 40,000 man vlucht naar Brugge als eene wolk, die door den stormwind gedreven wordt. Bruggelingen en Gentenaars dringen te gelijk de stad in ; deze laatsten planten hunnen standaard zegepralend op de Groote Markt.

Intusschen was het nacht geworden, en de Gentenaren liepen bij hoopen de stad rond, om den graaf te ontdekken en hem gevangen

naar Gent te voeren. Terwijl kwam de vorst uit zijne schuilplaats met een groot getal ridderen en knapen, die flambouwen en toortsen droegen ; hij meende lichtelijk met geweld de stad te kunnen ontvluchten, maar in de St-Amandstraat ontmoette hij eenen zoo aanzienlijken hoop Gentenaars, met Van Artevelde aan hun hoofd, dat hij vol angst gebood, de lichten uit te dooven en elk aanmaande, zijn leven door de vlucht te redden. Hij zelf deed met haast de deur eener arme woning open en smeekte de oude vrouw, die hij aan den haard vond, hem te redden. Zij deed hem eene ladder opklimmen en verstak hem onder het bed harer kinderen op den zolder. Een oogenblik daarna traden de Gentenaars in de arme woning, doch vonden den graaf niet. Het gelukte hem later, alleen en te voet in het veld te geraken en te ontvluchten. Gedurende dien nacht hadden de Gentenaars de aanhangers van den graaf opgezocht en overal doodgeslagen : meer dan 1200 ridders en burgers verloren er het leven. Drie der poorten van Brugge werden geslecht, en 500 burgers benevens onschatbare goederen naar Gent gevoerd.

Deze beslissende overwinning deed den moed der Gentenaren ten toppunt klimmen, dewijl al de Vlaamsche steden, behalve Oudenaerde en Dendermonde, met hen in verbond traden en Van Artevelde als rijksvoogd van Vlaanderen erkenden. Hij was het voorwerp der innigste liefde, en een wenk van zijne hand werd als een heilig bevel door de Gentenaars ontvangen. Dit sproot niet alleen uit zijne laatste overwinning, maar insgelijks uit zijn wijs en weldadig bestuur. Hij deed de wetten onderhouden, verleende ieder een spoedig recht, stelde in alle steden ontvangers aan en bestierde het land, alsof hij een wettig vorst geweest ware. Binnen Gent was er een ongemeene overvloed van alle levensmiddelen : eene mate wijn, welke men een weinig vroeger tot twaalf stuivers betaalde, gold er niet meer dan één stuiver.

VIII

Avondstonden.

(1846)

DE SCHOOLMEESTER TEN TIJDE VAN MARIA-THERESIA.

(*Zedenschets.*)

(Eene tamelijk ruime kamer, waarin eenige groote schrijftafels en lange lessenaars geschikt zijn. Aan den wand hangen een zwart bord en eene wereldkaart. Bij de tafels zitten vele schooljongens, meest tusschen acht en twaalf jaar oud. De schoolmeester gaat heen en weer met een ernstig, ja, bijna grammoedig gelaat; hij houdt een pennemes in de hand en is bezig met pennen te vermaken. Het is zichtbaar, dat het meerdere getal der leerlingen zich onledig houdt met spelen, en weinig aandacht op de woorden des meesters geeft; eenigen slapen, anderen vangen vliegen, sommigen schrijven, maar zijn wezenlijk bezig met mannekens te maken of okentrek te doen.)

DE MEESTER, *met luider stem en langzaam.* — Past op, dat gij de buiken van uwe *a*'s wel vol maakt, en dat gij de koppen van uwe *b*'s wel naar omhoog trekt!

GEROEP VAN ALLE KANTEN. — Meester, versnijd mijne pen eens! — *Monsieur, ma plume* is te slap! De mijne is te stijf! *La mienne est trop maigre!* De mijne is te vet!

VICTOR, *een der leerlingen, aan Karel, die nevens hem zit.* — Ik heb gedaan, eh na!

KAREL, *met zachte stem.* — Ja, ge zult gij wel op uw' kneukelen krijgen. G'hebt weer altemaal *hanepooten* gemaakt, gelijk gisteren.

VICTOR, *zijne stem, zonder het te weten, verheffende.* — Dan moeten ze mijn' pen maar vermaken.—Karel,willen we wat *pennekepik* doen, eh?

DE MEESTER. — *Silence* daar, met dat *lawijd!*[1]) Victor, pas op dat uw geschrift niet goed is, gij zult het beklagen, vogel!

EDWARD, *die nevens Victor zit.* — Mag ik meè *pennekepik*[2]) doen? 'k Zal eene nieuwe pen geven.

VICTOR, *bitsig.* — Neen gij moogt niet meèdoen, *aarzak!*[3])

EDWARD, *schreeuwende.* — Dan zal ik het zeggen, zie na! Meester, meester, Victor en Karel doen altijd *pennekepik!*

DE MEESTER, *met gramschap.* — Ha, ze zijn weer bezig, — ik had het gelijk in 't oog. Wacht, luierikken, 'k zal u daar komen *pennekepikken* meteen! (*Hij trekt Victor met zijn oor.*) 'k Zal u leeren, luie vlegel! Dat ligt daar den heelen dag te spelen, in plaats van te leeren. Zijt ge niet beschaamd, dat gij het geld uwer ouders zoo verkwist, deugniet? Moeten ze mij daarom alle maanden betalen, omdat ge hier *pennekepik* zoudt doen, *bedorvendans!*

VICTOR, *zoo sterk huilende, dat de meester zijne ooren met de vingers stopt.* — Ai mij! ai ai! hi hi! och Heer, mijn oor! 'k zal het aan mijn' moeder zeggen — dan ga ik naar een ander' school, zie na!

DE MEESTER, *streelend.* — Wees wijs, Victor, wees wijs, jongen. Gij zult het niet meer doen, niet waar? Laat uw geschrift eens zien. Het is beter dan gisteren, — dat verdient eenen *Bon*[4]) (*Hij schrijft eenen bon op het papier van Victor en verwijdert zich.*)

VICTOR, *mompelend.* — Met zijne *bons* altijd! Wat kan ik daarmee doen? 'k Ben er vet mee, met zijne *bons!* Ai mij, mijn oor!

EDWARD, *tot den meester.* — Meester, het is zijn geschrift van gisteren. Hij heeft daar straks eenen grooten *Rubens* in zijn *Cahier*[5]) gemaakt.

DE MEESTER, *tot Edward.* — Zwijg, gij weet, dat ik geene overdragers kan lijden. (*Na eene tusschenpoos tot al de leerlingen.*) Geeft acht op het *dicté;* — neemt uwe *cahiers.* Zijt gij er altemaal?

AL DE LEERLINGEN TE GELIJK EN VERWARD. — Ja, ja, meester! — ik niet! — ik wel! — ik kan mijn *cahier* niet vinden, — mijn' pen schrijft niet, — ik heb geen papier!

DE MEESTER, *met slepende stem dicteerende.* — « De wederspannige Absalon..... de we-der-span-nige Ab-sa-lon..... »

VICTOR, *Edward bij zijn haar trekkende.* — Daar nu, — ga, zeg nu

[1]) *Lawijd.* Gerucht.

[2]) *Pennekepik.* Ieder brengt ééne of meer pennen in het spel; men steekt of pikt er beurtelings naar met een pennemes. Wie eene pen aanpikt, wint ze.

[3]) *Aarzak.* Bedrieger, krakeelzoeker.

[4]) Goedkeuring of goede noot.

[5]) Schrijfboek.

nog, dat wij *pennekepik* doen, overdrager. Roep nu, dat ik met uw haar trek, schreeuwbakkes!

DE MEESTER. — « De wederspannige Absalon..... » Lawijdmakers, gaat gij er daar wat uitscheiden?

EDWARD, *weenende.* — Ai, ai! meester, meester, Victor trekt altijd met mijn haar!

DE MEESTER, *met ongeduld en tegen den grond stampende.* — Zij zullen mij niet laten voortgaan; leert die barbaren dan al! (*Dicteerende.*) « De wederspannige Absalon..... » *Silence!* « Absalon trok op..... »

EDWARD, *roepende.* — Meester, nu nijpt hij weer in mijn' kaak!

DE MEESTER, *dicteerende.* — « Absalon trok op..... tegen..... » Victor, ik zet u meteen van de school, nijdige jongen, dat gij daar zijt!..... « trok op tegen het leger zijns vaders... David... » Waarom beziet gij mij zoo, Piet? Schrijf dan!

PIET. — Frans heeft mijne pen weggenomen, meester.

FRANS. — 't Is niet waar, meester, hij heeft ze verloren met *pennekepik* te doen.

DE MEESTER, *in gramschap.* — Hier gij! Op uwe knieën. Geef daar eens twee kassen. Speel nu nog *pennekepik*, oudersverdriet, dat gij daar zijt! (*Hij plaatst Piet op de knieën in het midden der school en doet hem met elke hand eene schrijfkas in de hoogte houden. Piet weent en snikt; doch dit belet hem niet, zijne tong uit te steken en alle soorten van spottende gezichten te trekken.*) *Dicteerende :* « tegen het leger zijns vaders... maar de almachtige God... almachtige God... strafte de boosheid!... de boosheid van... » Victor, wat doet gij daar? Ik zie u niet schrijven.

VICTOR. — Gij dicteert te gauw, meester. Ik kan u niet bijhouden.

DE MEESTER, *met wanhoop.* — Wel, wel, 't is schrikkelijk! Ik dicteer drie woorden in een half uur — en zeggen, dat hij mij niet kan volgen! Ik geloof waarachtig, dat ze een *komplot* gemaakt hebben om mij van de school te doen gaan loopen; — maar 't zal niet waar zijn, *revolutionairs!* Gij zult mij niet verjagen...

EDWARD, *schreeuwende.* — 't Is niet waar, meester; Victor heeft weer *okentrek* [1]) gedaan, terwijl dat g' aan het dicteeren waart.

DE MEESTER, *met ongeduld.* — Ha, zijt gij weer *okentrek* aan 't doen! — en ik schreeuw mij te barsten voor zulke luie ezels... 't Is om iets van te krijgen! (*Hij wendt zich om naar de andere zijde der school.*)

[1]) *Okentrek.* Men schrijft een getal okens kegelwijs nevens elkander. De speler moet, op aanwijzing van zijnen makker, al de *O*'s met liniën aan elkander verbinden, zonder ooit eene neergeschrevene linie te mogen raken.

VICTOR, *eenen luiden kaakslag aan Edward gevende.* — Daar, nu! zeg het nu nog. Kom straks naar buiten, als de school uit is, dan zal ik u eens in de goot slaan, en ga, roep dan uwen vader en uwe moeder maar, labbekak! (*Zij vatten elkander bij het haar en vechten met groot gerucht. De meester springt er naar toe, grijpt hen bij den kraag en trekt ze van elkaar.*)

DE MEESTER, *met groote woede.* — Deugnieten! Schelmen! 't Is erger dan de kinderen van de Vliersteeg of uit den Zwanengang [1]). Gij zult mij weer doen bloedspuwen, slangen dat gij daar zijt. Maar ik zeg het u : zijt zeker, dat de eerste, die zich nog durft verroeren, de school afvliegt..... Past op! (*Groote stilte in de school. Victor steekt zijne hand onder de tafel en nijpt in de beenen van Edward; doch deze durft zich niet roeren. De pijn schetst zich in belachelijke uitdrukkingen op zijn gelaat.*)

DE MEESTER, *bedaard.* — Waar waren wij? Ha! (*dicteerende.*) « De boosheid van den ontaarden zoon..... Absalon den veldslag..... Absalon den veldslag..... verloren hebbende..... hebbende, begaf zich op de vlucht..... » Frans, gij let niet op. Gij zijt weer bezig met papier knauwen! Laat eens hooren, wat ik het laatst gezegd heb?

FRANS. — Heb!

DE MEESTER, *verbitterd en spijtig.* — Wat, heb, ezel? Op de vlucht, heb ik gezegd, (*dicteerende*) « en reed onder eenen boom door..... doch zijn lang haar..... lang haar..... verwarde in de takken..... van..... » Frans, doe dat *manneken* weg en schrijf..... « De takken van den boom..... boom, en Absalon bleef er aan hangen. »

(*Frans heeft gedurende het dicté eenen bal papier tusschen zijne tanden gekneed, en een uitgesneden manneken er aan gevoegd. Hij werpt het tegen den balk van het verdiep; het blijft er aan hangen.*)

VICTOR, *blijde.* — Ai, ai, daar hangt Absalon met zijn lang haar!

DE MEESTER, *vergramd.* — Frans, gij zult *noen-over-al* [2]) blijven bakken. 'k Zal u leeren papier knauwen! Nu zult gij dezen noen niets te knauwen hebben. (*Tot al de leerlingen.*) Het *dicté* is gedaan. — Victor! spel het laatste woord eens.

VICTOR, *tot Edward.* — Wat is het laatste woord? Gaat gij het zeggen, of ik geef u eenen neep.

EDWARD. — Neen, nu zeg ik het niet, zie na!

VICTOR, *nijpt hem in den rug.* — Zegt ge 't nog niet?

EDWARD, *pijnlijk schreeuwende.* — Hangen! Hangen!

[1]) Straten in het gemeene kwartier te Antwerpen.

[2]) Des middags niet mogen naar huis gaan. *Bakken*, voor straffe later dan de anderen op de school moeten blijven.

DE MEESTER, *tot Edward.* — Het wordt aan u niet gevraagd, schreeuwer. Gij, Victor, spel het laatste woord.

VICTOR, *onverstaanbaar en zeer gauw.* — Abchg — hang..... chrstgen — gen — hangen.

DE MEESTER, *het hoofd schuddende.* — Genoeg, genoeg. Wij zullen het namiddag spellen. — De kleine Catechismussen weg. — De eerste les!

(*Groot gerucht van kassen en banken. De leerlingen steken hunne cahiers in de laden der lessenaars; de meesten leggen hunne catechismussen open op hunne knieën om beter te kunnen antwoorden. Victor en Karel ziet men niet; zij zitten onder de schrijftafel.*)

DE MERSTER. — *Attention* op de eerste les! Edward, hoevele Goden zijn er?

EDWARD, *driftig en gauw.* — Drie, — 'k wil zeggen twee, — neen, maar één.

DE MEESTER. — Wat! drie? bottekop! Gij, Victor, hoevele Goden zijn er?

VICTOR, *zijn hoofd onder de tafel uitstekende.* — Zeven : hoovaardigheid, gulzigheid, luiheid, nijd.....

DE MEESTER. — Houd op, ketter! *Dat* weet nog niet, hoeveel Goden dat er zijn. Gaat gij van onder de tafel komen? Wat doet gij daar weer?

EDWARD. — Zij spelen met de marbollen in de drie puttekens, meester!

FRANS. — Neen, wel, meester, ze doen *klontjen-trek* en *witbier-zet* met krieksteenen! [1])

DE MEESTER, *neemt een reglet en slaat in het wilde onder de tafel.* — Schelmen, er uit! — gauw! Of ik sla u armen en beenen vaneen...

VICTOR *en* KAREL, *onder de tafel heen- en weerkruipende.* — Ai mij! 't is in mijn oog! — Ai ai, mijnen kop! Och God, mijnen neus!

(*Zij komen huilend van onder de tafel. Een van Victors oogen is rood en schijnt eenen harden slag ontvangen te hebben.*)

DE MEESTER, *bij Victor gaande, streelend.* — Victor, Victor, nu ziet gij wat er van komt. (*Hij neemt hem zoetjes bij de hand.*) Kom hier, jongen; zit aan de groote tafel. — Ge moogt in de eerste klasse gaan. — Ik zal u een nieuw boek geven.

[1]) Men klooft eenen krieksteen in tweeën. Met deze schoteltjes werpt men als met teerlingen. Vallen beide met de bolle zijde naar boven, dan heeft men *klontjen-trek*, en men trekt een getal krieksteenen uit den inzet. Vallen ze integendeel met de holle zijde naar boven, dan heeft men *witbier-zet*, en men is verplicht een getal kriekstee nen in te zetten.

VICTOR, *binnensmonds*. — Dief, dief, na.

(*Er wordt aan de deur gebeld; de meester doet open.*)

VROUW VAN LAER, *moeder van Victor*. — Goeden dag, meester Verdonck. Ik kom eens zien naar mijnen jongen. Ik ben daar naar de markt geweest, om wat selder en ajuin te koopen, gelijk een mensch zoo al noodig heeft in zijn huishouden; en ik zeide zoo in mij zelve: wacht, zeide ik, ik zal eens naar mijnen Victor gaan zien. Zijt gij er tevreden over?

DE MEESTER, *met fleemende stem*. — Ten uiterste, madam Van Laer. Victor is wijs, — niet waar, Victor? Het is een mijner beste leerlingen; — hij is daareven nog eene klasse verhoogd, en morgen gaat hij in de *Schat der Kinderen*. [1])

VROUW VAN LAER. — Maar wat heeft hij aan zijn oog, och arme? Het is zoo rood!

DE MEESTER.— Ik heb daar eenen stouten jongen, die altijd kwaad doet aan Victor, — zeker uit nijd, omdat hij zooveel leert. (*Tot Edward*) Edward, pas op dat gij Victor nog durft slaan, dan vliegt gij de school af, wees zeker!

EDWARD, *morrende*. — G'hebt het zelf gedaan. G'hebt Victor met uw reglet in zijn oog geslagen.

DE MEESTER, *eenen gloeienden blik op Edward werpend*. — Zwijg, franke ezel [2]), — want er is toch niets goed van u te maken. Doe gelijk Victor, dan zullen uwe ouders ook blij mogen zijn.

EDWARD, *binnensmonds*. — Omdat zijne moeder hier is, eh? Dat 's niets, straks krijgt hij toch weer haver.

VROUW VAN LAAR. — Maar, meester Verdonck, daar is de jongen van madam Laurier, — gij weet wel, die bij meester Huysmans ter schole gaat? Eh wel, die spreekt altijd van Amerika en van alle vreemde landen, gelijk een philosoof. Zou Victor dit ook niet kunnen leeren?

DE MEESTER. — De *geographie* wilt gij zeggen, madam? Wel, zie, daar hangt ze! (*hij wijst op de landkaart*). Uw Victor is daar al heel ver in, — hij is zelfs een van mijn' besten.

VROUW VAN LAER. — Dat wilde ik wel eens zien.

DE MEESTER, *tot Victor*. — Kom hier voor de kaart, Victor, en laat eens zien aan uwe moeder, wat bol gij in de *geographie* zijt! (*Victor gaat voor de kaart met den meester en met zijne moeder.*) Hoevele winden zijn er, Victor?

[1]) Een oud schoolboek.

[2]) *Frank*, vrijpostig, stoutmoedig, onbeschaamd.

VICTOR. — Vier.

DE MEESTER. — Ziet gij wel, madam, hij weet het zoo juist, alsof hij gedurende geheel zijn leven op zee gevaren had! Nu zal hij eens wijzen, waar de vier winden zijn.

VROUW VAN LAER, *in verrukking.* — Wel, God, is 't mogelijk? Zoo een kind! Waarachtig, 't is gelijk een kapitein van een schip. Hoe kan hij het onthouden!

DE MEESTER, *hij wijst met een stokje boven de kaart.* — Victor, waar is het Noorden?

VICTOR, *met stoutheid.* — Van boven.

DE MEESTER, *het stokje onder de kaart plaatsende.* — Waar is het Zuiden?

VICTOR. — Van onder.

DE MEESTER, *met het stokje de rechterzijde der kaart toonende.* — En het Oosten?

VICTOR, *met koddigen ernst.* — Daar op zijde, waar gij met uw stoksken wijst.

VROUW VAN LAER, *verwonderd, alsof zij een mirakel geschieden zag.* — Hoe kan het toch zijn! Kom hier, Victor, dat ik u eenen kus geef. Gij zult nog minister worden, gij!

DE MEESTER, *tot Victor.* — Waar wonen wij? In welk land staat deze school?

VICTOR, *zeer ernstig.* — Op de Paardenmarkt.

DE MEESTER, *op zijne lippen bijtende en half beschaamd.* — Ja, ja. op de Paardenmarkt, juist! — Maar in welk land zijn wij? — In Spanje, in Turkije, in Lapland of in Belgenland?

VICTOR. — In Belgenland.

DE MEESTER, *vergenoegd.* — Ik wist wel, dat hij het niet vergeten had. Wijs nu Belgenland op de kaart eens, Victor! (*Victor, na lang zoeken, wijst het land der Hottentotten op de kaap de Goede Hoop.*) Dat is mis, Victor. Toe jongen, g'hebt Belgenland daar straks wel vijfentwintig keeren gewezen. (*Tot vrouw Van Laer.*) Madam, hij is beschaamd in uwe tegenwoordigheid. Hij kan anders alle landen en steden wijzen met zijne oogen toe. O, het is een kind, waar veel insteekt.

KAREL, *tot Edward, met zachte stem.* — Wat leelijke mouwstrijker dat de meester is, eh?

EDWARD. — Wat grooten hoed dat Victors moeder op heeft, eh? Hebt gij geenen bol papier, 'k zal eens roos schieten?

FRANS. — Ik heb er eenen : let op, hij gaat!

DE MEESTER, *roepende.* — *Silence,* daar in den hoek!

VROUW VAN LAER, *tot den meester.* — Ik heb het altijd gezegd, dat onze

Victor een verstandig kind is. Nochtans, zijn vader wil in zijne koppigheid hebben, dat mijn Victor een ezel is, en dat het beter ware hem eenen stiel te leeren; — maar ik zal wel maken, dat hij ten minste pastoor of advocaat wordt... want het kind is er zeker toe geboren.

DE MEESTER, *zich buigende.* — Daarin hebt gij het grootste gelijk van de wereld. Gij kunt er ongetwijfeld eenen pastoor, eenen advocaat of eenen schoolmeester van maken.

(*Er wordt met eenen bal papier uit eenen hoek der school geworpen. De bal vliegt met kracht tegen den hoed van vrouw Van Laer.*)

VROUW VAN LAER, *verstoord.* — Wel wat afgrijselijke dingen! — Een mensch met papier durven werpen in tegenwoordigheid van den meester! Hoe slecht dat sommige kinderen zijn opgevoed!

DE MEESTER, *met groote woede.* — Wie heeft dit gedaan? Wie durft die achtbare madam Van Laer met papier werpen?

EDWARD, *roepende.* — Frans heeft het gedaan, meester! Hij heeft gezegd : zie, dat is een' kokarde op haren zomerhoed!

DE MEESTER, *Frans bij den kraag naar de deur sleepende.* — Hier gij, schelm! De deur uit, deugnietenkind! (*Hij werpt hem aan de deur.*)

FRANS, *buiten luidkeels schreeuwende.* — Ge meent, dat ik nog zal weerkomen, eh? — maar 't zal niet waar zijn, beer! leelijke beer!... (*Stilte.*)

VROUW VAN LAER. — Ik ben voldaan over mijnen jongen en ik ga al gauw naar huis, want ik moet mijne keuken gaan oppassen; maar ik zou gaarne hebben, dat gij mijnen zoon leerdet pennen vermaken; want hij wil thuis nooit schrijven, omdat zijne pennen altijd te vet of te mager zijn, volgens dat hij zegt

DE MEESTER. — Is 't anders niets, madam Van Laer? Wel, ik zal het hem op het oogenblik leeren, dat gij het ziet; ik geloof zelfs dat hij het reeds kan.

EDWARD, *tot Karel.* — Ja, *pennekepik* kan hij beter, eh?

KAREL, *roepende.* — Meester, Edward lacht u uit!

EDWARD. — Neen wel, meester, hij is het zelf. — Hij zegt, dat Victor beter *pennekepik* kan!

DE MEESTER, *dreigend.* — *Silence* daar, zagemannen! of ik zet u de school af..... (*Stilte.*) *Allons*, Victor, let wel op, ik zal het u eens voordoen. (*Hij vermaakt langzaam eene pen en zegt opvolgend :*) Gij neemt eene pen in de rechterhand en laat ze overgaan in de linkerhand; dan legt gij ze op haren rug en snijdt ze den bek met eene groote snee open. Dan legt gij ze op haren buik en geeft ze weer eene snee.....

PIET, *schreeuwende.* — Meester, meester! daar vliegt een *meuldener* [1]) in de school! Pst! Pst!

AL DE LEERLINGEN. — Hoera! Hoera! — Pakt hem! — Hoe na of ik had hem! Hier, daar, pst! pst!

(*Zij werpen met klakken en cahiers naar den kever. Alles geraakt het onderste boven in de school. Vrouw Van Laer, die voor den kever schrikt, weet niet, waar zich te bergen. Tot overmaat van ongeluk vliegt de kever haar in het haar.*)

VROUW VAN LAER, *met bange stem.* — Och! och! meester, verlos mij van dat ongediert of ik krijg er iets van. Foei, foei, het is venijn! (*De meester neemt den kever van haar hoofd.*) Ai, mij! daar houd ik eenen schrik van. Het zinkt altemaal in mijn' beenen. Wel, meester, wat beklaag ik u, — wat moet gij al uitstaan van die deugnieten. Dat het de mijnen waren, ik zou ze anders leeren dansen.

DE MEESTER, *met gramschap rondziende.* — Ik zal u straks spreken! (*Stilte.*) *Allons*, Victor, vermaak nu eens eene pen. Eerst op hare rug, dan op haren buik... zooals ik u gezegd heb. (*Hij geeft eene pen en een pennemes aan Victor.*)

VICTOR, *met ongeduld.* — Weet ik nu haren buik, eh? Waar is nu haar buik?

DE MEESTER. — Snijd er maar stoutelijk door, Victor. — Geef ze maar eene goede snee.

(*Victor snijdt met drift, doch in stede van de pen den bek af te snijden, geeft hij zich zelven eene diepe snede in den vinger en laat zich huilend achterover vallen. Hij bloedt sterk.*)

VROUW VAN LAER, *bleek van schrik en angst. Zij neemt Victor in hare armen.* — Och God! och Heer! Mijn arm kind is dood. — Ziet eens wat snee! (*Zij beziet den verbaasden meester met woede.*) Meester Verdonck, ik weet niet, hoe gij niet beschaamd zijt om dit kind een mes in zijn hand te geven. Daar moet gij toch bot voor zijn. — Dit is uwe schuld...

DE MEESTER, *met spijt.* — Hij kon toch geene pen vermaken zonder mes, madam.

VROUW VAN LAER. — Zonder mes! Zonder mes! Gij zijt nog veel dommer dan al die onbeleefde luierikken, dat gij daar hebt zitten... met uwen rug en uwen buik! Maar ik zal er wel op passen, mijn kind te laten bederven in zoo een nest. Hij zal naar eene andere school gaan. (*Zij heeft al sprekende haren zoon een doeksken om den vinger gewonden.*) Kom aan, Victor. — Kom naar huis, mijn kind.

[1]) Een meikever of molenaar.

DE MEESTER. — Maar, madam, gelief...

(*Vrouw Van Laer vertrekt. Victor bij de deur zijnde, keert zich nog eens om en steekt zijne tong spottend tot den meester uit.*)

DE MEESTER, *pijnlijk en met diepe droefheid tot de leerlingen. — Eh bien,* serpenten dat gij daar zijt! Schorpioenen! *Trêtert* [1]) mij dood... toe, spaart mij niet... Drie bloedspuwingen en een tering op de long... dat is nog niet genoeg, niet waar? — Geeft mij nu nog eene geraaktheid, — maakt mij lam aan armen en beenen! Dan zult gij blij zijn, eh, hartvreters? Dan zult gij lachen, eh, monsters? (*Hij bedaart een weinig en zegt met neerslachtigheid :*) Hoe kunt gij toch zooveel verdriet toebrengen aan dengene, die zijn leven als een slaaf doorbrengt, om u te onderwijzen en u eens waardige en nuttige leden der samenleving te maken? — Hebt gij geen medelijden met uwen armen meester, die zich ziek schreeuwt om u te leeren....

EDWARD, *schreeuwende* — Meester! meester! Piet heeft een' vlieg met een strooiken aan heur gat!

DE MEESTER, *stampvoetend en met wanhoop.* — Ja, ja, ik weet het wel, gij lacht met mijn verdriet... gij zijt zoo ongevoelig als de steenen van de straat... ondankbaar, lomp, lui, dom, — een hoop ezels, — zoo bot als visschen. Nagels van mijne doodkist!... (*Hij hoest twee- of driemalen met pijn.*) Ja, nagels van mijne doodkist; — want ik gevoel wel, dat gij mij onder den grond zult krijgen, moordenaars! (*Hij haalt zijn uurwerk uit den zak. Het wijst tien uren en een half; doch om zijn geweten te voldoen, zet hij het op elf uren.*) Het is elf uren. — De school is uit!

(*De leerlingen springen over banken en tafels met ongemeen gedruisch.*)

DE LEERLINGEN, *van alle kanten roepende.* Hoera! Hoera! De school is uit! — Wie speelt er mee broekstavast? Wie doet er mee in d'O? Wie heeft er marbollen? Wie doet er mee Gorie, Gorie? [2])

DE MEESTER, *zijne deur toesluitend en het hoofd schuddend. — Aures habent et non audiunt!* Alweer twee leerlingen kwijt! Preek dan al voor dit gespuis!

[1]) Plagen, tergen.

[2]) Verschillende kinderspelen.

IX

Eenige bladzijden uit het Boek der Natuur.

(1846)

Een zekeren dag, dat de zon helder scheen en mij bijna loodrecht boven het hoofd brandde, beschouwde ik in onzen hof met beweegloozen oogappel eene kruisspinne, welker net ik met inzicht gebroken had, om te zien, hoe zij het weder zou herstellen. Ik verlangde te weten, hoe de spin hare draden van den eenen tak tot den anderen zou spannen, om den eersten grond van haar meetkundig gewrocht te leggen. Uitstekend weefster als zij was, bleef zij niet lang radeloos. Zij begon met hare pooten een honderdtal bijna onzichtbare draadjes achter uit haar lichaam te winden, en, die vereenigend, vormde zij er een enkel sterk garen van. Deze draad maakte zij immer langer en leverde hem over aan den wind, die hem spoedig opnam en hem voerde tot den naastgelegen tak, waaraan hij vastkleefde. Dan trok de spin den draad tot zich, spande hem stijf en hechtte hem aan den tak, waarop zij zich bevond. Nu was de brug gemaakt; de spin liep er over, spande meer draden van weerszijden stargewijze over elkander en begon met onophoudenden arbeid haar net te weven. Verwonderd zag ik haar den afstand van iederen draad afmeten, alsof zij begreep, dat regelmaat een hoofdvereischte der sterkte en der duurzaamheid is. Voorzeker had zij tot het meten noch elle noch ander werktuig, doch zij deed bijna gelijk onze huisvrouwen, die tegen hunne uitgespreide armen een stuk lijnwaad afmeten : zij wist

de lengte van eenen vadem en spreidde hare pooten open, om de afstandspunten harer draden te bepalen.

Zoo haast het net uit het ruwe gemaakt was, naderde de spin tot eenen der steuntakken, vouwde een blad als een dak dubbel en hechtte er overal draden aan vast, om het in dien stand te doen blijven. Dit was de slaapkamer, waarin zij de koude en vochtige nachten zou doorbrengen. Zij kroop er eenige malen in en uit, om er de wijdte van te beproeven, en ging dan weder voort aan het versterken van haar net.

Terwijl de spin bezig was met den laatsten draad te knoopen, fladderde eene jonge bij in de nabijheid op al de bloemen, die met open kelken haar den zoetsten drank aanboden. Maar het dartele dier, door wulpschheid blind, versmaadde al zijne oude vriendinnen, tot de bekoorlijke roze zelfs, om eene vreemde minnares te liefkoozen.

Er stond niet verre van het spinneweb eene fuchsia, die met hare honderden roodblauwe klokskens de bij tot zich riep en den honig als een verleidend lokaas bij druppelen liet uitstorten. Het zorgeloos bijken antwoordde op den roep, kroop in de harten van al de bloemen en dronk zich vol honig, totdat het verzadigd was. En wanneer het niet meer drinken kon, zeide het ook als een ontrouwe vriend vaarwel aan de fuchsia en wierp zich zingend in de lucht. Maar hier stond het wachtend net gespannen! Het bijken vloog er in en geraakte vast; dan veranderde zijn weeldezang in een klachtlied, en bevende zag het de vervaarlijke spin met hare lange schraagpooten komen aangeloopen. Zoo moedig als onbezonnen was het bijken : het zou zich niet zonder strijden overgeven en wilde zijn leven duur verkoopen ; ook begon het met zijnen angel naar de spin te steken, maar deze kende de spreuk : *list overwint macht.* Zij wierp van verre het bijken eene menigte draden over het lijf en wentelde het eindelijk zoozeer in menigvuldige banden, dat het zich niet meer verroeren kon en een akeligen dood te gemoet zag.

Onderwijl zette eene sluipwesp zich op het blad eener syringa neder; zij begon hare vleugelen te strijken en stuurde vlammende oogen op de spin, die welhaast hare prooi zou worden. De spin zag eensklaps het verschrikkelijk beeld van haren vijand in twee harer acht oogen verschijnen. Zij meende te vluchten en zich langs eenen draad tot op den grond af te laten; maar de sluipwesp verliet het syringablad en viel met open klauw als een bliksem op de bevende spin, wier twee voorste pooten zij met den eersten slag afrukte. Zij maakte zich bereid om met haar slachtoffer naar haren moordkuil te

vliegen, doch op dit oogenblik schoot er eene zwaluw door het net en nam bij, spin en sluipwesp mede in de lucht. — De vreeselijke strijd was beslist : eene groote ging drie kleinen eten!

Eensklaps keerde mijn leermeester het hoofd om en zag in de lucht rond, als om een vliegend dier te ontdekken. Ik blikte insgelijks naar alle zijden, doch ontwaarde het voorwerp niet, dat des grijsaards aandacht had opgewekt.

« Wat ziet gij, vader? » vroeg ik.

« Het scheen mij, dat ik de stem van eenen grafmaker had gehoord, » antwoordde hij.

Terwijl ik overdacht, wat toch een grafmaker mocht zijn, hernam mijn leermeester :

« Ha, ik had mij niet bedrogen : daar is hij weder. Mijn zoon, er ligt hieromtrent eene doode muis, een mol of een ander lijk. De grafmaker[1]) komt om het te begraven. Gij beziet mij met verwondering en gelooft niet wat ik zeg. Het is nochtans zoo : er ligt een lijk omtrent deze plaats. »

« Mogelijk de mol, die onzé hovenier dezen morgen gedood heeft? Ik weet hem liggen. »

Dit zeggende, bracht ik den grijsaard een tiental stappen verder en toonde hem het lijk van den mol, op den rug in het voetpad liggend.

« Mijn zoon, » sprak hij, « ik ga huiswaarts keeren en u met het lijk laten, opdat gij alleen bij de begrafenis tegenwoordig blijvet en uwen geest oefenet in de beschouwing van der insecten zinverstand. Blijf hier staan, verlaat de plaats niet en speur oplettend alles na, wat gij zult zien. Ik ga, want daar hoor ik weder de stem van den meester grafmaker, die het lijk komt verkennen... Tot morgen dan, mijn zoon. »

Nauwelijks had de grijsaard mij verlaten, of ik hoorde een vliegend ongediert voorbijsnorren, en zag het een oogenblik daarna wederkeeren en zich bij het lijk van den mol nederzetten. Dit insect was mij niet onbekend; ik had het nog meermaals bij doode dieren zien kruipen, doch ik had telkens gedacht, dat het er zijn voedsel op zocht. Hetgeen bij het lijk nu zijne vlerken samenvouwde, was een kleine kever met gele schubben, die met zwarte strepen als eene lijk-

[1]) *Necrophorus vespillo*. Het is een kever, omtrent zoo groot als eene bij, die op zijne zwarte vleugelschubben twee oranjekleurige dwarsstrepen heeft.

baar scheen overkruist te zijn. Ik bemerkte aan het oppereinde zijner achterste pooten een hoornachtig en scherp deel, dat hem waarschijnlijk diende om in de aarde te graven. Zoohaast hij zijne vleugelen onder hunne schermschubben had verborgen, begon hij met opletendheid rond den mol te wandelen, kroop er dan eens op en eens onder, zag rond als om de plaats te verkennen, ontplooide zijne vlerken en schoot heen door de lucht. Langen tijd bleef ik nutteloos wachten, en reeds wanhoopte ik iets meer te vernemen, toen plotseling vijf grafmakers te gelijk bij den mol nedervielen. Den eersten meende ik zeer wel te herkennen, daar de andere mij alle een weinig kleiner voorkwamen, en hij ook, als de aanleider zijner vier makkers, hen scheen te richten. De vijf grafmakers liepen eerst rond het lijk, oogenschijnlijk om den aard van den grond en de gelegenheid der omstreken te onderzoeken; dan kropen zij onder den mol en bleven eenige oogenblikken onzichtbaar. Weder te voorschijn komende, schenen zij zeer ongerust en als in verlegenheid : dit merkte ik aan hunne versnelde bewegingen. De aanleider poogde den grond van het voetpad met zijnen poot op te krabben, doch de hardheid daarvan belette hem dit; hij bleef hierop een oogenblik stil en als in overdenking weggezonken. Welhaast echter hief hij zijne kleine hoornkens in de hoogte en, even alsof een teeken zijn bevel hadde uitgedrukt, verdwenen al de grafmakers eensklaps onder het lijk.

Niet lang daarna begon de mol tot mijne groote verwondering zich te verroeren. Evenwel, ik bleef aandachtig het voorwerp mijner nieuwsgierigheid bezien, en bemerkte, dat het lijk zeer langzaam en met bijna onzichtbare schokken voortschoof in de richting, die het nevens het voetpad op den lossen bouwgrond moest brengen. Na langen tijd was de mol wel eene span wijd gevoerd; maar hier kwam hij tegen eenen uitstekenden steen aanstooten en kon niet verder. Na eenige vruchtelooze pogingen kwamen de grafmakers tegelijk van onder hunnen last en begonnen rond te loopen om te vernemen, wat hun in den weg stond. Zoohaast zij den steen bemerkt hadden, verdwenen zij weder onder het lijk. Maar hoe verbaasde mij het zinverstand dezer diertjes niet, toen ik zag, dat zij den mol in eene andere richting en voorbij den steen voerden, om hem dan weder naar den kant van het voetpad te sturen. Na langen arbeid hadden zij eindelijk den mol op delfbaren grond gebracht en begonnen nu een ander zwaar werk te verrichten. De arbeid der begrafenis nam een aanvang; de vijf grafmakers dolven met hunne pooten de aarde onder het lijk los en wierpen ze korrel voor korrel op de zijde van het graf;

onmerkbaar zonk de mol in de aarde, en toen ik den hof verlaten moest om het noenmaal te gaan nemen, was het lijk reeds meer dan ten halve begraven. Des namiddags vond ik niets meer, dat mij de plaats, waar de mol gelegen had, kon aanwijzen, dan slechts een deel gekorrelde aarde, waarmede het graf opgevuld scheen. Hoe lang ik nog oplettend in ditzelfde voetpad bleef staan, zoo ontdekte ik evenwel niets meer; alleenlijk dacht ik eene lichte beweging onder de gekorrelde aarde te bespeuren. Vermoeid van mijne nuttelooze beschouwing, verliet ik het gesloten graf, met de hoop dat mijn leermeester mij des anderen daags de verklaring van den arbeid dezer dieren zou geven.

X

Lambrecht Hensmans.

(1847)

Lambrecht Hensmans, een braaf huisvader, wordt onrechtvaardig beschuldigd van diefstal. Hij wordt gevangen gezet en zelfs gebrandmerkt. Maar zijne onschuld komt later aan den dag; de vrijheid en zijn eerlijke naam worden hem tegelijk teruggeschonken, *Hij gaat vrouw en kinderen terugzien en aan het hart drukken.*

UIT DE GEVANGENIS ONTSLAGEN.

Eensklaps hoort men de huisdeur opengaan en, beneden, een gerucht van stemmen, alsof daar iets onvoorziens gebeurt.

« Hij is het! hij is het! » roept de vrouw, met begeestering opspringend.

Willem en Ursula staan daar ook met jagend hart, onder de beheersching van een onbegrepen angstgevoel, te beven.

De deur der kamer ontsluit zich. Een drievoudige schreeuw : « Vader! Vader! Lambrecht! Lambrecht! » galmt door het vertrek; moeder en kinderen hangen den binnenkomende aan den hals; een tijd verloopt er, eer iets verstaanbaars tusschen die brandende zoenen en dat zalig gejubel zich hooren doet.

Lambrecht Hensmans drukt zijne vrouw tegen de borst en kust haar de tranen van de wangen. — Ach, hij herziet de trouwe gezellinne zijns levens, de arme zinnelooze, die uit liefde tot hem verdwaalde! — Hij houdt ook zijnen zoon Willem tegen zijn borst gesloten, zijnen eenigen, zijnen eerstgeborene, zijnen edelen zoon! Ook

het kleine Urselken, dat op zijnen rug kruipt, omdat het anders haars vaders wangen niet bereiken kan! Hij vertelt met onderbroken woorden, hoe zijne onschuld erkend is en zijne ketenen voor altijd gevallen zijn. Tranen van vreugde stroomen bij dit verhaal, en dankzeggingen stijgen tot God.

Zalig, zalig is u dit plechtig oogenblik, Lambrecht Hensmans! Twijfel niet aan uw geluk : het is wel de zoen uws zoons, die op uw voorhoofd brandt, wel de hand uwer vrouw, die in de uwe beeft, wel de zilveren stem van Urselken, die aan uwe ooren zingt : vaderken lief!

Maar waarom staat uw oog zoo vast op dat kleine stoeltje gericht? Het zijn niet alleen tranen van blijdschap, die over uwe wangen stroomen..... gij gevoelt, dat er eene plaats in uw hart ledig blijft. Trezeken, niet waar? Het arme Trezeken!.....

Willem zag de schaduwe der droefheid over het gelaat zijns vaders zich verspreiden. — Hoezeer de afwezigheid van het gestorvene lammeken nu ook zijne blijdschap poogde te verminderen, hij rukte zich los van onder de treurige herinnering en vloog nogmaals met geweld aan den hals zijns vaders, terwijl hij uitriep :

« Vrij! Vrij! Mijn vader vrij! O, God, ik kan het niet gelooven. Klara! o Klara! »

« Gij gaat immers niet meer terug naar het kot, vaderken lief? » vroeg Ursula streelend.

« Vrij! » herhaalde Willem. « Vrij en onschuldig verklaard! Verstaat gij, moeder, onschuldig verklaard? Ach, de nacht zal mij lang duren! Morgen wandel ik den ganschen dag door de stad, — met u, vader; — ik zal dan eindelijk het hoofd mogen opheffen! U toonen met trotschheid... Ah, zóó zal de blijde dag niet eindigen : wij zijn rijk, vader, het moet feest zijn vandaag! Wij kunnen toch niet slapen. »

Hij stond op en gaf een geldstuk aan Ursula, zeggende :

« Ga, Urselken, en haal twee flesschen wijn op den hoek; en zeg het maar aan iedereen, dat vader te huis is! »

Het kind sprong op als eene hinde en vloog juichend de trap af.

Met haast wierp Willem de boeken zijner zuster van de tafel, en ontstak eene grootere lamp om het feestlicht in de kamer te verspreiden. Zijn gelaat droeg de uitdrukking eener ongemeene fierheid; hij wandelde met heldere blikken de kamer rond, als ware die kleine ruimte eensklaps te nauw voor hem geworden. Al gaande en komende, mompelde hij overstaanbare woorden en lachte tusschen zijne gedachten. Gewis, het vuur der poëzie was in hem teruggekeerd,

en hij moest bezig zijn met verzen op de blijde terugkomst zijns vaders te maken; want nu zeide hij met stille stemme :

Den goeden God ten dank, stijge onze vreugderoep
Vereend ten hemel op! Onz' vader is daar weder!
Gelukkig uur! De glazen... de glazen...

Terwijl Willem dus zijn gedicht poogde aaneen te krijgen en alles tot het feest in gereedheid bracht, staarde Lambrecht Hensmans met liefde, doch met angstig onderzoek, op het gelaat zijner vrouw, die nevens hem zat en hare tranende oogen in de zijne gericht hield.

« Lieve Anna, » zuchtte hij, « ik zie u weder! Ik had niet gedacht, dat ik nog zoo gelukkig kon zijn. Gij zijt heel ziek geweest, niet waar? »

« Ziek? Ja, » antwoordde de vrouw, « maar ik wist toch wel, dat gij terugkomen zoudt. Willem wilde mij niet gelooven, en de menschen lachten mij uit : ze zeiden, dat ik zot was. Maar ik kon er immers niet aan doen? Gij ziet wel, dat ik mij niet bedroog. Het was God zelf, die mij dat gevoel ingaf. »

Zeker moesten deze woorden en de toon, waarop zij gesproken waren, Lambrecht Hensmans tot eene onzeglijke vreugde vervoeren; want hij sloeg zijne twee armen om den hals zijner vrouw en drukte ze onder eenen nieuwen vloed van blijdschapstranen tegen zijn hart. — Hemel! zijne dierbare Anna, zijne goede echtgenoote, was niet zinneloos! Zóó ten minste dacht hij; en over deze zalige zekerheid hief hij nu de handen dankend op tot den barmhartigen God.

Ursula keerde terug en reikte de twee flesschen aan Willem, die nu reeds een wit ammelaken op de tafel had gelegd en glazen uit de kast had gehaald.

Vroolijk lachend kwamen de ouders met hunne stoelen nader en namen, op een teeken van Willem, elk een glas wijn in de hand. De jongeling hief het zijne met geestdrift in de hoogte en wilde gewis eene spreuk doen : — dit bleek genoeg aan den gloed zijner oogen; maar eensklaps hoorde men beneden de deur openvliegen en eene vrouwenstemme galmen.

« Klara! Klara! » schreeuwde Willem, van aandoening bevende.

Een jonge maagd, wier tranen zichtbaar reeds van bij de deur losborsten, viel op hare knieën voor den nedergezetenen Hensmans en sloeg hare armen om zijnen hals.

« Lambrecht, vader! » riep zij uit, « gij zijt vrij! onschuldig! Ach, God zij gezegend, dat wij u wederzien! »

Zij liet den ontroerden man los en zoende insgelijks de vrouwe, terwijl hare snikkende stem het woord « moeder! » stamelde. Dan vloog zij op en zag, als verdwaald van vreugde, den ontstelden Willem aan, die bezwijmend op de tafel leunde en beefde, dat de glazen sidderend klonken. Klara deed eenen stap naar hem en opende hare armen, — maar zij bleef staan..... toch, zij schreeuwde met snijdende stem « Willem! Willem! » en sprong overwonnen aan den hals des jongelings.

Het was een plechtig, — een heilig oogenblik van stilte, toen de vader langzaam opstond en ginds, in den donkeren hoek, met de handen tot God opgeheven, voor het kruis nederzonk; toen de moeder zonder spreken Willem en Klara in hare armen sloot en hunne hoofden met tranen van zaligheid bevochtigde; toen Urselken nevens haren vader knielde en met haar zilveren stemmeken de stilte brak en zeide : « Onze vader, die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw naam! »

XI

Jacob Van Artevelde.

(1849)

DOOD VAN JACOB VAN ARTEVELDE.

Een venster op het eerste verdiep van Van Arteveldes huis had zich geopend. Dáár stond de Wijze Man nu zelf, over de ijzeren leuning zich buigende en met de hand teeken doende, dat hij spreken ging. Verlicht als hij was door den hevigen gloed der toortsen, kon men tot de minste aandoening op zijn gelaat onderscheiden. Geen angst, geene vrees was er op te lezen; het getuigde slechts van stille droefheid en van innig medelijden.

In het eerst was het hem onmogelijk de stem verstaanbaar te verheffen; want de menigte stroomde van alle kanten huilend te zamen en hief toortsen en wapens dreigend tot hem op.

Eindelijk verging het getier en Van Artevelde sprak :

« Gezellen, wat wilt gij van mij? Wat is het, dat u zoozeer tegen mij verbittert? Zeg mij wat ik kan misdaan hebben; ik zal het herstellen naar mijn vermogen [1]). »

« Rekening over den grooten schat van Vlaanderen, dien gij gestolen hebt, moeten wij hebben! » werd hem in verward gedruisch toegeschreeuwd [2]).

[1]) « Quand Jacques Van Artevelde veit l'effort et comment il estoit oppressé, il vint à une fenêtre de la rue et commença à humilier et à dire par moult beau langage et à chef nud : Bonnes gens, que vous faut-il et qui vous meut?... »
(FROISSART.)

[2]) « Lors respondirent tous à une voix ceulx qui ouy l'avoient : nous voulons avoir compte du grand trésor de Flandre, que vous avez dévoyé sans nul titre de raison. »
(FROISSART.)

« Men bedriegt u, gezellen! » antwoordde Van Artevelde, « aan den schat van Vlaanderen ontnam ik nooit een enkelen Groot. Gaat in vrede terug naar huis; ik bid u, komt morgen bij klaren dag weder; ik zal u tot uwe voldoening rekening geven over alles, wat gij begeeren kunt. — Gij zult zien, dat men u heeft misleid [1]. »

« Neen, neen, » riep Geeraart Denys, met akeligen lach Van Artevelde bedreigende, « oogenblikkelijk moeten wij rekening hebben. Wij weten, dat gij den schat hebt geroofd en als een vuige dief hem naar Engeland hebt gezonden. Gij zult ons zóó niet ontsnappen. Gij moet sterven, landverkooper [2]. »

« Hij moet sterven! » huilden zijne aanhangers hem na.

« Kom af van daarboven en spreek niet meer van zoo hoog tot ons, dwingeland! » schreeuwde een andere hoop hem toe [3].

Van Artevelde, aan zijne stem meer kracht en nadruk gevende, hernam :

« O, gezellen, gij eischt mijnen dood! Herinnert gij u dan niet, dat ik mijne rust, mijn goed en mijn leven prijsgaf voor Vlaanderens verlossing en voor uwe welvaart? Dat gij hier, op dezelfde plaats, waar gij nu mijn bloed vergieten wilt, hebt gezworen mij bij te staan en te verdedigen totterdood? Zijt gij het niet, die mij met opgehevene handen smeektet, u vrijheid en nering te geven? Heeft God mijne stoute pogingen niet gezegend? O. bekent het, gezellen : ik ten minste heb mijn woord gehouden; ik heb Vlaanderen opgeheven uit den hongersnood, het verlost uit de verdrukking, het doen herleven en schitteren in voorspoed, in roem en in grootheid... En nu wilt gij mij onrechtvaardig vermoorden, uwe handen doopen in mijn onnoozel bloed? Droeve belooning voor al het goede, dat ik poogde te doen en met Gods hulpe heb gedaan! — Mijn leven kunt gij nemen; ik ben slechts een enkel mensch tegen u allen [4]; maar ik bezweer u, gezellen, vooraleer gij u met deze euveldaad besmet,

[1]) « Au trésor de Flandre ne prins oncques rien. Or, vous retrayez doulcement en vos maisons, je vous prie, et revenez demain matin et je serai pourvu de vous faire et rendre si bon compte, que par raison il vous devra suffire. » (FROISSART.)

[2]) « Vous ne nous échapperez pas ainsi. Nous savons de vérité, que vous l'avez de pieça, vuidé et envoyé en Angleterre sans nostre sceu, pour laquelle chose il vous faut mourir. » (FROISSART.)

[3]) « Descendez et ne nous sermonez plus de si haut. » (FROISSART.)

[4]) « Tel comme je suis vous m'avez fait, et me jurastes jadis que contre tous vous me défenderiez, et maintenant vous me voulez occire sans raison. Faire le pouvez se vous voulez. Car je ne suis qu'un seul homme entre vous tous. Advisez vous, pour Dieu, et retournez au temps passé... » (FROISSART.)

overweegt wien gij onwetend tot werktuig dient; erkent, dat de vijanden onzer vrijheid u hebben verblind om Vlaanderen zijn eigen ingewand te doen verscheuren, opdat het machteloos nederzinke en ontzenuwd den nek buige onder het schandelijkst juk. Zijt gij dan geene zonen van Vlaanderen meer? Heeft Gent uwe wiege niet gedragen, dat gij vaderland, vrijheid en roem verzaakt, om u in het plengen van broederbloed te kunnen verlustigen? Neen, neen, gij zult mij nog aanhooren; de noodkreet van het stervende Vlaanderen zal uit mijnen mond in uwe harten nog herklinken, u den sluier van de oogen rukken en u terugroepen naar het heiligst plichtgevoel. Wee, wee over ons, gezellen, indien gij doof blijft voor dezen plechtigen oproep... »

Reeds begon het machtig woord van Van Artevelde de aandacht der menigte te boeien en de driften overheerschend te verkoelen.

Eene bittere spijt bewolkte het gelaat van Geeraart Denys, die in sombere razernij bemerkte, dat zijn slachtoffer hem onstnappen ging. Reeds had hij gepoogd, door woest geschreeuw den Opperhoofdman te beletten in zijne rede voort te gaan; doch de roep : « Laat spreken! Laat spreken! » die hem uit alle hoeken der markt dreigend tegenklonk, deed hem dit vruchteloos middel verlaten. — Eensklaps werd zijn aangezicht opnieuw met eene venijnige vreugde verlicht; hij drong haastig tusschen de luisterende ambachtsgezellen rond en scheen geheime bevelen uit te deelen; want velen verlieten op zijn woord hunne standplaats, om zich onder den boom te begeven. Na eenige oogenblikken waren daar omtrent vijftig mannen vergaderd; zij spraken driftig, doch met verdoofde stemme tot elkander en schenen iets bloedigs in den zin te hebben; want zij zagen hunne bijlen en daggen aan met eene ijselijke uitdrukking van wraakzuchtige blijdschap.

Geeraart Denys kwam hen welhaast vervoegen en zeide hun eenige woorden, hen stilzwijgend tot in den Paddenhoek leidende.

Lieven Comyne bemerkte deze kwaadvoorspellende beweging, waarvan hij het doel lichtelijk kon gissen. Hij begaf zich met haast tusschen de menigte en vergaderde in allerijl eenigen zijner vrienden.

Aan de achterdeure van Van Arteveldes woning gekomen, begon Denys met zijne eedgenooten een woest gejuich aan te heffen en met hamers en bijlen de zwakke poort te bestormen [1]).

Het gedruisch van dezen aanval en de holle slagen der hamers

[1]) « Là fut son chastel environné devant et derrière, assailli et rompu par la force. » (FROISSART.)

galmden wel bonzend tegen de huizen der markt; doch zij waren genoeg verwijderd om den Opperhoofdman niet te beletten, verstaanbaar tot zijne beheerschte en reeds verkalmde aanhoorders te spreken.

. . . . . .

In de kamer, welker deur op den gang naar den Paddenhoek zich ontsloot, stonden de vrienden van Van Artevelde, gereed om met het wapen in de vuist voor zijne verdediging te sterven.

Ghelnoot van Lens hield een groot zwaard tot doodelijken slag opgeheven; nevens hem aan de eene zijde bevond zich de oude Pieter Zoetaerde en aan de andere Lieven Denys, beiden met eene dagge gewapend. Achter hen, allen strijdvaardig naar de andere deure gekeerd, stonden Gossyn Alyp en Bodin Wenemaer, de dappere hoofden der Witte Kaproenen, Pieter van den Hovene, Jan van den Bossche, Piet Van Caudenhove, Jan Zelle, Willem Yoens en eenige huisdienaren des Opperhoofdmans.

Met gespannen aandacht en elkander onversaagdheid insprekende, luisterden zij naar de donderende hamerslagen en het gehuil, dat voor de buitendeur in den Paddenhoek zoo dreigend herklonk.

Eindelijk hadden de moordenaars de poort verbrijzeld en stroomden zegevierend den gang in. Nu begonnen zij met hunne hamers de deur der kamer aan te vallen en uit hare hengsels te slaan; het duurde niet lang, of deze zwakke beschutting viel ter kamer in en plofte op den vloer, ingang leverend aan de woedende stormers.

Het zwaard van Ghelnoot kloofde den eerste het hoofd; de dagge van Lieven boorde den tweede door de borst. Even snel koos elk hunner vrienden een slachtoffer : — op hetzelfde oogenblik lagen er vijf of zes moordenaars in hun bloed te zwemmen.

Bij dit gezicht deinsden de anderen met geweld achteruit. Daar zij in den nauwen gang slechts met twee of drie te gelijk zich aanbieden konden en getroffen werden, eer zij hunne wapens konden gebruiken, beseften zij wel, dat weinigen van hen in de kamer zouden geraken, en zij een gewissen dood te gemoet liepen, met langs daar tot Van Artevelde te willen doordringen. Zij meenden dienvolgens terug te keeren... maar verder in den gang huilde eene voortstuwende menigte, die, zich eensklaps in haren loop weerhouden voelende, als een stortende stroom met onverwinbaar geweld de voorsten ter kamer indreef en, zonder het te weten, door dit middel den gevaarlijken doorgang vermeesterde.

Inderdaad, ofschoon Ghelnoot en zijne makkers als razend de eerste vijanden nedervelden, hunne hoofden met zwaarden kloofden of hunne borsten met daggen doorploegden, het getal der aanvallers

was te groot om aan den drang hunner lichamen te kunnen weerstaan: Van Arteveldes vrienden werden achteruitgedreven en moesten hunne gunstige standplaats verlaten.

Welhaast was de kamer opgevuld met moordenaars; Ghelnoot en zijne gezellen, langs alle kanten omringd, overrompeld en tegen den muur gesloten, verdedigden zich als leeuwen en bleven verwoed slaan en steken, alhoewel het bloed hun reeds door vele wonden ontliep.

Mher van Lens poogde met zijn slagzwaard zich eenen uitweg door de vijanden te banen en geraakte daardoor van zijne vrienden verwijderd. Zijn zwaard brak in dit uiterst oogenblik, en eene bijl klom in de hoogte boven zijn hoofd. Lieven bemerkte het doodsgevaar, dat zijnen vriend bedreigde, en sprong met opgeheven dagge naar hem toe, om dengenen, die de bijl droeg, te doorsteken. Hij kwam te laat: de dappere Ghelnoot lag te stuiptrekken in zijn bloed! Evenwel, de jongeling stuurde zijne dagge naar de borst des moordenaars, welke door de beweging der bijl ontbloot was en hem eene onfeilbare wraak aanbood. Reeds raakte het staal de borst... Lieven herkende zijn vader! — Een scheurende gil sprong op uit zijnen mond, — en, de ziele met dezen schreeuw hem ontvliegende, plofte hij loodzwaar tusschen de voeten der strijders, waar zijn lichaam, vertrapt en verpletterd, welhaast onkennelijk werd.

Akelig, afschuwelijk was dit razend gevecht; meer dan dertig lijken lagen op den vloer, verminkt, doorkorven, met gekloofden schedel, met geopende borst... Bloed vloeide bij beken tusschen de doode lichamen naar het lager einde der kamer en vormde daar een dampend meer, waarin de worsteling over en weer dreef, en de strijders zoodanig plasten en trappelden, — dat muur en verdiep als met bloedvlekken waren bemarmerd.

De vrienden des Opperhoofdmans waren meest allen neergeveld; nog vier of vijf verweerden zich voor de trap, die opsteeg tot de kamer, waar Van Artevelde zich bevond. Deze laatsten gingen insgelijks bezwijken: een zwaardslag van Jan Calevoet had den ouden Pieter Zoetaerde neergeveld, en met nieuw gehuil sprongen de moordenaars nu weder toe, om de overigen door eene enkele poging te verpletten.

Eensklaps kwamen er een twaalftal andere ambachtsgezellen met hevig geschreeuw door den gang de kamer ingestroomd. Zij schenen aangevoerd door een jonkman, die eenen zwaren eiken keper tot wapen droeg en aan zijne blauwe handen voor eenen verver te herkennen was.

« Lieven Comyne, gij gaat sterven! » riep Jan Calevoet den jongeling toe, met zijn zwaard tot hem loopende; doch eer hij den slag

geven kon, viel de eiken keper als een verbrijzelende donder op zijnen schedel. Zijne hersens spatten tegen den muur... Terwijl Lieven Comyne door het gewicht van zijn wapen zelf vooroverneeg, boorde een dagge hem door de lenden, en hij stortte zuchtend op het lijk van Calevoet neder.

Met nieuwe woede hernam de strijd, en men drong zich nog vaster te zamen in den hoek, waar het stroomende bloed zich had vergaderd.

De overblijvende vrienden en dienaren van Van Artevelde, ziende, dat men hun ontzet was komen doen, verlieten de trap en sprongen de moordenaars langs achter op het lijf. Evenwel, wat zij ook wonderen van moed en heldhaftigheid deden, geene hoop op overwinning mochten zij voeden. Te veel vijanden hadden zij te bevechten [1]).

Geeraart Denys had met zegevierende blijdschap bemerkt, dat de toegang tot de trap vrij geworden was. Het gevecht verlatende, keerde hij zich naar dien kant en schreeuwde :

« Naar boven! naar boven! »

Hij liep zijne mannen vooruit de trap op.

In de kamer komende, zag hij Van Artevelde, nog tot het volk sprekende, in het venster staan.

Een ijswekkend gebriesch als van eenen tijger, die eene bloedende prooi onder zijne klauwen voelt trillen, ratelde uit zijne keel; een dolle lach als van eenen duivel verlichtte zijn gelaat met helschen glans... Hij sprong juichend met zijne bijl naar Van Artevelde en gaf hem zulken fellen slag, dat hij, met het hoofd gekloofd, op de ijzeren leun stortte en zijn onschuldig bloed uit de wijde wonde in stralen op de luisterende menigte spatte [2]).

« Volk!..... Gent!..... Vlaanderen! » was de laatste zucht des Wijzen Mans [3]).

[1]) « Bien est vrai que ceulx de déans se défendirent moult longuement et en tuèrent et blessèrent plusieurs; mais à la fin ils ne purent durer. » (FROISSART.)

[2]) « Maer Thomaes Denys (Geeraart Denys)... dies gewaer wordende, volchder zoo cort achtere, dat hy hem thooft cloofde totter kele met eene byl. » (*Cronycke van Despars*, II, 376.)

« Le Ruwaert Flamand n'a-t-il pas fini par succomber sous les coups d'une faction, qui avait mis la hache aux mains de Gérard Denis? » (VOISIN, *Examen critique*, XLIII.)

« Gérard Denys... lui porta le coup de mort. » (SISMONDE DE SISMONDI, *Histoire des Français*, t. IV, p. 456.)

[3]) « En nauwlyks hoorde men des Ruwaerds veege lippen
» De woorden *Volk!*..... en *Gent!*..... en *Vlaenderen!*..... ontglippen.
» Zoo stierf hy, offer van zyn vuerge vryheidsmin,
» Die 't Vlaemsche volk zoo liefde als eigen huisgezin,

Zijn booze vijand, niet tevreden met zijnen dood, sleepte het lijk van het venster weg en vertrapte den schedel, met venijnige vreugde zegevierend morrende :

« Ik heb gezegd, dat ik u het hoofd onder mijne voeten verpletteren zou! Ha, ha, daar ligt gij nu, hoogmoedige! »

Terwijl hij dus door hoon en smaad zijnen laffen nijd op het doode lichaam des helds uitspuwde, kwamen andere moordenaars hunnen haat er aan koelen en doorkorven het zoodanig, dat het de menschelijke gedaante bijna verloor.

Eindelijk, tot overmaat van gruwel, bonden zij het lijk een koord aan den hals en sleurden het met woest getier de trappen af, tot op de straat [1]).

Bij het gezicht van het bebloede slachtoffer beving een plotselijke schrik de meeste ambachtsgezellen; zij beseften nu eerst, wat onuitwischbaar brandmerk deze euveldaad op hun voorhoofd ging drukken, en verwijderden zich met afschuw van het lijk, of dreigden oogenblikkelijk wraak te nemen over het feit, waaraan zij, helaas, allen evenveel schuld hadden.

De moordenaars lieten evenwel aan de menigte den tijd niet, om hare goedkeuring of hare verontwaardiging te betuigen. — Zij sleurden even spoedig het lijk achter den hoek der Lange Meere, trokken het eene wijl door den modder voort en verdwenen er mede in de onpeilbare duisternis.

. . . . . .

Dit was het einde des Wijzen Mans van Gent! Dit was de belooning voor zijn roemrijk heldenleven!

» En lang, maer onverdiend, met vreemden hoon beladen,
» Thans als een heilstar blinkt in 's Lands Historiebladen. »

(F. RENS, *De dood van Jacob Van Artevelde.*)

[1]) « .....Zyne thien raedslieden die met hem ter stede doot bleven, ende men wierp haerlieder doode lichamen achter strate voor die honden..... »

(DESPARS, II, 376.)

XII

De Loteling.

(1850)

« Niet verre van het Zoerselbosch, eenzaam en vergeten, stonden twee leemen huisjes nevens elkander. » In het eene woonde eene arme weduwe met hare dochter Trien; het andere huisje was ook bewoond door eene weduwe, haren ouden vader en hare twee zoons, Jan en het kleine Pauwken. Jan en Trien beminnen elkander diep. Helaas, Jan moet soldaat worden, en vertrekt. Zes maanden zijn verloopen en nog is er geen brief van den afwezige gekomen. *Trien zal dus aan Jan schrijven.* Maar denzelfden dag komt de droeve tijding, dat Jan eene vreeselijke oogziekte heeft. Trien onderneemt alleen de voetreis naar Venloo en weet te bewerken, dat haar beminde voor ziekte ontslagen wordt. Op den terugtocht vinden zij hulp bij eenen ouden dokter en Jan verkrijgt de zekerheid, dat hij zal genezen. — Jan en Trien zijn gelukkige echtgenooten geworden.

DE BRIEF AAN JAN.

De beide weduwen zaten bij de tafel met ongeduld op Trien te wachten. De oude grootvader, door eene verkoudheid aangedaan, lag te bed in de alkove en stak zijn hoofd tusschen de gordijnen vooruit, om ten minste met oog en oor tegenwoordig te kunnen zijn bij het groote werk, dat men ondernemen ging.

Zoo haast het meisje zich op den dorpel vertoonde, raapten de vrouwen in aller haast de voorwerpen te zamen, welke op de tafel lagen, en veegden deze met den hoek van hun voorschoot zuiver.

« Kom hier, Trien, » zeide de moeder van Jan, » zit op den stoel van grootvader; hij is veel gemakkelijker. »

De maagd nam stilzwijgend plaats bij de tafel, legde de bladen papier er op neder en stak den bek der pen droomend tusschen hare lippen.....

Onderwijl zagen de vrouwen en de grootvader het peinzende meisje met eene uiterste nieuwsgierigheid aan. Het kleine broerken was met de twee armen op de tafel komen liggen en gaapte haar in mond en oogen, om af te spieden, wat zij met de pen zou doen.

Maar Trien stond even sprakeloos op, vatte een koffiekoppeken van de kast, goot den inkt uit het fleschken er in en ging dan weder bij de tafel zitten, waar zij het papier tienmaal keerde en herkeerde.

Eindelijk duwde zij de pen in den inkt en schikte zich, alsof zij schrijven ging. Na een oogenblik hief zij het hoofd op en vroeg :

« Welnu, zegt nu maar : wat moet ik schrijven ? »

De beide weduwen zagen elkander ondervragend aan en blikten te gelijk op den zieken grootvader, die den hals verre uit zijne gordijnen gerekt had en het oog op de hand van Trien gevestigd hield.

« Wel, schrijf, dat wij altemaal gezond zijn, » zeide de grijsaard hoestend, « zoo begint een brief toch altijd. »

De maagd bemerkte met eenen spijtigen glimlach :

« Och, dat is ook iets, dat wij altemaal gezond zijn, — en gij ligt daar ziek te bed, sedert vijftien dagen ! »

« Wel, dat kunt ge dan op het leste in den brief immers toch wel zeggen, Trien ? »

« Neen, meisken, zie, weet ge wat ge doet ? » sprak de moeder van Jan. « Begin maar eens met te vragen, hoe het met zijne gezondheid gaat. En als dat er staat, zullen wij er allengskens wel wat bijdoen. »

« Neen, kind, » zeide de andere weduwe, « schrijf eerst, dat gij de pen in de hand neemt, om te vernemen naar den staat van zijne gezondheid. Zoo begon de brief van Peer Jans Tist ook, dien ik gisteren bij den meelpeller heb hooren lezen. »

« Ja, dat zegt de kloônmakers Kaat ook, maar ik doe het toch niet, want het is veel te kinderachtig, » sprak de maagd met ongeduld. « Jan zal toc h van zelf wel weten, dat ik met mijne voeten niet kan schrijven. »

« Zet maar eens eerst zijnen naam boven op het papier, » zeide de grootvader.

« Welken naam ? *Braems ?* »

« Bijlange niet : *Jan !* »

« Gij hebt gelijk, vader, » antwoordde de maagd. « Ga weg, Pauwken ; doe uwe armen van de tafel. — En gij, moeder, zit wat achteruit ; want wees zeker, gij zult mij stooten. »

Zij bracht de pen op het papier, en, terwijl zij naar de plaatse zocht waar zij schrijven zou, spelde zij met stille stem den naam van den afwezigen vriend.

De moeder van Jan stond eensklaps recht en greep de hand der maagd, zeggende :

« Wacht eens wat, Trien. Dunkt u niet, dat *Jan* alleen niet goed is? Zoo kort afgebeten! Daar zou iets moeten bij zijn. Zoudt gij niet beter doen, met te zetten : *beminde zoon* of *kind lief?* »

Deze woorden hoorde Trien bijna niet; zij was bezig met het papier af te likken — en riep half verstoord :

« Zie, dat komt er nu van! Eene groote klad op het papier! En er helpt geen likken aan : het gaat er toch niet uit. — Ik zal het andere blad maar nemen. »

« Wel, Trien, wat zegt gij er van? *Beminde zoon*, dat is immers veel schooner? »

« Neen, dat wil ik ook niet zetten, » morde Trien spijtig. « Kan ik nu aan Jan gaan schrijven, alsof ik zijne moeder ware? »

« Maar, wat zult ge dan schrijven? »

Een lichte schaamteblos beklom het voorhoofd der maagd, terwijl zij antwoordde :

« Dat wij eens schreven *lieve vriend?* Vindt gij niet, dat dit nog het schoonste is van alles? »

« Neen, dat wil ik nu ook niet, » zegde de moeder, « zet dan nog liever *Jan* kortaf. »

« *Beminde Jan?* » vroeg de maagd.

« Ja, zóó is het goed! » antwoordden de anderen te gelijk, als verblijd over de oplossing van dit lastig raadsel.

« Eh wel, blijft dan altemaal van de tafel, » riep de maagd, « en houdt Pauwken van mijn lijf, dat hij mij niet stoote! »

Het meisje begon den arbeid. Na een oogenblik stonden reeds de zilte zweetdruppelen op haar voorhoofd te glinsteren; zij hield haren adem in en gloeide op het aangezicht. Welhaast ontsnapte een lange zucht uit hare borst, en alsof zij zich van eenen zwaren last verlost gevoelde zeide zij met blijdschap :

« Oef! die *b* is nog de moeielijkste letter van allemaal! Maar nu staat ze er toch met haren langen kop! »

De beide vrouwen stonden op en blikten met verwondering op een letterteeken, dat ten minste zoo groot was als het lid van den vinger.

« Dat is aardig! » riep de moeder van Jan. « Het is zoo een ding gelijk eene wesp; — en dat wil zeggen: *beminde Jan!* Schrijven is toch schoon : ge zoudt bijkans zeggen, dat er tooverij onder steekt! »

« Kom, kom, laat mij maar voortgaan, » zeide Trien met moed, « ik zal er wel uit geraken. Dat die pen maar zoo niet sprinkelde! »

Trien werkte al hijgend en zweetend voort. De grootvader kuchte

en hoestte; de vrouwen zwegen en durfden zich niet verroeren; het broerken was bezig met zijnen vinger in den inkt te doopen en zijn bloot armken vol zwarte plekken te stippen.

Wanneer, na eene wijle tijds, de eerste regel vol groote letteren stond, staakte het meisje haren arbeid.

« Wel, Trien, hoeverre zijt gij al? » vroeg de moeder van Jan. « Gij moest ons eens lezen, wat gij daar altemaal op het papier hebt staan. »

« Wat zijt gij toch haastig, » riep Trien, « daar staat nog niets anders dan *beminde Jan*. Mij dunkt, dat het al wel is. Zie maar eens, hoe het zweet mij uitbreekt! Ik haal nog liever den mest uit den stal! Gij denkt zeker, dat schrijven geen arbeid is? — Pauwken, blijft van den inkt, of ge smijt het koppeken nog om. »

« Wel, ga dan maar voort, meisken, » bemerkte de grootvader, « of anders is de brief de naaste week nog niet geschreven. »

« Ja, dit weet ik wel, » antwoordde Trien, « maar zegt gijlieden dan, wat ik zetten moet. »

« Wel, vraag eerst en vooral naar zijne gezondheid. »

De maagd schreef weder gedurende eene poos, veegde twee of drie verkeerde letters met den vinger uit, arbeidde druk om het haartje te vatten, dat hare pen achterna sleepte, morde tegen den koster, omdat de inkt te dik was, en las dan met luider stemme :

« *Beminde Jan, hoe gaat het met uwe gezondheid?* »

« Zóó is het goed, » sprak de moeder, « schrijf nu, dat wij altemaal gezond zijn, menschen en vee, en dat wij hem een goeden dag zeggen. »

Trien bepeinsde zich een oogenblik en ging dan voort met schrijven. Gedaan hebbende, las zij :

« *God zij geloofd, wij zijn altemaal nog gezond en de os en de koe ook, behalve grootvader, die ziek is, en wij wenschen u altezamen een goeden dag.* »

« Maar, lieve Heer! » riep hare moeder, « Trien! kind, waar hebt ge dat geleerd? De koster... »

« Spreek mij niet aan, » viel het meisje haar in de rede, « of gij doet het mij vergeten. Nu gevoel ik, dat het zal gaan. »

Gedurende een half uur heerschte de diepste stilte. De arbeid scheen met meer gemak voort te gaan; want de maagd glimlachte soms onder het schrijven. De eenige stoornis werd haar aangedaan door Pauwken, die nu met zijne vijf vingeren te gelijk in den inkt zat en zijn geheel armken zwart had geverfd. Reeds tienmaal had Trien het koppeken van de eene zijde der tafel naar de andere verplaatst;

doch het jongsken was zoozeer op den inkt verslingerd, dat men het er niet van weghouden kon.

Evenwel, de twee eerste bladzijden van het papier geraakten vol tot onder. Op het aandringen der vrouwen gaf Trien, met zekeren hoogmoed, lezing van haar opstel, dat aldus luidde :

« *Beminde Jan !*

Hoe gaat het al met uwe gezondheid? God zij geloofd, wij zijn altemaal nog gezond en de os en de koe ook, behalve grootvader, die ziek is, — en wij wenschen u altezamen een goeden dag. Het is al zes maanden geleden, dat wij van u niet meer gehoord hebben. Laat ons dus eens weten, of gij nog leeft. Het is toch slecht gedaan van u, dat gij ons nu gaat vergeten, ons, die u zoo gaarne zien, dat uwe moeder den heelen dag van u spreekt en dat ik 's nachts altijd van u droom, dat gij ongelukkig zijt, en dat ik altijd uwe stem in mijn oor hoor roepen Trien, Trien, dat ik er zuiver van opspring in mijnen slaap. — En de os, och arme, die altijd buiten den stal ziet en zuchten laat, dat ge er bijkans tranen van zoudt storten. — En dat wij altemaal nu niets van u weten, is ons een groot verdriet daar gij toch medelijden moet mede hebben, Jan; want uwe goede moeder zou er van aan het kwijnen geraken. Het mensch, och arme, als zij uwen naam maar hoort, komt haar de krop in de keel, en zij begint te weenen, dat mijn eigen hart er dikwijls van breekt... »

Gedurende de lezing dezer regels waren de oogen der aanhoorders allengs vol water geschoten ; maar bij den droeven toon der laatste woorden kon niemand aan de ontroering nog wederstaan, en het meisje werd door luide snikken en zuchten onderbroken. De grootvader had zijn hoofd op de bedsponde te rusten gelegd, om aldus zijne tranen te verbergen; de moeder van Jan, te diep geschokt om hare aandoening te kunnen bedwingen, sprong op en omhelsde sprakeloos de maagd, die met verbaasdheid de uitwerking haars opstels bespeurde.

« Trien, Trien, waar haalt ge de woorden? » riep de andere weduwe. « Het zijn gelijk messen, die door het hart gaan! Maar het is toch schoon! »

« Och, het is de zuivere waarheid, » zuchtte de moeder van Jan, « hij moest het eens weten, wat ik altemaal uitsta in mijn gemoed! Lees toch voort, Trien lief; ik sta er stom over, dat gij zoo schrijven kunt. Het is nog nooit gehoord; uwe handen zijn zeker veel te goed,

kind, om de koe te melken of om op het land te werken; maar God laat al veel dingen geschieden in de wereld. »

Over deze loftuitingen verblijd, zeide het meisje met eenen fieren glimlach :

« Is het anders niet? Laat ze nu maar komen : ik zal schrijven tegen den beste. Nu heb ik eerst het rechte briefken gevonden. Luistert, het is nog niet gedaan :

« *Och, Jan, dat ge het wist, ge zoudt ons al gauw tijding laten.*

De klaver is mislukt van het slechte zaad, en daarenboven dat zij bevrozen is; maar onze spurrie lacht u toe, als gij ze ziet : zoo malsch als boter. En het koren heeft wat geleden van de droogte; maar toch, onze Lieve Heer heeft ons gezegend met schoone boekweit en veel vroege pataten. En de Champieter is getrouwd met een meisken van Pulderbosch, die scheel ziet, maar ze brengt nog al wat mede. — Jan Sus, de metser, is van het dak van den brouwer op den rug van onzen ouden smid gevallen, en de smid ligt voor dood, och arme ! »

Het meisje zweeg.

« Is dat nu alles? vroeg de moeder met mismoed. « Zoudt gij hem nu niet laten weten, dat de koe gekalfd heeft? »

« Ah, ja, dit heb ik vergeten... Zie het staat er al. *Ons bontje heeft gekalfd; alles is nog al wel vergaan en het kalf is verkocht...* »

« Zult gij hem niets zeggen van onze konijnen, Trien? » vroeg de grootvader.

Na geschreven te hebben, las de maagd :

« *Grootvader heeft een konijnenkot in den stal gemaakt; ze zijn zoo vet als dassen, maar de grootste voei moet blijven leven totdat ge weerkomt, Jan, dan zullen wij nog eens lekker smullen !* »

Allen schoten in eenen blijden lach; het jongsken, de algemeene vreugd ziende en zelf ontroerd door het woord *smullen*, klapte juichend in de handen. Maar bij ongeluk ontmoette zijne hand het koffiekoppeken zoo geweldig, dat het over de tafel rolde en den inkt als eene zwarte beek over den schoonen brief uitstortte.

De lach verdween van aller gelaat; men bestaarde elkander bedeesd en zwijgend, men hief handen en oogen ten hemel, terwijl Pauwken, bevreesd voor slagen, op voorhand huilde en kermde, dat de ooren er van scheurden.

Langen tijd werd het kind met verwijtingen overladen, en men klaagde jammerlijk over de ramp, totdat men eindigde met de vraag :

« Och, God, wat nu gedaan? »

« Kom, kom, » zeide Trien met besluit, « het ongeluk is zoo erg niet. Ik was toch van zin den brief opnieuw te schrijven : want in het eerst ging het toch niet goed; de letteren waren te groot en het

geschrift te krom. Nu zal ik het wel beter doen; ik heb er moed op gekregen. Laat mij maar eens gauw naar het dorp loopen om papier en inkt, en om mijne pen eens te laten vermaken, want ze is al veel te slap geworden. »

« Wel, ga dan gauw, kind, » was het antwoord; « daar hebt gij het vijffrankstuk van het kalf. Laat dit eens wisselen bij den koster; want wij zullen onzen armen Jan toch op zijn minst wel zestien-en-halve moeten sturen. — Pauwken, op! ten huizen uit, en kom nog terug vóór den avond, zoo ge durft! »

Trien snelde de deur uit en liep, met eenen lach van tevredenheid op het gelaat, in de richting van het dorp. De zegepraal, die zij had behaald, de overtuiging, dat zij voortaan aan Jan zou kunnen schrijven, en bovenal eene soort van hoogmoed over hare kunde, ontstelden haar hart van zoete vreugd.

XIII

Baas Gansendonck.

(1850)

« Baas Gansendonck was een zonderling man. Ofschoon uit de nederigste dorpsbewoners geboren, had hij zich echter al vroeg gaan inbeelden, dat hij van veel edeler stof gemaakt was dan de andere boeren. » — *In alles wilde hij den baron van het dorp nadoen, maar hierdoor juist werd hij een voorwerp der algemeene bespotting.* Hij was weduwnaar en had slechts ééne dochter, Liesken; zij werd bemind door Karel, den zoon des brouwers. Maar Baas Gansendonck had andere plannen voor zijne dochter; zij moet kennis maken met de groote heeren van de stad. Hieruit ontstaan de droevigste ongelukken. In een vlaag van woede werpt Karel zich zekeren dag op den jongen baron en mishandelt hem vreeselijk. Gevangenschap is zijne straf. Liesken valt in eene kwijnende ziekte en sterft. De trotschheid van Baas Gansendonck is gebroken, maar te laat! Karel komt in het dorp terug, juist als men het arme Liesken naar het graf draagt. Van schrik en verdriet wordt hij zinneloos.

's Keizers kat is zijne nicht,
Groote lantaarn, maar klein licht.

« Welnu, Kobe, » vroeg Baas Gansendonck aan zijnen knecht « hoe zie ik er uit met mijne nieuwe muts? »

De knecht week twee stappen achteruit en wreef zich de oogen, als iemand die over eene ongeloofelijke zaak verwonderd staat.

« Och, Baas, » riep hij, « zeg het eens rechtuit : zijt gij het wel? Ik meende, dat ik mijnheer den baron zag staan. Maar, heilige deugd, hoe kan het zijn! Hef uwen kop eens wat omhoog, Baas; draai u nog eens om, Baas; stap nu eens voort, Baas. Zie, gij trekt op mijnheer den baron, gelijk een druppel water..... »

« Kobe! » viel de Baas met gemaakten ernst in, « gij wilt mij vleien; dat heb ik niet gaarne. »

« Ik weet het, Baas, » antwoordde de knecht.

« Er zijn weinig menschen, die minder hoogmoed hebben dan ik, al zeggen zij uit nijd, dat ik hoovaardig ben, omdat ik geene boeren kan verdragen. »

« Gij hebt gelijk, Baas. Wel, wel, ik twijfel nog, of gij de baron niet zijt! »

De vreugde blonk in de oogen van Baas Gansendonck; met het hoofd achterover en in fiere houding staande, bezag hij glimlachende den knecht, die voortging met allerlei gebaren van verwondering te maken.

Kobe had zijnen meester niet gansch bedrogen. Op het uiterlijke, en zijn dom gelaat niet in aanmerking genomen, geleek Baas Gansendonck zeer nauwkeurig op den baron. En geen wonder, hij had sedert maanden de dagelijksche kleederen des barons doen namaken; iets, waarop weinig menschen acht gegeven hadden, dewijl de baron op zijn buitengoed in volle vrijheid leefde en slechts zeer gewone kleederen droeg.

Maar nu, vóór eenige weken, had de baron ook eene gril gehad. Wie heeft er geene? Een allerschoonste waterhond was hem gestorven, en hij had zich van de huid eene muts laten maken. Deze aardige muts had de oogen van Baas Gansendonck uitgestoken, totdat hij zich ook zulk eene in de stad had doen vervaardigen. Nu prijkte ze met hare duizenden krullen op het hoofd van den Baas uit de *St-Sebastiaan*, die zichzelven niet genoeg in den spiegel bewonderen kon sedert de vleiende uitroeping zijns knechts.

Eindelijk maakte hij zich bereid om uit te gaan, en zeide :

« Kobe, neem mijne gaffel; wij gaan langs het dorp. »

« Ja, Baas, » antwoordde de knecht, zijnen meester met gemaakt gelaat op de hielen volgend.

Op de groote baan, tusschen de huizen, ontmoetten zij vele dorpelingen, die beleefd hunnen hoed of klak voor Baas Gansendonck afnamen, doch in eenen lach schoten, zoohaast zij hem voorbij waren. Vele inwoners kwamen ook met nieuwsgierigheid uit huizen en stallen geloopen, om de haren muts van den Baas te bewonderen; deze groette niemand eerst en ging met het hoofd omhoog en met tragen, statigen tred voort, gelijk de baron gewoon was te doen. Kobe stapte met een schijnbaar onnoozel gelaat stilzwijgend achter zijnen meester, en volgde hem in al zijne wendingen zoo getrouw en zoo lijdzaam na, als hadde hij de plaats van eenen hond vervuld.

Alles verging wel tot voor de smidse. Dáár stonden eenige lieden te kouten. Zoohaast zij den Baas zagen aankomen, begonnen zij zoo luidop te lachen, dat het de gansche straat overklonk.

Sus, de zoon van den smid, die bekend was voor een schalkachtig spotter, wandelde met het hoofd achterover en op kunstmatigen tred voor de smidse, en bootste Baas Gansendonck zoo juist na, dat deze van spijt meende te barsten. In het voorbijgaan bezag hij den jongen smid met eenen vurigen blik, en trok zijne oogen bijna tot scheurens toe open; maar de smid bekeek hem met tergenden lach, totdat Baas Gansendonck, van gramschap dol, morrend en dreigend voortging en eene zijstraat insloeg.

« Blaaskaak! Blaaskaak! » riep men hem achterna.

« Welnu, Kobe, wat zegt ge van dat boerengespuis? » vroeg hij, toen zijn toorn wat gevallen was. « Dat durft mij tergen! mij voor den zot houden! Eenen man als ik! »

« Ja, Baas, de vliegen steken wel een paard, en dat is zulk groot beest. »

« Maar ik zal ze vinden, die lomperikken! Dat ze maar opletten; ze zullen het duur bekoopen. Bergen loopen elkander niet in 't gezicht, maar menschen wel. »

« Zeker, Baas, uitgesteld is niet verloren. »

« Ik zou wel zot zijn, dat ik mijne paarden bij dien onbeschaafden dwarskop nog liet beslaan, of mijn ander werk liet doen. »

« Ja, Baas, veel te goed is halfzot. »

« Er zal niemand van mijne boden nog eenen voet in zijne smidse zetten. »

« Neen, Baas. »

« En dan zal de spotter staan kijken en op zijne vingers bijten, niet waar? »

« Ongetwijfeld, Baas. »

« Maar, Kobe, ik geloof dat die schelmachtige smid van iemand betaald wordt om mij te vervolgen en te tergen. De veldwachter meent, dat hij het ook is, die op den laatsten Meinacht iets op ons uithangbord geschreven had. »

« *In den zilveren Ezel*, Baas? »

« Het is niet noodig, die leelijke onbeschoftheden te herhalen! »

« Neen, Baas. »

« Gij moest hem eens eene goede afrossing geven tusschen vier oogen, dat het niemand zie. En doe hem dan mijne komplimenten. »

« Ja, Baas. »

« Zult gij het doen? »

« De komplimenten? Ja, Baas. »

« Neen, de afrossing. »

« Dit is te zeggen, als ge mij gaarne zonder armen of beenen zoudt zien naar huis komen. Ik ben niet heel sterk, Baas; en de smid is geene kat om zonder handschoenen aan te pakken. »

« Zijt gij van zulken laffen snoever vervaard? Ik zou beschaamd zijn! »

« Het is kwaad vechten tegen iemand, die zijn leven moede is. Beter bloode Jan dan doode Jan, zegt het spreekwoord, Baas. »

« Kobe, Kobe, ik geloof, dat gij van moed niet sterven zult. »

« Ik hoop het, Baas. »

Al koutende verging de toorn van Baas Gansendonck. Tusschen vele gebreken had hij toch eene goede hoedanigheid : alhoewel hij zeer kort van stof was, vergat hij evenwel spoedig het leed, dat men hem aandeed.

Nu was hij tot achter eenige mastbosschen geraakt en wandelde er tusschen zijne eigene velden, waar hij allerlei redenen vond om zijn overdreven gevoel van eigendom lucht te geven, en tegen Jan en Alleman te bulderen en te kijven. Hier had eene koe zich mistrapt en was van het pad op zijn land getreden; dáár had eene geit wat loof van zijn plantsoen gebeten; verder meende hij de voetstappen van jagers en de treden hunner honden te ontdekken.

Dit laatste bovenal deed hem trappelen van woede. Hij had op al de hoeken zijner velden hooge palen doen stellen met het opschrift : *Verbodene jacht,* en niettegenstaande dit was er nog iemand stout genoeg geweest om zijn recht van eigendom te schenden!

Hij was bezig met daarover eene gansche reeks gramme woorden in de lucht te werpen, en sloeg van toorn met de vuist tegen den stam van eenen beukeboom.

Kobe stond achter den Baas en dacht aan het middagmaal; want er zou een haas zijn. Hij droomde, dat men de saus niet goed zou bereiden, en stampte daarover ook al met den voet. Intusschen antwoordde hij niets dan « ja, Baas, » en « neen, Baas, » zonder acht te geven op hetgeen zijn meester zeide.

Eensklaps hoorde Peer Gansendonck eene stem, die spottend riep :

« Blaaskaak! Blaaskaak! »

Hij zag grammoedig in het ronde, doch bemerkte niemand dan zijnen knecht, die met de oogen ten gronde de lippen verroerde, als ware hij aan het eten geweest.

« Wat, schelm, zijt gij het geweest? » riep Baas Gansendonck woedend uit.

« Ik ben het nog, Baas, » antwoordde Kobe. « Maar, och Heer, wat krijgt gij, Baas? »

« Ik vraag, lomperik, of gij het zijt, die daar gesproken hebt? »

« Gij hebt het immers wel gehoord, Baas? »

De getergde Gansendonck rukte hem de gaffel uit de handen en meende hem er mede te slaan; maar toen de verbaasde knecht bemerkte, dat het ernst was, sprong hij achteruit en riep, met de armen in de hoogte :

« Och! Heer, och arme! nu is onze Baas geheel en gansch zot! »

« Blaaskaak, Blaaskaak! » riep weder iemand achter den rug van Peer Gansendonck.

Dáár zag hij in de takken van den beukeboom eene ekster zitten, en hoorde, dat de vogel het scheldwoord nog herhaalde.

« Kobe, Kobe, » riep hij, « loop en haal mijn jachtgeweer. Het is de ekster van den smid : zij moet sterven, dat lompe beest! »

Maar de ekster sprong weg uit den boom en vloog naar huis.

De knecht schoot in zulken koortsigen lach, dat hij op het gras nederviel en zich daar eene wijl over- en wederrolde.

« Scheid uit! » schreeuwde de Baas, « of ik jaag u weg. Scheid uit van lachen, zeg ik u! »

« Ik kan niet, Baas. »

« Sta op! »

« Ja, Baas. »

« Ik zal uwe onbeschoftheid vergeten op ééne voorwaarde: gij moet de ekster van den smid vergeven. »

« Waarmede, Baas? »

« Met vergift. »

« Ja, Baas; als ze het maar wil eten. »

« Schiet ze dan dood. »

« Ja, Baas. »

« Kom, laat ons voortgaan... Maar wat zie ik ginder in mijn mastbosch? Wees dan al eigenaar om van iedereen geplunderd te worden! »

Bij deze woorden liep hij, door den knecht gevolgd, bulderend vooruit.

Hij had van verre gezien, dat eene arme vrouw en twee kinderen bezig waren met de dorre takken uit zijne mastboomen te breken en daarvan eenen grooten mutsaard samen te binden. Alhoewel eene overoude gewoonte den armen toelaat het droge hout uit de mastbosschen te halen, kon Baas Gansendonck dit echter niet lijden. Het dorre hout was immers zoowel zijn eigendom als het groene, en aan

zijn eigendom mocht niemand roeren. Daarbij, het was eene vrouw, en hij had dus noch tegenstand noch spot te vreezen. Dit maakte hem moedig en liet hem nu eens toe den vollen toom aan zijne gramschap te vieren.

Hij vatte de arme moeder bij den schouder, terwijl hij uitriep :

« Onbeschaamde houtdieven! Op, vooruit, mede naar het dorp! In de handen der gendarmes! Naar het kot, luie schelmen! »

De bevende vrouw liet het opgeraapte hout vallen en was zoozeer door deze schrikkelijke bedreigingen verpletterd, dat zij sprakeloos begon te weenen. De beide kinderen hechtten zich aan de kleederen hunner moeder vast en vervulden het bosch met hun droef gekrijt.

Kobe schudde spijtig het hoofd ; de onverschillige uitdrukking was van zijn gelaat verdwenen : men zou gezegd hebben, dat een gevoel van medelijden hem had bevangen.

« Hier, gij luierik! » riep de Baas hem toe, « steek al eene hand uit, om de dievegge naar de gendarmes te brengen. »

« Man lief, ik zal het nooit meer doen! » smeekte de vrouw. « Zie toch mijne arme schaapkens van kinderen aan ; zij sterven van schrik! »

« Zwijg, landloopster, » bulderde de Baas, « ik zal u dat rooven en stelen wel afleeren! »

De knecht vatte de vrouw met geveinsde gramschap bij den arm en schudde haar hevig ; doch hij mompelde terzelfder tijd zachtjes aan haar oor :

« Val op uwe knieën en zeg *Mijnheer*. »

De vrouw wierp zich voor Baas Gansendonck geknield ten gronde, en, de handen tot hem opstekende, bad zij :

« Och, mijnheer, mijnheer, genade, als het u belieft, mijnheer! Och, voor mijne arme kinderkens, mijnheerken lief! »

Door eene verborgene oorzaak scheen de Baas getroffen. Hij liet de vrouw los en zag haar half droomend aan met een vermilderd en zoet gelaat ; evenwel, hij deed haar niet opstaan.

Iemand voor hem nedergeknield! met de handen opgeheven! en smeekend om genade! Het was koninklijk!

Na eene wijl het grootste geluk gesmaakt te hebben, lichtte hij zelf de arme vrouw van den grond op en veegde zich eenen traan van ontroering uit de oogen, terwijl hij zeide :

« Arme moeder, ik ben wat haastig geweest ; het is alweder gedaan. Neem gij uwen mutsaard maar op ; gij zijt eene brave vrouw. Voortaan moogt gij het droge hout uit al mijne bosschen breken ; en viel

er wat groen tusschen, ik zou er nog niets op zeggen. Wees gerust, ik schenk u mijne volle genade! »

Met groote verwondering zag de vrouw de beide zonderlinge menschen aan, die voor haar stonden : den Baas met zijn beschermend gelaat, den knecht, die op de lippen beet en zichtbaar geweld deed om niet te lachen.

« Ja, moederken, » herhaalde de Baas, « gij moogt hout breken in al mijne bosschen. »

Dit zeggende, wees hij met de hand in het ronde, alsof de gansche landstreek hem hadde toebehoord.

De arme vrouw ging eenige stappen achteruit om haren mutsaard op te nemen, en zuchtte met dankbare ontsteltenis :

« God zegene u voor uwe goedheid, mijnheer de baron. »

Eene rilling doorliep de leden van Baas Gansendonck; zijn gelaat werd als beglansd met het licht des geluks.

« Vrouw, vrouw, kom eens hier! » riep hij. « Wat hebt gij daar gezegd? Ik verstond het niet. »

« Dat gij duizendmaal bedankt zijt, mijnheer de baron, » antwoordde de houtraapster.

Baas Gansendonck stak de hand in den zak en haalde er een zilveren muntstuk uit, dat hij der vrouwe toereikte, terwijl hij met de tranen in de oogen zeide :

« Daar, moederken, wees gij ook al eens vroolijk, en als het winter is, kom dan alle Zaterdagen ginder in de *St-Sebastiaan* : er zal u hout en brood in overvloed gegeven worden. Ga nu maar naar huis. »

Met deze woorden verliet hij de vrouw en keerde haastig uit het bosch. Hij weende, dat de tranen hem over de wangen rolden. De knecht, die het bemerkte, veegde ook met de mouw van zijn vest aan de oogen.

« Het is wonder, » zuchtte eindelijk de Baas, dat ik geene menschen kan zien lijden, of mijn hart loopt er van over. »

« Ik ook niet, Baas. »

« Hebt gij het gehoord, Kobe? Die vrouw nam mij voor mijnheer den baron! »

« Zij heeft gelijk, Baas! »

« Zwijg nu een weinig, Kobe; wij zullen stillekens naar huis gaan. »

« Ja, Baas. »

Kobe schikte zich met de grootste onderdanigheid in het voetspoor zijns meesters. Beiden gingen droomend voort : de Baas dacht aan den schoonen naam, dien de arme vrouw hem gegeven had; de knecht mijmerde van hazenhutspot met wijnsaus.

XIV

Houten Clara.

De gravin d'Almata is, in 1589, uit Spanje teruggekomen. Zij had, door vreemde omstandigheden, haar kind verloren, en vindt het terug in het Maagdenhuis van Antwerpen.

MOEDER EN KIND.

Er staat in de Gasthuisstraat een huis met eenen zonderlingen gevel, die in zijn opperste gedeelte versierd is met eene zinnebeeldige voorstelling der heilige Drievuldigheid. Boven de groote ingangspoort is een tafereel met verheven beeldwerk ingemetst, waarop men een aantal jonge meisjes ziet, welke door eene moeder of meesteresse worden onderwezen, alsook eenige weeskinderen, die aan de deure van het gesticht worden aanvaard.

Onder deze kunstige beeldhouwerij leest men de volgende verklaring over den oorsprong en het doel van het Maagdenhuis :

Tot eerlick onderhoudt van Meyskens Cleene,
Die Namaels duer armoede mochten sneven,
Heeft een godfurchtig man uit liefde alleene
Dit godshuys wel begaeft, onbekent in d'leven.

Dese goede man is uit dit leven gescheyden
Den XIX November MDLXII. Hy heeft
geleeft LXXIII jaren ende was
genaempt Jan van der Meere,
Coopman alhier.

Het is voor dit huis, dat de gravin d'Almata in den vroegen morgen met hare Dwene zich aanbood. Deze laatste hief den ijzeren klopper

der poort op en liet hem nedervallen, dat de slag binnen het huis weergalmde. Intusschen sprak zij met haast tot hare meesteresse :

« Nu, Signora, om Gods wil, bedwing u ; men mocht aan uw gelaat merken, wat niemand vermoeden mag. »

De edelvrouw antwoordde niet.

Na een oogenblik werd de poort geopend door een maagdenmeisken, dat een paar groote sleutels aan het voorschoot droeg. Ongemeen vroolijk zag deze weeze er uit; gansch hare kleeding was zoo netjes opgeschikt; voorschoot, kap en armschachten waren van lijnwaad, maar zoo verblindend wit en zoo glansrijk gestreken, dat de maagd daar scheen geplaatst te zijn als een levend bewijs van de reinheid, de zorg en den kundigen arbeid, welke men tot lof van het gesticht kon doen gelden

« Wat belieft de edelvrouw? » vroeg de maagd met zoeten glimlach.

« O, gij lief kind! » riep de Signora als bekoord, terwijl zij het meisje onder de kinne streek. — Zij stak de hand in hare tassche, zocht er een wijl in en haalde er eenen zilveren vingerhoed uit, dien zij de maagd ten geschenke gaf, waarna zij zeide :

« Dat is, omdat gij zoo vriendelijk en zoo netjes zijt, mijn kind! — Ik kom om te zien, of ik ook eenige schoone kanten hier vinden moge. »

« O, dank u, dank u, edelvrouw, » antwoordde het meisje. « Zeer schoone kanten hebben wij. Gelief hier in dit kamerken te gaan. » — En zich bij de trap onder de poort stellende, riep zij omhoog :

« Vrouw moeder, vrouw moeder, kom eens gauw beneden! Hier is eene schoone edelvrouw, die u spreken moet. »

Eenige oogenblikken daarna verscheen er eene vrouw van omtrent de veertig jaren in de spreekkamer. Gezondheid en stilte des gemoeds blonken op haar gelaat, en alles getuigde in haar van goedheid en van vrede. Zij neeg voor de Signora, bood haar met heuschheid eenen zetel en vroeg dan :

« Wat eere voor ons Huis, edelvrouw, dat de gravinne d'Almata de arme weeskinderen, hare geburen, gewaardigt te bezoeken! Wat mogen wij ten haren dienste doen? »

« Wel, vrouw moeder, ik verlang eenige schoone kanten te koopen en te dier gelegenheid een gesticht te zien, dat zoozeer uitblinkt door reinheid en door tucht. »

De moeder trok even spoedig groote laden open en begon talrijke stukken kant onder de oogen der edelvrouw te leggen; maar deze kon haar ongeduld niet bedwingen en zeide :

« Ja, die kanten zijn uitermate schoon, en ik zal er gewis van

nemen; maar, vrouw moeder, dat gij vooreerst de goedheid wildet hebben mij uwe weesmeiskens te toonen, daar zij aan het werk zijn? »

Zonder de verschuldigde aandacht op dit verzoek te geven, begon de moeder eensklaps de Signora met verwondering te bezien en op eene wijze, die niet van onbeleefdheid vrij te spreken was.

« Welnu, vrouw moeder, » zeide de Signora, « gij antwoordt mij niet? »

« Verschoon mij, edelvrouw, » zuchtte de moeder. « Och God, waar zijn mijne zinnen! Daar was ik gansch verstrooid... Het is toch zonderling! »

« Wat is er dan dat u zoo zeer verwondert? » vroeg de Signora bijna bevend.

« Niets, niets, eene gelijkenis... maar, lieve hemel, waaraan ik nu ook sta te denken! — Gelief mij te volgen, edelvrouw. »

Zij geleidde de beide vrouwen over eene vierkante, opene plaats naar het achtergebouw, waar de meiskens zich bevonden. Onderweg sprak de Dwene met een diepen nadruk aan het oor harer meesteresse:

« *Cuidado, Signora!* »

De zaal, waarin de gravinne door de moeder gebracht werd, was vervuld met arbeidende meisjes van gansch verschillenden ouderdom. Allen waren zij eenerlei gekleed : een zwarte wollen rok, een blauw wollen lijfken met een wit plat kraagsken, een sneeuwwit voorschoot en een zwart fluweelen kappeken : dit was haar geheel tooisel. Het haar was naar achter opgestreken en in het kappeken gevat, zoodat het voorhoofd zich gansch bloot en zeer verheven toonde. Verder droegen zij bij den arbeid lijnwaden armschachten, om de mouwen der wollen lijfkens voor het te spoedig slijten te bewaren.

De meesten zaten met een kussen op den schoot en werkten kant; de overigen naaiden of teekenden lijnwaad; eenigen breiden veelkleurige wolle, of borduurden met zijde en gouddraad op allerlei stoffen.

Vóór de komst der moeder waren de meisjes bezig met het zingen van een geestelijk lied; de Signora had het van de plaats gehoord, en bovenal had zij onder allen eene zoete, hooge stemme bemerkt, die als de toon eener zilveren fluit het gezang beheerschte. Het deed haar spijt, dat bij hare verschijning eensklaps het gezang ophield, en ieder meisje als met ontzag het hoofd over haar werk bukte. Zóó luidden de voorgeschrevene tuchtwetten, en de moeder was niet zacht in het straffen.

Volgens het verlangen, dat de edelvrouw uitgedrukt had, toonde de moeder haar het werk van elk meisken en gaf daarbij zulke breed-

voerige uitleggingen over alles, dat de Signora slechts zeer langzaam tusschen de rijen kon vorderen. Vragen naar hetgeen zij verlangde te weten of te zien, dit durfde zij ook niet doen; zij zag zich dus veroordeeld tot het pijnlijkste geduld en luisterde bijna niet meer naar hare geleidster, verslonden als zij was door de gedachte, dat iemand, die haar dierbaarder was dan het leven zelf, op dit oogenblik met haar de lucht dezer kamer inademde.

De moeder was verwonderd over de zonderlinge onachtzaamheid der Signora en meende hare uitleggingen te onderbreken, toen de gravinne haar eensklaps zeide :

« Uwe dochters zingen wel fraai en zoet, moeder; bovenal is er eene hooge stemme onder, die eene betooverende zuiverheid heeft. »

« Ik geloof het wel, » antwoordde de moeder, » het is de stem van Houten Claar... Wat hebt gij, edelvrouw? De lucht benauwt u misschien? Kom, wij zullen op de opene plaats gaan, — daar is het frisscher, inderdaad. »

« Gij bedriegt u, moeder, » antwoordde de Dwene met haast, doch zeer koelbloedig. « Mijne meesteresse verbleekt niet zelden plotseling; het is eene zenuwkwaal, maar het doet haar niets. »

« Ah! des te beter, » bemerkte de moeder. « Wil de edelvrouw het lied nog eens hooren ? »

« Ach ja, ik zal u dankbaar zijn; maar vergeef, dat ik op dezen stoel nederzitte, want ik ben zeer vermoeid. »

De moeder liep naar het oppereinde der zaal en haalde er haren eigen zetel, die met leder bekleed en met vergulde nagelen afgezet was. Zij verzocht de gravinne er zich in te zetten, en riep dan tot de meisjes :

« Kinderen, deze edelvrouw zou u gaarne hooren zingen. Clara Houtvelt, stel u voor den lessenaar! »

Terwijl de weezen zich bereid maakten om hare moeder te gehoorzamen en naar het teeken schenen te wachten, vroeg de gravinne met slecht bedwongene ontsteltenis :

« Clara Houtvelt, zegt gij, moeder? Ik meen dat gij van eene Houten Claar gesproken hebt, die voorzangster is? »

« Ja, edelvrouw, Clara Houtveld dat is Houten Claar, het lieve engeltje, dat daar voor den lessenaar staat. »

En zonder acht te geven op de uitdrukking van het gelaat der Signora of op de angstige aandacht, waarmede de Dwene hare meesteresse bezag, keerde zij zich naar de meisjes en riep :

« Het Kerstlied! Clara, kind, zing gij voor; uwe zusters zullen de groetenis herhalen. »

Houten Claar stond daar inderdaad als een dichterlijk beeld des kinds voor den lessenaar. Uitermate fijn was zij van leden, misschien wel wat mager, doch dit misstond haren twaalf jaren niet. Hare groote oogen schenen het blauw des hemels te herspiegelen en losten als parelen onder haar albasten voorhoofd uit; klein als een gevouwen rozeblad was haar mondelijn, en zoet als een blikkerend sterreken de halve glimlach, die in haar gelaat geprent stond. Evenwel, wat haar het meest onderscheidde en gewis niet met haar plat kappeken, haar voorschoot en haar wollen kleed overeenstemde, was de statigheid harer houding en iets onuitlegbaars in haren oogslag, dat voor dit kind aan eene hoogere afkomst deed denken. Aan dien indruk was zelfs geene harer gezellinnen ontsnapt; allen hielden zich voor overtuigd, dat Houten Claar van geene geringe lieden was geboren, ofschoon dit gevoelen bij haar alleenlijk ontsproten was uit de adellijke inborst van het reine en schoone kind. Zoo haast Houten Claar het teeken van de moeder ontvangen had, verhief zij haar vloeiend, hoog stemmeken en zong :

I

Maria ende Joseph mede
Voeren beyde te samen
Tot Bethleem ter stede,
Daer si haer herberghe namen.

De andere weesmeiskens antwoordden allen te gelijk :

In excelsis gloria !
Et in terra pax hominibus.

Valasus ! Valasus !
Swighet, soete Jhesus ;
Ghi sijt ons Dominus,
Et in terra pax hominibus !

Dit refrein zongen zij aldus na elke strofe Houten Clara hernam :

II

In een arm huyseken,
Al zonder weeghe oft doeren,
Omdat si waren van have bloot,
Moesten hem also gheboeren.

In excelsis gloria, enz.

III

Alst quam te middernacht,
Soe hevet die maghet ghebaert
Een kindeken van groter macht,
Als die engel ons verklaert.

In excelsis gloria, enz.

IV

Daer baerde die suverlijke
Den Heere ghebenedijt
Van hemel ende aertrijcke.
Lof si haer tot alder tijt!

In excelsis gloria, enz.

V

Doe sanck met bliden gheschalle
Joseph alleluya, en die Enghelen alle:
In excelsis gloria!
Valasus! Valasus!
Swighet, soete Jhesus,
Ghi sijt ons Dominus.
Et in terra pax hominibus.

Gedurende dit lied zat de gravinne met open mond gansch verdwaald te luisteren, als hadde zij inderdaad het heilige alleluja in den hemel bijgewoond. Hare oogen waren niet van Houten Claar afgekeerd geweest; zij hing letterlijk aan de lippen van het kind. Inderdaad, het zingende weesmeisje had iets zoo reins en zoo hemelsch, uit hare blauwe oogskens straalde zulke innige zucht naar hooger, zij scheen zoo gansch in haren lofzang verslonden en verrukt door een geheim gevoel van harmonie, dat zij aan niets dan aan een zalig zieltje, dat voor den troon Gods staat, kon vergeleken worden. De Dwene zelve was er door ontroerd en had vergeten, in wat gevaar hare meesteresse verkeerde; zij ook zat daar met uitgestrekt hoofd en gapenden mond op Houten Claar te staren.

Het gezang was ten einde; Houten Claar was reeds tot haar kantwerk teruggekeerd, de gravinne en de Dwene zaten nog even roerloos en wekten de nieuwsgierige verwondering der meisjes op, — toen de moeder tot de Signora naderde en haar vol fierheid zeide:

« Ja, ja, edelvrouw, men zoeke in de gansche stad nog eene enkele zangster gelijk dat lieve kind! Ook zal zij nooit iemand buiten ons

Huis moeten dienen. Daar zijn de Elizabethsnonnen van hierachter, de Witte Zusters uit het klooster in de Lange Nieuwstraat, en de Oostmallen op de Ossenmarkt, die hebben onze Clara reeds allen besproken, om in haar klooster te gaan, als zij oud genoeg zal zijn. Men zou haar zonder medegift aanvaarden, omdat zij in de kerke de eerste stemme voeren zou; maar zij zullen ze niet hebben, edelvrouw. Clara is mijn kind, en zij zal mij niet verlaten zoolang ik leve, als 't God belieft. Wat denkt de gravinne over die schoone stemme? »

De Signora was door een onweerstaanbaar gevoel overmeesterd; reeds lang verkropte zij twee tranen, die uit hare oogen wilden. De Dwene bemerkte op dit oogenblik, welken strijd hare meesteresse te doorworstelen had, en vatte haar bedektelijk bij de hand als eene herinnering aan plichtbesef en eene inspraak tot moed. Zonder op dit teeken of de vraag der moeder acht te geven, stond de edelvrouw van haren stoel op en stapte rechtstreeks tot voor het kantkussen van Houten Claar, die uit eerbied voor de vreemdelinge zich insgelijks oprichtte en de oogen ootmoedig neergeslagen hield. De gravinne vatte bevend de hand van het meisje en zeide stamelend :

« Kind, wat engelachtige stem hebt gij! Bezie mij toch, lieve; zijt gij dan vervaard van mij? »

Het kind hief hare schoone blauwe oogen opwaarts en zag de Signora aan met eenen allerzoetsten glimlach.

« Och neen, edelvrouw, » antwoordde zij, « gij spreekt toch zoo vriendelijk tot uwe dienaresse! »

« Dienaresse! » zuchtte de Signora met pijn, terwijl zij de hand der weeze nog gevoeliger drukte. « Zoudt gij mij willen omhelzen, Clara... O, gij zingt zoo schoon! »

« Omhelzen, edelvrouw? » zeide het meisje als beschaamd. « Ik zou wel willen, maar ik durf niet. »

Nauwelijks waren deze woorden den mond van het kind ontvallen, of de Signora vatte het met de twee handen bij het hoofd en kuste het met zulke drift en met zoo langen zoen op het voorhoofd, dat het meisje, als het losgelaten werd, gansch rood van verrassing en ontsteld, voor haar werk ging nederzitten zonder nog te durven opzien.

Intusschen waren de moeder en de Dwene genaderd en hadden beiden dat vluchtig tooneel nagespeurd. De eerste wist niet wat zij er over denken zou; het waren al zonderlinge gissingen, die haar door het hoofd vlogen; doch zij durfde daaraan geenen grond toekennen en deed geweld op haar eigen gemoed, om te gelooven,

dat het de zang van Houten Claar was, die de gravinne tot tranen toe had verrukt. De meeste weesmeiskens blikten met gedachtelooze nieuwsgierigheid of met nijd op hetgeen er geschiedde. Zij waren gewoon te zien, hoe Houten Claar altijd bij iedereen het voorwerp van bijzondere aandacht en streelingen was, en zij vermoedden ook niets meer ter dezer gelegenheid.

Wat de Dwene betreft, deze beefde van angst, en niet zoo haast bemerkte zij, hoe hare meesteresse na den gloeienden kus verbleekte, en hoe het vuur der verdwaaldheid in hare vochtige oogen fonkelde, of zij zeide met luider stemme :

« Signora, dit schoone gezang heeft u dan wel zeer ontroerd; gij bevindt u kwalijk... De opene lucht zou u goed doen, in der waarheid. Laat ons liever namiddag of morgen wederkeeren. »

Dit zeggende, veinsde zij hare meesteresse te ondersteunen, maar trok ze onweerstaanbaar bij de mouwe voort tot buiten de zaal en leidde ze, na eenige oogenblikken op de plaats verwijld te hebben, in de spreekkamer, waar zij bij hare intrede de kanten gezien hadden.

« Nu, moeder, » sprak de Dwene, « toon ons met haast van het beste werk : mijne meesteresse heeft wat ruste noodig. Ik ken op aarde geen mensch, dat gevoeliger is aan toon en zang dan de gravinne. Het schokt hare zinnen tot bezwijmens toe. »

« Ah ! ik kan de gravinne voldoen, als het haar belieft. Clara kent nog veel schooner liedekens; ik zal ze hier alleen voor mijne edele gebuurvrouw doen zingen; het kind is zoo zoet en zoo vriendelijk; het heeft nog nooit iets geweigerd, dat iemand vermaak kon doen ! »

De Signora had inderdaad geene tegenwoordigheid van geest genoeg meer om te kunnen antwoorden. De zoen verlengde zich nog immer in haren geest; hare ziel hing nog aan het mondelijn van het aangebeden kind. De Dwene begreep dien toestand wel en ging daarom voort, zonder een bevel af te wachten :

« Ja, die kanten zijn uitermate schoon; de prijs, dien gij stelt, moeder, is waarlijk hoog; maar dit geeft niets, mijne meesteresse neemt het geheele stuk. Ik zal het straks komen halen en dit smalle van vijf Carolus-guldens er bij..... Nu, tot morgen, moeder. Honderdmaal bedankt voor uw vriendelijk onthaal. Wij gaan, niet waar, Signora ? »

De gravinne keerde zich tot de moeder en zeide :

« Ik wilde de zangster een geschenk doen : zou ik haar mogen zien ? »

« Oogenblikkelijk, edelvrouw, » antwoordde de moeder, de kamer uitgaande.

« Om Gods wil, Signora, wat gaat gij doen? » riep de Dwene met saamgevoegde handen.

« Ik wil ze nog kussen eer ik van hier ga, al moest ik er het leven bij verliezen, Ines. »

« Uw Engelbewaarder sta u bij, Signora; het gevaar is groot! Voorzichtig, voorzichtig, daar is zij reeds. »

Houten Clara werd door de moeder voor de gravinne gebracht; deze vatte weder de hand van het meisje en zeide, terwijl zij hare tassche opende :

« Kind lief, uwe stem en uwe zoetheid hebben mij betooverd. Ik moet u toch beloonen voor dat schoon gezang. Daar, neem dit van mij, als van eene vriendinne, die u liefheeft. »

Het meisje ontving het geschenk en stond verrukt te staren op de voorwerpen, welke in hare handjes lagen te blikkeren. Het was een schaarken met oogen, van fijn zilver gewrocht, en een naaldenkoker van hetzelfde metaal.

« Kus nu Signora, » sprak de Dwene.

Houten Claar, die gansch van blijdschap vervoerd was over het bezit van dat lieve schaarken en dat nog schooner naaldenkokerken, liet het zich geene tweemaal zeggen en hief, met zoeten lach in de oogen, hare armen naar de gravinne. Deze kuste en herkuste het kind, totdat de Dwene er tusschenviel met de strenge bemerking :

« Signora, de graaf wacht u; hij mocht zich verstoren over ons lang uitblijven. »

En dit zeggende, deed zij zelve eenige stappen naar de voorpoort.

« Tot morgen, vrouw moeder, » sprak de gravinne, « tot morgen, mijn lief kind. — Er ontbreekt u een vingerhoed, ik zal hem u ook schenken, schoone zangster. »

Zij volgde hierop hare Dwene; de poort sloot zich achter haar toe.

« Wel, Signora! Signora! » riep de Dwene, zoo haast zij op de straat waren,« hoe onvoorzichtig toch waart gij! Deze lieden moeten wel stekeblind zijn, om niet ten minste te raden, dat uwe aandoeningen iets geheims verborgen houden, en... »

Maar de Signora legde haar de hand op den mond en sprak, buiten zich zelve van opgetogenheid :

« Zwijg, goede Ines, zwijg! Al zeidet gij mij, dat de graaf alles ontdekt heeft, al grimden zijn haat en zijne wraak mij aan, wat zou het zijn? Ha, gij schijnt dan niet te weten, dat ik ze gehoord, gevoeld en gezoend heb? Dat zij mij heeft toegelachen en toegesproken? Dat hare lippekens met liefde op mijnen mond hebben gerust? O God, het is te veel geluk! Ik ben bereid om alles af te

staan, om alles te lijden; maar ontneem mij toch het zalig vreugdegevoel niet, dat nu mijn hart overstroomt...! En gij, zwijg, Ines, laat mij baden in het onuitsprekelijk genot; benevel den hemel mijner verrukte ziele niet!... Wat is het engeltje schoon, niet waar, Ines? Wat geur van edelheid omvat den lieven nachtegaal! »

De Dwene opende de poort onder het afwisschen van twee tranen en sloot ze weder toe, nadat de meesteresse er binnengetreden was.

Intusschen was de moeder van het maagdenhuis vol gedachten en mompelend naar de spreekkamer teruggekeerd, om de laden, waarin de kanten lagen, te sluiten. Evenwel, toen zij daar gekomen was, had zij reeds vergeten wat zij er te doen had, en ging als bewusteloos in eenen stoel zitten, waar zij eenigen tijd de oogen ten gronde gericht hield en tot zich zelve met stille en trage stemme sprak :

« Maar de geschiedenis van het afgebrande dorp en van den medelijdenden soldaat? — Zou dat dan een verdicht verhaal zijn? — Houtveld? Zonderling is toch die naam. — Het is misschien hare zuster... Hoe zou dit kunnen zijn? Houten Claar is iets meer dan twaalf jaren. Neen, het is wellicht eene nichte, eene moei... wie weet? Maar is het mogelijk, dat eene nichte of eene moei — eene zuster zelfs — zich ontstelle, bezwijme, tranen storte en verdwale bij eenen enkelen kus op den mond van een kind? Wat zou dit onweerstaanbaar en wegsleepend gevoel anders zijn dan datgene, wat de gravinne in mijnen eigen boezem door het zien harer ontroering ontstak? Wat anders in de ziel eener vrouw is beheerschend als het moederlijk gevoel?... Ah, ik begrijp! Arme moeder, wat moet zij lijden! Een kind zoo schoon en zoo betooverend! Het niet gezien hebben sedert jaren, het terugvinden tusschen maagden, die tot den huisbodendienst worden opgekweekt, het niet mogen verlossen en beschermen; bezwijmen in een kus en moeten weggaan, dat het harte er van scheurt! O, God, eenen handdruk, eenen zoen, eenen glimlach moeten ontstelen aan zijn eigen kind, en het toespreken, alsof het eene vreemdeling ware! Verdwalen en altijd het gloeiende zwaard der oneer boven zijn hoofd zien hangen, bloedig worstelen tegen natuur en tegen samenleving, en honderdmaal verpletterd nederzinken onder het onverbiddelijk noodlot. Arme moeder! . . . .

. . . . . .

Maar wie kan het weten? Ik bedrieg mij misschien, — en alsdan ware mijn vermoeden een hoon, gansch onheusch der gravinne toegebracht. Ach, het zij zoo het wil, de gravinne is goed, zij bemint vurig het kind, dat ik boven alles liefheb : welk ook het geheim haars

harten zij, ik toch zal het niet verraden : — daarvoor beware mij God! En vermits zij vermaak, — ja, ik twijfel er niet aan, — vermits zij moederlijke zaligheid in den aanblik en in den zoeten lach van Houten Clara schijnt te vinden... dat zij kome, de arme moeder, ik zal haar behulpzaam zijn en haar het weinige... »

« Vrouw moeder! » riep de portieresse, « hier is zuster Begga van de Annunciaten, die komt om het koorhemd van kanunnik Visschers! »

« Ik kom, ik kom! » antwoordde de moeder met haast, terwijl ze reeds de aangekondigde zuster te gemoet liep.

XV

Blinde Rosa.

(1850)

Jan Slaets komt, na eene afwezigheid van 20 jaren, in zijn dorpje terug. Toen hij, als jongeling, dit zelfde dorp verliet, had Rosa gezworen, dat zij hem getrouw zou blijven. Nu wil hij haar wederzien, want hij ook heeft Rosa niet vergeten. Lauw, de grafmaker, vertelt hem, dat zij blind is en haar brood moet bedelen. Hij wijst hem de hut van Nelis Ooms, waar zij inwoont. *Jan Slaets vindt Rosa weder* en, hoewel hij rijk en gezond is, zij daarentegen blind en doodarm, is hij overgelukkig haar als zijne echtgenoote voor het altaar te kunnen geleiden.

HET WEDERZIEN NA EENE LANGE SCHEIDING.

Bij den muur wees Lauw met den vinger in de verte vooruit en sprak :

« Ziet gij ginds, tegen den boschkant, dat schouwken rooken? Het is de hut van den bezembinder Nelis Ooms. Daar woont zij. »

Zonder verder uitleggingen af te wachten, stapte de reiziger door het dorp en begaf zich in de aangewezen richting. Welhaast bereikte hij de eenzame woning.

Het was eene nederige hut, van rijshout en klei te zamen gevoegd, doch langs buiten zindelijk met witte kalk overschilderd.

Op eenige stappen van de deur lagen vier kleine kinderen onder de gulle zon in de aarde te wroetelen, en verlustigden zich in het maken van een kermisperk uit blauwe korenbloemen en roode kollen. Zij waren barrevoets en bijna half naakt; het oudste, dat een jongsken van zes jaar kon zijn, had niets aan het lijf dan een lijnwaden hemdeken. — Terwijl zijne drie zusterkens met schuchterheid en als beschaamd den onbekende aanblikten, bezag het jongsken hem inte-

gendeel met eenen vrijmoedigen oogslag, waarin verwondering en onderzoek te lezen stonden.

De reiziger lachte de kinderen tegen, doch trad zonder verwijlen binnen de hut, waar hij den man in eenen hoek aan het binden van bezems zag arbeiden, en de vrouwe bij den haard aan het spinnewiel vond.

Deze lieden konden nauwelijks dertig jaar bereikt hebben en schenen bij den eersten blik tevreden met hun lot. Overigens was alles aan en rondom hen zoo zuiver als het landleven in zulks nauwe woning het toelaat.

Zijne intrede verraste hen zeer weinig, alhoewel zij uit beleefdheid tot hem kwamen om hem ten dienste te staan. Gewis dachten zij, dat hij hen naar den weg kwam vragen : want even spoedig scheen de man geneigd om tot de deure te gaan en hem te wijzen... Maar toen hij, zichtbaar ontroerd en van ongeduld bevend, hun vroeg : « Is het hier, dat Rosa Meulinckx woont? » dan wisselden de echtgenooten eenen onuitlegbaren blik met elkander, en zij ook wisten door ontsteltenis bijna niet wat zij zeiden.

« Ja, mijnheer, » antwoordde eindelijk de man. « Rosa woont hier; maar zij is uit bedelen gegaan. Zoudt gij haar gaarne spreken? »

« God, God ! » riep de reiziger, « waar is zij? Kan men haar niet onmiddellijk vinden? »

« Dat ware moeielijk, mijnheer. Zij is met ons Trientje hare wekelijksche ronde gaan doen; doch binnen een uur zal zij zeker te huis zijn; dat faalt nooit. »

« Mag ik hier dan wat wachten, goede lieden? » vroeg de reiziger.

Nauwelijks waren deze woorden zijnen mond ontvallen, of de man liep in een nevenkamerken en bracht eenen zetel, die, ofschoon ruw en grof van vormen, evenwel zindelijker scheen dan de kreupele stoelen, die in de voorkamer stonden. Daarmede niet vergenoegd, haalde de vrouw eenen sneeuwwitten doek uit eene kast, en hem op den aangeboden stoel spreidende, wilde zij den vreemdeling daarop doen nederzitten.

Deze was verbaasd over zulke eenvoudige, doch innig gemeende gulhartigheid, en gaf den doek onder luide dankzeggingen aan de vrouw terug, waarna hij zich nederzette en stilzwijgend zijne oogen rond de kamer liet wandelen, als om iets te vinden, dat hem van Rosa spreken mocht. Alzoo hij nu het hoofd naar de eene zijde had omgewend, voelde hij eensklaps eene kleine hand in de zijne nedervallen en zijne vingeren streelen. Door dit teeken van genegenheid verrast, keerde hij het hoofd naar de andere zijde.

Dan viel zijn blik in de blauwe oogen van het jongsken, dat met eenen hemelschen lach van liefde hem bleef aanzien, als ware hij het een vader of een broeder geweest.

« Kom hier, Pierken, » riep de moeder, « gij moogt zoo frank niet zijn, kind. »

Maar Pierken scheen deze vermaning niet te hooren en bleef den onbekende aanstaren en streelen, dat deze gansch verdwaalde onder den onbegrijpelijken indruk van des kinds vriendschap.

« Lief jongsken, » zuchtte hij, « wat zijn uwe blauwe oogkens toch wonderzoet : zij ontroeren mij tot in de ziel ! Kom, ik wil u iets geven, omdat gij zoo minnelijk zijt. »

Hij stak de hand in zijn kleed, haalde daaruit een schoon geldbeursken, met zilveren beugel en bonte parelen versierd, liet er eenige kleine muntstukken in en gaf het den jongen, die het wel met verrukking bezag, doch de hand des reizigers niet losliet.

De moeder naderde en zeide verwijtend tot den kleine :

« Pierken, Pierken, gij moogt niet onbeleefd zijn ; bedank mijnheer en kus uwe hand. »

Het jongsken kuste zijne hand, boog ditmaal het hoofd en zeide met klare stem :

« Dank u, mijnheer Lange Jan... »

Een bliksemslag zou den reiziger niet geweldiger hebben getroffen, dan het uitspreken van zijnen naam door dit onschuldig kind. Tranen sprongen tegen zijnen wil over zijne wangen ; hij nam het jongsken op den schoot en bezag het nu insgelijks diep in de oogen, terwijl hij uitriep :

« O, gij engeltje lief, gij kent mij ? Mij, dien gij nooit gezien hebt ! Wie leerde u dan mijnen naam ? »

« Blinde Rosa, » was het antwoord.

« Maar hoe is het mogelijk, dat gij mij herkend hebt, of is het God zelf, die uw kinderlijk gemoed verlicht ? »

« Och, ik kende u meteen, » vertelde Pierken. « Als ik Rosa te bedelen leid, dan spreekt ze altijd van u ; en zij zegt, dat gij zoo groot zijt, en zwarte oogen hebt, die fonkelen ; en dat gij wederkomen zoudt en ons alle schoone dingen zoudt brengen... en ik was niet vervaard van u, mijnheer ; want Rosa heeft gezegd, dat ik u gaarne moet zien, en dat gij mij eenen grooten boog en eenen pijl geven zult. »

De reiziger verdwaalde gansch bij de zoete, eenvoudige veropenbaringen des kinds. Eensklaps hief hij het van den grond op, zoende het met liefde en zeide dan op plechtigen toon :

« Vader, moeder, dit kind is rijk ! Ik zal het doen opvoeden, doen

onderwijzen en mildelijk begiftigen. Dat het mij herkend heeft, moet zijn geluk op aarde zijn! »

De ouders stonden gansch verslagen van verwondering en van vreugde. De man antwoordde stamelend :

« Och, het is te veel goedheid. Wij kenden u altemaal; doch wij durfden er niet zeker van zijn. Rosa heeft ons niet gezegd, dat gij een rijke *mijnheer* zijt. »

« En gij ook, goede lieden, gij kent mij! » riep de reiziger. « Ik ben dus hier tusschen vrienden; ik vind een huisgezin, eene maagschap, — dáár, waar tot nu toe dood en vergetelheid alleen mij te gemoet kwamen! »

De vrouw wees op een berookt Lieve-Vrouwe-beeld, dat boven de schouwtafel stond, en zeide :

« Alle Zaterdagen wordt daar eene kaars ontstoken voor de terugkomst... of voor de ziel van Jan Slaets. »

Met aanbiddenden blik sloeg de reiziger zijne oogen hemelwaarts, en in geestontheffing riep hij uit :

« O, God, wees gezegend, dat Gij de liefde toch machtiger dan den haat hebt gemaakt!... Mijn vijand heeft mijnen naam met het somber aandenken zijner veete in het hart opgesloten gehouden, — mijne vriendinne heeft in mijne gedachtenis geleefd; alles rondom zich bezield met hare liefde; mij hier aanwezig gemaakt en doen beminnen... terwijl achttienhonderd mijlen mij van haar scheidden! Dank, o God, ik ben genoeg beloond! »

Er volgde eene lange wijl stilte, eer Jan Slaets de ontsteltenis zijns gemoeds meester werd. Ondertusschen eerbiedigden de lieden van den huize zijne zichtbare ontroering. Zelfs had de man zijn werk hernomen, evenwel acht gevende, om op het minste teeken zijnen gast ten dienste te vliegen.

Deze had Pierken op zijne knie genomen en vroeg nu met bedaardheid :

« Moeder, woont Rosa al lang bij u? »

Alsof zij zich bereiden wilde om hem eene lange verklaring te geven, bracht de vrouw haar spinnewiel nader tot hem, en zich daar nedergezet hebbende, antwoordde zij :

« Dat zal ik u zeggen, mijnheer, hoe zij bij ons geraakt is. Gij moet weten, als de oude Meulinckxen dood waren, dan hebben de kinderen gedeeld, en Rosa, die voor al het geld van de wereld geen huwelijk zou aanvaard hebben, — het is niet noodig, dat ik u zegge waarom, — Rosa heeft haar deel aan haren broeder afgestaan, op voorwaarde dat hij haar levenslang in zijn huis zou laten wonen.

Daarbij is zij dan het mutsenplooien gaan doen, en zij won al eenen schoonen stuiver, en zij moest dat geld aan haren broeder niet inbrengen. Al hare winst gaf zij aan goede werken; zij ging de zieken bezoeken en deed den dokter op hare eigene kosten komen, als de menschen er te nauw moesten op zien. Zij had altijd een goed woord in den mond om ieder te troosten, en iets verkwikkends in den zak om de zieken te verblijden. Zoo is het gebeurd, — wij waren nog geene zes maanden getrouwd, — dat mijn man met eene doodelijke ongesteldheid naar huis kwam. — Hoor, het is daarvan dat hij die kuch gehouden heeft. — Dat mogen wij onzen Lieven Heer en de goede Rosa dank wijten, dat onze arme Nelis niet op het kerkhof ligt. Och, mijnheer, haddet gij het kunnen zien, wat zij uit enkel liefde voor ons deed! Zij bracht dekens, — want het was koud, en wij waren bitter arm; — zij deed nog twee dokters uit andere gemeenten komen, om samen over onzen Nelis te beraadslagen; zij waakte bij mijnen man, verlichtte zijn lijden en mijn verdriet door hare minnelijke woorden, en gaf ons al het geld, dat er noodig was om eten te koopen en de fleschkens te betalen; — want Rosa was van iedereen bemind, en als zij bij de mevrouw van den Hof of bij de goede pachters om hulp voor de armen ging vragen, dan werd haar nooit eene milde aalmoes geweigerd. — En dat heeft zoo zes weken geduurd, mijnheer, dat onze Nelis plat te bed bleef liggen, — en Rosa heeft ons beschermd en geholpen, totdat hij weder al stillekens kon beginnen te werken... »

« Wat moet gij de arme blinde gaarne zien? » zuchtte de reiziger.

De man hief het hoofd van zijnen arbeid op; tranen blonken in zijne oogen, en met ware geestdrift was het, dat hij riep :

« Kon mijn bloed haar het gezicht wedergeven, ik liet het mij aftappen tot den laatsten druppel! »

Deze uitroeping werkte geweldig op Jan Slaets; de vrouw bespeurde het en deed een vermanend teeken met het hoofd tot haren man, om hem de bedaardheid te bevelen. Dan hernam zij :

« Drie maanden daarna verleende God ons een kind : het zit op uwen schoot. — Rosa, die al lang te voren van zijne komst wist, wilde het over de vonte houden, en Pier, de broeder van mijnen man, zou peter zijn. Maar op den dag dat men ten doop zou gaan, wordt er gevraagd, welken naam men het kind geven zou. Rosa smeekte, dat men het Joannes heeten zou, maar de peter, — hij is een goed mensch, maar koppig, het is niet om te zeggen, — die wilde, — en er was niets aan te doen, — dat het Petrus zou heeten, gelijk hij. Na lang twisten heeft men het Joannes Petrus gedoopt. Wij

heeten het Pierken, omdat zijn peter, — die toch meester daarover moet zijn, vermits het een jongsken is, — omdat zijn peter het zoo wil hebben en boos zou zijn, als wij anders deden. Maar Rosa wil van geen Pierken hooren: zij noemt het kind nooit anders dan Janneken, en het schaap is er aan gewoon, en het weet, dat het Janneken heet, omdat dit uw naam ook is, mijnheer... »

De reiziger drukte het kind met verdwaaldheid tegen zijne borst en zoende het vuriglijk. Hij bleef in sprakelooze beschouwing op het toelachend gelaat van het jongsken staren, terwijl zijn hart van zoete aandoening overstroomde.

De vrouw ging voort :

« Rosa's broeder had zich verstaan met lieden van Antwerpen om alle soorten van eetwaren in de omstreken op te koopen en naar Engeland te sturen. Hij zou met dien handel rijk worden, zeide men; want hij voerde alle weken wel tien karren goeds naar Antwerpen. In het eerst was alles wel; maar op eenen keer ging er iemand te Antwerpen bankroet, en de ongelukkige Tist Meulinckx, die voor alles borg stond, geraakte op het stroo en werd zoo doodarm, dat er nog niet half genoeg was om zijne schulden te betalen. Hij is er van gestorven; onze Heer moge zijne ziel hebben! — Rosa is dan bij Nand Flinck, in den winkel, op een klein kamerken gaan wonen; maar nog hetzelfde jaar is Karel, de zoon van Nand, — die als loteling opgetrokken was, — met zeere oogen naar huis gekomen. Nog geen vijftien dagen was de jongen te huis, of hij werd blind. Rosa, die medelijden met hem had en naar haar goed hart alleen luisterde, had hem in zijne ziekte bijgestaan, en leidde hem bij den arm om hem wat te verkwikken. — Maar, och arme, Rosa kreeg ook de ziekte aan de oogen, — en zij heeft sedert dien tijd geen licht meer gezien! Nand Flinck is gestorven, en de kinderen zijn uiteengegaan. Blinde Karel is besteed op eene hoeve langs de kanten van Lier..... Wij zijn Rosa dan gaan bidden om bij ons te komen wonen, en wij hebben haar beloofd, dat wij ze gaarne zouden zien en voor haar zouden werken onze levensdagen lang. — En zij is met blijdschap gekomen, — en dat mogen wij zeggen, dat God het hoort : er zijn nu bijna zes jaren voorbij, en zij heeft van ons nog niets anders gehoord dan woorden van vriendschap; want zij is de goedheid en de liefde zelve, — en als er iets moet gedaan worden, dat Rosa aangenaam kan zijn, dan vechten onze kinderen en sleuren malkander het haar uit het hoofd om de eerste te kunnen zijn..... »

« En zij bedelt! » zuchtte de reiziger.

« Ja, maar, mijnheer, » sprak de vrouw met eene soort van spijtige

fierheid, « dat is onze schuld niet! Geloof toch niet, dat wij vergeten hebben, wat Rosa voor ons heeft gedaan, — en al hadden wij in den ploeg moeten gaan en honger lijden voor haar, dan zou zij nog niet gebedeld hebben. Zoo dan, wat denkt gij wel van ons, mijnheer? Neen, wij hebben het meer dan zes maanden belet, en dit is de eenige droefheid, die wij Rosa hebben aangedaan. — Toen ons huisgezin zoo spoedig vermeerderde, heeft Rosa in haar engelachtig gemoed gedacht, dat zij ons ten laste kon worden, en zij heeft ons willen bijstaan. Er was niet aan te doen. Zij werd ziek van verdriet; wij zagen het wel, en wij hebben, na een half jaar smeekens, het haar toegestaan. Het is toch geene schande voor een blind mensch? En daarenboven, al zijn wij arm, wij hebben het, God zij geloofd, niet noodig. Van hetgeen zij rondhaalt, dringt zij ons somwijlen al een gedeelte op, — wij kunnen toch niet altijd met het blinde schaap in twist zijn! — en wij geven het haar dubbel weder; want, alhoewel zij het niet weet, zij is kostelijker gekleed dan wij, en het eten, dat wij haar voordienen, is ook veel beter. Er staat altijd een bijzonder potteken voor haar in de assche. — Zie, hier is het : een koppel eieren en botersaus bij hare pataten! — Van het overige, dat zij rondhaalt, geloof ik aan hare woorden te hebben verstaan, dat zij een spaarpot maakt tegen dat onze kinderen groot zijn. Dank moet zij hebben voor hare liefde; maar wij kunnen er toch niet aan doen, mijnheer. »

De reiziger had in de diepste stilte naar deze verklaringen geluisterd; slechts een glimlach van zaligheid, die op zijn aangezicht stond, en eene lichte beweging der oogen getuigden, dat zijn hart van zoete aandoening wegsmolt.

Reeds had de vrouw opgehouden te spreken en haar spinnewiel in gang gezet. Eene wijl nog bleef de reiziger in gedachten verzonken. Eensklaps zette hij het kind op den vloer, en tot den arbeidenden man gaande, zeide hij, als gave hij een dwingend bevel :

« Schei uit met dit werk! »

De bezembinder begreep hem niet en stond als verstomd over den toon zijner stem.

« Schei uit, zeg ik u! — en geef mij de hand, pachter Nelis. »

« Pachter! » mompelde de bezembinder met verwondering.

« Kom, kom, » riep de reiziger, « werp mij die bezems ter deur uit : ik geef u eene hoeve, vier melkbeesten, een kalf, twee paarden en alles, wat er op eene goede boerderij noodig is. »

« Gij gelooft mij niet? » hernam hij, terwijl hij den bezembinder een handvol goudgeld toonde, « het is waar wat ik u zeg! Ik zou u

van dit goud nu reeds geven; maar ik acht en bemin u te veel om geld in uwe handen te leggen! Eigenaar eener goede hoeve zal ik u maken, en ik zal u en uwe kinderen beschermen zelfs na mijnen dood! »

De goede lieden bezagen elkander met vochtigen blik en schenen niet ten volle te beseffen, wat er omging. — Terwijl de reiziger hun nieuwe verzekeringen meende te geven, kwam Pierken aan zijne hand trekken, als hadde hij hem iets te zeggen.

« Wat wilt gij, lief kind? » vroeg hij.

« Mijnheer Jan, » antwoordde het jongsken, « zie, de boeren komen uit het veld. Ik weet wel, waar Rosa is. Mag ik haar tegenloopen, om te zeggen, dat gij gekomen zijt? »

De reiziger greep Pierkens hand en toog hem zelf naar de deur, zeggende :

« Kom, kom, geleid mij! »

En zonder op eene andere wijze van de huislieden afscheid te nemen dan door gebaren, volgde hij het kind, dat zich met haastige stappen naar het midden van het dorp richtte. Toen zij de eerste huizen bereikten, kwamen de dorpelingen met verbaasdheid uit schuren en stallen geloopen en bleven hen gapend nazien, alsof er iets wonderlijks voor hunne oogen geschiedde. Inderdaad, het was een zonderling vertoon, een kind in zijn hemdeken en op zijne bloote voetjes, lachend en gemeenzaam sprekend, aan de hand van den onbekende te zien huppelen. De verbaasde lieden konden niet begrijpen, wat die rijke heer, die hun ten minste een baron scheen, met het bezembinders Pierken voorhad. Nog grooter werd echter hunne verwondering, toen zij zagen, dat de vreemdeling zich bukte en het kind kuste. De eenige gedachte, die sommigen te binnen schoot, en waarover men nu voor alle deuren zijne meening uitsprak, was, dat de rijke heer het kind van zijne ouders had afgekocht, om het als zijnen zoon te doen opvoeden. Zulks had men nog meer zien plegen door stadsmenschen, die geene kinderen bekomen, en het bezembinders Pierken was toch wel het schoonste jongsken van het dorp, met zijne groote blauwe oogen en zijn blond kroezelkoppeken! — Maar het was toch vreemd en aardig, dat de rijke man het kind in zijn hemd medenam!

Onderwijl stapte de reiziger voort. Nu scheen hem het gansche dorp met een hemelsch licht beglansd; het loover der boomen was van zachter groen, de nederige huisjes lachten hem tegen, de vogelen zongen betooverend schoon, de lucht was bezwangerd met levensvuur en balsemgeur...

Reeds had hij zijne aandacht van het kind afgewend om deze

nieuwe zaligheid te smaken. Hij hield evenwel zijn oog in de verte gericht en poogde met den blik door het geboomte te dringen, dat aan het ander einde van het dorp de baan scheen af te sluiten.

Eensklaps trok het kind met geweld aan zijne hand en riep met luider stemme :

« Daar! daar! Ginder komt Rosa met ons Trientje! »

Inderdaad, eene oude blinde vrouw, door een vijfjarig meisken geleid, was daareven van achter een huis op de breede dorpsbaan getreden.

De reiziger, in stede van aan de haast des kinds te gehoorzamen, bleef staan en bezag met pijn en droefheid de arme blinde, die in de verte langzaam kwam aangestapt. Was dit nu zijne Rosa, de schoone, minnelijke maagd, wier beeld in zijn hart nog zoo frisch en zoo jong stond geprent?

Maar deze overweging verdween onmiddellijk; hij trok het kind voort en liep zijne vriendinne te gemoet. Op een vijftigtal stappen tot haar genaderd, kon hij zich niet meer bedwingen : de naam « Rosa! Rosa! » sprong met begeesterden galm uit zijne borst.

Toen deze stem haar oor trof, rukte de blinde hare hand uit de hand harer geleidster en begon te beven, alsof haar een zenuwslag getroffen had. Zij stak de armen zoekend vooruit, en antwoordend met den schreeuw : « Jan! o, Jan! » liep zij rechtstreeks tot hem, die haar geroepen had. Intusschen haalde zij iets uit hare borst, trok het snoer, dat haren hals omvatte, aan stukken, en toonde met onzekere gebaren een gouden kruisken.

Zoo viel zij in de armen van Jan Slaets, die onder onverstaanbare woorden haar wilde omhelzen. De blinde duwde hem evenwel zachtjes met de handen van zich weg. Terwijl hij door deze weigering zich pijnlijk voelde getroffen, vatte zij zijne hand en zeide :

« O, Jan, Jan, ik zal bezwijken van geluk... maar ik heb eene gelofte aan God gedaan... Kom, kom, volg mij; leid mij op het kerkhof! »

Jan Slaets begreep niet wat Rosa zeggen wilde; doch de toon harer stemme deed hem gevoelen, dat iets ernstigs, iets heiligs misschien, hem gebood, zonder tegenspraak het verlangen zijner vriendinne te voldoen.

Zonder acht te geven op de dorpelingen, die waren toegeloopen en hem nu omringden, leidde hij de blinde op het kerkhof. Hier richtte zij zich naar de bank onder het kruis, en dwong hem, nevens haar te knielen, met de woorden :

« Bid, bid, ik heb het God beloofd! »

Zij hief hare handen in de hoogte, bleef eene wijl in stilte bidden en sloeg dan hare beide armen om den hals haars vriends, hem zoenende totdat de krachten haar begaven en zij sprakeloos, doch lachend met het hoofd tegen zijne borst zonk.

Onderwijl stond Pierken bij de dorpelingen te dansen, in de handen te kletsen en te roepen :

« Het is lange Jan ! Het is lange Jan ! »

XVI

Rikke-tikke-tak.

(1851)

Karel van Milgem, een vroolijke hoefsmid, is, na den dood zijner vrouw, een dronkaard geworden. Op zekeren morgen verdween hij, met zijn vierjarig kind. Hij had het besteed bij eenen ouden schoolmeester, en was toen als vrijwilliger in de legers der Fransche Republiek gaan dienen. Na eenige jaren komt hij als kolonel weder in het dorp, om zijn kind terug te vinden, maar a zijne opsporingen blijven nutteloos. *Het zingen van een oud lied « Rikke-tikke-tak » doet hem, in de eenvoudige zangeres, zijne dochter herkennen.* Zij wordt nu eene groote dame, hetgeen niet belet, dat zij diep gehecht blijft aan Jan, den zoon van de ruwe pachteres, waar zij in dienst was geweest. De vader wil zijne dochter niet ongelukkig zien, en stem toe in haar huwelijk met den man harer keuze.

KAREL VAN MILGEM VINDT ZIJNE DOCHTER WEDER.

Des anderen daags, in den vroegen morgen, reed de kolonel van Milgem met zijnen reisgezel over den kronkelenden heideweg, die van Lichtaert naar Moll leidt.

De zon stond in vollen glans aan den blauwen hemel en toog uit de zandige vlakte eenen waggelenden wasem, welke haar deed gelijken aan eene brandende zee met kleurlooze vlammen. De eigenaardige balsemgeur der heide en de reuk der schaddenvuren [1]) vervulden de lucht ; de krekels zongen hun eentonig lied, en duizend andere

[1]) *Schadden* zijn zoden van korte heide, welke men op de gansche heidevlakte met eene spade boven van den grond steekt. Deze schadden worden als turf gebrand en verspreiden in de lucht eenen bijzonderen geur, die bij gunstig weder op eenen wonderlijk verren afstand het heideland aankondigt. Wie eens eenigen tijd in de Kempenlanden gewoond heeft, mag twintig en meer jaren er van verwijderd blijven, zonder dat hij den indruk van den geur der schaddenvuren uit het geheugen verlieze.

kleine diertjes dartelden tusschen het gebloemte der heide. Dit alles werkte met dwingende kracht op het gemoed des kolonels : onder zulke lucht had hij zijne schoonste jaren gesleten; alles, tot het magere gras toe, voerde in zijn geheugen ontroerende dingen weder. Ook reed hij met het hoofd gebogen vóór zijnen makker en liet, in de diepste sprakeloosheid, den toom van zijn paard onachtzaam hangen.

Meer dan een uur lang eerbiedigde de jonge luitenant het stilzwijgen zijns oversten. Evenwel, na dien tijd bracht hij zijn paard nevens dat van zijnen reisgenoot en sprak met troostende stem :

« Kolonel, verjaag toch uwe droefheid. Ik begrijp uw verlangen om uw kind terug te vinden zeer wel; maar een man als gij, die den vijand en den dood honderdmaal zonder schrik in de oogen hebt gezien, zal die zich laten neerdrukken onder eene gewone smart? »

« Eene gewone smart? » antwoordde de kolonel, « inderdaad, Adolf, het is eene gewone smart; maar zij is er niet min diep om. Begrijp het wel, mijn vriend : in mijn gansche leven heb ik maar eens eene vrouw bemind. Ofschoon het eene boerin was, toch vervolgt mij hare gedachtenis tot zelfs op het slagveld. Zij is dood, de arme Barbara! maar zij heeft mij een kind gelaten, het pand onzer liefde, dat zij mij ten prijze van haar leven schonk. Moeten vreezen, dat de eenige vrucht van ons huwelijk misschien bedelend rondloopt, honger en smaad lijdt, terwijl ik de middelen bezit om haar voor altijd gelukkig te maken! Weten, dat mijne Barbara misschien uit den hemel mij rekening afeischt over haar kind..... »

« Kolonel, kolonel! » viel de luitenant in, « gij maakt uwe smart te dichterlijk; dit is het middel niet om ze te verminderen. Zie toch de zaken met koelbloedigheid in. Een krijgsman heeft immers macht genoeg op zijn gemoed om zich over een ongeluk te troosten, al ware het nog grooter. »

« Denkt gij dan, Adolf, » hernam de kolonel, « dat men zijn hart zoo gemakkelijk met ijzer omkleedt als zijn lichaam? Gij bedriegt u. Ik weet, dat gij waant gevoelloos te zijn, en gij schijnt er immer hoogmoedig over. IJdel is nochtans uw waan. Sedert tien jaren hebt gij uw dorp verlaten, niet waar? Welaan, zeg mij, indien uw oog ginder, op den gezichteinder, eensklaps de hut ontdekte, waar uwe oude moeder woont, zoudt gij tranen storten of niet? »

De jonge luitenant zweeg eenige oogenblikken en antwoordde met de oogen nedergeslagen, als ware hij beschaamd geweest :

« O, ik zou nederknielen en tranen storten, kolonel! »

« Ah, dan zult gij ook licht begrijpen, dat ik mij gansch overlever aan de hoop, mijn kind terug te zien en onbedwongen tranen

storten zou, indien God mij toeliet haar te vinden. Weet het, Adolf : ik heb noch moeder, noch vader, noch broeder, noch magen ; op de wereld is maar één wezen, dat aan mij gehecht is door banden des bloeds en des geheugens ; dit wezen is het kind mijner arme Barbara. Stervend gaf zij het mij in de armen en zeide nog onder het snakken : « O, zie het altijd gaarne, vriend ! »

De stem des kolonels was bij deze woorden zoo dof geworden, dat de luitenant, uit eerbied voor zijne ontsteltenis, achteruit bleef en zich zwijgend van zijnen overste verwijderd hield. Deze vertraagde weinig tijds daarna zelf zijn paard en wachtte zijnen makker in. Dan wees hij met den vinger vooruit en sprak diep ontroerd :

« Adolf, legdet gij uwe hand op mijn hart, gij zoudt voelen met wat geweld het bloed door mijne aderen bruist. Mijn goede makker, verwonder u niet, dat er water in mijne oogen glinstert. Ziet gij ginds, boven de jeneverboomkens, een rijzigen beuk zijne statige kruin bij het beekje verheffen ? Die boom hoorde mijn eerste liefdewoord ! Onder zijn lommer ontving eene bevende maagd mijne vreesachtige bekentenis ! Alles kent mij hier : gras, heide, water, boomen ; alles groet mij in eene roerende taal. Kom, stijgen wij hier af. Ik wil zien, of de schors van den beuk het teeken onzer liefde heeft bewaard !... »

Eenige oogenblikken leidden zij hunne paarden bij den toom, totdat zij met de dieren niet verder konden geraken, ze elk aan eenen boom bonden en dan het beekje oversprongen. Vóór den beuk gekomen, sloeg de kolonel de handen te zamen, boog het hoofd en staarde van onder zijne wimpers op het ingesneden teeken, dat als een groet van zijne Barbara hem tegenblonk.

Eensklaps, alsof een geheime slag hem hadde getroffen, sprong hij recht en boog het oor naar een stil en ver geluid. De luitenant verschrok over de beweging van zijnen overste en bracht de hand onwillekeurig aan de zijde, waar hem gewoonlijk de degen hing ; maar een dwingend teeken beval hem de diepste stilte.

Van achter het elzendreefken, dat nevens de beek zich verlengde, klonken nu eenige zoete, zilverachtige galmen, en welhaast hoorde men verstaanbaar als eene kinderstemme, die zong :

« Rikke-tikke-tak, Rikke-tikke-toe !
IJzer warm,
Hoog den arm !
Slaat maar toe,
Rikke-tikke-toe ! »

Even roerloos bleef de kolonel, nadat reeds de verre stem was ver-

gaan. Hij wachtte waarschijnlijk naar een tweede referein van het lied. Dit niet hoorend, zeide hij zelf op eenen zonderlingen en stillen toon :

« Rikke-tikke-tak, Rikke-tikke-toe !
IJzer hard,
Moed in 't hart!
Slaat maar toe,
Rikke-tikke-toe ! »

Geen geluid klonk hem tegen : het elzendreefken bleef stom. Hij ging haastig tot den luitenant, en hem voorttrekkende, sprak hij met verdoofde stem :

« Kom, — kom, mijn vriend; al mijne zenuwen sidderen. Ik ben tot stervens toe ontroerd. Het is mijne Barbara, die gij gehoord hebt, hare stem, haar lied!..... Wat bereidt Gij mij, o God! »

Plotseling hield de kolonel zijnen makker staan en wees hem, zonder spreken, eene jonge maagd, die aan den voet van eenige jeneverboomkens op het gras nederzat. Zij scheen niet te weten, dat men haar bespiedde; want hare opengespalkte zwarte oogen waren stijf en beweegloos naar den beuk gericht, en bij haren gapenden mond hingen de gebogen vingeren harer rechterhand, alsof zij al de geruchten der heide wilde van zich jagen om er slechts een enkel te vatten.

De kolonel deed eene beweging om haar te naderen, en dan eerst bemerkte zij met schrik, dat onbekende personen met scherpe blikken haar bezagen. Evenwel, hare vrees verging oogenblikkelijk, en een onbeschrijflijke glimlach blonk van haar gelaat den twee vreemdelingen tegen.

De kolonel, door ongeduld overmeesterd, ging tot de maagd, knielde nevens haar, nam eene harer handen en vroeg dan bevend :

« Kind, hoe is uw naam? »

« Lena, » was het antwoord.

Een pijnlijke gil ontvloog de borst van den wanhopigen krijgsman; hij riep met wanhoop :

« Lena? O, Hemel, zij is het niet! »

Bij deze klacht borsten tranen uit zijne oogen, en hij verborg het aangezicht in zijne handen. De jonge luitenant wilde zijnen overste van den grond heffen, doch deze stiet hem zachtjes van zich en toonde hem, dat hij onverhinderd aan zijne ontroering wilde overgeleverd blijven.

Beurtelings bezag Lena de twee onbekenden met ondervragend gelaat, totdat zij hoorde en zag, dat de geknielde man bitter weende.

Dan nam zij zelve zijne hand en sprak zoo fijn en zoo medelijdend :

« Wat is de oorzaak uwer smart, mijnheer? Doet het liedeken van Rikke-tikke-tak u pijn? Ik zal het niet meer zingen. »

De kolonel, door den toon harer stem geschokt, veegde zijne tranen met geweld uit de oogen, en zich nog dichter voor haar plaatsende, vroeg hij met angst en snel sprekende :

« Zeg, meisje, wie heeft u dit lied geleerd? »

« Ik weet het niet, » was het zoete antwoord. « Ik ken het al lang; maar ik weet toch niet, sedert wanneer. »

« Herinnert gij u niet, mijn kind, dat toen gij zeer jong waart, gij altijd een gerucht hoordet als van hamers, die beurtelings op een aanbeeld vallen? »

Lena antwoordde niet op die vraag; maar hare oogen gingen wijd open, en zij bracht hare nagels krabbend aan haar voorhoofd, alsof zij er eene geheugenis wilde losmaken.

« Luister! » zeide de kolonel nog sneller. « Luister, of gij dat niet dikwijls hebt gehoord? »

Hij sloeg dan met den steel zijner zweep in de hand, bootste het getrippel der hamers op het aanbeeld na en zong :

« Rikke-tikke-tak, Rikke-tikke-toe!
IJzer hard,
Moed in 't hart!
Slaat maar toe,
Rikke-tikke-toe! »

Schrikkelijk beefde de maagd tot het einde van het lied; dan riep zij met eene vervoerende blijdschap :

« Ja, ja, Rikke-tikke-tak! »

En zij sloeg de handen insgelijks te zamen op de maat van het lied.

« Herinnert gij u niet, meisje, dat een man u op zijne knie liet rijden op de maat van Rikke-tikke-tak? »

Lena bracht den vinger in den mond en sloot de oogen toe. Na een oogenblik zwijgens zeide zij zachtjes, alsof zij twijfelde :

« Die man..... die man..... was mijn vader? »

Op dit woord sidderde de kolonel in al zijne ledematen; hij opende reeds de armen om Lena te omhelzen; doch hij bleef dus staan en vroeg :

« O, kind, is uw naam wel Lena? Bedenk u eens wel..... Weet

gij niet, welken naam de man u gaf, als gij op zijne knie reedt? »

Lena zag ten gronde en overwoog een oogenblik; dan zeide zij langzaam :

« Hij zeide : lieve..... lieve..... lieve Monica! »

« Mijn kind! mijn kind! » riep de kolonel, dat het over de vlakte heenklonk, — en hij omsloot Monica in zijne armen.

Het meisje hief hare gitzwarte oogen langzaam tot hem op, glimlachte zoet en hing, van gevoel overstelpt, welhaast krachteloos tegen het jagend hart haars vaders.

Een uur later kwam de kolonel, met zijne dochter aan den arm, uit het elzenhout op de baan naar Moll; de luitenant zat op een der paarden en leidde het andere bij den toom. Op het bleek gelaat van Monica gloeide nu een lichte blos, gelijk men er eenen op de bladeren van witte rozen ziet; zij kon haar oog niet van haars vaders aangezicht keeren en lachte hem gelukzalig tegen. Hij streelde het meisje op hoofd en schouder, en hield haar dikwijls staan, om haar voorhoofd te zoenen.

Zoo gingen zij, dikwijls ophoudend, over de heide voort, totdat zij aan hunne rechterzijde de eenzame hoeve zagen staan, en niet verder konden zonder zich er van te verwijderen.

Gewis, de kolonel was voornemens, geenen voet te zetten in het huis, waar zijne ongelukkige dochter zulke lange martelpijnen had doorstaan; vooral wilde hij den aanblik der booze vrouw ontwijken, die den naam van het haar toevertrouwde kind had veranderd om het ijzeren kistje en den schat, die er ingesloten was, te bezitten. Ook trok hij met een soort van ongeduld aan de hand van Monica en trachtte, door zoete woorden en teedere streelingen, hare aandacht te boeien en van de hoeve af te keeren. Ongetwijfeld had Monica hem alles verteld en hem met onverborgen liefde van den jongen boer gesproken, die haar zoo getrouw en edelmoedig had beschermd en bemind. De kolonel vermoedde wel, dat zij niet zonder verdriet afscheid zou nemen van hem, die haar een broeder en trooster was geweest in haar bitter lijden; maar, met welke innige dankbaarheid Monica ook van Jan mocht gesproken hebben, haar vader toch gevoelde eenen diepen afkeer van den zoon der wreede pijnigster, en hadde liefst voor eeuwig alle betrekking met het booze huisgezin afgebroken.

Ondanks de bezorgdheid haars vaders rukte Monica zich eensklaps uit zijne armen los, keerde het gezicht naar de hoeve en bleef zoo roerloos staan.

De kolonel eerbiedigde eene wijl hare diepe ontroering; welhaast echter zag hij overvloedige tranen uit hare oogen rollen en sprak :

« Lieve Monica, kunt gij u bedroeven bij uw afscheid van eene plaats, waar u zooveel lijden werd aangedaan? »

« Zal hij niet sterven? » zuchtte zij.

« Denk daar niet aan, mijn kind. Uwe verwijdering zal hem in het eerst misschien bedroeven; doch hij zal zich haast troosten en u vergeten. »

Een zonderling vuur gloeide in het oog der maagd.

« Mij vergeten? » riep zij. « Hij zijne zuster vergeten? O, mocht ik hem nog eens zien! — Zie, zie, daar is hij! Jan! Jan! »

En als een pijl uit den boog vloog zij over de heide tot bij den jongen boer, dien zij in de verte tusschen het elzenhout had zien voorbijgaan. Met opene armen sprong zij op hem toe en zeide :

« Jan, ik ga weg; wijd, wijd van hier. »

De jongeling staarde haar met verbaasdheid aan en scheen haar niet te begrijpen. Zij echter wees met den vinger naar de heide en zeide :

« Zie, daar ginder komt mijn vader. Dit was de stemme, die altijd in mij sprak. »

« Die rijke heer uw vader? » morde Jan met klimmende ontsteltenis.

« Ja, en ik heet niet meer Lena; mijn naam is veel schooner : Monica! »

De jonge boer, die nu eerst zijn ongeluk ten volle besefte, begon als een riet te beven en liet zijne dwalende oogen sprakeloos van den kolonel op het meisje gaan. Welhaast sloeg hij de hand krampachtig aan een elzestam, en leunde met hoofd en schouder er tegen, terwijl droeve tranen zijnen oogen ontsprongen.

Monica begreep de smart, die zijn hart doorvlijmen moest; zij wierp hare armen om zijnen hals, rukte zijn hoofd met zacht geweld van den boomstam weg en drukte, voor de eerste maal haars levens, eenen gloeienden kus op zijn voorhoofd.

« Jan, Jan! » riep zij, « o, wees niet bedroefd, ik zal immers nog wel wederkomen? Het doet mij ook pijn genoeg, dat ik u verlaten moet. »

Deze liefdebewijzen schenen den jongeling meer kracht te geven; met stiller smart aanschouwde hij nu de weenende maagd, die nog immer haren arm om zijnen hals geslagen hield... Maar nu onderbrak de kolonel, door zijne komst, eensklaps de uitstorting hunner wederzijdsche ontroering. De vader zag in dit tooneel niets anders dan de

getuigenis der vriendschap tusschen twee kinderen. Den jongen boer naderend, vatte hij hem de hand en sprak :

« Jan Daelmans, ik bedank u voor uwe goede genegenheid tot mijn kind. Hebt gij ooit eenen beschermer noodig, zoo zult gij er altijd in mij eenen aantreffen. Wij gaan naar Moll, en van daar naar Frankrijk. Bedroef u niet, mijn zoon, over het geluk van Monica, dit ware niet wel van u. Kom straks te Moll, in *de Arend*, daar kunt gij nog eenige uren met Monica zijn. Ik wil u toch eene kleine belooning schenken... »

Bij deze woorden drukte hij den jongen boer eenige Napoleons in de hand. In stede van dankbaar te schijnen, blikte Jan met gramschap in de oogen des kolonels, en scheen niet te weten wat er geschiedde...

« Kom nu maar voort, Monica, » zeide de kolonel tot zijne dochter, « wij moeten ons spoeden. Matig uwe droefheid; gij kunt straks te Moll immers nog lang genoeg te zamen zijn. »

Met glinsterende oogen greep Monica de hand haars vriends en sprak, terwijl zij zich langzaam verwijderde :

« Tot straks dan, Jan, tot straks! »

De jonge boer sloeg den blik ten gronde en bleef eenen tijd roerloos staan. Toen hij het hoofd weder ophief, was de kolonel met Monica uit zijn gezicht verdwenen. Dan eerst gevoelde hij iets zwaars in zijne hand; hij bestaarde de goudstukken met verachtenden grimlach, en wierp ze wijd van zich weg over de heide.

Hij zonk ineen aan den voet des boomsen verborg zijn aangezicht in de twee handen.

Eenige dagen later verliet eene schoone postkoets het dorp Moll. Drie personen bevonden zich in het rijtuig : een statig krijgsman, eene fraaie juffer en een jong officier, hun reisgenoot.

XVII

De arme Edelman.

(1851)

Mijnheer Van Vlierbeke heeft bijna zijn gansch vermogen opgeofferd, om zijnen jongeren broeder te redden. Hij is nu zelf arm, en leeft met zijne dochter, eenzaam en afgetrokken, op den Grinselhof. Goddank, zij tenminste zal later geene armoede kennen, want zij wordt bemind door Gustaaf, den neef van den rijken koopman De Necker. *Oom en neef komen op den Grinselhof het middagmaal nemen* en mijnheer Van Vlierbeke heeft alle moeite, om zijne armoede te verbergen. Wanneer De Necker kort daarna den waren toestand der zaken kent, wil hij van geen huwelijk meer hooren spreken. De arme edelman moet den Grinselhof voor schulden doen verkoopen en verlaat, met zijne dochter, het land. Mijnheer De Necker sterft plotseling; Gustaaf erft zijn gansch vermogen, vindt zijne beminde weder en huwt haar.

HET MIDDAGMAAL OP DEN GRINSELHOF.

Het was omtrent twee uren, toen eene prachtige koets, door schoone Engelsche paarden gevoerd, den Grinselhof binnenreed en voor de steenen trap des huizes standhield.

De edelman verwelkomde zijne gasten met de waardige minzaamheid, die hem eigen was, en sprak eenige losse woorden tot den jongeling, terwijl de koopman aan zijne knechts bevelen gaf, om met de koets te vijf uren juist hem te komen afhalen, dewijl hij nog dien avond, voor onuitstelbare zaken, in de stad moest zijn.

Mijnheer De Necker was een zwaarlijvig man, wiens kleeding, alhoewel zeer rijk, evenwel met inzicht scheen verzuimd te zijn, om er eenen toon van onafhankelijkheid aan te geven. Overigens was zijn gelaat niet zeer beduidend; het sprak wel van zekere slimheid, doch

tevens van eene groote goedheid des harten, die misschien wel al te zeer door onverschilligheid was gematigd.

Edeler was het voorkomen van zijnen neef Gustaaf, die, bij eene schoone gestalte en een fier mannelijk aangezicht, de fijnheid eener uitgelezene opvoeding voegde, en in kieschheid van vormen den edelman bijna evenaarde. Zijne blonde haren en diepblauwe oogen drukten iets dichterlijks op zijne wezenstrekken, terwijl zijn vaste blik en de aangeduide rimpelen op zijn voorhoofd deden vermoeden, dat hij in ruime maat met denkingskracht en met gevoel was begaafd.

Tusschen de gewone plichtplegingen bracht mijnheer Van Vlierbeke zijne gasten in de benedenzaal, waar zijne dochter zich bevond. De koopman groette haar met vriendelijken lach en riep met ware verwondering :

« Zoo schoon en zoo bekoorlijk zijn! En in den somberen Grinselhof verborgen blijven. Ah, heer Van Vlierbeke, het is niet wel! »

Intusschen ging Gustaaf tot bij de jonkvrouw en mompelde eene onverstaanbare groetenis. Het rood beklom beider voorhoofd; zij sloegen schier bevend de oogen nederwaarts, totdat de jongeling zich uit deze ontroering losrukte en meer verstaanbaar tot Lenora sprak.

De koopman deed de zonderlinge aandoening der jonge lieden aan mijnheer Van Vlierbeke opmerken, en zeide hem in het oor :

« Ziet gij niet wat daar gebeurt? Ik wel. Mijn neef wordt duizelig in het hoofd; de jonkvrouw steekt hem de oogen uit. Ik weet niet, hoeverre de genegenheid reeds tusschen beiden bestaat; maar indien gij niet gaarne hebt, dat dit gevoel aangroeie en misschien ongeneesbaar worde, zoo neem intijds uwe voorzorgen. Het mocht anders spoedig te laat zijn; want, ik zeg het u, mijn neef, met zijn stil gelaat, is geen jongen om voor eenen hinderpaal te blijven staan. — Zie nu maar eens; daar zijn ze reeds aan het vertellen; de schrik is al weg! »

Diep geschokt werd mijnheer Van Vlierbeke door de woorden des koopmans, die zijne laatste hoop op de redding staafden; doch hij liet niets daarvan blijken en antwoordde :

« Gij lacht, heer De Necker; er is geen kwaad bij. Zij zijn beiden jong; geen wonder, dat er eenige genegenheid tusschen hen zich openbare, doch het heeft geen' ernst. »

En den blik naar de tafel keerende, sprak hij met luider stemme :

« Komt, Mijnheeren, men heeft opgediend. Aan tafel, aan tafel! »

Met schuchterheid bood Gustaaf zijnen arm aan Lenora, die hem bevend en blozend aanvaardde. Beiden schenen beschaamd, en evenwel straalde er eene hemelsche vreugde uit hunne oogen, en jaagden hunne boezems van onzeglijke blijdschap.

De oom stak den vinger tot zijnen neef uit en dreigde hem schertsend, alsof hij zeggen wilde : « Ik zie wel wat er omgaat! »

Dit teeken deed het rood nog hooger op des jongelings voorhoofd klimmen, ofschoon de schijnbare toestemming zijns ooms hem het hart met zoete hoop vervulde. Daarenboven, Lenora had gelukkiglijk de scherts niet gemerkt.

Men ging aan tafel; de edelman nam plaats over mijnheer De Necker, nevens Gustaaf, die tegenover de jonkvrouw gezeten was.

De pachteresse bracht de spijzen op; haar zoon, in livrei, diende de tafel. Tamelijk goed waren de gerechten bereid, en meer dan eens betuigde de koopman zijne voldoening. Hij stond verwonderd over de goede keus en over de rijkheid zelfs der spijzen; want hij had zich op een zeer mager middagmaal verwacht, aangezien mijnheer Van Vlierbeke in de omstreken gekend was voor een rijken vrek, van voorbeeldelooze gierigheid en spaarzucht.

Intusschen was de samenspraak algemeen geworden, en daar Lenora nu dikwijls op de eene of andere vraag van haren gebuur, den koopman, te antwoorden had, gevoelde zij zich vrijer, en verbaasde hare beide aanhoorders niet weinig door de blijken van hooge rede en van geleerdheid, die zij aan den dag legde. Anders was het er mede, wanneer zij rechtstreeks het woord tot Gustaaf te sturen had; alsdan scheen alle verstand haar te verlaten, en slechts met neêrgeslagen oogen dorst zij hem een gebroken en onbeduidend antwoord geven. Het ging den jongeling niet veel beter, en, alhoewel beiden in het hart gelukkig waren, schenen zij zich niet zeer te vermaken.

Mijnheer Van Vlierbeke leidde intusschen de samenspraak op allerlei voorwerpen, welke hij dacht zijnen gasten aangenaam te kunnen zijn. Met onbeperkte toegevendheid volgde hij de redenen des koopmans, en verschafte hem gelegenheid om ook al, met eenen toon van overheid, van dingen te spreken, welke hij, als handeldrijver, bijzonderlijk moest kennen. Zijn gast doorgrondde deze minzaamheid en was den edelman er innerlijk dankbaar over. — De koopman voelde zich door een waar gevoel van vriendschap tot mijnheer Van Vlierbeke aangetrokken, en deed geweld om jegens hem in gulle hoffelijkheid niet achter te blijven.

Zoo ging alles dan wel : ieder was over de anderen en over zich zelven tevreden; bovenal verheugde het den edelman, dat de pachteresse en haar zoon hunnen dienst zoo goed verstonden, en de gebruikte lepels en borden zoo rap en zoo snel wisten weg te nemen

en weder zuiver terug te brengen, dat het onmogelijk ware geweest te merken, dat het getal dezer voorwerpen ontoereikend was.

Slechts ééne opmerking begon den edelman eene diepe bekommernis te veroorzaken. Hij zag met angst, dat mijnheer De Necker, tusschen de redekaveling, het eene glas wijn na het andere ledigde; de jongeling spoorde Lenora ook onophoudend aan om toch eenen roemer te drinken; en zoo gebeurde het, dat kort na den aanvang van het maal, de eerste flesch reeds haren bodem door den wijn vertoonde.

De edelman zag somwijlen met verborgen blikken naar het vocht, dat in de flesch overbleef, en sidderde nu in zijn binnenste, telkens dat de koopman zijnen roemer ledig dronk. De tweede flesch werd op bevel door den knecht opgehaald; om den dorst van zijnen gast te matigen, begon mijnheer Van Vlierbeke, allengskens de redekaveling te laten vallen; want hij had opgemerkt, dat de koopman niet lang kon spreken zonder naar het glas te grijpen. Evenwel, hij zag zich bedrogen; want nu bracht de heer De Necker de samenspraak op den wijn zelven, begon het edel nat hemelhoog te prijzen en gaf zijne verwondering over de onbegrijpelijke matigheid des edelmans te kennen. Ondertusschen dronk hij nog meer dan te voren, en werd, alhoewel in geringe maat, hierin door Gustaaf geholpen.

De angst des edelmans groeide met elke teug, die de koopman aan zijne lippen bracht, en, alhoewel hem dit groote spijt veroorzaakte, weerhield hij zich, zijnen gast bescheid te doen, en werd ten minste hierin onbeleefd, uit vreeze van grootere schaamte.

Ook de tweede flesch was welhaast geledigd; de koopman zeide los tot mijnheer Van Vlierbeke, die met beklemd hart, evenwel in schijn immer vroolijk en lachend, zijne gebaren angstig naspeurde :

« Sa, heer Van Vlierbeke, die wijn is oud en uitmuntend, ik beken het; doch in zake van drinken moet men al eens veranderen, of de smaak verloopt. Ik moet gelooven, dat gij eenen goeden kelder hebt, zoo ik bij de eerste proeve oordeelen mag. Laat zien, doe ons eene flesch *Château-Margaux* opdienen, en, hebben wij den tijd, zoo zullen wij onze bijeenkomst met eene teug *Hochheimer* sluiten; champagne drink ik nooit : het is een slechte wijn voor ware liefhebbers. »

Bij de laatste woorden des koopmans spreidde eene plotselijke bleekheid zich over het gelaat van mijnheer Van Vlierbeke; maar om die aandoening van schrik te verbergen, wreef hij zich eene wijl over voorhoofd en oogen, met vluchtige inspanning des verstands nadenkende, hoe hij zich nog uit de verlegenheid redden mocht.

Toen zijn gast ophield met spreken, ontdekte hij zijn aangezicht; eenen kalmen lach alleen kon men er op bemerken.

« *Château-Margaux?* » vroeg hij. « Gelijk gij wilt, heer De Necker. »

En zich tot den knecht keerende, gebood hij :

« Jan, eene flesch *Château-Margaux!* Links, in den derden bak. »

De boerenjongen zag zijnen meester gapend aan, als hadde men hem in eene onbekende taal aangesproken, en morde eenige onverstaanbare woorden.

« Verontschuldig mij, » zeide de edelman opstaande, « hij zal het niet vinden. Een oogenblik! »

Hij daalde de trap af en trad in de keuken, waar hij de derde flesch, die gereed stond, van den vloer opnam en er mede in den kelder ging.

Hier bleef hij staan en schepte adem, terwijl hij in zich zelven zeide :

« *Château-Margaux! Hochheimer!* champagne! Niets in huis dan die laatste flesch bordeaux! Wat gedaan? Geen tijd tot denken. Het lot is geworpen! dat God mij helpe! »

Hij klom de trap op en verscheen glimlachend in de eetzaal, met den kurketrekker op de stop der eenige flesch Onderwijl had Lenora de roemers doen verwisselen.

« Wel twintig jaar oud is deze wijn; ik hoop, dat hij u zal bevallen, » sprak de edelman, terwijl hij de glazen volschonk en bevend, van terzijde, het uitwerksel zijner daad op het aangezicht des koopmans afspiedde.

Deze had nauwelijks de lippen aan het glas gebracht, of hij trok het terug en riep met ontevreden gelaat :

« Hier is een misgreep begaan; het is dezelfde wijn! »

Met de uitdrukking des twijfels proefde de heer Van Vlierbeke insgelijks het vocht, en zeide als verrast :

« Inderdaad, ik heb mij vergist. Nu is de flesch ontstopt; indien wij ze maar voorts ledigden ? Wij hebben tijd genoeg. »

« Gelijk het u belieft, » antwoordde de koopman, « op voorwaarde dat gij mij wat beter helpt. Wij zullen ons een weinig spoeden. »

Zoo verminderde de wijn ook allengskens in de derde flesch, totdat er nog een paar roemers in overig bleven.

De edelman kon zijne ontsteltenis niet langer verbergen; hij wendde wel het gezicht van de flesch af; doch telkens keerde zijn blik er met dieperen angst op terug. In zijn oor bromde reeds het schrikkelijk woord *Château-Margaux*, dat hem met schaamte moest overladen. Het koude zweet brak hem uit; de kleur zijns aangezichts veranderde

menigmaal in een oogenblik; doch hij was nog niet ten einde van middelen, en streed als een moedig soldaat tegen de nakende vernedering. Met de handen en den neusdoek zich over voorhoofd en wangen wrijvende, met hoesten, met zich om te keeren, alzof hij niezen wilde, ontsnapte hij nog eene wijl aan de opmerkzaamheid zijner gasten, totdat mijnheer De Necker de flesch aanvatte om den laatsten wijn uit te schenken. Bij het gezicht dezer daad greep eene huivering den edelman aan; doodsche bleekheid ontverfde zijn gelaat, en met eenen zucht liet hij het hoofd tegen den stoel vallen.

Was het eene geveinsde bezwijming? Of wel, nam de arme edelman zijne ware ontsteltenis te baat, om uit eene droeve verlegenheid te geraken?

Allen sprongen recht; Lenora liet eenen gil en kwam met kommervolle blikken bij haren vader staan. Deze poogde te glimlachen en zeide, terwijl hij langzaam opstond:

« Het is niets, de lucht benauwt mij hier; laat mij een oogenblik in den hof gaan, ik zal spoedig hersteld zijn. »

Met deze woorden richtte hij zich tot de deur en daalde langs de steenen trap in den tuin. Lenora had hem bij den arm gevat en wilde hem leiden, ofschoon hij deze zorg niet behoefde. Mijnheer De Necker en zijn neef volgden hem insgelijks, met bewijzen van diepgevoelde belangstelling.

Eenige oogenblikken slechts had de edelman op eene bank onder het lommer van eenen reusachtigen kastanjeboom gezeten, toen reeds de bleekheid van zijn aangezicht was verdwenen, en hij, met zichtbare krachtherstelling en op vrijen toon, zijne dochter en gasten over zijne onpasselijkheid geruststelde, alhoewel hij hun verzocht, hem een weinig onder de opene lucht te laten, uit vreeze dat de bezwijming mocht wederkeeren. Kort daarna stond hij recht en drukte het verlangen uit om te wandelen.

« Dit bevalt mij niet minder, » sprak de koopman, « te vijf uren komt mijne koets; ik moet mijnen neef naar de stad rijden... En ik zou wel van hier vertrokken zijn zonder uwen hof te zien! Laat ons wat rondgaan; straks, voor het slot, drinken wij nog eene goede flesch op onze vriendschap. »

Met deze woorden bood hij den arm aan Lenora, die hem blijmoedig aanvaardde. Alhoewel de heer De Necker zijnen neef schertsend bezag, was de jongeling in het geheel niet misnoegd, dat zijn oom de jonkvrouw zoo veel genegenheid betoonde.

De wandeling begon. Men sprak over den landbouw, over het ontginnen der heide, over de jacht en over allerlei zaken. Lenora, die

nu, aan den arm des koopmans, hare vrijheid had terugbekomen, bedwong zich niet meer. De natuurlijke vroolijkheid haars gemoeds openbaarde zich met den helderen glans der maagdelijke eenvoudigheid; als eene speelzieke hinde wilde zij den koopman tot loopen dwingen en huppelde aan zijne zijde, onder allerlei uitroepingen van levenslust en van blijdschap. De heer De Necker vermaakte zich ten uiterste in de losse spreuken der maagd, en liet zich bijna overhalen om met haar te dansen en te spelen. Hij kon het betooverend gelaat der jonkvrouw, dat nu door een gevoel van geluk bestraald was, niet genoeg bewonderen, en zeide in zich zelven, terwijl een glimlach zijne lippen betrok, dat zijn neef het niet slecht voor had.

Maar, terwijl de edelman bezig was met zijnen gast iets uit te leggen en in het zand een ontwerp teekende, waren Lenora en Gustaaf voortgewandeld en schenen zeer ernstig met elkander te spreken.

Toen de vader en zijn gezel hunne wandeling hernamen, waren de jonge lieden wel vijftig stappen vooruit, en, of het met inzicht geschiedde en of het geval er alleen schuld aan had, die afstand bleef voortdurend tusschen hen bestaan.

De jonkvrouw toonde Gustaaf hare bloemen, hare goudvisschen en alles, wat zij in hare eenzaamheid beminde en verpleegde. Nauwelijks hoorde hij de zoete, kinderlijke uitleggingen der maagd : wat zij zeide, smolt voor hem in een hemelsch gezang te zamen, dat hem verrukte en in eenen droom van onbesefte zaligheid weggetogen hield.

Van zijnen kant spande de heer Van Vlierbeke al zijne krachten in, om zijnen gast te vermaken en hem te beletten tot de tafel terug te keeren. Hij riep beurtelings al de middelen zijner diepe geleerdheid te hulp, verhaalde wondere geschiedenissen, en poogde tot in de minste plooien van de inborst des koopmans te dringen, om hem te believen; ja, zelfs toen hij de samenspraak kwijnen zag, maakte hij zich kluchtverteller, en zeide en deed dingen, die wel betamelijk waren, doch niet uit zijn ernstig en edel gemoet konden vloeien.

Reeds naderde het oogenblik, dat de heer De Necker tot zijn vertrek had bepaald; de edelman dankte God uit den grond des harten, dat Hij hem had toegelaten zich uit dien neteligen toestand te redden, — toen de koopman eensklaps tot zijnen neef riep :

« Eh, Gustaaf, wij gaan naar binnen! Wilt gij den afscheidswijn met ons drinken, zoo spoed u dan; het is reeds vijf uren! »

Weder werd mijnheer Van Vlierbeke bleek; sprakeloos en zicht-

baar verschrikt, zag hij den koopman aan, die het uitwerksel zijner woorden op den edelman poogde te begrijpen en ditmaal zijne verwondering niet verborg.

« Gevoelt gij u niet wel? » vroeg hij.

« Mijne maag verkrampt bij het enkel woord wijn, » stamelde mijnheer Van Vlierbeke. « Het is eene zonderlinge zenuwkwaal..... »

Eensklaps kwam evenwel eene heldere uitdrukking zijn gelaat verlichten, terwijl hij met den vinger naar de poort wees en zeide :

« Daar hoor ik uw rijtuig in den aardeweg, heer De Necker! »

Inderdaad, de koets reed de poort van den Grinselhof binnen.

De koopman sprak niet meer van wijn : hem kwam het zeer vreemd voor, dat men zich om zijn vertrek te verblijden scheen, en ongetwijfeld zou hem dit vermoeden gestoord hebben, indien, langs een anderen kant, de uiterste vriendschap en het gulhartig onthaal des edelmans hem niet van het tegendeel hadden overtuigd. Hij meende het wonderlijk gedrag des edelmans te moeten wijten aan zijne onpasselijkheid, welke hij misschien uit beleefdheid had bedwongen en verborgen. — De heer De Necker zeide dan, met minzaamheid de hand des edelmans drukkende :

« Mijnheer Van Vlierbeke, ik heb hier eenen alleraangenaamsten namiddag doorgebracht; in uw gezelschap en dat uwer lieve jonkvrouw is men waarlijk gelukkig; ik ben ten hoogste verheugd kennis met U te hebben gemaakt, en ik hoop, dat nadere betrekkingen mij uwe vriendschap geheel zullen verwerven. Intusschen moet ik, uit den grond des harten, u bedanken voor uw kiesch en tevens gulhartig onthaal. »

Gustaaf en Lenora waren genaderd. De edelman zeide eenige woorden van verontschuldiging.

« En mijn neef, » ging de koopman voort, « zal wel gereedelijk met mij instemmen, dat hij niet vele zulke vermakelijke uren in zijn leven heeft genoten, als deze weinige, welke wij heden op den Grinselhof hebben gesleten. Gij zult mij insgelijks de eer aandoen, mijnheer Van Vlierbeke, met de bekoorlijke jonkvrouw ten mijnent het middagmaal te komen nemen. Doch ik moet u om vergiffenis bidden en eenig uitstel vragen. Overmorgen reis ik naar Frankfort voor zaken van handel; wellicht blijf ik een paar maanden afwezig. Indien mijn neef u intusschen kwame bezoeken, ik hoop, dat hij u altijd welkom zou zijn. »

De edelman herhaalde zijne betuigingen van vriendschap. Lenora zweeg, ofschoon Gustaaf in hare oogen schouwde en insgelijks een oorlof van haar scheen af te bidden.

De oom richtte zich naar de koets.

« En de afscheidsdronk? » vroeg Gustaaf met verwondering. « Ach, laat ons nog wat binnen gaan! »

« Neen, neen, » viel De Necker in. « Ik begrijp, dat, indien men u wilde involgen, wij waarschijnlijk nooit meer van hier vertrekken zouden : maar het is tijd, dat wij gaan. Daarover geene redenen meer; een koopman moet woord houden, en gij weet zelf wel wat wij hebben beloofd. »

Gustaaf en Lenora wisselden eenen langen blik, waarin voor beiden de treurnis des afscheids en de hoop op spoedig wederzien te lezen stonden; de edelman en de heer De Necker drukten elkander met een waar gevoel van genegenheid de hand. Men trad in de koets.

Minzaam toelachend en onder het groeten met de handen, zoo verre men elkander nog kon zien, verlieten de vergenoegde gasten den Grinselhof.

XVIII

De Gierigaard.

(1853)

De oude Jan-Oom is een verstokte gierigaard. Hij heeft alleen vertrouwen in zijnen knecht Thijs, een slecht mensch, een huichelaar, die gaarne met Cecilia, Jan-Ooms nicht, zou willen trouwen, om daardoor tevens het fortuin van den ouden gierigaard te bekomen. Als Cecilia het aanzoek van Thijs afslaat, weet hij Jan-Oom te bewegen, zijne nicht weg te jagen. Zij vindt een onderkomen bij de moeder van Bart, haren beminde. Jan-Oom wordt ziek; Thijs houdt ieder van zijne woning verwijderd, behalve Kaat de Bedelaresse, die een weinig in het huishouden komt helpen. *Op eenen avond ontrukt Thijs met geweld de sleutels aan de handen van den zieken grijsaard, en daalt in den kelder, om zich van al het geld meester te maken.* Kaat heeft hem stil gevolgd en opgesloten. De booswicht wordt aan het gerecht overgeleverd en ontvangt zijne verdiende straf. Bart trouwt met Cecilia.

THIJS IN DEN KELDER.

« Uwe sleutels wil ik! » bulderde Thijs, « uwe sleutels! »

De oude antwoordde niet; maar de vraag van Thijs scheen hem nog meer schrik dan zijne bedreigingen in te boezemen. Hij greep met koortsige bewegingen iets onder het deksel en bleef zoo met gespannen leden liggen, als om eenen aanval te wederstaan.

« Ah, ah, » riep Thijs, « ik weet het wel : gij zoudt mij eerder uwe ziel geven dan die sleutels, maar ik zal ze hebben, ik moet ze hebben; al bleve uwe hand er aan vast, ik rukte ze mede van uw lijf! Hier! hier! »

En hij wierp zich op den zieken grijsaard, stak zijne hand onder het deksel en ging zoo de sleutels zoeken. Hij rukte, hij sleurde, hij worstelde, hij loeide als een stier..... doch de handen des grijsaards waren zoo vast aan de sleutels geklampt, dat men waarlijk hem de

armen van het lijf zou hebben moeten scheuren, om hem het betwiste voorwerp te ontrukken.

Vermoeid en afgemat, misschien teruggehouden door eene schrikkelijke gedachte, liet Thijs de sleutels los en staakte de worsteling. Hij stond weder voor het bed en blikte met zwoegenden boezem op den zieke, die de sleutels onder het deksel had verborgen.

Er verscheen iets onbegrijpelijks op het aangezicht van Thijs; eene uitdrukking zoo dwaas, zoo woest en zoo helsch, dat hij, wiens gelaat gewoonlijk van niets sprak dan van haat en boosheid, nu onkennelijk geworden was door razernij en wreedheid. Zijne wangen verkrampten, zijne tanden kraakten, doodsche bleekheid ontverfde zijn wezen, de haren stonden hem te berge boven het hoofd en sidderden als de manen eener hyena. Hij riep met schorre, brandende stem :

« Ah, gij wilt mij niet betalen? Gij leeft nog! Hier! hier! de dood betale mij dan! »

Hij sprong als een wild gedierte op het bed, kromde zich over den zieke, zette hem de twee ellebogen op de borst en drukte hem den boezem te pletten.

Een akelige gorgelklank klom op uit het bed, de leden des grijsaards rekten zich sidderend uit en vielen ontspannen neder.

Thijs greep de sleutels en brak met eenen enkelen ruk het snoer, waarmede zij aan den hals van Jan-Oom waren vastgehecht. — Hij daalde langzaam van het bed.

Daar stond hij nu, met de eene hand op de tafel leunend en zoodanig bevend van schrik of van vermoeidheid, dat zijne beweging op den vloer hoorbaar werd. Zijn oog was op het roerlooze lichaam gevestigd; koud zweet drupte hem van voorhoofd en wangen.

Misschien had hij berouw ; misschien deed het gevolg zijner afschuwelijke daad hem beven. Althans, hij bleef eene lange wijl als vernietigd staan, totdat eindelijk een ijselijk gegrol uit zijne keel opwelde.

Dan vatte hij de lamp als werktuiglijk en met langzame bewegingen. Hij naderde tot de deur der kamer en opende ze.

Hier ontvloog hem een schreeuw van angst... De bedelaresse stond ondervragend voor hem! — Zij had van achter de deur gehoord, zij had door het sleutelgat gezien misschien, wat er was geschied!

Met gloeiende oogen aanschouwde Thijs de vrouw, die niet scheen te weten, wat de oorzaak zijner ontsteltenis was; hij hield de sleutels in de hoogte, als wilde hij haar het hoofd inslaan.

« Wat komt gij hier doen? » huilde hij.

« Ik dacht, dat gij mij geroepen hadt, » antwoordde de bedelaresse,

terwijl zij achteruitweek en zichtbaar wilde ontvluchten. « Of is het Jan-Oom, die geroepen heeft? Nu, nu, wees zoo boos niet; ik zal teruggaan gelijk ik gekomen ben. »

Thijs liet de sleutels weder nevens zijne zijde vallen, en zeide tot de bedelaresse met bevende stemme :

« Jan-Oom heeft eene geraaktheid gekregen; hij is dood, geloof ik. Ga gij bij hem in de kamer; neen, ga beneden; sluit alle deuren vast; ga, zie of hij dood is, geef hem azijn... »

De ontstelde booswicht wist niet meer wat hij zeide, zoozeer was zijn zenuwgestel geschokt door den afschuw, dien zijne eigene wreedheid hem had ingeboezemd.

Met wankelende stappen ging hij tot eene zware deur, vond na eenig zoeken den sleutel en trad in eenen langen, donkeren gang, die van het eene eind des gebouws tot het andere voortliep. Het lampken verlichtte slechts een klein gedeelte der muren en omringde hem met eenen flauwen glans, die de duisternis niet brak.

Hij vorderde wankelend en tastend door deze hem onbekende plaats; misschien had vervaardheid hem bevangen, misschien poogde zijn geweten hem reeds de rechtvaardige straffe Gods voor het verbijsterd gezicht te spoken... Hoe hadde hij niet geschrikt, indien hij de menschenschaduw had kunnen zien, die door de duisternis hem van verre in den gang volgde!

Wellicht hoorde hij iets achter zich, want hij zag om en bleef staan. Evenwel, hij ging weder voort, totdat eene andere zonderlinge deur hem tegenhield. Het was een laag, rond poortje, welks vlakte met ijzeren platen en groote nagels dusdanig was overdekt, dat men nauwelijks eenig hout er aan kon zien. Lange sloten, rood van roest, hingen bij den muur; eene ijzeren staaf als een dwarsboom verbalkte den ingang van des grijsaards schatkelder.

Met jagenden boezem en onder zwaren arbeid opende Thijs de sloten en ruimde alle hinderpalen weg. Hij daalde eene trap af en geraakte in eenen breeden kelder.

Hier, in de plaats zelve, waar de schatten van Jan-Oom moesten verborgen liggen, vergat de booswicht de gepleegde euveldaad; zijn geweten zweeg, de schrik verliet hem gansch. Geene andere aandoening bleef in hem dan alleen het brandend verlangen om goud te zien, en goud te voelen, en goud te hebben. Op zijn aangezicht glom de lach der vervoering, in zijne oogen gloeide het vuur der begeerte.

Met de lamp in de hand wandelde hij zoekend den kelder rond. Niets ontwaarde hij dan alleenlijk de vier naakte muren en, omtrent de trap, eenen zwaren steen, die zichtbaar tot zitplaats had gediend.

Hij begon te beven; angst en verdriet ontspanden zijne wezenstrekken.

« Hoe? » zuchtte hij moedeloos. « Zou het geld niet hier zijn! Er is toch geen doorgang meer. Onmogelijk! Ah! wat zie ik, daar in den muur! Is het niet een sleutelgat ? »

Hij liep lachend en van blijdschap dwalend tot den muur en zeide, terwijl hij den sleutel zocht en eindelijk een verborgen hol in de dikte der wanden opende :

« Ah, ah, hier ligt de schat! Zie, zie, drie beurzen! Vier! vijf beurzen! Goud! goud! »

Hij nam met sidderende handen en innerlijk juichend, een der lijnwaden zakjes uit het hol en meende het snoer, waarmede het toegebonden was, los te maken; maar eensklaps schokte hem eene plotselijke vervaardheid : de beurze ontviel zijne hand. Hij keerde zich om naar de trap en luisterde bevend. Het scheen hem, dat hij aan de deur des kelders een gerucht had gehoord : iets, dat aan het gekrijsch van een schuivend ijzer geleek

Eenige oogenblikken bleef hij roerloos en huiverend staan; geen het minste gerucht liet zich vernemen. Allengskens keerde gerustheid in hem weder, hij nam de beurze van den grond op, zeggende :

« Ah, het is niets : de tand van het slot, die nu eerst in den muur schiet. Gauw, de zak losgemaakt! »

Eene uitdrukking van afkeer en misprijzen betrok zijne lippen, als hij de hand in de beurze stak en eenen greep muntstukken er uit haalde.

« Koper! » morde hij, « koper! »

En hij liet den zak ten gronde vallen, om er een tweeden te vatten.

« Koper! alweer koper! » riep hij met klimmende ontsteltenis.

En hij herhaalde het droeve woord « koper » telkens, dat hij eenen nieuwen zak opende.

Naarmate hij in dit onderzoek vorderde, verbleekten zijne wangen; het zweet der benauwdheid parelde op zijn voorhoofd, zijne borst hijgde met zwaren arbeid.

Eindelijk, hij greep de laatste beurze, en daar hij, op zijne beenen waggelend, het snoer had losgerukt, bonsde nogmaals de angstschreeuw « koper, koper! » uit zijnen beklemden boezem.

Terwijl hij den noodlottigen zak, die zijn laatste hoop op goud zoo wreedelijk had verbrijzeld, met krampachtig geweld in de linkerhand pletterde en wrong, stak hij de rechterhand in het hol en scharde koortsig er in rond, om te zien of het niets anders verborgen hield : het was ledig, zijne hand ontmoette niets. Nog niet vergenoegd,

bracht hij de lamp en zijn hoofd in den uitgeholden muur..... niets zag hij, niets dan effen steenen.

Een akelig gegrol ratelde in zijne keel; wankelend ging hij tot den steen, liet zich ontzenuwd er op nedergaan en zette de lamp op den vloer.

Eene poos zat hij daar, met de hand aan het hoofd en met de verglaasde oogen in de donkere ruimte gericht. Dan zeide hij op eenen toon, die van moedeloosheid en woede getuigde :

« Eenige ponden koper! Dit zou dus de prijs zijn van tien jaren slavernij en ellende? De prijs eens moord! De prijs mijner ziel!..... Oh, Jan-Oom, de valschaard, de schijnheilige, de dief! Hij heeft mij bedrogen, bestolen..... Dit is nu dat langgewacht geluk! De rijkdom, de weelde, de grootheid..... Heeft hij het niet verdiend? Ah, ik hadde hem moeten vermorzelen, langzaam, met groote pijn, den verrader! »

Hij zweeg en bleef sidderend ten gronde zien. Welhaast sprongen er tranen uit zijne oogen: de laffe booswicht weende en snikte als een kind. Evenwel, niet lang bleef hij door deze treurige aandoening overheerscht. Een ijselijk lasterwoord ontvloog zijne borst; hij sprong recht, vatte de beurze, die aan zijne voeten lag, loeide onverstaanbare dingen en smeet den zwaren zak als razend in den verren hoek des kelders. — Een hol geluid klom op onder den val van het metaal.

« Ah! » riep Thijs met blijde verrassing. « Ah, wat is dit? »

En met de lamp vooruitspringend, liet hij zich in den hoek des kelders op de knieën nedervallen, terwijl hij, van blijdschap zinneloos, met de vuisten op den holklinkenden vloer sloeg en bevestigend met het hoofd knikte.

In weinige oogenblikken had hij eene kleine val geopend. Hij staarde met wellust in de soort van uitgegraven kist, waarvan hij het deksel had opgelicht; daarin ook lagen lijnwaden beurzen met geld.

« Domme bedrieger! » mompelde Thijs, terwijl hij eene beurze uit den put ophaalde. « Hij heeft eenen strik gespannen, een lokaas gelegd; wat koper op eene onverborgen plaats verborgen.... Maar het is niet gelukt; hier zal de schat zijn. »

« Goud! ah, het is goud! » riep hij eensklaps met zulke zonderlinge stem, dat men zou gemeend hebben een juichend kind te hooren. « Goud! En deze tweede! wat zal het zijn? Ah, goud! alweder goud!... En de derde? Goud, altemaal goud! »

Wanneer hij dus een zeker getal zakjes had opgehaald en geopend en er niets meer in den put overbleef, kroop hij eenigszins achter-

uit, ging nederzitten en begon in volle vergetelheid al de beurzen tusschen zijne knieën ledig te schudden.

Eene wijl bestaarde hij met stijven blik dien hoop goud; er stond op zijn gelaat eene uitdrukking, als had hij den hemel en zijne zaligheden zien opengaan: iets zoo genietends, zoo wellustigs, dat het aan dwaasheid, aan zinneloosheid geleek.

« Ah, ah, » morde hij, « hoe schoon! Wat glinstert het! Het leeft van pracht en glans! — En hoeveel! Ja, zoo, de prijs mijner ziel! Het is wel betaald : zooveel is zij niet waard. Ah, ah, leven, juichen, genieten, heer zijn, gediend worden, eten, drinken, in de koetse rijden, machtig zijn, gevleid worden, verpletten wat mij hindert of niet tot in het stof buigt voor mijnen hoogmoed! Dat alles ligt dáár... dáár in dat onbezielde geld, in dat fonkelend metaal! O, dat ik u betaste, u voele, u bezitte...! »

En gansch buiten zich zelven, begon hij met de handen in het goud te wroetelen, terwijl allerlei uitroepingen van vreugde zijnen mond ontvielen, — en telde en hertelde het geld zonder schijnbaar doel.

Nadat hij zich eenen ruimen tijd in volle vergetelheid in dit spel verlustigd had, verflauwde het licht der lamp. Zijn aangezicht werd eensklaps ernstig, en met angst blikte hij rond den kelder, toen hij opstond en sprak, zich het voorhoofd wrijvende :

« Wat, wat kan ik hier doen? Ben ik zinneloos? Ah, haastig, ik moet dat goud op eene andere plaats verbergen; dat niemand het kunne vinden dan ik alleen..... Gauw, het licht verzwakt, de olie is verteerd..... »

Onderwijl vulde hij twee der grootste beurzen met goud, nam er onder elken arm ééne, en dus, tot zwichtens toe beladen, beklom hij de trap. Voor de kelderdeur legde hij alles neder en stak den sleutel in het slot..... Maar, wat hij wrong en geweld deed, de deur verroerde niet; zij scheen in den muur vastgemetst, zoo onbeweegbaar bleef zij, alhoewel de ijzeren tand onder den druk des sleutels achteruitschoof.

Thijs begon te sidderen; hem liep eene ijskoude rilling over de leden. Evenwel hij kon, hij durfde zijne vrees, zijne benauwdheid niet gelooven, en deed geweldige pogingen om de deur te openen. Hij draaide en wrong met den sleutel, hij kromde zich tegen de deur en deed geweld om ze met den rug uit hare hengsels te drukken. In deze zwoeging liep hem het zweet van het voorhoofd. — Niets gelukte, niets gaf hem eenige hoop.

Eindelijk, vermoeid en uitgeput van krachten, bleef hij als

vernietigd voor de deur staan en sprak, daar het hoofd hem van wanhoop op de borst viel :

« IJselijk! Van buiten gesloten!..... Neen, neen, het kan niet zijn..... ik bedrieg mij..... Wie zou het hebben gedaan? Kaat? En haar erfdeel?..... Hemel, het licht vergaat! De lamp, de lamp is uit! Haastig, nog eens gepoogd! »

Opnieuw bracht hij den sleutel in het slot en wrong zoo lang en zoo koortsig, dat hem de handen overal pijn deden en met kneuzingen waren overdekt; zijnen rug, zijne schouders, zijne knieën bezeerde hij insgelijks onder het zwoegen. Een dor en ratelend keelgeluid verzelde den wanhopigen arbeid. — Niets hielp : de deur bleef onwrikbaar.

Overtuigd, dat zijne pogingen nutteloos waren, daalde Thijs de trap af en liep als een uitzinnige door den donkeren kelder. Zwarte duisternis omvatte hem; geen den minsten schijn kon zijn oog ontwaren; het was als in een gesloten graf.

De booswicht rukte zich de haren uit en neep zich het voorhoofd te pletten; hij stapte over den vloer des kelders van den eenen hoek naar den anderen, als wilde hij ontvluchten; hij zuchtte, hij weende, hij lasterde en raasde met onverstaanbare kreten en woorden; hij klom de trap op, ging den naam van Kaat door het sleutelgat roepen, beukte nog met zijn lichaam tegen de deur, liep opnieuw den kelder rond en matte zich af, totdat hij tegen den steen schopte en zich eindelijk er op nederzinken liet.

« Dit is dus het einde, » morde hij op somberen toon, « het einde van mijn zwoegen! Ik heb mij duivel gemaakt om goud te hebben; ik heb een mensch vermoord! En nu zit ik hier in eenen donkeren kuil... Niemand kan mij hooren! Misschien, misschien zal ik hier sterven... sterven van honger. Afschuwelijk! — Zoo God het eens hadde beslist? Het is toch zoo, dat ik Jan-Oom wilde dooden, door honger! Sterven, sterven te midden van goud! Snakken en vergaan op hoopen geld! Het middel bezitten om op aarde geluk, macht en weelde te genieten, en sterven als een hond, en ter helle varen om eeuwig te branden, en vervloekt en bespot worden als een booswicht, te dom om in het kwaaddoen te gelukken. — Vermaledijding! »

Dit laatste woord rolde als een akelig gebulder door den kelder, en geen klank brak nog de stilte.

Later zweefden zuchten en snikken door de duisternis, als van iemand, die lijdt en tranen stort.

Lang reeds had Thijs op den steen gezeten, meer dan eens nog

was hij opgestaan en weder tot zijne eerste zitplaats gekeerd, toen hij eensklaps op den muur eenen lichtstraal zag, die door het sleutelgat in den kelder scheen te dalen.

Hij sprong juichend op, liep tot boven de trap, en, daar met den mond tegen het slot, riep hij, van hoop en blijdschap bevend :

« Kaat, Kaat lief, zijt gij het? »

« Ik ben het inderdaad, » werd hem geantwoord.

« Ach, Kaat, zie toch wat er langs buiten aan den muur is : zij wil niet open. »

« Ik geloof het wel, ik heb ze met den ijzeren dwarsboom verbalkt, » klonk hem tegen.

« Hoe? Waarom? Kaat, Kaat lief, spot niet; om Gods wil, doe open! »

« Zoo, gij hoopt het? » sprak de stemme. « Ik heb een venijnig gedierte in eene val gevangen, — en ik zou de val openen om mij en anderen te laten bijten? Verwek eene akte van berouw, Thijs; het is op met u : God en de arme Kaat hebben u eindelijk gevonden! »

Thijs doorgrondde het inzicht der bedelares en huiverde van schrik. Met bevende stemme riep hij :

« Kaat, ik heb hier eenen zak vol goudgeld. Hij is voor u. »

« Ik wil het gestolen geld niet! »

« Twee zakken vol goud, Kaat! Ach, doe open, doe open! »

Hij bekwam geen antwoord en hervatte :

« Kaat, vier zakken voor u; hoor, hoor, het is altemaal goud! »

En hij liet eene handvol geld op de trappen rollen, in de hoop, dat de klank er van de arme vrouw mocht verleiden.

Een schaterlach begroette zijne poging.

« Kaat, » smeekte hij opnieuw, « ik zal met u trouwen : wij zullen alles onder ons beiden hebben. Er is zooveel, o, zooveel! »

« Dief, moordenaar, lafaard! » werd hem toegesnauwd.

« Ach, Kaat, » zeide Thijs met klagende stemme, « ik zit hier in de duisternis op mijne knieën, ik steek de bevende handen om hulp tot u uit. Heb medelijden met mij, wees barmhartig! Open de deur : ik zal u beminnen, u danken, mijn leven lang. »

« Ik heb medelijden met u, » antwoordde Kaat.

« Ah, » riep Thijs met hoop, « ik wist wel, dat gij mij verlossen zoudt. »

« Ik heb medelijden met u, » hernam de vrouw spottend, « medelijden, zooveel als gij gehad hebt met Cecilia; ik ben barmhartig jegens u, gelijk gij barmhartig zijt geweest jegens Jan-Oom, uwen weldoener..... Maar daarom ben ik hier niet gekomen, Thijs : ik

wilde u iets toonen. Zie door het sleutelgat, wat ik in de handen heb; zie wat ik doe. »

Thijs legde zijn oog tegen het slot, en, daar het licht er buiten was, kon hij tamelijk wel bemerken, wat de bedelaresse deed.

Deze ontvouwde een papier en sprak :

« Ziet gij het? Gij hebt den ouden man vermoord, omdat gij een testament hadt, dat u eigenaar van al zijn goed moest maken. Hij stierf niet gauw genoeg. Gij meent nog, dat men u de erfenis niet ontrukken kan? Op uwe kamer, in de onderste schuif der kast, lag dit testament. Kaat is arm, maar zij kan toch lezen. Luister liever. »

Zij las woord voor woord met duidelijke stemme :

« Ik verklaar, dat ik voor mijnen algemeenen erfgenaam instelle Carolus-Dominicus Thijs..... En dit is mijn laatste wil..... »

« Mijn testament! mijn testament! » huilde Thijs in vertwijfeling.

« Zie nu eens wat ik doe, » hernam de bedelaresse.

« Hemel! hemel! » riep Thijs, « zij scheurt het in stukken! Mijne hoop, mijn leven! Gij vermoordt mij, Kaat! »

Hij bemerkte aan cene beweging des lichts, dat de vrouw wilde heengaan. Hij deed nog eene laatste poging en riep op snijdenden toon :

« Kaat, Kaat! ach, ga niet heen. Doe open! doe open! Gij wilt mij dus laten sterven van honger, in dezen akeligen kuil? »

« Het zou eene rechtvaardige straffe Gods zijn, » antwoordde de bedelaresse, « indien gij stiervet, gelijk gij Jan-Oom hebt willen doen sterven; maar zulke dood is te zoet voor u. Men zal u komen verlossen. Ik ben bij den burgemeester geweest; hij heeft den veldwachter gezonden om lieden te halen, die de deur van den kelder zullen openen, om u er uit te laten; maar uwe handen zullen u op den rug gebonden worden. De gevangenis moet u hebben. Op het schavot zult gij boeten, op het schavot uw hoofd laten, en als moordenaar zult gij voor God verschijnen, die weet welke helsche booswicht gij zijt. »

Thijs stond achter de deur als met versteendheid geslagen, en zag sidderend door het sleutelgat, hoe Kaat zich met het licht verwijderde. Toen de laatste schijn der lamp zijn oog ontsnapte, vloog een nare schreeuw uit zijne borst op; hij viel als een levenloos lijk ineen; zijn lichaam rolde van de trappen tot op den vloer des kelders.

XIX

De Grootmoeder.

(1853)

Op Zurenberg, bij Antwerpen, staat eene kleine pachthoeve. Ieder is er vlijtig bezig aan den winterarbeid; de moeder en de dienstmeiden verzorgen het vee; in de schuur galmt het blijde gekletter der dorschvlegels; — daar slaat de pachter met zijne knechten het graan uit de rijke korenaren.

Binnen in de keukenkamer der hoeve bevindt zich eene stokoude vrouw, wier rug gebogen, wier gelaat diepberimpeld is : de goedheid straalt uit hare oogen. Over- en wedergaande, om wat klein werk te verrichten, glimlacht zij met eenen diepen vrede des gemoeds. Bij poozen spreekt zij eenige woorden, die genoegzaam doen merken, dat zij iemand verwacht.

Inderdaad, haar aangezicht verraadt een zoet verlangen en de vreugde der verwachting.

Ziet, zij zet een potteken met water in de heete assche.

« Arme schaapkens, » zucht zij, « het is zoo koud; de vingerkens zullen zoo tintelen! »

Nu haalt zij het zware roggebrood uit de kast en snijdt met bevende handen vier boterhammen; zij zegt met stille stemme bij elke snede brood :

« Eene dikke voor Janneken, eene voor Betteken, eene voor Susken en eene dunne voor Trientje. Waar blijven toch mijne vier schaapkens? De school moet al lang uit zijn! Borgerhout! het is toch te verre! »

Waarom gaat zij nu zoo geheimzinnig aan de deur luisteren? Is zij bang, dat haar iemand betrappe? Ha, zij strijkt veel boter op het brood; moeder zou kijven, indien zij het zage; maar Meken bemint

hare vier schaapkens toch zoozeer, en zij weet wel wat zij gaarne eten.

Hoort, daar verre in het veld galmen klagende kinderstemmen. Daar zijn ze! Meken neemt spoedig de kom met lauw water uit de assche en zal ze op de tafel zetten; maar eer zij tot daar kan geraken, klinken bij het huis de verwarde klachten :

« Ai mij! Och God! Och Heer, mijn vingeren! mijn vingeren! »

De deur vliegt open, en veertig bevende kindervingeren storten te gelijk in de komme water, dat Mekens voorschoot er gansch mede beklatst wordt. Het is een geschrei en een leven van droefheid, dat men hoort noch ziet. Naarmate het lauwe water de koude uit de handen der kinderen wegneemt en de tinteling doet ophouden, vergaan ook de klachten.

Nu grijpt ieder naar zijne boterham, doet ze eens open, lacht dankbaar tegen grootmoeder en begint gretig te eten.

Weinig tijds daarna zitten de vier kinderen bij het krakend vuur, dat de grootmoeder niet ophoudt overvloedig met klein rijs te voeden.

Aller aangezicht is nu beglansd met vreugde, behalve dat van Janneken; hij zit in den hoek van den haard met het hoofd zoozeer gebogen, dat zijne lange haren over zijn voorhoofd nedervallen. — Dat zal een struische pachter worden; kracht en moed verraadt zijn sterk lijf.

Daar zit Betteken met hare pop op den schoot; zij trekt haar een nieuw kleed aan en kastijdt ze met harde woorden, omdat zij de armen niet gewillig in de mouwen steekt. Betteken is een lief kind met blonde haren en roode kaakjes; dat wordt zeker eene schoone vrouw, als 't God belieft.

Daarnevens zit Susken met zijn krullebolleken. Hij maakt een paard op zijne schalie en toont zijn werk aan Trientje, die het uitveegt.

« Janneken, » zegt de grootmoeder, « wat hebt gij, jongen? Gij zit daar zoo droef en zoo stil? »

Langzaam heft Janneken het hoofd op; zijne oogen glinsteren van tranen. Hij antwoordt met ongeduld :

« Waarom gaat de zon nu alle dagen zoo vroeg slapen, dat wij nooit meer spelen kunnen? Hier altijd aan dat vuur te zitten, met die poppen! Wanneer komt de zomer nu? »

« Janneken, Janneken, » zegt de grootmoeder, « gij doet niet wel, als gij niet tevreden zijt met hetgeen God u overzendt. Ge moogt Hem wel alle avonden, eer ge slapen gaat, bedanken, dat gij een

goed vuurken hebt om bij te zitten en een warm beddeken om in te slapen. Daar zijn, och arme! zoovele kleine kinderen, die nu bevriezen van koude en vergaan van honger; — die nog geen droog brood hebben en op stroo slapen zonder deksel, dat hunne tanden den geheelen nacht klapperen, en dat ze blauw en grauw opstaan, eer het nog licht wordt. En die danken Onzen Heer nog wel voor den bussel stroo, daar ze mogen op slapen. Janneken, Janneken, ge doet kwaad, kind. Kom aan, ik zal u eens een vertelsel vertellen van twee arme kinderen van Zoerzel, — en dan zult gij niet meer klagen. »

Janneken steunt zijne ellebogen op de knieën en legt zijn hoofd in de handen, terwijl hij nieuwsgierig naar de grootmoeder ziet; de pop valt van Bettekens schoot; krullebol Susken veegt zijn paard uit en legt de schalie op den grond; Trientje buigt het hoofd op Suskens schouder, — en zoo richten zij altezamen hunne blikken op de grootmoeder, die nog wat hout op het vuur werpt en dus begint :

VERTELSEL VAN JANNEKEN EN MIEKEN.

Bij het dorp Zoerzel, waar ik geboren ben, ligt een bosch, waar toen dikwijls wolven en andere wilden beesten in zaten. Bij dat bosch stond een klein huisken, van leem en rijshout gemaakt, en in dit huisken woonde eene arme vrouw met twee kinderen, een Janneken en een Mieken. De vrouw heette Lena en ging des zomers in huur werken bij de pachters, om het onkruid uit het vlas of uit de tarwe te wieden, of om te helpen oogsten, gelijk de vreemde vrouwen, die somtijds bij ons werken. De arme kinderkens hadden geenen vader meer, want die lag al lang op het kerkhof: Onze heer moge zijne ziel hebben!

Zoolang de zomer duurde, was alles wel; dan hadden de kindekens geenen honger en ze konden zich warmen bij Gods zon. Maar als de winter kwam, dan hadden ze zooveel ellende en ongeluk, dat het niet te zeggen is.

Zoo was het eens een harde en lange winter; het vroor zoo sterk, dat de kraaien dood vielen uit de boomen, en voor de arme Lena was er geene hand werk te vinden, en ze was ook zoo ziek van de koorts, dat ze bijna op hare beenen niet staan kon. Het leste roggebrood was al half opgesneden, en het vuur was al uitgegaan, omdat er geen hout meer in het huis was. Bibberend van de kou moesten Janneken en Mieken in eenen hoop hooi gaan liggen; ze zeiden een gebeeken,

kropen dicht bijeen, kusten malkander nog eens en vielen dan in slaap.

Maar in den nacht begon het zoo schrikkelijk te waaien en te stormen, dat er een heel stuk uit den leemen muur vloog. Janneken en Mieken kropen nog dichter bijeen en trokken het hooi over hun lijf; maar de wind, die in het huis sloeg, was zoo koud en zoo scherp, dat de twee onnoozele schaapkens al gauw verstijfd waren van de koude. Als het licht geworden was, kwamen ze bevend uit het hooi gekropen, en ze vonden hunne arme moeder bij de schouw, met de koorts op het lijf zitten weenen, dat de tranen van haar aangezicht rolden. Janneken en Mieken sprongen hunne moeder om den hals en begonnen zoo droef te schreien, dat een steenen hart er van zou gebroken zijn; maar dat hielp er, eilaas! toch niet aan.

Als ze daar dan zoolang hadden zitten zuchten, dat hunne oogen uitgedroogd waren, zeide de moeder :

« Wel, mijne arme kinderen, wat gaan wij nu toch doen ? Daar ligt het leste brood; dezen nacht zullen we zeker alle drie bevriezen. Och God, voor mij is het niets, maar gij, arme schaapkens lief! Mijn hart scheurt van pijn, als ik u daar zoo bibberend zie zitten met uwe blauwe lippekens. Ik kan bijna niet rechtstaan; maar ik zal in Gods naam toch eens zien, of ik niet tot in het bosch kan geraken, om wat hout te rapen tegen dezen avond. Blijft dan hier en wacht stillekens zonder weenen, totdat ik terugkom. »

De vrouw stond met moeite op, nam de sikkel en wilde de deur uitgaan; maar eer zij zoover gekomen was, viel ze, och arme, ineen van slapheid. Janneken en Mieken hielpen hunne moeder opstaan en schreiden bitter over hun ongelukkig lot.

Eensklaps hield Janneken op met weenen; hij kwam bij zijne moeder en zeide met besluit :

« Moeder lief, geef mij eenen kus. Ik ga naar het bosch. »

« Wel, kind! » antwoordde de moeder als verschrikt, « gij naar het bosch! Door zulk leelijk weder? Och, mijn goed schaapken, het is niet mogelijk! »

« Niet mogelijk? » zeide Janneken, « ben ik niet sterk genoeg? Kom, geef mij de sikkel, — en gij zult dezen avond geene koude meer hebben, moeder lief, en gij ook niet Mieken-zuster. »

« Ik ga mede! » riep Mieken, « want als gij boven op den boom zijt, om de doode takken af te breken, moet ik er immers onder staan om ze samen te rapen. »

In het eerst wilde de zieke moeder de kinderen niet laten vertrekken; maar Janneken wilde en zou in het bosch gaan; want hij zag

zijne moeder heel gaarne en het deed hem pijn, dat zij zooveel koude moest uitstaan.

Lena gaf haren twee kinderen ieder eene dikke snede van het roggebrood, kuste ze meer dan eens en zeide :

« Gaat dan in Gods naam, kinderen; maar komt toch vroeg terug, want gij weet het, in het bosch is het gauw donker. »

Janneken en Mieken kwamen dan aan het bosch en gingen er heel diep in, want aan de kanten was al het dood hout reeds weggehaald van andere arme menschen. Als ze dan wijd in het bosch waren, klom Janneken op de mastboomen en brak met zijne sikkel de verdroogde takken er af. Mieken raapte ze te zamen, en zoo kregen ze in den namiddag twee mutsaarden bijeen, zooveel als ze dragen konden. Met loopen en werken hadden ze zich verwarmd, en nu meenden ze naar huis te gaan om hunne zieke moeder blijde te maken.

Janneken en Mieken namen ieder hunnen mutsaard op het hoofd en stapten zingend voort.

Maar, och God! daar kwamen groote, zwarte wolken in de lucht, en het begon te waaien en te sneeuwen, dat de arme kinderen geene twee voetstappen wijd konden zien. Die wegen en paden waren zoodanig met sneeuw bedekt, dat Janneken en Mieken niet meer wisten, langs waar ze moesten gaan.

Evenwel ze gingen en ze bleven gaan en geraakten toch niet uit het bosch. Dan bleven ze met benauwdheid staan en Janneken zag, dat ze niet meer op den rechten weg waren; hij klom dan op eenen boom, om te weten waar hij was, doch hij kon door de sneeuw niet zien. Om zijn zusterken niet te verschrikken, deed hij, alsof hij den weg gevonden had; zij namen dan weder hunnen mutsaard op het hoofd en gingen altijd, altijd verder; maar hoe meer ze gingen, hoe dieper ze in het bosch verdoolden.

Als Janneken zag, dat het donker ging worden, kon hij zich niet langer meer inhouden en begon bitter te schreien. Hij kuste zijn zusterken met de tranen in de oogen en zeide :

« Och God, Mieken, wij zijn verloren geloopen. Het wordt al donker. Wat gaan wij nu doen? Nu zal moeder dezen nacht weer geen hout hebben, en dan bevriest ze zeker van koude! »

Mieken antwoordde niet en ging wanhopig op haren mutsaard zitten. De scherpe wind floot vervaarlijk door de spelden der mastboomen. De arme schaapkens begonnen te verstijven van koude. Janneken voelde het wel. Hij deed zijn zusterken opstaan en zij gingen alweder verder en verder, zonder uit het bosch te kunnen geraken, totdat het pikdonker was. Dan wisten de ongelukkige

kinderen niet wat te doen, en ze gingen onder eenen grooten mastboom weenend op hunne mutsaarden zitten. Janneken was dicht bij zijn zusterken gekropen en sloeg de sneeuw gedurig van haar aangezicht en handen; want Mieken verroerde zich niet meer en was met haar hoofd op Jannekens schoot in slaap gevallen. Janneken had ook al lang tegen den vaak gevochten en stilgezeten; maar hij hoorde plotseling het gehuil van wilde beesten in het bosch en sprong met benauwdheid op. Dan hoorde hij niets meer; hij legde zijne handen op het voorhoofd van Mieken en voelde, dat het ijskoud en als bevrozen was. Vol droefheid en schreiend trok hij zijnen kiel uit en legde hem op Miekens hoofd om het te verwarmen; hij blies in hare handen en rukte haar eindelijk over en weder, maar zij werd toch niet wakker.

Janneken ging dan weder op zijnen mutsaard zitten, trok zijn zusterken op zijnen schoot, nam hare handen in de zijne en boog zijne borst over haar lichaam, om het te verwarmen.

De sneeuw vloog in nog dikkere vlokken door de duisternis van den nacht; de wind floot nog vervaarlijker, en de wilde beesten huilden nog schrikkelijker, — en vermits Janneken eindelijk ook in slaap viel, waren de twee onnoozele schaapkens welhaast ondergesneeuwd...

De arme Lena zag hare kinderen niet meer wederkeeren en stierf dien nacht bijna van droefheid en van koude. Des anderen daags ging de veldwachter, op verzoek der moeder, naar Janneken en Mieken zoeken. In het eerst kon hij ze niet vinden; maar hij zag ten lange laatste twee schoone ijsvogeltjes op eenen hoop sneeuw zitten, en vond Janneken en Mieken er onder liggen. Janneken had zijne armen nog om den hals van zijn zusterken geslagen en lag met zijnen mond op haar voorhoofd.

Maar, och arme, de onnoozele schaapkens waren dood en bevrozen!

Janneken en Mieken werden op het kerkhof begraven, en de koster van Zoerzel zag dien nacht door zijn venster twee engeltjes uit de lucht komen op het graf van Janneken en Mieken, en hij zag ze met de twee zieltjes naar den hemel vliegen.

En daar kwam een varken met een langen snuit, en het vertelsel is uit.

Alhoewel het vertelsel geëindigd is, blijven de vier kinderen zitten, zonder zich te verroeren; zij volgen met stijve blikken al de bewegingen van grootmoeder en zien haar met glinsterende oogen de

woorden uit den mond; — maar zij spreekt niet meer. Welhaast hoort men uit de benepen borsten der kinderen eenen zwaren zucht opgaan, en stille stemmen zeggen :

« Och arme! och arme! dat ongelukkig Janneken! dat arm Mieken! »

« Wel, Janneken, » vraagt de grootmoeder, « zijt gij nu niet blijde, dat gij een goed vuurken hebt om bij te zitten, en een warm beddeken om in te slapen? Dankt gij God nu niet, dat Hij u eenen vader en eene moeder gegeven heeft, die voor u werken en zorgen? Zult gij nu nog klagen en morren, kind? »

Janneken veegt eenen traan uit zijn oog en zegt :

« Ik zal het zeker niet meer doen, Meken lief! »

Een glimlach rijst over de roode wangen van Betteken.

Zij zegt :

« Janneken en Mieken zijn toch in den hemel, niet waar, Meken? »

De grootmoeder antwoordt :

« Ja, zeker zijn ze in den hemel, lieve kinderen, en ze verdienen het, och arme, wel, de goede bloêkens. Nu hebben ze geene koude of honger meer; nu zingen ze den heelen dag met de engeltjes, en ze zijn voor altijd bij God! Als gij wijs zijt, en ge blijft uwen vader en uwe moeder altijd gaarne zien, zult gij ook altemaal eens naar den hemel gaan, lieve kinderen. »

XX

De Boerenkrijg.

(1853)

« Wat wij verhalen gaan is geschied in een dorp der Brabantsche Kempen. » Bruno, de zoon van den notaris, is verloofd met Genoveva, de eenige dochter van den koster-schoolmeester. Simon, de zoon van den brouwer, een jongmensch van slecht gedrag, heeft eveneens liefde opgevat voor Genoveva; vandaar zijn haat tegen Bruno. Simon verdwijnt uit het dorp, en komt eenigen tijd later terug, aan het hoofd eener bende sans-culotten. Nu volgt de verschrikkelijke en heldhaftige worsteling onzer eenvoudige Vlaamsche boeren tegen het leger der Fransche overweldigers.

KERMIS OP HET DORP.

Nu was de kerk bijna ledig; de personen, die er nog in gebleven waren, verlieten ze insgelijks.

Buiten was alles als door eenen tooverslag veranderd. In de verte hoorde men reeds het aanlokkend spel van viool en bas door het schaterend gerucht der kermis dringen.

Eenige oudere lieden waren echter nog in hoopjes op het kerkhof blijven staan, om van elkander wat nieuws te hooren, indien iemand nieuws mocht weten. Daar werd gesproken over de Fransche republiek, over de Jacobijnen, over den dood van Marat en over den keizer van Oostenrijk; men juichte er over den schoonen oogst van het jaar en drukte de blijde hoop uit, dat God het land voortaan van plundering en strooperij zou bevrijden.

Daar stond ook nog de fiere jongeling, die gedurende het Lof met den arm op de knielbank van St-Sebastiaan had gerust. Het was Simon, de zoon des brouwers, een jongen, die door den vroegtijdigen dood zijner moeder op den hol was geraakt en zelfs gedurende de eerste maanden der Fransche overheersching naar Brussel was

geloopen, zonder dat iemand wist, wat hij in de hoofdstad had verricht. Hij was met slechte gedachten teruggekeerd, en dit was genoeg om de boeren te doen denken, dat hij daar met geen goed gezelschap had verkeerd.

Wat er van zij, niemand beminde hem in het dorp, welks inwoners hij ergerde door zijn dwaas leven en ruwe woorden. Slechts eenigen der armste boerenjongens waren altijd rondom hem te vinden en vergezelden hem waar hij ging, om de kannen bier te ledigen, die hij gewoon was in alle herbergen ten beste te geven.

Het was spijt nochtans: Simon kon wel voor een schoonen jongen doorgaan. Hij was lang van gestalte, regelmatig van aangezicht en tamelijk geleerd; maar zijne houding was trotsch, zijne wezenstrekken hard en zijn gewone glimlach zuur en misprijzend. Een ervaren oog zou bij den eersten blik ontdekt hebben, dat de jonkman, ofschoon nauwelijks vier en twintig jaar oud, reeds eenen afkeer had van het leven, omdat hij het voor zichzelven door hoogmoed en wangedrag had vergald.

Anders scheen er in Simon niets meer over te blijven dan de eigenliefde, de begeerte om anderen te overtreffen en zich dus over de algemeene verachting te wreken.

Hij had vleiende denkbeelden over zijne eigen begaafdheden: om te zingen, te dansen, te buigen of zich minnelijk of beleefd te toonen, dat kon niemand gelijk hij; verstand, welsprekendheid, ingeboren wetenschap, dat bezat niemand boven hem. Zijne dorpsgenooten, zoo zeide hij, waren een hoop domme kinkels, die zich door den pastoor met beeldekens van den duivel naar hun bed lieten jagen en geheele nachten lagen te droomen van hel en vagevuur.

Nu stond Simon aan den ingang van het kerkhof bij vijf of zes arm gekleede boerenjongens, die hem herinnerden, dat hij beloofd had twintig pinten bier te geven, zoo haast het Lof zou geëindigd zijn; maar Simon luisterde niet en was bezig met zijnen kleederen losheid en zwier te geven en zijne muts op het linkeroor te leggen, alsof hij iemand verwachtte, op wie de bevalligheden van zijnen persoon indruk moesten maken.

Inderdaad, uit de zijdeur der kerk traden nu vijf of zes personen.

Het was de notaris met zijne vrouw, zijnen zoon Bruno en zijnen ouden knecht Jan, benevens de koster-schoolmeester met zijne dochter Genoveva.

Langzaam stapten de beide huisgezinnen tusschen de koutende dorpelingen, die met eerbied zich ter zijde schikten en hunne oogen

met vleiende bewondering op Bruno en Genoveva gevestigd hielden. Op het aangezicht van velen en in de beteekenende blikken, die er gewisseld werden, kon men wel zien, dat de boeren in hun binnenste zeiden :

« Zij zijn voor elkander geboren. Geen schooner paar op de wereld ! »

Deze overtuiging lag nog dieper gedrukt op het gelaat van den notaris en den koster ; hunne oogen blonken van hoogmoed en vreugd.

Maar wie er tot verdwaaldheid toe verblijd scheen, was de oude knecht Jan. Hij deed geweld om zijnen gekromden rug op te richten, draaide met het hoofd naar alle zijden en bezag de lieden met trotsche blikken, als wilde hij zeggen :

« Ik heb hem opgevoed ! »

Bij den ingang van het kerkhof moesten zij allen voorbij Simon, die daar met vergramd en nijdig gelaat van ijverzucht stond te beven, toen hij zag, dat Bruno en Genoveva hand aan hand tot hem naderden.

De zoon des brouwers bezag de maagd zoo strak, dat zij het hoofd boog en zij Bruno hare hand ontrukte ; dan wierp hij op den jongen student eenen doorborenden blik, als eene uitdaging. Evenwel, bij den doorgang van Genoveva toonde hij zich weder bevallig, glimlachte minzaam en sprak een zoet goeden dag ; maar het meisje, als beschaamd of verstoord, keerde het gezicht van hem af en liep tot haren vader, die reeds op de dorpsbaan was getreden.

De oude knecht had dit alles met gramschap nagezien ; hij kwam voor Simon staan, dreigde hem met de vuist, en sprak :

« Nog eens ! Gij onbeleefde dronkaard ! »

Simon stond tegen den kerkmuur, met de oogen neergedrukt ; woorden van woede en van wraakzucht rolden onverstaanbaar uit zijnen mond. Hij hoorde den knecht niet.

Zoo bleef hij eenige oogenblikken in spijt bedolven, totdat hij rechtsprong en zijnen gezellen toeriep :

« Komt aan, het zal vandaag er op zijn ! Drinken, drinken, zooveel gij wilt. De kermis is nog niet ten einde : wij zullen nog vreemde dingen zien ! »

Hij liep als een woestaard met zijne gezellen door het volk, en stormde schreeuwend en tierend eene danstent binnen.

Op de kermismarkt was het een geraas en een gewemel, dat een bedaard aanschouwer bij dit onstuimig gewoel lichtelijk dwaas en doof mocht worden.

Het geschreeuw van kwakzalvers, kramers en goochelaars, het geroffel van trommels, het geschetter van hoorns en trompetten, het snijdend geluid der violen, het klagend geknor der varkens, die op de markt met honderden waren, de machtige zang der jongelieden, en meer andere schallende geruchten versmolten in een aanjagend gebrom, waaruit op eenigen afstand niets meer te herkennen was dan het gedruisch van eenen reusachtigen bijenkorf.

De menigte vlotte als een stroomende vloed over de markt; men duwde, men pletterde, men trapte elkander op de voeten... maar op aller aangezicht stond blijdschap en uitgelatene vreugd te lezen.

Van den eenen kant, naar de kerk op, ontvouwden zich vele kramen, die lekkers, speelgoed, huisraad, laken of gemaakte kleedingstukken te koop boden. Deze zijde was stil en vreedzaam, in vergelijking met de andere : men kon daar geene teekens van woelzin en overhaasting zien, dan dat somwijlen de een of andere boer bijna overhoop tuimelde door den stoot van eenen pondenzwaren peperkoek, die hem van uit eene kraam te koop werd toegeduwd.

Naar deze kramen hadden de ouders van Bruno en Genoveva hunne stappen gericht; zij bleven er eenigen tijd, totdat de jongeling een allerprachtigst kerkboek met zilveren sloten als kermisgeschenk voor zijne vriendinne had gekocht.

Dan wilden zij insgelijks de overzijde der markt eens afwandelen, om te vernemen wat het vroolijk geraas, de vieze sprongen en zonderlinge gebaren der kwakzalvers en goochelaars te verkondigen hadden.

Aan dien kant was het een ongemeen leven; daar scheen een gansch leger schreeuwers en potsenmakers zich nedergeslagen te hebben.

Waar Bruno en Genoveva verschenen, werd aanstonds uit eerbied of uit vriendschap plaats gemaakt, en, ofschoon de beide huisgezinnen verre van de goochelaars bleven staan, konden zij echter alles goed hooren en zien.

Op den hoek, bij de herberg *de Leeuw*, stond een kwakzalver met zonderlinge kleederen en eene gansche halsketen van menschentanden gemaakt. Zijn hansworst blies de trompet en verhaalde in ronkende taal, welke nooit gehoorde wonderwerken zijn meester in al de landen der wereld had verricht. Tot getuigenis daarvan toonde hij perkamentbladen met roode zegels, waarop de bevestiging geschreven stond in vreemde talen, die natuurlijk niemand kon lezen of verstaan.

Nauwelijks was de hansworst ter halve zijner redevoering, of er kwam een boer, wiens gezwollen wang genoeg merken liet, wat wee hem kwelde.

« Wel, Sus, jongen, wat gaat gij nu doen? » vroeg de notaris. « De vent zal u martelen. »

« Het geeft er niet aan, » morde Sus. « Ik kan het niet meer uitstaan. Al trok hij den kop van mijn lijf, de tand zal er uit. »

De kwakzalver, deze prooi bemerkend, begon in zijne handen te wrijven, deed den hansworst zwijgen en zeide met statigen ernst tot het volk, terwijl hij den lijdenden boer bij den schouder vatte en tot zich rukte :

« Gij zult gaan zien, achtbare toehoorders, dat ik hier niet gekomen ben, gelijk andere kwakzalvers, waterschouwers, tandentrekkers en eksteroogensnijders, die nooit hebben gestudeerd en u dikwijls met den tand de halve kinnebak uit den mond scheuren. Neen, neen, geeft acht, gij zult gaan zien, hoe meester Nicophorus zijne kunst verstaat! »

Hij stroopte zich de rechtermouw op, klapte met de vingeren als een goochelaar, zette den boer met het hoofd achterover tegen eenen stoel en greep eene ijzeren tang, waarna hij uitriep :

« Ziet, dit tangsken is ijzer noch staal ; het is een pluimken, dat, wel verre van u zeer te doen, u aan het tandvleesch kittelt, als liep er u eene vlieg over de lippen, noch min noch meer! Bewondert de kunst van meester Nicophorus. Zeven stuivers voor elken tand! Zeven stuivers maar! Hij gaat, let op, hij gaat! Eén, twee, drie, pst! »

En de kwakzalver stak de tang omhoog met iets, dat hij uitgetrokken had.

De boer was huilend op den grond gevallen, en ofschoon hij kermde, alsof men hem vermoordde, de hansworst blies de trompet nog harder, terwijl meester Nicophorus zegepralend den omstanders het uitgetrokken voorwerp toonde en dwars door het trompetgeschal uitriep :

« Zonder pijn, zonder de minste pijn! »

Intusschen lag de boer op den grond te spartelen en om hulp te roepen; de omstanders meenden gewis, dat hij het uit spotternij deed, want zij stonden er bij te lachen.

Evenwel, de hansworst, die bij het felle bloeden des boers voor eenig onraad vreesde, snauwde hem met verstoordheid toe, terwijl zijn meester eene juichende rede tot het volk hield :

« Zijt ge niet beschaamd, groot mensch, dat ge daar ligt te huilen als een kind? Ge meent, dat het zeer doet? 't Is niet waar! »

De boer, met de tranen in de oogen en van pijn allerlei gezichten trekkende, stak de beide voorste vingeren omhoog en mompelde :

« Twee! och God, och God, twee : een kwade en een goede! »

« Hoe, twee? » sprak de hansworst, « ga loopen! Elke tand is zeven stuivers; mijn meester zal u veertien stuivers doen geven, al stond de koning er bij. Ga loopen! Ik zal hem wijsmaken, dat gij aan mij hebt betaald. »

De boer liet het zich geen tweemaal zeggen en vluchtte met de hand aan den mond door het volk achter de kerk weg.

« Ziet, ziet, » riep meester Nicophorus juichend, « daar loopt hij als een haas van blijdschap! Ik heb hem geraakt, — wat zeg ik? met den vinger heb ik slechts naar zijnen mond gewezen, en op hetzelfde oogenblik, verdwenen is de smart! »

Eene wijl daarna stonden meester en knecht weder op hunne stoelen van vele wondere dingen te vertellen; evenwel, buiten eenige *poeders om lang te leven*, die hij voor vier oortjes verkocht, scheen hij niet veel aftrek te hebben; en welhaast keerden de meeste omstanders zich van hem af, om een weinig verder naar eene andere kraam te loopen, waar het gewis op vechten ging uitdraaien, te hooren naar de vergramde woorden, die er klonken.

De beide huisgezinnen volgden den stroom der nieuwsgierige dorpelingen.

Bij eene tafel stond hier een goochelaar. Nadat hij eenige potsen met de muskaden en met de bekers had verricht, had hij eenen schelling van iemand der omstanders gevraagd.

Een boerenknecht, die gewis lang er om gespaard had en nu wel eens wilde toonen, dat hij een zilverstuk rijk was, had den goochelaar den gevraagden schelling gegeven.

De goochelaar had evenwel den schelling ingeslokt en beweerde nu, dat hij den boer in den neus stak. Deze had wel meer dan eens in den neus genepen; doch daar hij dit reeds een vierendeels uurs vruchteloos had gedaan en hij nu verschrikte bij de gedachte, dat zijn schelling hem wel voor eeuwig mocht ontgoocheld zijn, ontvlamde hij eensklaps in woede, sloeg met de vuist op de tafel en schold den goochelaar voor gauwdief en nog erger.

De koster, die den boer goed kende, wilde hem stillen en hem wijsmaken, dat alles op de kermis voor de grap geschiedt; doch nu de gramschap eens in den eenvoudigen man ontstoken was, kon men hem nauwelijks van vechten wederhouden.

Zoo haast de goochelaar veel volks vergaderd zag, deed hij den

vergramden boer stilstaan en trok hem met groot geweld den schelling uit den neus.

Terwijl de verbaasde sukkelaar op zijn geldstuk staroogde en scheen te twijfelen of het wel echt was, liep er een jongsken met eenen blikken bus tusschen de lachende boeren rond en kreeg vele oortjes, die men zonder deze kluchtige pots niet zou hebben losgemaakt.

De oogst des goochelaars duurde echter niet lang. Er kwam eene nieuwe vlotting onder de scharen; eenige stemmen riepen met blijdschap:

« Jantje van Lier! Nieuwe liederen! »

Wat verder, buiten den drang des volks, was een man — die maar één arm had — bezig met het planten van eenen staak, en welhaast ontrolde hij daarvoor een groot doek, waarop in vierkante schetsen allerlei tooneelen waren geschilderd. Het moest iets schrikkelijks verbeelden; want op de meeste tafereelen zag men soldaten met zwaarden, bebloede lijken en tot slot de schrikkelijke guillotine.

De liedjeszanger was een oud soldaat uit den eersten patriottentijd, die in de dorpen beroemd was om de nieuwe en schoone liederen, die hij zelf dichtte. Zijnen rechterarm had hij op den berg van Hoei, in den laatsten strijd der patriotten gelaten. Hij bediende zich echter nog van hetgeen hem aan den elleboog overbleef; want daaraan was een ijzeren band gehecht, die de lange witte roede ontving, waarmede hij onder het zingen de tooneelen aanwijzen moest.

Met de linkerhand had hij werks genoeg, om op eene kleine trommel te slaan, die hem dwars voor den buik hing.

Aan de andere zijde van het doek stond eene vrouw met eene viool.

Hier liep veel volks bijeen; Simon, de zoon des brouwers, was er insgelijks met zijne gezellen en, of zij reeds veel hadden gedronken of den zanger wilden storen, zij maakten een geraas, als meenden zij, dat het dorp hun alleen toebehoorde.

Daarom bleven Bruno en Genoveva slechts van zeer verre naar den liedjeszanger zien.

Zoo haast alles in gereedheid was, sloeg de oude soldaat eenige malen op de trommel, om de schreeuwers te doen zwijgen. Dan wees hij opvolgend met zijn lang stokje naar de schetsen, — en sprak en zong zoo aardig dooreen, dat hij waarlijk te paard op de zangwijs moest zitten, om niet honderdmaal ermede in de war te loopen.

In dezer voege schoot hij eensklaps los:

« Boeren, burgers en menschen komt bij! Jantje van Lier is wederom hier tot uw plezier; hij zal u gaan zingen van wondere

dingen; zet ooren en beurzen open, dan zult gij wat hooren, en hij wat verkoopen! »

Sa, vrienden, luistert naar mijn lied,
Wat in Parijs weer is geschied.
Het zijn schrikkelijke maren,
Die ik u kom veropenbaren...

« Begint niet te beven, burgers en boeren altegader; Jantje van Lier weet wel wat hij brengt : het is wel schrikkelijk, maar het draait toch goed uit, zooals gij nader zult komen te vernemen! »

Het zijn schrikkelijke maren,
Die ik u kom veropenbaren;
Hoe dat God de zonden straft,
Als men Hem het minst verwacht.
Het is van 't hoofd der Sankulotten,
Die met den hemel durfde spotten,
En 't menschenbloed met geen ontzien
Deed stroomen door de galgetien.

« Ja, menschen of boeren, hier komt gij te zien, hoe Marat in een bosch door eene tooverheks wordt opgevoed met wolvinnemelk. Daar ziet gij, hoe hij zijn eigen vader met een mes achternaloopt. Hier ziet gij hem met de razende Jacobijnen in Parijs al de gevangenen vermoorden Ziet, de schelm staat tot aan de knieën in het bloed, en hij roept altijd voort : nog! nog! »

« Ah! brrr! altemaal leugens! » spotte Simon. « Gij komt den boeren weer wat wijsmaken, alsof ze nog te veel verstand hadden! »

« Die het niet wil hooren, kan er van weggaan! » riep de zanger.

« Wat, tooverheksen? wolvinnemelk? tot aan de knieën in het bloed? 't Is wonder dat er de duivel nog niet bij is. Vodden, vodden altemaal! » schreeuwde Simon.

De zanger toonde een blad liedjes en sprak met veel statigheid :

« Het staat gedrukt! »

En, alsof daar niets meer op te antwoorden viel, hernam hij :

Marat, die helsche dwingeland,
Was meester in het Fransche land
En deed, eilaas, veel volk vermoren,
Versmachten, hangen of versmoren...

« Hier ziet gij den booswicht bij Robespierre... »

Bij het hooren van dien geduchten naam maakten de meesten der omstanders het teeken des kruises.

« Hier ziet gij den booswicht bij Robespierre; hij vraagt hem met gramschap, waarom de guillotine dien morgen een uur heeft stilgestaan. »

Hij sprak tot duivel Robespeer :
De galgetien en gaat niet meer.
Nog honderdduizend menschenkoppen
De beul zal komen af te kappen,
Of anders ben ik niet voldaan...

« Leugens! leugens! » riep Simon.

« Sa, gaat gij u daar wat stilhouden, gij misloopen Sankulot! » schreeuwde de zanger, « of ik zal u uwe zaligheid eens lezen... »

« Ziet daar, burgers en boeren, hoe Robespierre zelf staat te beven. Marat zegt : « Laat ons al de menschen vermoorden, behalve ons getweeën, dan zijn wij zeker voor altijd meester! »

Of anders ben ik niet voldaan,
Te niet zoo moet het menschdom gaan!

Maar ziet, een meisje hupsch en schoon,
Onz' Heer schenk' haar de martelaarskroon,
Zij was bereid haar jeugdig leven
Voor God en Vaderland te geven...

« Daar ziet gij de maagd bij een spinnewiel zitten; een groot mes ligt voor hare voeten; hier ziet gij, hoe zij het mes onder haren halsdoek verborgen heeft en met een pak gereed staat om te vertrekken, en afscheid neemt van hare bedrukte ouders...

Zij was bereid, haar jeugdig leven
Voor God en Vaderland te geven.
Zij onderneemt de verre reis,
Met een groot mes, recht naar Parijs.

» Zij klopt aan de deur van Marat, zooals gij hier komt te zien ..

De meid kwam voor en vroeg met streken :
Hoe is uw naam, wien wilt gij spreken?
Zij zei : ik heet Charlot Corday;
Uw meester wacht groot nieuws van mij.

De wreede moordenaar Marat,
Hij lag te zwemmen in een bad,
In menschenbloed, zeer hoog geprezen,
Om van een ziekte te genezen;
Charlot die kwam; Marat die vroeg :
Waarom stoort gij mij nog zoo vroeg?

» Deze maagd is alzoo toegelaten bij den booswicht, die lag te zwemmen in een bad van menschenbloed; alwaar zij, om haren slag waar te nemen, hem is komen te klagen over de inwoners harer stad, waarop Marat haar antwoordde, dat heel de stad moest komen te sterven...

Zij sprak : ik kom en doe mijn klachten,
Mijn stad wil Wet noch Kerk meer achten.
Marat sprak zonder om te zien :
Die stad heel door de galgetien !

» Hetgeen deze maagd niet kon verdragen; zij heeft haar mes getrokken, gelijk gij hier komt te aanschouwen...

Hoe ? riep de maagd, de gansche stad ?
Gij, bloedhond, sterf dan in uw bad !
Zij heeft hem, zonder meer te spreken,
Het mes door hart en lijf gesteken.

Hij viel daar neer en schreeuwde fel
Om Robespeer en heel de hel ;
Maar hoe hij riep en knarsetandde,
Hij gaf zijn ziel in duivels handen.

» Alsdan zijn de Jacobijnen op het gerucht komen toegeloopen ; zij hebben de maagd willen verscheuren; maar op het zeggen van Robespierre hebben zij haar gebonden en naar de gevangenis gesleurd. Ziet, hoe baldadig zij met de maagd leven ! »

« Bravo, 't is wel besteed ! » juichte Simon. « Het is wat lekkers, eene lichtvink, die de menschen in hun huis gaat vermoorden ! »

« Wat, wat durft gij zeggen van deze eerbare maagd ? » riep de liedjeszanger met verontwaardiging.

« Ik wil niet zeggen wat zij is, » antwoordde Simon, « het woord is veel te leelijk. »

« Ja, » hernam de oude soldaat, « dat ik hier den lof kwam zingen van Robespierre of van de Jacobijnen, dat zou u meer aanstaan, niet waar? Maar de drie maanden, die gij met eene roode muts op den kop in den Club der Sankulotten te Brussel hebt doorgebracht, die tijd is voorbij, jongen ! »

Deze veropenbaring scheen den zoon des brouwers neder te slaan, des te meer daar al de boeren met schrik zich van hem verwijderden, als ware hij met eene besmettende ziekte aangedaan geweest.

« En laat den liedjeszanger met vrede, » hernam de oude sol-

daat, « want hij weet meer dan gij denkt, en het mocht u berouwen, dat gij hem zijn brood niet vreedzaam liet verdienen. »

Simon morde iets binnensmonds, zag den zanger met gloeiende oogen aan en zeide, terwijl hij de gesloten vuist tot hem ophief :

« Ik zal u vinden, kerel! »

Onder het uitspreken dezer bedreiging ging hij langzaam en met fiere stappen naar de herberg *de Leeuw*.

De zanger hernam, alsof er niets gebeurd ware :

Het volk, als razend, bond Charlot
En sleurde haar naar 't duister kot.

Zij hebben dan op staanden voet
Geroepen : stort het maagdebloed!
En haar op eene kar gebonden,
Als een misdadige vol zonden.....

« Hier ziet gij het Tribunaal, waar Robespierre het vonnis wijst; daar rijdt de beulskar met de arme maagd; hier staat de galgetien, door Lucifer zelven uitgevonden. Charlot klimt er op, met hare oogen naar den hemel.....

De maagd klimt op de galgetien,
Haar oogen slechts naar God opzien.
Het mes dat valt, haar hoofd rolt neder.....

» De moedige maagd is dood, dood ja, voor de wereld; maar laat ons hopen, beminde toehoorders, dat zij daarboven eeuwig zal leven! »

Het mes dat valt, haar hoofd rolt neder
Zij geeft haar jeugdig leven weder,
De galgetien wordt bloedig rood.
Charlot die leeft, Marat is dood! [1])

Het lied, dat nu geëindigd was, scheen eenen diepen indruk op het gemoed van Genoveva te hebben gemaakt; reeds wandelde zij verre van daar voor de kramen der koekbakkers en rijfelaars, en nog immer scheen zij denkend en verstrooid. Eensklaps vroeg zij aan haren makker :

« Bruno, heeft deze Charlot Corday goed of slecht gedaan? »

« Ik vraag hetzelfde in mijn gemoed, » antwoordde de student.

[1]) Dit tooneel is eene getrouwe schets van den Vlaamschen liedjeszanger. Zijn de taal en het lied wat zonderling, men aanvaarde ze zoo om der waarheid wille.

« En wat is uwe gedachte? »

« Bloet vergieten, Veva, het is zoo wreed! Misschien heeft zij God vergramd. »

Dit antwoord beviel Genoveva niet; zij schudde het hoofd in spijtigen twijfel en zeide droomend :

« Het is mogelijk... Maar toch, Charlot Corday is eene heldinne, en, heeft zij gezondigd, God zal haar vergeven, Bruno. Zij stierf immers voor geloof en vaderland, en zij, zwakke vrouw, zij durfde het bestaan, een wangedrocht te straffen, voor wien al de mannen van Frankrijk, ja van gansch Europa beefden! »

De jongeling trok het meisje voort om de ouders te bereiken, die reeds verre vooruit waren. Onderweg zeide hij :

« Veva, het zijn vervaarlijke dingen; laat ons er over zwijgen. God zelf zal beslissen. De gedachte eens moords, al ware hij nog rechtvaardig, doet mij ijzen... Kom, onze ouders gaan in *de Leeuw;* daar danst men... »

XXI

Hlodwig en Clothildis.

(1854)

HLODWIG EN ZIJNE WEERMANNEN.

Op het plein en aan het hoofd des legers gekomen, steeg de vorst van zijn paard en betuigde, dat hij den wapenschouw te voet wilde doen.

Alle edelingen bemerkten de zure, grammoedige uitdrukking, welke het beweegloos gelaat des konings versomberde. Met schrik naderden zij hem, en slechts de stoutsten durfden geheel in zijne nabijheid blijven. De anderen volgden op eenige stappen achter hem.

De vorst ging langzaam voor de gelederen der Gouwen heen en greep hier en daar het wapen uit de hand eens Weermans. Geen teeken van goedkeuring ontsnapte hem, geen woord van lof ontviel zijnen mond; maar bij de minste feil, bij de minste onreinheid der priemen of der bijlen, bulderde hij van gramschap en sprak woorden, die de edelingen van vrees of van spijt deden beven.

Aurelianus volgde den koning van dichtbij; in de eene hand hield hij een houten berd, waarover een vel perkament gespreid was; met de andere schreef hij op, hoevele mannen elke bende bevatte.

De taak des Gallo-Romeins moest hem pijnlijk en vernederend zijn; want hij kon wel bemerken, dat de edelingen onwillig op zijne vragen antwoordden, en hij het voorwerp was van den stommen, doch bitteren spot der Weermannen. Ja, zelfs viel hier en daar een hoonend scheldwoord tegen de Christenen hem in de ooren. — Hij leed alles verduldig, hield de oogen met ootmoed ten gronde en scheen noch te hooren noch te zien, dat men om zijne tegenwoordigheid verbolgen was.

De koning had meer dan een uur reeds aan het overzicht besteed en bijna het einde des legers bereikt. Hij stond nu voor eene schaar en hield het schild van eenen Weerman in de hand. De overste der Gouw en de Weerman sidderden van vrees; want aan het schild ontbrak een riem en zijn gesp; men had ze vervangen door een stuk slordig linnen...

Zonder twijfel had de vorst in de strengheid van zijn onderzoek deze strafbare nalatigheid wel bemerkt; want hij hield het einde van het linnen tusschen zijne vingers en gromde van ontvlamden toorn.

Iedereen aanschouwde welhaast den koning met uiterste verbazing; in stede van in dreigende woorden los te bulderen en eene harde straf tegen den Weerman uit te spreken, had hij het hoofd gebogen en den blik als onverschillig ter aarde gericht. — Hij scheen gansch in gedachten weggedwaald, en had waarschijnlijk vergeten, waar hij zich bevond.

Op het gelaat der omstaande edelingen verspreidde zich eene uitdrukking van medelijden; eenigen zelfs haalden met droeven twijfel de schouders op, of schudden het hoofd. Klaarblijkend ontstond in veler geest de akelige vrees, dat Hlodwigs zinnen zich verwarden en zijne rede met verduistering was bedreigd.

Reeds sedert eenigen tijd had men bemerkt, dat hij door een geheim verdriet, door eene onuitlegbare gemoedsontsteltenis was vervolgd, en dat de gezondheid zijns lichaams zoowel als de klaarheid zijns verstands langzaam doch zichtbaar verminderden. Uit hoofde dezer gewaande ziekelijkheid des beminden konings verdroegen de edelingen van zijnentwege vele hoonende woorden en barsche behandelingen, welke anders geen hunner zonder tegenstand zou hebben verkropt. Des te meer waren zij op Aurelianus verbitterd, dien zij, schuldig of onschuldig, de oorzaak van 's konings verdriet waanden te zijn. Ook verborgen zij hem geenszins hunnen haat en wierpen dreigende blikken van misprijzen op hem.

Terwijl de oogen der omstanders met medelijden op den koning gevestigd bleven, richtte deze, als onbewust van het geschiede, het hoofd op, gaf den bevenden Weerman zijn schild terug en meende verder langs de scharen te gaan...

Eensklaps verbleekte zijn aangezicht; zijne lippen beefden, zijne oogen wierpen stralen vuurs en richtten zich verslindend naar de laatste Gouw des legers. Iets als eene grijns van blijde wraakzucht bewoog zijnen mond.

De aanschouwers van 's konings zonderlinge ontsteltenis poogden de oorzaak er van te raden en zochten met den blik naar het voor-

werp zijner plotselinge woede... Maar het gelaat des vorsten hernam zijne ijskoude beweeglоosheid, en hij stapte voort. — Evenwel, hij ging rasser en scheen zich te haasten, om het einde der scharen te bereiken...

Op eenige stappen van daar bleef de koning voor eenen Weerman staan en vroeg hem met beklemde stemme :

« Van waar komt gij ? »

« Heer koning, » antwoordde de Weerman sidderend, « ik heb te Tricassum [1]) onder Werbalds bevel in uwen dienst gestaan. »

« Herinnert gij u de buitloting te Suessionum? » bulderde de koning. « Ah, de bijl, die ik in uwe handen zie, is dezelfde waarmede gij het gulden vat verbrijzeldet en mij zoo bloedig durfdet hoonen... Geef hier, toon uwe wapens! »

« O, heer, » smeekte de Weerman, « wees grootmoedig en vergeef het mij ! »

Hlodwig greep den priem en de bijl des Weermans, en, na deze met zenuwachtige ontsteltenis eene wijl te hebben beschouwd, zeide hij in hevigen toorn :

« Bij Thors hamer, geen uwer gezellen heeft zulke slechte, zulke vuige wapens : zij besmetten de handen... Daar! »

En bij deze woorden wierp hij de wapenen met afkeer ter aarde.

De benauwde Weerman bukte zich, om ze op te rapen : maar terzelfder tijd greep Hlodwig zijn eigen bijl van den gordel, zwaaide ze als een' bliksem in de hoogte en kloofde den Weerman het hoofd, terwijl hij in zijne woede met sombere stemme morde :

« Ziedaar wat gij het gulden vat in Suessionum gedaan hebt : mijn woord is volbracht ! [2]) »

Bij het gezicht van den doodelijken slag was een angstschreeuw onder de omstanders opgegaan, en allen waren verschrikt weggesprongen van het lijk, welks bloed in golven uit den open schedel stroomde.

De koning, sidderend over zijne daad, had de bijl uit de hand laten vallen en stond met het halsstarrig oog op zijn slachtoffer gericht.

Nauwelijks was de eerste indruk van den slag voorbij, of uit vele gedeelten der nabijstaande scharen verhief zich een verward geraas,

[1]) De stad Troyes in Champagne.

[2]) Zie over deze strafpleging Gregorius Turonensis, lib. II, XXVII, waar hij zegt : « De krijgsman, zich gebogen hebbende om zijn wapen op te rapen, zoo hief de Koning zijne bijl met de twee handen in de hoogte en sloeg hem er mede op het hoofd, zeggende : — Ziedaar wat gij het vat te Suessionum hebt gedaan! »

en men hoorde daartusschen een machtig gebrom in de schilden, ten bewijze dat men 's konings bloedigen toorn wraakte.

Dit gerucht van afkeuring trof Hlodwig als de beet eener slang; hij sprong recht en schouwde met vlammende oogen langs de scharen, waarvan eenige benden hunne richting hadden gebroken en verward dooreenliepen.

Bulderend greep de koning zijne bijl en, ze dreigend in de hoogte heffend, zond hij de galmen zijner reuzenstem donderend over het plein, daar hij beval :

« Scharen al ! Priemen op! Stil ! »

Als door eenen tooverslag werd alles zwijgend en roerloos; een muur kon niet zoo vast of zoo recht staan als de rijen der Weermannen, op het vrees inboezemend woord des konings.

Slechts ééne bende voer nog voort met mompelen, en men bespeurde nog eenige beweging tusschen hare gelederen. De edeling, die over deze gebood, deed geweld om zijne mannen te doen stil houden, en tot die poging liep hij in ongeduldige beweging vóór de schaar...

De koning zag, dat men hier zijn bevel miskende; hij hoorde het hoonend gemompel, hoe vreesachtig en verborgen het ook werd voortgebracht.

Als een leeuw, onverwachts door den pijl des jagers getroffen, spande Hlodwig al zijne leden krampachtig; een dor gebrul van woede rolde hem uit de keel. Hij sprong vooruit en liep met onvolgbare snelheid tot de bende, welke hem zoo vermetel had getergd.

Toen hij echter voor de bedoelde schaar kwam, was alle gerucht vergaan en de volledigste stilte heerschte tusschen de Weermannen, die, met angstbleekheid op het gelaat, beweeglcos als steenen beelden in hunne rijen stonden.

Eene korte wijl liet de verbitterde vorst zijnen gloeienden blik tusschen de mannen der bende dwalen; bevend wrong hij de bijl in de vuist en scheen een slachtoffer te zoeken, terwijl onverstaanbare woorden en bedreigingen zijnen mond ontvielen.

Niemand ziende verroeren en niet wetend, wien te slaan, sprong hij tot den overste, die op eenige stappen afstands, met spijtig en afkeurend gelaat op den uitslag van 's konings onbegrijpelijken toorn wachtte.

Waarschijnlijk maakte de manhaftige en stoute houding des edelings indruk op Hlodwigs ontsteld gemoed; want hij sloeg hem niet, doch bulderde met heesche stemme :

« Onbeschaamde ! Ik zal u wegjagen, u bannen als een lafhartige ! »

De edeling, door dien hoon bloedig getroffen, aanschouwde den koning met eenen zuren grimlach op de lippen.

« Oh, gij tergt mij ? » riep Hlodwig, zijne bijl opnieuw verheffend.

« Ik ben man, Frank en edeling, » antwoordde de overste. « Sla toe ! Liever den dood dan de schande ! »

« Uw zwaard, uw zwaard ter aarde ! » loeide de vorst.

Maar vermits de edeling dit onteerend bevel niet gehoorzaamde en met dezelfde onverschrokken uitdrukking op het gelaat roerloos bleef staan, verhief de woede des konings zich tot blinde razernij :

« Gij wilt sterven, overmoedige ? Welaan ! »

En hij meende waarlijk den overste het hoofd de klooven ; doch nu wierpen andere edelingen zich in groot getal voor hem en weerhielden met smeekend geweld zijnen arm.

Terwijl men 's konings wraakzucht poogde te verbidden, scheen er eene plotselinge verandering in het gemoed des bedreigden edelings te zijn omgegaan. Hij naderde voor den vorst, plooide de eene knie ten gronde en legde zijn zwaard ter aarde. Sprakeloos en met gebogen hoofde bleef hij op zijn vonnis wachten.

Hlodwig liet zijne bijl nederkomen, en, ofschoon hij van eene bloedige wraakneming scheen af te zien, zijne woede toch verminderde niet.

Zich tot de oversten zijner lijfwacht keerende, beval hij :

« Dat men hem vange en in de boeien sla ! »

Het bevel werd volvoerd ; het opperhoofd der lijfwacht raapte het zwaard van den grond ; eenige Weermannen omringden den gevangene en noopten hem zich te willen oprichten. Men kon bemerken, dat zij uit eerbied tot den edeling de handen niet aan hem durfden slaan en slechts door woorden hem verzochten hen te volgen.

Opstaande, zeide de edeling met statige koelheid tot den vorst :

« Heer, voor u, den roemrijken Salischen held, heb ik de knie gebogen, niet voor uwen onrechtvaardigen toorn. Uit liefde tot Hlodwig, vroeger mijn wapenmakker, nu mijn koning, heb ik het hoofd gebukt, niet onder de vrees des doods ! »

De vorst wierp eenen zonderlingen harden oogslag op den onbuigzamen Frank, schudde het hoofd met bitter ongeduld en stapte verder de vlakte op. — Daar gaf hij een bevel aan de bazuinblazers, en even ras hergalmden over het plein de bekende tonen, waardoor de edelingen der Gouwen aan het hoofd des legers werden geroepen.

Onderwijl wandelde de koning met de armen op de borst over en weder. Tot zich zelven sprekend, stampte hij soms met de voeten en zag verwilderd in het rond ; dan weder bleef hij roerloos staan en

blikte ten gronde, terwijl hij zich pijnlijk de hand over het voorhoofd wreef, als om er eene folterende gedachte uit te verjagen.

Aurelianus stond op eenigen afstand en aanschouwde met beklemden boezem de koortsige ontsteltenis des konings. In het oog des Gallo-Romeins parelden twee tranen; zijne wangen waren bleek, en hij scheen van angst te sidderen.

Toen de edelingen in grooten getale vergaderd waren, ging de koning tot hen, stelde zich in hun midden en viel dreigend uit :

« Ah, men miskent mijne bevelen, men mort, men staat op tegen mijnen wil! Bij al de Nornen, zooals ik den Weerman voor mijne voeten heb neergelegd, zoo zal ik het hoofd klooven van den eerste, die nog zonder ontzag mij in het aangezicht durft zien! Edeling, Weerman, Schalk, het is mij gelijk : ik zal het u toonen, zoo waar als Wodan in het Glansheim woont. Bevalt u die onderwerping niet, gaat weg van hier; voert uwe wapens in der Allemannen leger tegen mij. Helpt aldus het Rijk verdelgen, dat gij hebt gesticht, — en dat de toekomst met afschuw verhale van der Franken zinnelooze lafheid..... Of liever, spoedt u, hitst de Weermannen op tegen mij; zegt hun, dat mijn dood hunne verlossing moet zijn. Stort bij honderden op mij, vermoordt uwen koning en zingt een razend zegelied op het verminkte lijk van Hilderiks zoon! »

Hlodwig zweeg. — Als uitgeput van krachten en bezwijkend onder den zenuwstorm, die hem ontstelde, bleef hij bevend staan, doch voer nog voort, door zijne verwilderde blikken de omstaande krijgslieden te bedreigen.

Vol angstige verbaasdheid aanschouwden de edelingen elkander, als hadden zij naar het raadselwoord van des vorsten onbegrijpelijke woede gevraagd. Nu hielden zij zich verzekerd, dat de koning in zijne rede was getroffen en hij aan zinsverbijstering leed.

Een oud overste stelde zich eensklaps voor den vorst en sprak met eerbiedige, doch vaste taal :

« Heer koning, herkent gij Mutwald, uwen trouwen dienaar en makker, uwen gunsteling van vroeger dagen? Hij smeekt u, vergun hem oorlof om in rechtzinnigheid een ootmoedig woord u toe te sturen. »

Met verrassing den ouden krijgsman aanziende, antwoordde Hlodwig, terwijl een glimlach zijne lippen bewoog :

« Ah, Mutwald, gij hebt nog liefde voor mij; gij zoudt nog uw leven geven om het mijne te redden, ik weet het. U beschuldig ik niet. Spreek vrij; ik zal u aanhooren. »

Nog meer verbaasden de edelingen bij den plotselingen omkeer

van des konings gemoed; nu was er vriendschap in zijn woord en lijdzame zoetheid in den toon zijner stem.

« Koning, » sprak Mutwald, « gij beticht ons van voornemens, van wenschen, die gruwelijk zijn; gij noemt ons lafhartigen, moordenaars? Weet gij wel, ontzaglijke heer, dat gij spreekt tot mannen van uw bloed, tot landgenooten, tot vrije Franken, tot edelingen van denzelfden stam als gij? Ah, tenzij de booze Loki u de herinnering van het verledene heeft benomen, moet gij weten, dat een enkel uwer woorden genoeg ware, om het bloed bij stroomen over deze vlakte te doen vloeien, — moet gij weten, dat de Asen zelven de wraak ons opleggen als eenen onverbiddelijken plicht... Vertoorn u nog niet, o vorst, hoor mij tot het einde... ik zal mijn hoofd voor uwe voeten nederleggen; gij zult slaan, indien mijne woorden u belgen... Welnu, koning, ziehier de edelingen uws legers; gij hebt ze bloedig gehoond en het verterend woord lafaards hun in het aangezicht geworpen. Morren zij? Wringen zij het zwaard wraakgierig in de vuist; verkrampt hun het gelaat van gloeienden toorn? Neen; zie, zij, de uitgekozenen uws legers, zij bukken het hoofd met mismoed, en mocht een man weenen, de tranen, die nu in hunne oogen glinsteren, zoudt gij ter aarde zien vallen. Wat beteekent dit, o koning? Zegt het niet, dat gij u bedriegt? Dat wij allen nog tot zooverre u verkleefd zijn en u beminnen, dat zelfs de schandelijkste hoon, de wraakroependste uitdaging onzen eerbied, noch onze liefde kunnen overwinnen? In uw leger miskent niemand uwe bevelen, niemand wil zich opwerpen tot ongehoorzaamheid, allen zijn bereid u te volgen tot ter dood... Mocht een enkel man zijne hand dreigend tot u uitsteken, al onze bijlen zouden bliksemend opgaan, om den vermetelen arm bloedend voor uwe voeten neer te werpen! »

« Het is waar, wat Mutwald zegt, » riepen de edelingen. « Woden zij ons getuige, het is waar! »

Hlodwig boog het hoofd en zonk weg in eene geheimzinnige overdenking.

Mutwald hernam :

« Heer koning, gij hebt eenen Weerman om zijne nalatigheid gestraft. Wij eerbiedigen het vonnis, hoe bloedig ook. Maar zegt uw hart u niet, dat gij te streng waart jegens heer Luitprand? Dat de wet niet toelaat, eenen edeling van zijn zwaard te berooven en hem als eenen schalk in de boeien te doen slaan? O, vorst, herinner u, dat niemand u meer bewijzen van getrouwheid gaf dan hij. Toen gij in andere tijden een geheim gezantschap tot den koning der Burgonden stuurdet, wien hebt gij daartoe uitgekozen? Was het niet Luitprand

en uw dienaar Mutwald? En gaf de gehoonde, de bloedig getroffen edeling u niet het hoogste bewijs van eerbied? Hij, de onbuigbaarste onder ons, heeft geplooid en de knie voor u gebogen... Heer koning, wees grootmoedig; schenk Luitprand, met uwe gunst, de vrijheid weder... Zoo niet, wij zullen het den Asen klagen, dat zij in hunne verbolgenheid onzen beminden koning onrechtvaardig of krank hebben gemaakt... »

Het woord « krank » scheen den koning pijnlijk te treffen; hij bracht de hand aan het voorhoofd, bleef eene wijl in gedachten verslonden, en dan de hand van Mutwald aangrijpend, zuchtte hij :

« Krank? krank, zegt gij? In de hersens, in den geest, niet waar? Inderdaad... ik ben rampzalig, wreed, onrechtvaardig, zinneloos... Men doe Luitprand hier komen! »

Eenige mannen der lijfwacht brachten den gevangen edeling voor den koning. Deze nam het zwaard uit de handen van den bevelhebber der wacht, en, het Luitprand overreikende, zeide hij op zoeten toon, terwijl hij hem de hand vriendelijk drukte :

« Gij zijt mij immer een trouw makker geweest; in alle gevaar, in elken strijd heb ik u aan mijne zijde gezien. Ik was barsch en onrechtvaardig jegens u; vergeef het mij. Ga, Luitprand, herneem uwe plaats; geloof, dat uw koning nog meer uwe vriendschap dan uwe onderwerping verlangt..., maar ik weet niet wat in mij geschiedt; mijn geest verdwaalt somwijlen; er knaagt iets aan mijn hart, ik heb verdriet... »

Zich tot de overige edelingen keerende, sprak hij :

« Zegt uwen Weermannen, dat ik over den wapenschouw ben voldaan. Ik zal hen dezen nacht doen volgen door eenige wagens met wijn; gij zult hun deze gift uitdeelen in mijnen naam, zoo haast de wagens te Laudunum zullen aangekomen zijn. »

En Aurelianus met eenen korten wenk tot zich roepend, beval hij :

« Gij zult den Voorraadmeester zeggen, dat hij nog dezen avond wijn naar het leger sture, in genoegzame hoeveelheid, om elk dezer mannen eene mate te geven. »

« Heer koning, » stamelde de Gallo-Romein, « er zijn geene vijfduizend maten wijns in de voorraadstapels meer..... »

« Genoeg! » snauwde Hlodwig hem toe. « Weg! Verwijder u van mij! »

Stil en treurend ging Aurelianus achteruit. De koning trad opnieuw te midden der edelingen en zeide op kalmen, droeven toon :

« Vrienden, gij gaat vertrekken naar Laudunum; overmorgen zal

ik u daar vervoegen, om u ten oorloge te leiden. Ditmaal hebben wij tegen manhaftige vijanden te kampen; maar ik hoop, dat de voorvaderlijke moed in ons zal groeien volgens de maat van het gevaar, dat wij te bezweren hebben. — Volgt uwen koning in den strijd..... en beschermt hem, zoo gij kunt. Hij zal u gelegenheid geven om te bewijzen, dat gij waarlijk voor zijn behoud bezorgd zijt.... Maar daartoe zult gij als een orkaan heen en weder door der Allemannen scharen moeten boren, want mij is het leven zwaar en pijnlijk; den dood zal ik zoeken als der Asen laatste weldaad..... Dat elk zijnen plicht doe; uw koning zal u dankbaar zijn. Nu, vaartwel, totdat ik te Laudunum u wederzie. »

Zich omkeerend, ging de vorst met langzame stappen in de richting der stad; zijne lijfwacht volgde hem.

In het leger werden de bazuinen aangeheven; men hoorde onmiddellijk de bevelen der oversten over de vlakte galmen, en welhaast bewogen zich de scharen, om het plein te verlaten en den weg naar Laudunum in te slaan.

XXII

De Plaag der Dorpen.

(1855)

Wij bevinden ons in een dorpje van het Hageland. Jan Staers, vroeger een rijke pachter, is nu arm en een slaaf van den sterken drank. Zes jaar geleden is zijne vrouw gestorven. Hij bezit echter eene dochter, Clara, een lief en zachtaardig meisje. Pachter Torfs, door arbeid en zuinigheid een welgesteld man geworden, komt, voor zijnen zoon Lucas, de hand van Clara vragen ; Jan Staers weigert. Tot ellende vervallen, komt de dronkaard schijnbaar tot inkeer. Uit liefde tot zijne dochter, laat hij het drinken varen en werkt, van den morgen tot den avond, op de hoeve van pachter Torfs. Lucas en Clara zullen binnen korten tijd door het huwelijk vereenigd worden. Maar kan een dronkaard zich ooit bekeeren ? *Op eenen Zondag, als Clara naar de kerk is, wordt hij door Klaas Grils, den zandboer, weder tot drinken verleid.* Den volgenden dag is hij een lijk. Twee jaren later werd Clara de echtgenoote van Lucas.

DE VERLEIDING.

Het was omtrent twee uren na den middag.

Clara stond gereed, met haar gebedenboek in de hand, om ter kerke te gaan. Zij zeide nog met zoete stemme tot haren vader :

« Nu, gij zult wat uitgaan, niet waar? En wat door de velden wandelen om u te verzetten?... De zon schijnt zoo helder ; het is buiten zoo aangenaam en zoo frisch! Altijd hier te blijven zitten en te treuren : het is niet welgedaan, vader. Gij zult u ziek maken. Pachter Torfs zegt ook, dat gij wat lucht moet scheppen. Ach, doet gij het niet voor u zelven, doe het dan voor mij. Het is toch eene kleine vriendschap, en gij weet niet, hoe blijde ik er om zal zijn. Te moeten denken, dat gij daar alweder op dien stoel den ganschen middag, met

het hoofd in de handen, zult blijven droomen, — gij denkt zeker, dat het mij geen verdriet doet? »

« Om weer menschen in het gezicht te loopen, en op allerlei spottende vragen te moeten antwoorden? » mompelde Staers.

« Maar, vader, » bemerkte de maagd, « het is Zondag; bijna al de lieden zullen in het Lof zijn. Gij zult niemand ontmoeten. Daarenboven, zoo gij volstrekt niemand wilt zien, ga langs den boschkant; daar zult gij zeker alleen zijn. Het klept al; ik moet mij spoeden... »

Zij greep zijne hand, en hem smeekend in de oogen ziende, vroeg zij :

« Vader lief, zult gij het doen? Zult gij een beetje uit wandelen gaan? »

« Nu ja. Wat kan het mij schelen? Het is mij altemaal gelijk, » antwoordde Jan Staers met ongeduld.

« En zoo gij nog niet te huis zijt, als ik van de kerke terugkeer, ik zal naar moeder Beth gaan : zij heeft het mij verzocht. Kom gij er later dan ook, vader. Gij weet, dat wij ginder altezamen in den vooravond met de kaart moeten spelen : pachter Torfs heeft het gezegd. »

« Goed, goed, » bromde Staers. « Maak maar, dat gij voor het Lof niet te laat komt : het zal gaan ophouden met luiden. »

Onder het herhalen van eenen haastigen groet liep het meisje de deur uit.

Jan Staers bleef nog eene korte wijl roerloos zitten : een zure grimlach grijnsde op zijne lippen en hij schouwde grammoedig in de ruimte, als zag hij een tergend beeld voor zijnen geest ontstaan.

« Met de kaart spelen! » morde hij. « Ja, speel met de kaart, en vreet uw hart op, terwijl de anderen vroolijk zijn. Uit wandelen gaan! Ja, waag u onder de lucht : — Kobe Pasmans zal u vragen, gelijk gisteren, hoeveel gij voor dagloon bij den Schallebijter trekt. De bezembinder — een bedelaar! — zal medelijden met u hebben, en u zeggen, dat het wel erg en vernederend is, op zijns vaders hoeve als knecht te moeten gaan werken..... En de dronken smid zal spottend zijne hand voor den mond omkeeren en van verre u toeroepen : « Jan, Jan, jongen, dit komt er van, — van het glas! » Tot de kinderen toe loopen u achterna, als waart gij een vreemd gedierte, en zij spreken met verachting van pachter Staers, den lomperd, die rijk was en zich arm gedronken heeft. »

Hij zweeg eenigen tijd, om deze aanhitsende gedachten onder misschien nog droeviger verven voort te zetten.

Nadat eene klimmende wanhoop, benevens eene nijdige gramschap, zich in vluchtige gemoedsbewegingen op zijn aangezicht hadden geschetst, hernam hij met bitteren lach :

« En morgen moet ik reeds op de steenen hoeve gaan werken; de metsers helpen om nieuwe pannen op het dak te leggen. Ik zal omhoog staan op eene ladder, tegen de straat. Het gansche dorp zal het willen zien; de vaders zullen mij aan hunne zonen toonen en op mij wijzen, als op een voorbeeld, dat hun schrik inboezemen moet. Mijne geschiedenis zal honderdmaal opnieuw worden herhaald, en, terwijl ik, stervend van gramschap en schaamte, daar op het dak zal zitten als een martelaar op de pijnbank, zal men beneden op de straat lachen, schertsen, spotten en luidop roepen, dat ik het heb verdiend!... O, nog maar een halve maand is er verloopen... en ik voel mij reeds bezwijken! Nog tien weken, tien eeuwen van ijselijk lijden, van helsche vertwijfeling! »

Al zijne leden verkrampten onder den slag van eenen hevigen zenuwstorm. Hij sprong brullend recht en stapte als een zinnelooze heen en weder door de kamer, terwijl hij met heesch keelgeluid uitriep :

« Neen, neen, het kan niet blijven duren. Er moet een einde aan komen! Clara? Maar indien ik dood ware, zou zij gelukkig zijn! Niets zou haar huwelijk verhinderen. Mijn lijk zou nog niet koud zijn, dat de Torfsen reeds van trouwen zouden spreken. Ha! ik zou verlost zijn van de schaamte, gevoelloos worden als een steen, geen geweten meer hebben dat knaagt, geen hart meer hebben dat gevoelt! »

Hij sprong vooruit, sloeg de hand aan het slot der schapraai en trok het deurken ervan open. Iets als de glans van blinkend staal schitterde hem in de oogen.

Een oogenblik bleef hij het sidderend aanschouwen..... doch het scheen hem met ijzing en schrik te slaan; want hij sloot het deurken toe, en sprong, onder het slaken van eenen doffen schreeuw, achteruit.

Als wilde hij aan eene vervaarlijke gedachte ontsnappen, begon hij opnieuw door de kamer te loopen, en brulde allerlei verwarde woorden en uitroepingen zonder vorm of zin.

Eensklaps bleef hij voor het venster staan en blikte naar buiten. Een glimlach van zonderlinge vreugd beglansde zijn gelaat, en hij hijgde met verlangen naar iets, waarvan het gezicht hem onzeglijk scheen te verheugen.

Op een boogschot, langs den anderen kant der beek, stond eene

herberg, boven welker deur een uithangbord hing. Er was een zwaan op geschilderd, en daarnevens eene pint vol bruin bier en eene groene flesch, omringd van kleine glaasjes.

Op deze flesch hield Jan Staers met open mond en jagende borst den snakkenden blik gevestigd, terwijl hij bevend zeide :

« Jenever! — Ah, dood zijn, niets meer weten, niets meer lijden! Drinken, drinken en daar nedervallen zonder rede, zonder ziel! Het vuur door zijn lichaam voelen vlieten; rijk, gelukkig, trotsch en sterk zijn... Alles vergeten, alles! Kom, kom! »

Met koortsige beweging tastte en zocht Jan Staers in al zijne zakken.

« Geld? » morde hij, « ik heb geen geld. De Schallebijter betaalt mij maar 's Maandags. Hij mistrouwt mij; ik mocht des Zondags er wel mede gaan drinken. Ah, ik heb gisteren geld gezien! Het zal er nog zijn. Daar, in Clara's kist! »

Dit zeggende, boog hij zich over de kist en haalde er een doosken uit, waarvan hij den inhoud op het plat zijner hand schudde.

« Zilver! » juichte hij. « Zilver! Een, twee, drie franks en half; genoeg, genoeg om te leven, om te sterven... »

Maar, alsof uit de geldstukken eene indrukwekkende stem hem hadde toegesproken, hij bestaarde ze welhaast met afschrik, en begon zoodanig te sidderen en op zijne beenen te waggelen, dat hij, om niet te vallen, zich op den stoel liet nederzinken.

Met het verwilderd oog nog immer op de muntstukken gevestigd, morde hij op somberen toon :

« Vuige Judas, ga, verkoop de ziel van uw kind!... Afgrijselijk, wat ging ik doen! Arme Clara, zij heeft zoovele nachten in 't verborgen er voor gewerkt. De brouwerin gaf haar hemden te naaien. Zij heeft het loon haars arbeids, penningsken voor penningsken, bijeenvergaard : in stilte, ik mocht het niet weten. Maar Lucas heeft haar verraden : zij wil mij eenen schoonen Zondagschen halsdoek koopen; mij door die gift verrassen en verblijden! — En dit geld, dit geld der liefde, het zou dienen om...? Oh, neen, neen! »

Opspringend, legde hij de muntstukken met koortsige haast weder in het doosken en in de kist.

Terwijl hij zich tot deze beweging had gebogen, trof plotseling een vreemd gerucht zijn oor. Het waren eenige verre klanken, als van iemand, die zingend over den weg naderde.

Jan Staers stond recht in de kamer en luisterde met wonderlijke verrassing naar het gezang, dat voor hem meer en meer duidelijk scheen te worden, ofschoon de valsche tonen en de brabbelende

woorden ervan eerder door eenen zinnelooze dan door een redelijk man moesten zijn voortgebracht.

« De zandboer! » mompelde Jan Staers met eene bittere uitdrukking van nijd op het gelaat. « Hoe gelukkig! Hij heeft gedronken, hij zingt, hij leeft, hij heeft moed, hij weet van vernedering, noch van schaamte! Hij heeft geene dochter; hij mag drinken, drinken, zooveel hij wil! »

Het gezang naderde; de deur der woning van Jan Staers werd geopend, en daar verscheen zijn oude herbergkameraad in de kamer.

Klaas Grils, de zandboer, scheen uiterst vroolijk en wel te moede; de oogen draaiden hem verwilderd in het hoofd, zijne wangen en zijn neus waren gekleurd met hevig rood; hij schermde met de handen door de ruimte en zeide eindelijk tusschen eenen schaterlach :

« Zie, God, hij leeft nog! Jan Staers, jongen, ik dacht, dat gij in een molsgat waart gaan wonen. Sedert dien tijd hebben wij er al eenige opgeslokt van die natte duiveltjes. Hij is er goed tegenwoordig..... de jenever in het *Witte Kalf*. — Ik heb den zoon van den wagenmaker naar huis willen leiden; maar hij is in een karrespoor gaan liggen en wil niet meer opstaan. Ieder zijne goesting; hij moet het weten. »

Jan Staers aanschouwde met zonderling vasten blik zijnen ouden gezel, die waggelend voor hem stond en met allerlei vreemde gebaren immer voortvoer :

« Maar, ah sa, vriend Jan, gij trekt een gezicht, alsof gij lust hadt om menschenvleesch te eten. Waar loopt gij tegenwoordig? Of doet gij hem misschien met den grooten hoop op, en pakt gij uw glas te huis op uw gemak? Ik ga het ook doen; ik heb een klein groen fleschken ; als het vol is, gaat er maar een halve liter in..... »

Dit zeggende, stak hij de hand in den binnenzak van zijne jas en haalde eene flesch er uit. Deze tot Jan Staers reikende, brabbelde hij :

« Daar, dit is uit het *Witte Kalf*. Proef er eens van. Maar één slokje, niet gulzig; want het is zoo iets om eenen doode springende levend uit de kist te doen opstaan. »

Hij hield de hand uitgereikt tot Jan Staers, die bevend en in sprakeloozen angst al de bewegingen der flesch en van den zandboer volgde.

« Is u de keel toegegroeid? » spotte deze. « Of meent gij, dat het van het zeepsop uit de *Blauwe Hond* is? »

« Weg, weg, doe die flesch van voor mijne oogen! » brulde Jan

Staers, ofschoon hij de hand onwillig scheen vooruit te steken om de flesch te grijpen.

Een vervaarlijke strijd werd in zijn binnenste geleverd. Daareven had de herinnering aan de eenvoudige, doch innige liefde zijner dochter hem op den boord des afgronds van eenen beslissenden val gered; nu glinsterde de noodlottige flesch bekorend voor zijne oogen. Zij lachte hem toe, zij verscheen voor hem, omringd van allerlei betooverende geluksbeelden, zij trok hem aan met onweerstaanbare kracht, als een zeilsteen de naald.

Evenwel, misschien zou het dierlijk en terugstootend gelaat van den zandboer, dat achter de flesch grijnsde, hem nog de kracht verleend hebben om over de verleiding te zegepralen, maar nu zeide zijn gezel met eenen spotlach, daar hij de flesch terugtrok :

« Ah, ah, ik weet wat het is; zij spraken er van in het *Witte Kalf*. Gij zoudt van de roede krijgen, niet waar? De Schallebijter zou u wegjagen, zoo gij nog eens eenen druppel... »

« Hier, hier! » huilde jan Staers, eensklaps vooruitspringend en de hand als eenen klauw aan de flesch slaande.

« Ja, maar, hola! » schreeuwde de andere, hem door de kamer achternaloopend, « maar éénen slok : ik ken u vanouds; gij hebt geenen bodem in den mond. Geef terug! Geef terug! »

Jan Staers hield de flesch aan den mond en stiet den zandboer met geweld van zich af.

Gedurende een oogenblik geschiedde hier eene zonderlinge worsteling, totdat Jan Staers eindelijk, onder het uitademen eener lange hijging, de flesch teruggaf en als uitgeput van krachten op den stoel nederviel.

De zandboer aanschouwde beurtelings de ledige flesch en zijnen hijgenden kameraad met stomme verbaasdheid.

« Oh, vertrek, ga weg! Duivel, gij hebt mijne ziel gestolen, gij hebt mijne dochter vermoord! » klaagde Jan Staers als zinneloos en van schrik op den stoel bevend.

« Overheerlijk! » mompelde de zandboer. « Wat brabbelt gij altemaal? Dit zal ik u eens laten zien, of gij mij den drank niet zult betalen. Ik ben hier, in den vollen dag, aangerand en bestolen gelijk in eene wildernis. — Ah, gij lust hem niet, gij zijt vervaard, dat gij er de lippen zult aan verbranden!... Ik ga daarboven, op den heuvel, in de *Bonte Os*, en drink er eenen halven liter van den besten op uwe rekening. Zoo gij het niet wilt betalen, ik trek u voor het tribunaal, zoo waar als ik Klaas Grils heet! Stelen is stelen; ze hebben Sus, den mestraper, wel voor zes maanden op het droog gezet, omdat hij een

brood van twintig centen gevonden had op den toog van den bakker. »

De zandboer deed twee stappen naar de deur, als wilde hij heengaan; hij keerde zich echter nog om en vroeg :

« Gij zult het betalen, niet waar? Dan blijven wij in alle geval goede vrienden... Jan Staers, jongen, wat zijt gij leelijk met die groote, glasachtige oogen! Dat wij niet wisten, waar het vandaan komt, we gingen van u loopen als van eenen razenden hond. De duivel, die in de kerk op de schilderij van het laatste oordeel staat, en gij, ge gelijkt malkanderen gelijk twee druppelen jenever... ho, ik wil zeggen, twee druppelen water. — Maar ja, Jan, dit vergat ik nog te vragen : is het waar wat ze in het *Witte Kalf* zitten te vertellen? Dat de Schallebijter de steenen hoeve heeft gepacht, en dat gij als knecht bij hem zult werken? Op uw eigen goed... het is te zeggen eigen geweest?... Het woord *geweest* zou er niet mogen zijn, eh Jan? Wat zouden wij vele schoone oortjes hebben, die zijn gaan vliegen! Zoo, zoo, de gelijkenis van den pastoor, waar gij zoo op kondet duivelen — zoo haast gij den wind van achter hadt —, die gelijkenis is waar geworden? De leemen hut heeft dan toch de steenen hoef opgegeten? Ah, ah, de pastoor, jongen, hij is een verstandig mensch : vijftien jaar op voorhand de waarheid zeggen! Zoo? gij wordt knecht bij dien haarkloover? Ik beklaag u; gij zult er moeten werken gelijk een slaaf... En jenever? wel ja; met den emmer, uit den bornput! »

Gedurende deze schertsende rede was Jan Staers op den stoel blijven zitten, met den dwazen blik in de ruimte gericht; geen lid verroerde aan zijn lichaam; maar zijn gelaat verried onstuimige gemoedsbewegingen, en bij elke wonde, die de spottende woorden des zandboers zijnen hoogmoed toebrachten, klemde hij de tanden vaster opeen en schoten zijne oogen heviger vonken der gramschap. Ook werd het merkbaar, dat de drank zijne hersens begon te doen gloeien; want zijne gewone bleekheid was nu op zijn voorhoofd door eene warmere tint vervangen.

« Vaarwel, » mompelde de zandboer, zich weder naar de deur richtend. « Zeg aan uwen baas, den Schallebijter, dat ik hem vierkantig uitlach, al wordt hij pachter van de steenen hoeve. »

Jan Staers sprong recht, en tot den zandboer loopend, trok hij hem terug in de kamer.

« Wacht, wacht, » riep hij met een heesch keelgeluid en zich over de kist bukkende, « ik ga mede; ik zal u de flesch betalen! daarboven in de *Bonte Os.* »

« Dat heet spreken. — Ah, gij hebt geld? In een kist? Als gij het

voor het nemen hebt, grijp maar wat meer. Laat eens zien — zilver! »

« Kom, kom! » riep Jan Staers, den zandboer vooruit naar de deur loopend.

Maar toen hij den voet op den dorpel zette, schoot er waarschijnlijk nog eene terughoudende gedachte hem door het hoofd; misschien ontstond daar voor zijnen verbijsterden geest het beeld zijner dochter, die met opgeheven handen hem smeekte en bad om medelijden voor haar en voor hem.

Hij sloeg de hand aan den stijl der deur en bleef sidderend staan; maar de zandboer duwde hem op de straat, en, hem volgend, wierp hij de deur van het huisje toe.

Jan Staers stapte met angstige snelheid voort en ging nevens eenen eiken kant, als ware hij bevreesd geweest door iemand te worden gezien. Het was echter zeer eenzaam in de velden; zooverre het oog reiken kon, ontwaarde hij geen levend wezen.

De zandboer huppelde hem waggelend achterna en mompelde buiten adem :

« Eh, Jan, brandt het ergens, dat ge zoo loopt? Ik zal u toch wel krijgen : mijne beenen zijn nog goed. O, daar val ik een beetje in het slijk! Dit heeten ze de buurtwegen onderhouden... dat een eerlijk man nog niet naar de *Bonte Os* kan gaan, zonder den hals te breken! Hier ben ik al. Jan, Jan, wacht een weinig; wij zullen daar aan den Boschkant, bij Kobe Snoeks, wat rusten... »

Vermits hij tusschen al zijn brabbelen echter voortliep, verdwenen de beide drinkgezellen welhaast achter den hoek van het mastbosch.

XXIII

Het geluk van rijk te zijn.

(1855)

Smet, de schouwveger, en zijn zoon Pauw zijn een paar vroolijke, brave werklieden. Maar op zekeren dag vindt Smet eenen zak met veel geld, op een verborgen plekje van den zolder. Nu komt er rijkdom in huis, doch het geluk en de tevredenheid verdwijnen uit de nederige woning. Wat erger is, onze brave schouwveger wordt van diefstal beschuldigd; zijne onschuld komt echter, bij het eerste onderzoek reeds, klaar aan den dag. Weinige dagen later wordt het geld door slimme dieven gestolen, tot groot verdriet van Mme Smet, maar tot even groote vreugde van Smet en van Pauw. De schouwvegerskleederen worden weder voor den dag gehaald, en, «leve de vreugd!» Pauw trouwt met Kaatje van den schoenmaker, en allen zijn weder gelukkig.

ARM, MAAR GELUKKIG.

« Och, Kaatje lief, wat hemelsch weer vandaag! Die schoone Meimaand! Mij dunkt, de lucht is boter en melk — zoo malsch en zoo zoet! »

« Ja, Annemie, ik weet niet wat mijne voeten hebben; maar zij zouden van zelf wel gaan dansen. Dit eerste zonnestraaltje doet mij griezelen van blijdschap : het is, als drong het mij door merg en been! »

« Zie ze ook altemaal eens uit hunne huizen komen, om er hun deel van te hebben. Nu begint weer het goede leven : wij zullen op de straat kunnen zitten, en zingen, en vertellen, en luchtscheppen onder het werken. »

« Het is toch iets te zeggen, niet waar, Trientje, zoo vier eeuwige maanden in huis te moeten opgesloten blijven, gelijk een arme vogel in zijn kooitje? »

« En nog geenen asem te kunnen halen in de duffe lucht van zijn kamerken. »

« En uwe oogen te moeten bederven in het grijs en droevig winterlicht. »

« Ja, en verkoudingen hebben en hoesten, dat ge bijkans zoudt vreezen, dat de maand Maart u mede zal nemen naar de andere wereld. »

« En vergeten, dat er eene zon aan den hemel is, en de dagen één voor één tellen, totdat de lieve Meimaand weer licht en warmte brengt, zoowel voor den armen mensch als voor den rijken heer... »

« Kom, kom, de winter is vergeten; laat ons aan den ouden knorrepot niet meer denken. — *Herders en herderinnekens blij, zingt en danst, dáár is de Mei!...* Zet uwe ramen wat dichter : wij zullen met ons vieren hier altijd bij malkander zitten, anders komt er nog een brekespel tusschen. »

De jonge meisjes, die dus, al pratende, de frissche Meimaand een gevoelvol loflied toezongen, zaten met vele anderen in een smal, doch lang straatje der stad Antwerpen.

Lang en klein waren de huisjes van wederzijde dezer stege; zij hadden elk een rond poortje tot ingang en ontvingen het schaarsche daglicht, nog verzwakt door de groene ruiten hunner enge vensters.

Een enkel huis onderscheidde zich door zijne meerdere hoogte en nieuwerwetsche ramen; het was de kruidenierswinkel, en, ofschoon de inwoners ervan slechts geringe klanten hadden, zij waren toch in weinige jaren veel vooruit gegaan, en mochten zich rijk noemen in vergelijking hunner ootmoedige geburen.

Schuins over den winkel stond een oud huisje, dat insgelijks een verdiep had, doch tamelijk zwart en vuil er uitzag. Boven zijn poortje stak een uithangbord vooruit, waarop slechts twee groote letteren waren : A. B. — Het beduidde, dat aldaar een schoorsteenveger woonde. Deze burger was in de straat de tweede na den winkelier; want dit huisje hoorde hem in eigendom toe [1]).

Op hem volgde in welstand een schoenmaker of liever een schoenlapper, die wel geen eigen huis had, doch door arbeidzaamheid zonder veel moeite aan zijn dagelijksch brood kwam.

[1]) De schoorsteenvegers zijn in Vlaanderen geene vreemdelingen, zooals in sommige andere landen het geval is. Te Antwerpen worden zij meest tot den minderen burgerstand gerekend, en onderscheiden zich over het algemeen door gedurige geestigheid en vroolijke inborst. Het teeken huns ambachts bestaat uit twee letteren A. B.

Voor des schoenmakers deur zat Kaatje met hare drie vriendinnen te arbeiden; verder de straat in kon men nog vele andere jonge meisjes bemerken, die, insgelijks in groepjes verdeeld, hun werk onder een aanhoudend juichen over het schoone weder vervorderden.

Elk hunner hield voor zich een vierkant raam, waarover een stuk *tul* of geweven kant gespannen was, en daarop borduurden zij, met naald en draad, allerlei bloemen en loofwerk. Zooals men te Antwerpen zegt, zij deden *kantje-steek*, om bij het einde van den langen dag eenige stuivers te verdienen, en den last van moeders huishouden te verlichten. — Ook wel, om in goede tijden een net kleed of een prettig mutsken met gekleurde linten te kunnen koopen.

Alhoewel deze borduursters tot den geringsten werkmansstand behoorden, was de reinheid en zelfs de zwier hunner kleederen opmerkelijk. Het is eene bekende waarheid, dat de Antwerpsche volksmeisjes zich onderscheiden door eene bijzondere zuiverheid en nog meer door de bevallige wijze van hunne kleederdracht te schikken; maar tusschen allen munt toch de kantwerkster of borduurster uit. Hoe zou zij zich niet altijd even rein houden, dewijl zij van den morgen tot den avond hare handen over sneeuwwitte kant of *tul* moet laten glijden? De minste verzuimenis zou immers haren arbeid besmetten? En dan zou men haar in het kantkantoor of bij de factoresse hare slordigheid verwijten, haar op het verdiende loon aftrekken of haar allen arbeid weigeren.

Geloof niet, dat deze zuiverheid haren oorsprong enkel in de noodzakelijkheid hebbe. Zoo mag het in den beginne geweest zijn; maar men kent de kracht der gewoonte. Nu is deze opvallende reinheid in de zeden der kantwerksters overgegaan, en wanneer zij later door eenen anderen arbeid hun brood van alle dagen pogen te winnen, blijft de zucht naar zindelijkheid en zuiverheid hen toch bij.

Bezie ze maar goed van hoofd tot voeten: hunne kleederen zijn wel nederig en van gemeen katoen; soms is de kleur ervan wel wat verschoten; maar hoe klaar gewasschen, hoe net gestreken! Geen vlekje, geen smetje; het is, als kwamen er voor hen zeven Zondagen in de week.

Of ze schoon zijn? Ja en neen. Zij zijn jong, en dit is al veel. Schoon zouden de meesten toch zijn, want hunne wezenstrekken zijn fijn en regelmatig genoeg; maar hunne wangen zijn doorgaans zoo bleek, hunne leden zoo mager! Arme dochteren des volks; weelde heeft hen uit alle luchtige straten verjaagd, overal huizen gebouwd, waarvan zij de huur niet kunnen betalen, en hen met hunne ouders immer meer teruggedrongen naar de donkere, ziltige straten, waar

burger, noch rijke wonen wil. Kwijnende bloemen, in duistere kelders gekweekt; hun bloed is kleurloos, en de tering is de worm, die veler levenswortelen knaagt... En nochtans, zij zijn blijde, zij zingen tusschen den eeuwigen arbeid!

Van de vier meisjes, welke naast elkander voor des schoenmakers deur zaten, waren er toch twee, die niet door gebrek aan licht en aan goed voedsel in hunne levenskracht waren gekrenkt. Hunne ouders hadden het ook wat breeder, en misschien woonden zij nog niet, als hunne geburen, van geslacht tot geslacht in de verbasterende smachtkrochten dezer enge stege.

De eene heette Kaat en was de dochter des schoenmakers; de andere heette Annemie, en zij woonde in de Groenselkraam. Beider wangen waren beroosd met de frissche tint der jeugd, en hunne lippen hadden hun koraalrood niet verloren. Kaatje had zoete blauwe oogen en blond haar; Annemie scheen wel Spaansch bloed in de aderen te hebben; want er lag een algemeene toon van lichtbruin over haar aangezicht; oogen en haar waren zwart als git.

Alzoo zij nu met hunne twee andere gezellinnen eene wijl in stilte gewerkt hadden, zagen zij ten einde der straat eene reeds bejaarde vrouw aankomen. Zij beschouwden haar van terzijde en volgden haar met den blik, totdat zij in het poortje van des schoorsteenvegers huis verdwenen was. Dan zeide een der meisjes :

« Die bazin Smet laat het geen klein beetje lang hangen! Ze heeft weer al eenen nieuwen bouwen en eene dubbele plooimuts... »

« Och, Annemie, gij met uw pikken en steken altijd! Wat raakt het ons, hoe andere menschen gekleed gaan, als ze het maar kunnen betalen? »

« Ja, Kaatje, het is wel waar. Nochtans, ziet ge, de hoogmoed mag wel wat hebben. »

« De hoogmoed? Ach, het is zulke goede vrouw. »

« Ja, ja; bazin Smet trekt een gezicht, alsof mevrouw Van Hoogenberg hare zuster was, en als zij daar voorbijgaat met haren bouwen, beziet zij ons van omhoog, alsof wij nog niet goed waren om hare schoenen te blinken. »

« Gij meent het, Annemie; maar wees zeker, het is niet waar. Ieder heeft zijne wijze van doen. Bazin Smet is van eene goede familie. Zij heeft eene *Matant* in Holland, die zoo rijk is, zoo rijk! Ik weet niet hoeveel tonnekens goud... En gij begrijpt, als iemand van eene goede familie is, het zit in het bloed en het gaat er niet meer uit. »

« Altijd met dit uithangen van hare familie! Er komt toch niets

van, en iedereen, tot zelfs haar man, lacht haar uit. Ik zou beschaamd zijn om zooveel beslag te maken, en dit nog al voor de vrouw van eenen schouwveger! »

Deze verwijten bevielen Kaatje niet; zij verhief de stem en zeide op scherpen toon, als ware zij verstoord geweest :

« Ik weet niet, waar gij u ook al mede wilt bemoeien. Schouwveger of niet, zij woont in haar eigen huis, en zij is niemand iets schuldig; zij kan het betalen en moet zich aan den nijd van de geburen niet storen! »

« Het zou al wonder zijn, dat gij haar geen gelijk zoudt geven, » lachte een ander meisje; « zij is de moeder van Pauw! »

« Kom, kom, Kaatje, wees niet spijtig; het is maar bij wijze van spreken, » zeide Annemie. « Ieder bakt zijne koeken gelijk hij ze eten wil, en brandt hij zijne vingeren aan de pan, het is voor zijne eigen rekening. »

Na eene wijl stilte vroeg een der meisjes op vriendelijken toon :

« Maar zeg eens, Kaatje, ik heb gisteren in den winkel iets hooren vertellen, dat ik toch niet kan gelooven. Is het waar, zult gij haast trouwen? »

Met eene hoogere kleur op de wangen stamelde Kaatje :

« Och, die geburen! Als ze eenen duim breed weten, gaan ze wel voor eene el lang rondbrieven! »

« Zoo? Het is dan toch waar? »

« Wel neen, Baas Smet heeft er al lachende met mijnen vader over gesproken... »

« Ja? Dan is de wagen toch meer dan halfweg gekruid. *Proficiat!* »

Een ander meisje trok hare lippen met eene soort van verachting te zamen en riep :

« Ai, ai, Kaat, met eenen schouwveger! Met eenen, die zes dagen in de week zoo zwart ziet als mondjepek zelf? Zie, al was hij van onder tot boven met goud beslagen, ik begeerde hem nog niet. »

« Zoo gij hem maar kondet krijgen! » mompelde Kaatje.

« Ik zou hem toch ook niet willen, al is hij de vroolijkste jongen van het geheele kwartier, » bemerkte eene andere. « Des Zondags, als hij gewasschen is, gaat het nog al : maar in de week! Gij kunt hem nog geene hand geven, of ge moet naar de pomp loopen om u te wasschen : en als ge hem wilt aanspreken, ge hebt altijd die eeuwige zwarte tronie voor uwe oogen. Foei, ge zoudt er eenen schrik van pakken. Als hij lacht en zijne witte tanden laat zien, trekt hij een gezicht gelijk een hond, die Spaansche peper gegeten heeft... »

« Wel, gij kwade tongen toch! » viel Annemie de snapster in de

rede. « Pauw is de beste jongen, die er te vinden is; hij kent zulke aardige liedekens, hij danst, hij springt; hij is het vermaak van heel de straat. Ieder is blij, als hij verschijnt; want waar hij is, daar wordt gelachen en vreugd gemaakt. En ziet hem maar eens des Zondags, als hij met zijne blauwe frak daar henenwandelt, het hoofd omhoog en de klak op zij! Ik zeg, het is een schoone jongen, en Kaatje heeft gelijk, dat ze haren Pauw gaarne ziet, bovenal omdat hare ouders er mede tevreden zijn. »

Op dit oogenblik hoorden zij van uit de verte den roep : *Aap, aap, aap!* [1]) die in vroolijke tonen het enge straatje doorgalmde.

« Ah, daar is Pauw met zijnen vader! » riepen ze te gelijk tusschen eenen lach der vroolijkheid. « Ah, *Jan Grap en Pauwken Plezier!* »

Aan het einde der stege, tamelijk verre van de meisjes, naderde een man van omtrent de vijftig jaar, nog in de volle kracht des levens, en met lichten tred en het hoofd opgeheven door de straat stappende. Zijne kleederen waren, als bij alle schouwvegers, van ruw lijnwaad en overal nauw om de leden gesloten; gansch zijn lichaam, benevens aangezicht en handen, waren zwart en met roet overdekt.

Opgeruimd van gemoed was hij; want in het voorbijgaan lachte hij onophoudend tegen de geburen, en wist iedereen met eenen geestigen kwinkslag te groeten.

Achter hem, op vijf of zes stappen, kwam zijn zoon Pauw, een fluksche jongen, die even de mannenjaren kon hebben. Zwart en besmet met roet waren hem aangezicht en kleederen; het wit zijner oogen en zijner tanden, het levendig rood zijner lippen losten zonderling op zijne donkere wezenstrekken uit.

Een zak met roet hing hem over de schouder; in de rechterhand hield hij eene roede als een bezemken, en daarbij eenen bloeienden tak witten haagdoorn, de Meibloem der Antwerpenaars.

Daar hij, onder het zingen van een deuntje en onder het maken van allerlei aardige sprongen, de straat ingetreden was, wekten de zonderlinge bewegingen zijns gelaats den vroolijken lach van al de geburen op.

« Vieze Breugel [2])! » mompelde de eene.

[1]) Dit is de gewone roep der Antwerpsche schoorsteenvegers, en zij moeten dien roep insgelijks boven uit de geveegde schouw laten hooren, ten teeken dat hun arbeid oprecht is uitgevoerd.

[2]) De naam ven eenen befaamden Vlaamschen schilder, die gewoon was kluchtige onderwerpen te behandelen en daarom vieze, dit is grappige Breugel werd geheeten.

« Ze mogen hem wel Pauwken Plezier heeten, » bemerkte een andere, « het is al vreugd wat er aan is! »

« Zoo de ouden zingen, piepen de jongen. Hij en zijn vader zullen al lachende sterven. »

« Zoo zijn de Antwerpsche schouwvegers altemaal; het is eigen aan het ambacht. Een droeve schouwveger is nog raarder dan een vroolijke lijkbidder. »

« Ik mag het goed lijden, » zeide een oude stoeldraaier, » zij doen toch hun best; zij verzuimen hun werk niet en geven ieder het zijne. Wel doen en vroolijk leven; daar is niets aan te verbeteren... »

Annemie sprong eensklaps recht, wijl zij uitriep :

« Hoort, hij kent weer een nieuw liedeken! Oh, dit is een schoon! Ge zoudt zeggen, waar haalt hij ze altemaal! »

« Wel, hij maakt ze zelf, » juichte Kaat.

« Is hij zoo geleerd? Dit wist ik nog niet. »

« Ja, er is geen enkele plakkaart aan de Brooikenskapel of hij zal ze altemaal lezen op zijn duimken! »

De jonge schouwveger was intusschen reeds zooverre genaderd, dat men kon verstaan, wat hij met luider stemme zong. Het was een recht aardig deuntje, welks trippelende maat met inzicht scheen gekozen om er flikkers [1]) bij te maken.

Pauwken Plezier zong aldus, onder velerlei zonderlinge gebaren :

Schouwvegers fijn van den A. B.
Vroolijke gasten,
Aardige kwasten,
Schouwvegers fijn van den A. B.
Komt en zingt ons liêken meê!
Schouwvegers zijn al vieze guiten,
Wit van binnen en zwart van buiten;
Maar al is hun tronie zwart,
Blij en moedig klopt hun hart.
Zij klimmen en kruipen, zij vegen en krabben,
Zij zingen en springen, zij drinken en slabben
Van elke schouw een goede pint.
Aap, aap, aap!
Vroolijk gezind
En allemans vrind!

En daar hij nu zich hield, alsof hij zeer dicht tot Kaatje wilde

[1]) Door het woord *flikkeren* verstaat men te Antwerpen zekere snelle dansbeweging met de voeten. *Een flikker* is hetzelfde als het Fransche woord *un entrechat*.

naderen, lieten de meisjes, hare gezellinnen, eenen schreeuw, terwijl zij de handen beschermend over hunne ramen hielden.

« Neen, Pauw, ga weg; houd u stil; gij gaat ons werk vuilmaken! » riepen zij.

Maar Pauw scheen rustiger geworden onder den zoeten lach, dien Kaatje hem bij het gezicht der bloemen had toegestuurd; want zij wist wel, dat dit eerste geschenk der lieve Meimaand haar bestemd was. Uit hare blauwe oogen straalde eene zoete dankbaarheid, die den jongen schouwveger diep had geroerd, en hem het lied van de lippen en den lach van het aangezicht had gejaagd.

Evenwel, alsof hij niet lang ernstig kon blijven, onderdrukte hij zijne ontsteltenis en zeide lachend :

« Kaatje, ik heb buiten in de velden gewandeld, — dit is te zeggen, dorp op dorp afgeloopen, en tegen den nachtegaal om ten beste gezongen van aap, aap, aap, dat er mij de keel droog als eene rasp van geworden is. Ik heb daar immers eene juffrouw ontmoet, zoo schoon, zoo lief — en zij was mij zoo vriendelijk, dat ik bijkans... Toe, toe, niet zuur zien, Kaatje. Die juffrouw dan vroeg mij heel minnelijk, of ik zoo iemand gaarne zie. Ik meende « neen » te zeggen; maar ik durfde niet liegen, — en als ik ja knikte, vroeg ze, hoe zij heette, die ik liever zie dan de anderen. Ah, riep ik, weet gij het nog niet? Wel, het is een meisken gelijk eene roos, en zij heet Kaat. Eh wel, zei de schoone juffrouw, doe haar mijne complimenten en geef haar deze bloemen van mijnentwege... »

Al de meisjes gaapten den schouwveger stilzwijgend, doch half glimlachend aan.

« En als gij malkanderen gaarne blijft zien in eer en in deugd, » zeide zij nog, « dan zal ik u alle jaren vroolijk maken, en u van allerlei bloemen geven, zooveel gij wilt. »

« Wie mag dit geweest zijn? » vroeg het bleekste meisje met verbaasdheid.

« Gij kent ze altemaal wel, » lachte Pauw.

« Hoe is dan haar naam? »

« Zij heet juffrouw de Mei! »

« Juffrouw de Mei? Ik ken wel eene bazin de Mei, van achter den hoek, uit het stokvischhuis; maar die is het toch zeker niet? »

« Och, ziet gij niet, dat de spotter ons al te zamen voor den zot houdt? » riep Annemie.

« Hij wil zeggen, juffrouw de Meimaand! »

« Juist, die oude kennis was het! » lachte Pauw, terwijl hij een

der geurige bloemtakken aan Kaatje gaf, en tot eene andere zeide :

« Trientje, wilt gij er ook hebben? Och, ze rieken zoo goed! »

Het meisje sloeg hare hand uit, doch Pauw sloeg haar lichtelijk met den tak.

« Ai mij! gij leelijke schouwveger! » riep Trientje.

« Geene rooskens zonder doorns, » schertste Pauw.

Maar Trientje was zoo boos, dat zij rechtstond, de armen in de zijde zette en uitviel :

« Wel, gij zwart schavijn! Wat meent gij wel? Omdat gij den onnoozele in de klucht speelt, denkt gij, dat gij vrijgevochten zijt. Ga, laat u wasschen, vuile neger! Uw vader is al lang in huis. Spoed u maar, of ge krijgt nog van de roede! »

« Ziet dit dragonderken eens te paard rijden! » spotte de jonge schouwveger. « Gij zijt van de spanader gesneden, Trientje. Het kwaad zijn staat u niet; gij zoudt een paar knevels moeten hebben... »

En dit zeggende, deed hij, als wilde hij werkelijk met zijnen zwarten vinger het aangezicht van het meisje raken; maar allen te gelijk sprongen recht en vielen tegen hem uit, daar zij riepen :

« Mondjepek! leelijke schouwveger, roetzak, aap, aap! » en vele andere zonderlinge namen meer.

Pauw kon het gerucht niet overheerschen; terwijl hij het hoofd bukte, als om de scheldwoorden over zijnen rug te laten vloeien, riep hij eensklaps :

« Hola, vriendinnekens, ik zal er eerst een einde aan maken, en mij dan maar spoedig gaan wasschen. — Past op! Een, twee, drie! »

Hij deed vier of vijf dwaze sprongen en schudde zijnen roetzak zoo hevig, dat er een zwarte wolk zich rondom hem spreidde, terwijl hij zong :

Zing, spring, Pauw, goede vriend;
Want niemand kan u deren!

Al de meisjes grepen hunne ramen en stoven met angstig gegil uiteen, om hunnen arbeid voor de besmetting te behoeden.

Terwijl de eenen wegliepen en schreeuwden, terwijl de meesten lachten en juichten, riep de schouwveger, die flikkerend naar zijne deure ging :

« Tot straks, duivinnekens; ik zal mijn Zondagsche gezicht eens halen! »

XXIV

Moeder Job.

(1856)

Baas Job, de brouwer, is een ontevreden man, die alles steeds van de slechte zijde opneemt. Moeder Job is zachtaardig, moedig, en wanhoopt nooit. Het eene ongeluk na het ander komt het gezin van den brouwer treffen. Hugo, hun zoon, is schandelijk bedrogen door den medebestuurder van zijn handelshuis. Indien hij niet, binnen vier dagen, 30.000 frank kan storten, wordt hij als bankroetier in de gevangenis geworpen. *Moeder Job wil en zal haren zoon redden. Zij vindt hulp bij den ouden baron Van Hove.* Ook aan de andere rampen, die het huisgezin van den brouwer troffen, komt een einde. « Het zal wel beter gaan, » had Moeder Job altijd gezegd, en de goede vrouw had de waarheid gesproken.

DE REDDING.

Nauwelijks had Moeder Job eenige minuten gezeten, of zij richtte het hoofd plotseling op en stuurde met glimlachend gelaat den blik in de ruimte. Hare oogen waren verlicht met het vuur der hoop, en zij verroerde de lippen, als sprak zij blijde woorden tot zich zelve.

Haar man, die bij het gezicht harer onbegrijpelijke ontsteltenis met schrik bevangen werd, naderde haar en zeide medelijdend :

« Ach, vriendinne, bedaar, bedaar ! Het was nog het grootste ongeluk, dat mij treffen kon ! Inderdaad, het is om er zinneloos van te worden, niet waar? »

« O, Job, » riep zijne echtgenoote op den toon der gelukkigste ontroering, « God heeft mij verlicht; ik heb het middel gevonden ! »

« Neen, neen, blijf stil en rust : uw geest verdwaalt. — Wat zoudt gij gevonden hebben? »

« Het middel om Hugo te redden ! — Dwalen? Zinneloos worden?

Eene moeder, terwijl al hare kinderen lijden en hare hulp behoeven? Daarna misschien! Wie weet? Luister, ik zal u iets herinneren, dat wij altezamen reeds hadden vergeten. Voor acht jaar was Hugo ter jacht met den jongen baron Van Hove, wiens vader op het kasteel van Linthout woont, en met nog andere steedsche heeren. De baron was een stoutmoedig jongeling; hij waagde zich op het ijs, te midden van den grooten vijver, en viel in het water; het ijs was nog onsterk en brak onder de voeten van hen, die den baron ter hulpe wilden loopen. Een eenige durfde met levensgevaar over het ijs kruipen en den drenkeling bij het haar vatten, om hem boven te houden. Het was Hugo; hij ook viel in het water en verkeerde in doodsgevaar; maar nu kwam men met ladders ter hulp en beiden werden gered. Hugo bleef veertien dagen te bed liggen en doorstond eene dreigende ziekte.— Gij weet nog, hoe de vader des barons ons allerlei dienstaanbiedingen deed en ons smeekte, hem toe te laten ons of Hugo te beloonen. Wij weigerden in dien tijd alles, omdat ons niets ontbrak; maar nu, nu ga ik van hem den prijs van Hugo's leven vragen. Hem bidden, dat hij ons het noodige geld leene en dengene van de schande verlosse, die eens zijnen zoon van een zekeren dood heeft gered! »

« De jonge edelman, wien Hugo op het ijs ter hulp vloog, is sedert gestorven. Zijn vader zal de zaak, waarvan gij spreekt, al lang vergeten hebben. Barons? Barons? Verwacht geene dankbaarheid van hen, » grommelde Baas Job, het hoofd schuddend.

« Ach, zij hebben een hart gelijk andere menschen! » riep zijne echtgenoote. « Spreek zoo niet: laat mij moed houden. Ik vertrouw op Gods goedheid, die mij het middel openbaarde. »

« Het is een groot uur van hier, » bemerkte de brouwer met droefheid, « en juist is nu het wiel van onze speelkar gebroken. Altijd tegenspoed tot in de kleinste dingen! »

Zijne echtgenoote was reeds bezig met in aller haast hare kleederen op te schikken.

« Ik behoef karre noch paard, » zeide zij. « Op drie kwart uurs zal ik den weg afleggen. — Rosina, blijf bij Engelbertje. — Ah, de goede gedachte! Het zal gelukken; Hugo zal gered zijn. Engelbert zal genezen, Gabriël zal wederkeeren. Ja, ja, hebt maar hoop: het zal nog wel beter gaan! »

En onder het uitspreken dezer woorden, liep zij de kamer uit.

Onder het vuur der oogstzonne, die zengend boven de velden blaakte, sprong Moeder Job met blijden moed vooruit in het wegeltje, dat haar door het koren en op de baan naar Linthout brengen zou.

Haar stap was uitnemend snel; zij scheen eerder te loopen dan te gaan.....

Hijgend van aangejaagde haast, schouwde zij in de verte naar de boomen of huizen, die haren weg konden afbakenen, en zij verslond aldus den afstand met den blik harer oogen. Onderwijl bewogen hare lippen, en, misschien zonder dat zij er de bewustheid van had, murmelde zij onder het gaan :

« Indien ik durfde loopen! De postwagen komt op den noen voorbij... Hugo zou het geld dezen namiddag nog hebben... Ach, waarom kan een mensch niet vliegen! Indien ik te laat kwame!... Wat is het heet; er zal vandaag nog onweder zijn... de zon steekt... Kom, kom, als God mij maar toelaat te gelukken! Ja, ja, Hij was het, die mij deze laatste poging insprak... Binnen een uur zal ik het geld hebben... O, dan zal ik loopen, terugkeeren, in den postwagen springen, de stad bereiken en mijnen armen Hugo... »

Eensklaps vertraagde zij haren stap. Eene innige spijt betrok haar gelaat, wijl zij in zich zelve mompelde :

« Hemel, daar is de oude pachteresse Katrien! »

Het voetpad door het koren was zoo eng, dat geene twee menschen elkander daar voorbij konden gaan, zonder dat een of beiden zich ter zijde schikten, en, wijl Moeder Job wel wist, dat Katrien veel van spreken en praten hield, voorzag zij met benauwdheid, dat zij, ten minste gedurende een oogenblik, zou worden wederhouden. — Hoe gering ook, dit verlies was haar pijnlijk.

« Zie, zie, » riep de oude boerinne, « wie ik hier ontmoet! Gaat gij niet naar den koopdag van Loelof? Er is eene karre, die u zou kunnen dienen. Gij hebt een paard noodig : Loelofs ruin is een schoon en sterk beest... »

« Ik heb geenen tijd, Katrien; laat mij door, ik moet eene haastige boodschap doen, » smeekte Moeder Job.

Maar Katrien opende lachende de armen en versperde den weg, wijl zij schertste :

« Nu, nu, het brandt nergens bij mijne wete. Zoo draaft men de vrienden toch niet voorbij. Zeg, is het waar, dat Gabriël van den notaris is gaan loopen, omdat uwe Rosina met eenen heer uit de stad gaat trouwen? *Proficiat*, alles valt u mede; dan zal Rosina eene rijke juffrouw zijn! En uw Engelbertje heeft de roode koorts, niet waar? Het is toch schrikkelijk; morgen wordt het jongsken van boer Thijs begraven; voor tien dagen liep het nog achter de koeien... Zondag geeft uw man immers eene ton bier ten beste aan het Gilde? — De koster heeft een gedicht op de tabaksdooze gemaakt. Er komt iets in

van God *Phebus* op eenen berg... O, het is zoo schoon en zoo hoog, dat onze Kobe zelf, met al zijn verstand, er geen enkel woord heeft kunnen van begrijpen... Is uw man al te huis? Zal hij op den koopdag zijn? Ziet hij naar de karre? Heeft hij zin in den ruin?... »

Terwijl de praatzieke boerinne al deze vragen achter elkander en zeer snel uitsprak, trappelde Moeder Job met de voeten, als wilde zij door deze schijnstappen hare inbeelding bedriegen en hare haast bedaren. — Haar geduld geraakte evenwel ten einde; zich ter zijde door het koren werpend om Katrien voorbij te komen, zeide zij :

« Om Gods wil, weerhoud mij niet langer! Vergeef het mij, Katrien; ik zal dezen avond of morgen vroeg ten uwent komen. Dan zullen wij over alles in vriendschap kouten. »

De boerinne keerde zich in het pad om, kruiste de armen op de borst, zag met verbaasdheid de brouwerin achterna en zuchtte :

« Ik geloof, dat zij eenen slag van de zon weg heeft! Zou haar Engelbertje misschien gestorven zijn? Zie ze loopen! Daar schuilt iets onder. Wat mag het zijn? Kom, kom, ik zal mij naar Loelofs hoeve spoeden : daar vind ik lieden, die mij zullen zeggen, wat er bij den brouwer gaande is... »

Moeder Job had waarlijk een eind verre op eenen draf geloopen, zoowel om aan de vervolging der oude Katrien te ontsnappen als om den dierbaren tijd, dien zij verloren had, weder in te winnen; daarenboven hoopte zij, uit het veldpad en op de breedere baan te kunnen geraken, zonder nog iemand dergenen te ontmoeten, die zich van alle zijden der gemeente naar den koopdag begaven.

Zij zag reeds het einde van het slingerend wegeltje en vertraagde haren gang, om niet door te groote haast de lieden te verwonderen, welke zich op den buurtweg konden bevinden; haar hart was blijde, wijl zij meende aan alle vertraging ontsnapt te zijn.

Nog eenige stappen en zij zou van tusschen het koren geraken; maar daar verscheen, tot haren grooten angst, eensklaps de koster, die in het voetpad drong en met lachend gelaat tot haar kwam.

« Wat geluk, dat ik u ontmoete! » sprak de schoolmeester juichend. « Ik meende naar de brouwerij te gaan om iets te zeggen. Maar uw man is misschien te huis? Hij mag het niet hooren. »

« Wees toch zoo goed, koster, en weerhoud mij niet, » bad Moeder Job. « Laat mij gaan, ik zal u dankbaar zijn. Ach, ik ben zoo haastig! »

Een groot blad papier uit den zak halend, antwoordde de schoolmeester :

« Neen, neen, ik mag de gelegenheid niet laten ontsnappen. Zie,

ik heb een gedicht gemaakt ter eere van Job. Luister, ik wil het u voorlezen. Honderd verzen zijn gauw opgezegd. »

« Ik kan niet luisteren, ik heb geenen tijd, mijne gedachten zijn elders. Ik smeek u, laat mij gaan! »

Maar de koster had reeds zijnen bril opgezet, en las met begeesterde gebaren :

O, Phebus, Dichtren God, van alle kunst de bron,
Gij Muzen, driemaal drie, die woont in Helicon,
Wilt van den Parnasberg in mijnen boezem gieten
Een stroom van 't sterkend nat, dat Hippocreen laat vlieten
Leent mij, voor eenen stond, het woest maar edel paard
Pegaas, dat bliksemvuur rondsprankelt op zijn vaart.
Het voere mijnen geest naar hooger hemeltransen,
Waar ik mij baden moog' in uchtendzonneglansen!
Ik zing den fieren held, die schoot zoo menig roos,
Den winner van 't juweel, de zilvren tabaksdoos.
De Faam, gewiekte vrouw met honderd breede monden,
Zal 't verre nageslacht nog zijnen roem verkonden.
'k Zing ook het edel bloed van onzen heer baron,
Die deze streek beschijnt als eene milde zon...

« Als eene zon! Hoe vindt gij het, Moeder?... Eh, waar is zij nu? Moeder Job! Moeder Job! »

De koster zag naar de beide einden van het pad, blikte in het koren et schouwde zelfs in de hoogte.

« Wat beteekent dit nu? » morde hij verbaasd. « Zij is verdwenen als een rook! Werk dan al eenen dag en eenen nacht, en span de snaren uwer lier, dat het zweet u van het voorhoofd loopt! Hoe ongevoelig de menschen voor poëzie geworden zijn! Indien Orpheus uit zijn graf opstond, hij zou in deze ijzeren eeuw de boomen en de beesten niet meer bekoren; de boeren zelven zouden hem den rug toonen en gaan loopen, gelijk Moeder Job nu doet. Ik zal mijne harp verbrijzelen : het zijn toch maar rozen voor de varkens! »

En met bittere spijt plooide hij het papier, stak het in den zak en begaf zich mompelend naar het dorp.

Reeds verre van daar draafde Moeder Job in de groote baan. De vrees, dat zulke ontmoetingen haar nog verwachtten, had haar mistroostig gemaakt; in diepe overpeinzing allengs wegzinkend, liet zij het hoofd vooroverhellen en sukkelde met zeer snelle, doch soms wankelende stappen vooruit. Langen tijd bleef zij, zonder dat eenig

gebaar den arbeid harer gedachten kwam verraden. Welhaast, als hadde de wanhoop haar overwonnen, zuchtte zij verschrikt :

« Hemel, indien de baron Van Hove niet buiten ware? Ik zou hem vandaag niet kunnen spreken. Indien hij op zijn hof ware en mij de gevraagde hulp weigerde? Ach, dan ware mijn arme Hugo verloren! Hij zou door gendarmes worden weggehaald, in de gevangenis geworpen, onteerd... veroordeeld misschien! Hij zou leven tusschen dieven en moordenaars. Hij, mijn liefderijke zoon, de onschuld zelve! IJselijk! En, ach, mijn Engelbertje, de dokter heeft zulke leelijke woorden gesproken! Het verkeert in gevaar, het kan sterven... Arme Job, weinig geduld werd hem geschonken. Wat moet hij lijden! Mijne Rosina, die hare eigene smart verbergt en weent over haren broeder. En ik, hunne moeder, ik vergader in mijn hart de pijnen van hen allen; ik voel de messen der smart mij den boezem zoo wreed doorboren... maar ik mag niet weenen, niet klagen, niet bezwijken : ik moet mij recht houden, hulp zoeken, troosten, redden... O, God zij mij genadig; dat Hij in zijne goedheid mij krachten late tot het volbrengen mijner droeve taak! »

Alsof een geheime slag haar hadde getroffen, zij liep sneller nog en deed het zand der baan wolkend rondom hare voeten opstuiven. Haar aangezicht gloeide van de zonnehitte, van vermoeidheid en van haast ; op haar voorhoofd parelde het zweet in glinsterende druppels; hare borst hijgde zwoegend..... Wel onmiskenbaar had zij echter den draad harer overweging onafgebroken vervolgd; want na eenigen tijd hief zij plotseling het hoofd op, blikte ten hemel en riep :

« Niet waar, o God, Gij zult mij niet verlaten? Waarom zou ik twijfelen aan uwe barmhartigheid, Gij, die de goede Vader mijner kinderen zijt ? Tot nu toe hebt Gij ons overladen met een onverstoord geluk; maar onze dankbaarheid in den voorspoed is wellicht niet voldoende! Zullen wij dankbaar blijven in het ongeluk en in uwe goedheid betrouwen, zelfs dan, wanneer alles ons bedreigt en de smart mijn moederhart verbrijzelt? Ja, beproef mij! Sla mij ter neder; ik zal toch, uit den afgrond van mijn lijden, het oog met geloof tot U opheffen, U zegenen en hopen! »

Eenige stappen verder zeide zij, op meer bedaarden toon, tot zich zelve :

« Inderdaad, waartoe kan de wanhoop dienen? Zij doet den mensch op voorhand al de pijnen doorstaan van een ongeluk, dat misschien niet geschieden zal; zij berooft hem van zijne krachten ; zij verduistert zijn verstand en maakt hem onbekwaam om tegen het lot te worstelen en het kwaad te overwinnen, dat hij vreest. Weg, weg,

dit laf gevoel! Geen moed verloren : zoolang er leven is, is er hoop! »

Op dit oogenblik trad een reeds oude boer uit een zijpad op de groote baan.

« He, Moeder Job, » riep hij, « waar zet gij het zoo spoedig op aan? »

« Ik heb geenen tijd, vriend Mols, » riep zij, zonder haren stap te vertragen. « Goeden dag, goeden dag! »

« Zoo? Gij meent, dat ik zoo ras niet kan gaan als gij? Dan bedriegt gij u, » antwoordde de boer, haar achternaloopend. « Het paard is oud en heeft veel gewerkt; maar, God lof, de beenen zijn nog goed. Aan uwen weg te zien, gaat gij naar Linthout? »

« Ja, naar den Hof. »

« Ik ook, Moeder Job; wij zullen de baan in gezelschap afleggen.»

« Maar gij ziet, dat ik zeer haastig ben; ik loop schier van ongeduld. »

« Nu, nu, loop maar; ik kan het ook. »

« Gij gaat insgelijks naar den Hof van den baron, vriend Mols? »

« Ja, ik moet zijnen pachter spreken over eene melkkoe, die hij wil verkoopen; maar hij is er te duur mede. Ik ga een beestje meer opzetten, Moeder Job : de kinderen worden groot, en het is geen slecht jaar geweest. »

« Is de baron op den Hof? »

« Zeker, ik heb hem dezen morgen nog zien te paard rijden. »

« Ah, het verblijdt mij; ik moet hem van eene haastige zake spreken. Hoe is de baron? Een goedhartig man? »

« Hum, hum, » mompelde de boer, « het is zoo al gelijk iemand het wil nemen. Die groote heeren hebben luimen en grillen; den eenen dag zien ze viendelijk en den anderen dag zien ze zuur, zonder dat iemand weten kan waarom. Het is volgens dat zij des morgens met den rechter- of den linkervoet eerst uit het bed trappen... Moeder Job, gij gaat toch schrikkelijk gauw! »

« Maar is hij nog al geneigd om iemand dienst te bewijzen? »

« Ja, dit weet ik niet. Ik heb hem nooit iets gevraagd; want ik zit niet op zijn goed... Het heeft voor acht dagen geregend met plassen; mijne schoenen waren gansch doorweekt; ik heb ze vergeten in te smeren. Nu zijn ze zoo hard als hoorn, en zij wringen mij... Gij loopt waarlijk als een paard. »

« Ik mag niet langzamer gaan, boer Mols; neem het mij niet kwalijk. Blijf liever achter en wandel op uw gemak. »

« Neen, neen; zou eene vrouw mij voorloopen? Kom, ga toch een

beetje trager; ik zal u iets van onzen baron vertellen, waarbij gij over zijne inborst zelf zult kunnen oordeelen. Gij kent pachter Vleugels wel ? De baron is hem altijd vriendelijk geweest; maar nu laatst gaat Vleugels zijne pacht betalen, en zonder reden geeft de baron hem zoovele slechte woorden, dat de arme man niet meer wist, waar hem het hoofd stond. Er werd hem gezegd, dat zijne pacht met ik weet niet hoevele franken zou worden verhoogd... en, beviel hem de verhooging niet, hij kon zijne hoeve maar verlaten en elders zijn brood gaan zoeken. Er was niets tegen in te brengen; de baron jaagde hem, om zoo te zeggen, als eenen schelm van den hof. Vleugels ontmoette in de dreef zijnen gebuur pachter Bos, die ook met geld was beladen en zijn jaar ging afleggen. Toen Vleugels hem zeide, dat de baron gezind was als een gestampte duivel, durfde zijn gebuur schier niet op den hof gaan; maar het was te verre om terug te keeren; hij nam al zijnen moed in zijne handen en trok aan de bel van het groote hek... Moeder Job, ik ben mijnen asem kwijt. Mijne beenen zijn nog goed; maar om Gods wil, stap zoo haastig niet! »

« En hoe voer pachter Bos? » vroeg Moeder Job met angstige nieuwsgierigheid. « Was de baron ook zoo barsch tegen hem? »

« Gelijk ik zeg, brouwerinne, die groote heeren, zij hebben zonderlinge grillen. Pachter Bos werd goed onthaald en kreeg een glas wijn. Maar, wat u zeker zal verwonderen als eene onbegrijpelijke zaak, de baron nam de helft van het pachtgeld en gaf het ten geschenke terug aan Bos, die, half zot van vreugd en dansend als een kermisvogel, bij zijnen gebuur in de dreef kwam geloopen. Zij gingen beiden naar huis, maar met verschillende gezichten : de een weende en de andere lachte... Daar hoor ik de pauwen van den baron reeds schreeuwen; wij zijn meteen aan het hek; ga nu toch wat trager. »

Het hoofd in treurige gedachten schuddend, bemerkte Moeder Job :

« Het is waarschijnlijk, dat gij de reden niet kent van de verschillige wijze, waarop de baron zijne twee pachters onthaalde. »

« Ik ken ze wel, » zeide de andere met zekere bitsigheid, « maar zij is zoo kinderachtig, dat ik er geen geloof aan hechten kan. Ziehier, hoe men langen tijd daarna de zaak uitlegde. Gij moet weten, de baron is schrikkelijk verzot op hazen, snippen en ander wild. Kon alles naar zijnen wensch gaan, zijne goederen zouden wemelen van konijnen en patrijzen. Niet omdat hij eene overvloedige jacht zou hebben ; neen, want hij jaagt niet; maar om te weten, dat de beesten op zijn goed loopen en hij er op zou kunnen jagen, indien hij wilde. Niemand in het dorp mag met de hand eenig wild bedreigen, of de

baron neemt het zeer kwaalijk. Al kwamen de konijnen het haar van uw hoofd eten, terwijl gij ligt te slapen, gij zoudt ze nog niet mogen slaan, of de baron zou het op u wreken. Welnu, pachter Vleugels heeft eens, als hij des morgens van de eerste misse kwam, op zijn eigen veld een wild konijn doodgeworpen en het dien middag opgegeten. Pachter Bos heeft integendeel zijnen hond in den molenput verdronken, omdat hij eenen haas gevangen had. Dit is het verschil. »

« Meent gij waarlijk, Mols, dat de baron een barsch en ongevoelig man zij? » vroeg Moeder Job met klimmende benauwdheid.

« Och, neen, » antwoordde de andere, « ik kan u ook vertellen van weldaden, door hem aan ongelukkige menschen bewezen. Er zijn dagen, dat hij veel te mild is; maar ik herhaal het, zoo zijn de groote heeren : hun geest volgt de kwartieren van de maan. — Is het de baron zelf, dien gij spreken wilt? »

« Ja, en ik moet zelfs iets gewichtigs van hem verzoeken. »

« Nu, God geve, dat hij in goede luim zij; anders zult gij den duivel voor uw nieuwjaar krijgen, wees er zeker van... Oef! wij zijn er! Het is tijd; gij loopt als een dragonder. Ik zie ginder den hovenier. Nu, goeden uitslag, Moeder Job; ik zal Zondag te Wispelbeke de Hoogmis hooren en ten uwent goeden dag komen zeggen. »

Moeder Job haastte zich de bel te doen klinken. Een livreiknecht opende haar en vroeg wat zij verlangde.

« Ik zou gaarne mijnheer den baron spreken, » zeide zij.

De knecht bezag haar van het hoofd tot de voeten en antwoordde slechts na eene lange wijl, terwijl hij de schouders ophaalde :

« Het zal moeielijk zijn. Kan ik de boodschap niet doen? »

« Ach, neen, ik moet hem zelven iets vragen. »

« Iets vragen? » herhaalde de knecht. « Ik geloof, dat mijnheer niet te huis is. Wie zijt gij, vrouw? »

« Ik ben Moeder Job, de brouwerinne van Wispelbeke. Wees toch zoo goed, vriend, en maak dat ik den baron moge spreken, ik zal u dankbaar zijn. »

« Volg mij; ik zal gaan zien, of mijnheer dezen morgen te spreken is. »

Hij leidde de smeekende vrouw in een halfduister kamerken, wees haar eenen stoel, trok de deur toe en verdween.

Hier, in volle stilte en eenzaamheid, begon Moeder Job van angst te sidderen. Niets dan ongunstige teekenen hadden zich op hare droeve reize voorgedaan, en zij vreesde, zij geloofde schier zelfs, dat hare poging zou mislukken. De houding en de woorden van den knecht versterkten insgelijks het bedroevend vermoeden in haar.

Maar wie kon het weten? Vermits de baron zijne goede en kwade luimen had, kon zij immers wel een gunstig oogenblik getroffen hebben?

Zoo sprak, tusschen de wanhopige voorzegging hare rede, haar moedig en hopend hart. Dan, men liet haar zoo lang alleen zitten wachten, dat zij tijd genoeg had om tienmaal opnieuw al de schrikkelijkheid van haren toestand te doorgronden en tienmaal weder zegepralend uit den mismoed op te staan. De boezem klopte haar geweldig van ongeduld; bij het minste gerucht, dat zij hoorde, glom een lach der blijdschap op haar aangezicht; zij hield het oog beweegloos op het uurwerk gevestigd, dat de schouwplaat versierde; zij volgde den tragen loop der wijzers, telde stippen en minuten, en zuchtte pijnlijk bij elk vak, dat door de naalden werd bereikt. De postwagen zou voorbij zijn, eer zij Wispelbeke kon bereiken! Nu was er nog tijd... maar men liet haar in het kamerken zitten, als hadde men hare tegenwoordigheid vergeten.

Een doffe kreet van vreugde ontsnapte haar op dit oogenblik; zij hoorde voetstappen in den gang; men kwam haar halen om haar tot den baron te leiden...

« Vrouw, » sprak de knecht, « mijnheer heeft bezigheid, hij is niet gaarne gestoord. Gij komt zeker om uw bier aan te bevelen. Mijnheer zegt, dat gij eene halve ton moogt brengen voor proeve. »

« Maar dit is de reden van mijn bezoek niet. Ik kom om eene zake, die geen uitstel lijdt. Bid, smeek mijnheer in mijnen naam, dat hij mij slechts een oogenblik gehoor gunne. Ach, wees mij behulpzaam, vriend : God zal het u loonen! »

De knecht aanschouwde haar met verwondering; hij scheen echter door den toon harer stemme getroffen en antwoordde :

« Zoo? het was niet om bier op den Hof te leveren? Gij schijnt zoozeer ontsteld, vrouw? Wees maar gerust : mijnheer is een goedhartig mensch; ik zal een woordje voor u doen, opdat hij u ontvange. Is het een dienst, dien gij te verzoeken hebt? »

« Ja, ja, een uiterst gewichtige dienst, eene weldaad! »

« Dan zal ik u eenen goeden raad geven. Mijnheer is zeer zenuwachtig; wanneer men hem verrast of onverwachts ontroert, wordt hij ongeduldig en gram. Zeg hem niet in eenmaal wat gij verlangt; wees zacht en voorzichtig in uwe uitleggingen. Wanneer men zoo met hem handelt, is hij de goedheid zelve. Wacht nu nog wat : ik keer meteen weder om u te halen. »

Met de warme dankzeggingen van Moeder Job overladen, verdween de knecht in den gang.

Meer geneigd om de goede, dan de slechte voorteekenen te aanvaarden, juichte Hugo's moeder in het eenzaam kamerken met zooveel blijdschap, als hadde reeds het reddend hulpgeld voor hare oogen geblonken. Zij vouwde de handen te zamen en sloeg de oogen ten hemel, om God voor de zoete hoop te danken. — Slechts eenige oogenblikken nog bleef zij alleen; welhaast kwam de knecht haar halen en leidde haar in eene wijde en prachtig versierde zaal, waar alles prijkte met gulden versiersels, met zijden stoffen en met bonte tapijten.

Haar verlatende, bood de knecht haar ditmaal geenen zetel aan : zij hadde het toch niet durven bestaan, zich neder te zetten in eenen dier kostbare armstoelen, waarvan het rood fluweel, met gouden boordsels afgezet, haar de oogen schemeren deed.

Eene siddering greep haar aan, toen de baron, in eenen veelkleurigen kamerrok, voor haar verscheen en zonder spreken haar aanzag, als vroeg hij met de oogen, wat zij begeerde.

« Mijnheer de baron, » stamelde zij, « vergeef het eene bedroefde moeder, dat zij in uwe goedheid durft verhopen. Uw naam werd haar door God zelven ingegeven... »

Waarschijnlijk dat deze treurige toon den baron niet beviel; want hij bedwong eene uitdrukking van ongeduld en vroeg :

« Vrouw, wie zijt gij ? Ik ken u niet. »

De koelheid van dit gezegde sloeg Moeder Job met angst.

« Mijn man is brouwer te Wispelbeke, » zuchtte zij. « Ik ben de moeder van Hugo. »

« Hugo? Hugo? » mompelde de baron met den vinger aan het voorhoofd. « Meent gij van Hugo Job, die koopman is in de stad? »

« Ja, heer baron, van Hugo Job. »

« Is het wel waar wat gij zegt? Bedriegt gij mij niet? »

« U bedriegen, heer baron? Herkent gij mij niet meer? Gij kwaamt eens in ons huis, om ons voor eene daad van Hugo te bedanken. »

« Inderdaad, ik meen u te herkennen. Zoo? gij zijt de moeder van hem, die eens zijn leven waagde om mijnen zoon te redden? » zeide de baron nadenkend, wijl hij naar eenen der schoone armstoelen greep. « Zet u neer, vrouw, en vergeef mij mijne koelheid. Ga zitten; neem uw gemak, ik wil het... Indien gij weigert te zitten, dan zal ik insgelijks moeten blijven staan. »

« Wel, het zij dan alleen om u te believen, heer baron, » murmelde Moeder Job, met het licht der blijdschap in de oogen.

« Neem mij toch niet kwalijk, vrouw, dat ik u zoo slecht heb ontvangen, » sprak de baron. « Wij, rijke lieden, worden zoodanig

bestormd door verzoeken en vragen van allen aard ; men bedriegt ons zoo dikwijls, dat wij tegen onzen wil zelven wantrouwig van ieder worden... Zoo, zoo, gij zijt de moeder van Hugo Job? Geef mij de hand, vrouw; ik ben blij, dat ik u zie. Gij moest mij iets vragen, zeide de knecht. Spreek, wat mag ik voor u doen? »

De vriendelijke toon van des barons woorden en de verrassende hoop, die eensklaps in haren boezem drong, ontroerden Moeder Job zoo plotseling en zoo hevig, dat hare stem in de keel verstikte en zij voor alle antwoord in tranen losbrak.

« Vrouw, gij zijt bedroefd, » zeide de baron, hare hand nog houdend. « Wees getroost. Uw zoon Hugo heeft uit edelmoed mijnen zoon gered, toen niemand zijner vrienden het durfde bestaan. Hij heeft alle belooning geweigerd. Eisch ze nu van mij, de belooning... Gij schijnt ongelukkig; laat mij u helpen. »

« Ach, » riep Moeder Job, « ik ween van blijdschap, van dankbaarheid tot God, dat Hij u zulk edelmoedig hart heeft gegeven, dat Hij mijnen goeden Engel uwen naam aan mijn oor liet spreken, toen alles duister rondom mij was als in eenen afgrond. O, al kondet gij mij de vereischte hulp niet geven, wees toch gezegend voor uwe zoete woorden! »

De baron liet haar eenige oogenblikken om zich te herstellen en sprak dan :

« Nu, zeg mij wat uw verlangen is : in volle vrijheid en zonder vrees. »

« Heer baron, gij die zoo goed zijt, het zal u misschien bedroeven; maar vergeef het mij, zoo ik u eenige smart aandoe. Mijn zoon Hugo was koopman in de stad, — ik hoor met blijdschap, dat gij het weet. Hij was in gemeenschap getreden met een zekeren mijnheer Walter, die geroemd was als een ervaren en voorzichtig man. Deze Walter is naar Amerika gevlucht; hij heeft de handelsboeken vervalscht, wisselboeken gemaakt en mijnen zoon gewichtige handteekens ontfutseld. Hugo, van alles beroofd, blijft verantwoordelijk voor de schulden van het Huis en zal onder betichting van bedrieglijke bankbreuk worden aangevat en in de gevangenis geworpen .. »

« Wat, wat zegt gij daar? » riep de baron met medelijden. « Arme moeder!... Maar tot hoeveel beloopen die schulden? »

« Dertigduizend franken, » mompelde Moeder Job met verdoofde stem en als beschaamd over het hoog beloop der hulpe, die zij kwam vragen.

« Dertigduizend franken, » herhaalde de baron, « het is veel. »

« Wij bezitten goederen, die door den notaris Styns van ons dorp

op ongeveer vijfenzestigduizend franken waarde zijn geschat. Zij zijn bij eerste inschrijving belast met eene hypotheek van vijfentwintigduizend franken, die gediend hebben om het handelskapitaal van Hugo te vormen en nu verloren zijn. Mijn verzoek is, heer baron, dat gij de uiterste goedheid hebbet, om eene tweede inschrijving op onze goederen te aanvaarden en mij de dertigduizend franken gelievet te leenen, die ik behoef om Hugo, mijnen zoon, uit de schande en uit een onherstelbaar verderf te redden... Wij zullen eenen interest volgens uw believen aanvaarden en ons het brood uit den mond sparen, om u jaarlijks te kunnen voldoen! »

« Welken interest? » vroeg de baron met eenen glimlach.

« Vier, ja, vijf ten honderd, volgens uwen goeden wil, heer baron. »

« En dit heet gij eene weldaad van mijnentwege, vrouw? »

« Ach, alles, alles naar uw believen, zoo mijn arme Hugo slechts wordt gered! »

« Gij weet, dat zulke dingen niet kunnen geschieden dan bij middel van zekere schriften, die eene vrouw niet onderteekenen kan. Wees wel te moede; ga naar huis en zend mij uwen man; ik zal de zaak met hem afdoen .... Gij wordt bleek? Gij beeft? Waarom? »

« God, God, daaraan had ik niet gedacht! » kreet Moeder Job met de armen in de hoogte. « Hoe pijnlijk! Zijne redding meenen te bezitten en ze nog te zien ontsnappen! »

« Bedaar, bedaar toch, » zeide de baron. « Wat beteekent deze plotselinge wanhoop? »

« O, mijnheer, vandaag nog, morgen vroeg ten laatste, moet Hugo de dertigduizend franken hebben om de wissels te betalen, of hij wordt bankbreukig verklaard, en alles is verloren. Ik kom te voet, door de heete zonne, tot u geloopen, om geenen tijd te verliezen. Het lijden heeft mijn verstand zwak gemaakt; ik vergat, dat de tegenwoordigheid van mijnen echtgenoot hier noodig was. Nu is alle hoop voor mij verloren : morgen, morgen is het te laat! »

« Gij zijt te zeer ontsteld, vrouw, » zeide de baron met kalme goedheid. « Waarom hebt gij niet meer vertrouwen in mij? Ik wilde uwe teergevoeligheid sparen. Nu begrijp ik de zaak beter. Wacht een oogenblik. »

Hij wendde zich tot den hoek der zaal, opende eene kast van gevlamd palissanderhout, nam een blad papier en begon er iets op te schrijven.

Moeder Job hield bevend het oog op hem gevestigd. Wat was hij doende? Dit schrift kon toch haren Hugo niet redden. Geld alleen bezat die macht!.....

Nu greep de baron een tweede blad papier en schreef er insgelijks eenige regelen op, waarna hij tot Moeder Job naderde, en, met den blik op een der bladen gevestigd, haar zeide :

« Luister, wat hierop geschreven staat : *Ik, vrouw Job, wonende te Wispelbeke, bekenne bij deze, in naam mijns echtgenoots ontvangen te hebben, van den Hr. baron van Hove van Linthout, de somme van dertigduizend franken, welke somme bij nadere akte in hypotheek zal aanvaard worden op onze goederen, mits eenen jaarlijkschen interest van twee ten honderd.....* Onderteeken dat nu met uwen naam. »

« Maar, goede heer baron, » riep Moeder Job, « ik mag het niet aanvaarden. Twee ten honderd! »

« En zoo gij mij vier ten honderd betaaldet, vrouw, waar zou dan de dienst blijven, dien gij van mij verzoekt? Zeg uwen man, dat hij mij binnen acht dagen, of later nog, kome bezoeken; ik zal de zaak met hem regelen. Neem deze penne; onderteeken het schrift. — Gij moogt zoo niet beven. »

« Niet beven? » murmelde Moeder Job met tranen in de oogen, « niet beven van blijdschap en dankbaarheid? Ach, wat ik teeken, is de eer, het leven, de verlossing van mijn kind! »

« Gij zijt eene goede, brave vrouw, » zeide de baron. « Indien het betalen van den interest u moeielijk viel, dat het u niet bedroeve. Neem nu dit papier; verlies het niet : het is een bevel van betaling op mijnen bankier in de stad. Bij het vertoonen dezes zullen de dertigduizend franken worden geteld aan den persoon, die het aanbiedt. Gij zijt haastig : ga nu, en trof u nogmaals een ongeluk, moeder van Hugo, gij kent den weg, die naar mijnen hof leidt; ik bid u, vergeet hem nooit. »

De overstelpte vrouw kon van gelukkige ontroering niet spreken : zij liet zich ten gronde zakken en omhelsde weenend de knieën haars weldoeners; doch deze, zelf diep ontsteld, maakte hare handen los en ging ter zaal uit, onder het stamelen van een vriendelijk en gulhartig vaarwel.

De livreiknecht trad binnen en hield zich pijlrecht en stil, totdat Moeder Job, eenigszins van hare overmachtige blijdschap bekomen, hem zeide :

« Ach vriend, wat hebt gij een goeden heer! God is rechtvaardig; Hij zal hem eeuwig loonen in zijnen hemel! »

« Ik heb het immers gezegd? » antwoordde de knecht. « Maar kom, vrouw; mijnheer heeft mij bevolen u naar het hek te leiden; de minste traagheid in de uitvoering zijner wenschen maakt hem gram. Mijnheer is zoo zenuwachtig. Het is eene droeve ziekte... »

« Ik zal alle dagen voor hem bidden, » zuchtte Moeder Job. « Hij ziek? Zulk een man? Ach, het zal wel beter gaan. »

Zonder nog te spreken, bracht de knecht haar bij het hek, wenschte haar goede terugreis en keerde zich om in het pad.

Op eenige stappen verder stond boer Mols met zijnen gaanstok in de hand. Hij had zijne zaken met den hovenier afgedaan, en, wetende dat Moeder Job nog op den hof was, had hij haar ingewacht, om te zamen een eind weegs tot aan zijne hoeve af te leggen.

« Welnu, hebt gij den baron gezien? Hoe zijt gij gevaren? » vroeg hij.

« Foei, het is schande, » antwoordde Moeder Job met bitsigheid, « zooveel kwaad te durven spreken van zulk mensch! Een engel van goedheid! »

« Ja, ja, ik weet het wel, » lachte de andere, « gij hebt hem in zijne goede luim gevonden, en daarom was hij een engel. Kom morgen terug, en ge vindt nog eenen engel, maar het zal een zwarte zijn... Gaat gij alweder loopen en draven gelijk dezen morgen? Nu is het toch niet haastig meer? »

« Haastiger, haastiger nog! Doe geene moeite, boer Mols. Mij dunkt, ik heb vleugelen. Vaarwel, vaarwel, tot Zondag! »

« Loop dan in Gods naam alleen! » riep boer Mols, haar achternaziende, wijl zij met wonderlijke snelheid achter den hoek der dreve uit zijn gezicht verdween.

Toen Moeder Job aan haren driftigen spoed eenigszins lucht gegeven had, door een vierendeel uurs van een vermoeienden gang, bleef zij staan, als schoot eene gedachte haar te binnen. Zij stak de hand tusschen haren halsdoek, en scheen er iets te zoeken. Haar ontsnapte een schreeuw van angst en schrik, en hare wangen, hoe gloeiend ook, werden witter dan linnen. Maar even spoedig ontvloog haar een nieuwe kreet, die als een toon van blijdschap over de omstaande heesters galmde.

« O, God, ik meende, dat ik het had verloren! » zuchtte zij, nog onder de dubbele ontsteltenis bevend. « Ha, neen, hier is het nog, het gelukkig schrift!... »

Zij hield het oog met bewondering gevestigd op het bevel van betaling, dat de baron haar ter hand had gesteld, en murmelde in gedachten :

« Wat de menschelijke geest toch uitvindt! Dit stukje papier, het is dertigduizend franken! Het leven van mijnen zoon, de eer, het geluk van een gansch huisgezin!... Ah, maar ik vergeet; ik heb adem

geschept; ik moet voort; de postwagen zal misschien nog niet voorbij zijn. Vooruit, vooruit! »

En even snel als de eerste maal stapte zij, of liever, liep zij door het stof der baan. De zonnegloed blaakte boven haar hoofd; de uitgezette en smachtende lucht kon hare borst moeielijk het levensvuur tot zulke zwoegende vaart verschaffen; het zweet liep bij druppels van haar voorhoofd, en hoorbaar hijgde zij... Maar, hoezeer ook hare krachten allengskens meer en meer onder de afgematheid dreigden te bezwijken, zij gaf de taak niet op en draafde altijd verder, van tijd tot tijd Hugo's redding uit den boezem trekkend, om uit eenen enkelen blik op dit tooverschrift nieuwe macht en nieuwen moed te putten

Eindelijk ontwaarde zij den toren van haar dorp; maar, of alsdan de vermoeidheid haar had overwonnen en of dit gezicht hare zenuwen ontspande, zij begon op hare beenen te waggelen en zag zich welhaast gedwongen, om met de hand aan eenen boom te leunen.

Eene korte wijl bleef zij in deze houding staan, totdat de zwoegende hijging harer borst eenigszins was verminderd. Dan hief zij het hoofd op, schouwde lachend naar den toren des dorps en riep :

« Moed, moed... Hugo... de postwagen... vooruit... vooruit!... »

En zij verliet den boom, om opnieuw in de richting harer woning te loopen...

« Ach, looft God! » riep zij, met het schrift in de hoogte, toen zij in de kamer sprong, waar haar man en Rosina zich bevonden. « De baron heeft toegestemd en ons het geld geleend. Ziet, ik heb ze, de dertigduizend franken, zijne verlossing, zijne eer, ons geluk! Daar, daar, Job, gij zijt gekleed; de postwagen komt; gauw naar de stad, draag Hugo dit papier! » Zij duwde haren verbaasden echtgenoot het schrift in de hand en liep juichend tot het bed van Engelbertje. De oogen des kinds waren eenigszins geopend, en het poogde te lachen, hoezeer zijn aangezichtje nog gezwollen was.

« Heb ik het niet gezegd? Het zal genezen. Ach, gij lacht, onnoozel kind! » kreet zij, en zij drukte eenen vurigen kus op Engelberts lippen... Maar even ras sprong zij weder recht en zag haren man aan, met vragende verwondering in de oogen.

Deze, die nog niet was opgestaan, grommelde spijtig :

« Dat ik naar Hugo ga? Hem het erfdeel mijner andere kinderen drage? O, ik zal mij ginder te gram maken. Neen, ik doe het niet. »

« Geef hier, geef hier! » riep Moeder Job. « Ik zal gaan! »

« Gij? Gij zult ziek worden. Is dit loopen? Gij staat geheel in brand... »

« Het is gelijk : er is geen tijd. Kom, geef hier, dat ik vertrekke. »

« Dan zal ik nog liever zelf gaan, » knorde Baas Job, « ik kan er maar eene geraaktheid van krijgen. »

Onder het mompelen van eenige andere bittere woorden liep hij de deur uit.

Rosina vloog hare moeder om den hals en kreet met uitgelaten blijdschap :

« O, moeder, is het toch waar, is Hugo gered? »

« God is goed, mijn kind, » juichte de vrouw. « Heb maar hoop, Rosina, het zal nog wel beter gaan! »

XXV

De Geldduivel.

(1856)

De oude heer Robyn heeft « geldwinnen » voor eenig levensdoel. Hij wordt hierin nog meer aangespoord door Monck, zijnen vertrouwden klerk. *Woekerwinst en onbarmhartigheid, andere woorden kent men niet op het kantoor van mijnheer Robyn.* Door de ophitsingen van Monck, verstoot de oude gierigaard zijnen neef en eenigen erfgenaam. Weinige dagen later sterft mijnheer Robyn plotseling; Berthold, de neef, is onterfd. Door verschillende omstandigheden wordt echter later bewezen, dat Monck een valsch testament heeft opgesteld, en nu komt Berthold in het bezit van hetgeen hem rechtmatig toekwam.

Eene zijdeur werd geopend. Mijnheer Robyn, door de oude Margriet bij den arm geleid, trad binnen en liet zich voorzichtig in den breeden leunstoel zakken, die zich dicht nevens de ijzeren geldkas bevond.

Mijnheer Robyn scheen een uitgeleefde grijsaard, hoewel hij waarschijnlijk de zestig jaren nog niet had bereikt; maar sedert lang ondermijnde eene trage krankheid zijn leven. De blauwheid zijner lippen en de zonderling gele toon zijner wangen getuigden genoeg, dat hij aan eene hartziekte leed, en misschien als gevolg daarvan aan het borstwater. Althans, zijne beenen en voeten waren zoodanig gezwollen, dat hij ze niet meer zonder hulp over den grond kon sleepen. Het gansche voorkomen van mijnheer Robyn, — zijn gelaat, zijne houding en de ontspanning zijner leden, — duidden een diep verval van krachten aan. Alleen zijne oogen schenen nog veel

levendigheid te hebben behouden, en opmerkelijk was de vlugheid van den onderzoekenden en mistrouwenden blik, dien hij bij zijne verschijning in het bureel op alles wierp.

De klerk had zijnen meester gegroet, zonder van den lessenaar op te staan of schijnbaar zijnen arbeid te onderbreken.

Eene wijl bleef alles stil; dan wees Robyn zijne meid ter deur uit en sprak met nog vaste, doch soms eensklaps verzwakkende stemme:

« Monck, kom hier!... Zijn de inlichtingen, die gij over den aannemer hebt bekomen, bevestigd gebleven? Want wij moeten op onze hoede zijn; hij kon wel reeds bij anderen gelden ontleend hebben; men zou aldus ten tijde der betaling ons vooruit zijn. »

« Er bestaan geene redenen om dit te vreezen, » antwoordde de klerk. « De aannemer is verrast geworden door een ongeval; maar tot hiertoe heeft hij eer gedaan aan al zijne zaken. »

« Gij meent dus, dat wij met hem mogen handelen? »

« Ja, zooals wij het gisteren te zamen hebben beraamd. »

« Welnu, daar zijn de sleutels; open de kas en haal dan den aannemer. »

Bij deze woorden nam Robyn eenige sleutels van den ijzeren ring, die hem aan de zijde hing, en reikte ze den klerk over.

Terwijl deze de sloten opende en de ijzeren banden door geheime springveeren deed lossen, volgde Robyn al de bewegingen zijner handen, en hield het oog op de kas gevestigd, als vreesde hij, dat zijn trouwe Monck zelf hem zou bestelen.

In de kas waren van binnen verscheidene vakken, elk door een bijzonder slot verzekerd. Robyn had slechts den sleutel tot het openen van een dezer vakken aan zijnen klerk gegeven: waarschijnlijk, dat zich daarin toereikende gelden voor de zaken van dien dag bevonden.

Zoo haast Monck het eerste bevel zijns meesters had volbracht, verliet hij het bureel en keerde een oogenblik daarna terug met een welgekleed persoon, wien hij eenen stoel aanbood. Dan zette hij zich voor den lessenaar, achter den rug van den aannemer en op zulke wijze, dat hij altijd het gelaat en vooral de oogen zijns meesters kon zien.

« Uw naam is mijnheer Guido? » vroeg Robyn. « Gij verlangt mij te spreken? »

« Ik bevind mij in eenen neteligen toestand, » antwoordde de andere, « en ik kwam u verzoeken, de goedheid te hebben mij voor den tijd van zes maanden eene som gelds te leenen. Ik ben bereid tot het betalen van goeden interest. »

« De tijden zijn slecht; het geld is zoo raar! » zuchtte mijnheer Robyn met den blik ten hemel. « Hoe staan uwe zaken? »

« Erg genoeg voor het oogenblik Er is mij een ongeluk geschied. Ik heb voor het Staatsbestuur aanzienlijke werken ondernomen, die eenigszins boven mijne krachten waren : eene zaak van vierhonderd-duizend franken. Alles ging mij langen tijd goed; maar voor vijftien dagen is er onverwachts een gedeelte der aangenomen gebouwen ingezakt. Het is wel een groot verlies; doch de onderneming zal echter nog eene aanzienlijke winst laten. Dan, dit ongeval had veel doen schreeuwen, en men heeft er van gesproken, als moest ik er onder bezwijken. Daarom zijn de leveraars mij komen bestormen; mijn krediet is in gevaar gebracht; ik moet met gereed geld in de hand staan om bouwstoffen te bekomen. Er is een tijd tot de voltooiing der werken vastgesteld en eene zware boete voor elken dag vertraging opgelegd. Ik zou met een overgroot getal werklieden moeten arbeiden om het tijdverlies te winnen; maar, dewijl het Staatsbestuur mij niet betalen zal, vooraleer het ingezakt gebouw opnieuw is opgetrokken, ontbreekt mij het noodige geld... Gij zult mij oneindig verplichten, mijnheer; met de zaak is voor mij bij de dertigduizend franken te winnen, niettegenstaande het voorgevallen ongeluk; of wel de onderneming zal ik moeten verlaten en gansch ten gronde te gaan. »

« De werken, die nog uit te voeren zijn, hoe hoog kan hunne bekostiging nog loopen? » vroeg Robyn.

« Ik schat het op honderdduizend franken ten hoogste. »

« Hoeveel moet gij nog van het Staatsbestuur trekken? »

« Nog honderdvijftigdduizend franken. »

« En hoeveel hebt gij nu noodig? »

« Met vijf en twintig duizend franken in gereed geld zou ik mijne onderneming tot een goed einde kunnen brengen. »

« Vijf en twintig duizend franken! Het is schrikkelijk veel! »

« Ik zal u eenen voordeeligen interest betalen. »

« Maar ik leen niet op interest. »

« Gij leent niet op interest? » vroeg de aannemer met verwondering. « Men had mij nochtans gezegd .. Aldus, gij kunt mij niet helpen? »

« Jawel : ik wil mij met u *associëeren*. »

« Hoe verstaat gij dit, mijnheer? »

« Het is gansch eenvoudig. Gij moet nog honderdduizend frank werken voltooien. Volgens uw eigen gezegde zal de gansche onderneming, indien gij het noodige geld vindt, u ongeveer dertigduizend franken zuivere winst geven. Neemt achtentwintig : dit is voor de

werken, die nog te voltooien zijn, zevenduizend franken. Welnu, ik zal u de gevraagde somme voor zes maanden ter hand stellen, mij met u associëeren en met u deze laatste winsten deelen. »

« Maar, mijnheer, gij misgrijpt u ongetwijfeld, » riep de aannemer. « Gij zoudt van uw geld eenen interest van meer dan vijfentwintig ten honderd bekomen. »

« Ik leen niet op interest, » herhaalde Robyn met ijskoude koelheid.

« Maar zoudt gij dan insgelijks de gevaren deelen, die nog in den loop der weken kunnen ontstaan?

« Er zijn geene gevaren, zegt gij. De winst is immers zeker? »

« Wat eischt gij dan van mij? Ik begrijp u niet. »

« Gij zult mij wissels teekenen op verschillende vervaldagen, voor de gezamenlijke som van acht en twintig duizend vijfhonderd franken. »

« En gij geeft mij slechts vijfentwintigduizend franken? »

« Zooals gij zegt. »

De aannemer beet op de lippen van verontwaardiging en verroerde de voeten met ongeduld.

Robyn zag hem met zijnen koelen blik in de oogen; Monck bespiedde hem van achter. Geen van beiden sprak een woord gedurende eene wijl. Eindelijk, toen het gelaat des aannemers van droefheid en wanhoop getuigde, zeide Robyn :

« Gij moet het weten, heer Guido. Kunt gij ergens de gewenschte hulp op betere voorwaarden verkrijgen, ga en zoek ze. Ik zou het veel liever hebben; want, indien ik geen medelijden had met een eerlijk man, ik zou mijn geld zoo lichtelijk niet uit de handen laten gaan. Overweeg toch, dat de drie duizend vijfhonderd franken, die ik door mijne associatie met u bekomen kan, niets zijn in vergelijking van hetgeen zij u moeten helpen winnen. En daarbij — iets, wat ook wel zijne waarde voor u moet hebben, — ik zal u het geld ter hand stellen, vooraleer gij mijn huis verlaat : onmiddellijk, op staanden voet. »

Nog zat de aannemer sprakeloos te denken en scheen in bittere gepeinzen verslonden.

« Welnu, » sprak de oude Robyn hoestend, « mijn tijd is kostelijk : ja of neen? Gij zijt gansch vrij in uwe beslissing; gij zult mij zelfs vermaak doen met op de zaak niet langer aan te dringen, en heen te gaan zooals gij gekomen zijt. »

Eensklaps stond de aannemer op en zeide met een zenuwachtig gebaar der vuisten :

« Het zij dan zoo, mits er geen ander middel is om mij te redden! Ik ben bereid om uw aanbod te aanvaarden. »

In minder dan een oogenblik waren er vier wissels gereed. De aannemer teekende ze, zonder nog eene bemerking te doen, en het was met onverborgen misprijzen op het gelaat, dat hij de bankbriefjes aanvaardde, welke hem door Monck werden ter hand gesteld.

Zonder groet en morrend liep hij het bureel uit en opende zelf de poort aan de straat.

De oude Robyn wreef zich de handen van vreugd; Monck scheen ineen te krimpen van blijdschap en riep :

« Ha, ha, mijnheer, dit is eene gelukkige zaak! De vogel heeft nog eenige goede vederen; hij zal wederkomen, hij zal wederkomen! »

« Ja, ja, mijn brave Monck, » lachte Robyn, « gij verdiendet rijk te zijn; want gij weet wat geld is, en hoe men het op eene eerlijke wijze vermenigvuldigen kan... Zijn er nog zaken af te doen? »

« Nog de vrouw, aan wie ik gisteren zeide, dat gij niet te huis waart. De inlichtingen zijn haar niet gunstig; het is een mager beestje : meer dan vierhonderd franken weegt zij niet. »

« Laat mij wat ademhalen, wat rusten, » gebood Robyn; « wij zullen straks hooren, of er misschien geen stuiverken met haar te verdienen is... »

Weder heerschte gedurende eene lange wijl in het bureel de diepste stilte, slechts bij poozen onderbroken door den hoest van Robyn.

Op een teeken zijns meesters ging Monck de aangekondigde vrouw halen en bracht haar in het bureel, — waar hij haar denzelfden stoel aanwees, waarop de aannemer had gezeten, — en dan zijne vorige plaats voor den lessenaar hernam.

De vrouw deed zichtbaar geweld, om tusschen het uitspreken van haren groet niet in tranen los te barsten.

« Wat is uw verlangen? » vroeg Robyn.

« Ach, mijnheer, » klaagde zij, « ik ben zoo ongelukkig, zoo rampzalig, dat ik niet weet, hoe u mijne smart uit te drukken! Uwe barmhartigheid is mijne laatste toevlucht; heb toch medelijden met mij! »

« Ter zake, ter zake! » mompelde de oude op onbewogen toon. « Spreek met klaarheid. Waarom zijt gij hier gekomen?... Gij beeft? »

« Vergeef het mij, mijnheer, » zuchtte de vrouw, zich met wanhoop de leden wringend. « Ik kom tot u om hulp, — en, o, Hemel! ik durf u niet verhalen, wat schrikkelijk lot mij heeft getroffen... ik mag het misschien niet doen. Maar gij zijt edelmoedig; het geheim, dat ik u vertrouwen moet, is mij dierbaarder dan het leven... »

« Ter zake, ter zake! » herhaalde Robyn even koel.

« God, welke bekentenis voor eene moeder! » kreet de droeve vrouw. « Mijnheer, ik ben weduwe met vijf kinderen. Vele opofferingen heb ik mij getroost om mijn oudsten zoon eene goede opvoeding te geven. Hij is nu iets meer dan twintig jaar en had eene goede plaats als reiziger, voor rekening van eenen koopman. Mijn arme zoon was naarstig en deugdzaam; zijne erkentenis en zijne liefde voor mij maakten mij gelukkig. Dan, hoe het geschiedde weet ik niet, sedert eenige maanden is hij te Brussel in slecht gezelschap geraakt en heeft daar in het geheim veel geld verkwist. Men heeft eensklaps ontdekt, dat hij betalingen had verzwegen, welke hij bij de klanten van zijnen heer had ontvangen. Men wilde zich tot den procureur des Konings wenden en mijnen zoon als dief doen vangen; maar ik ben tot zijnen heer geloopen, heb op de knieën zijne woede verbeden en van hem een uitstel van drie dagen bekomen, om het ontvreemde geld terug te geven. Op deze voorwaarde zal de koopman het schrikkelijk geheim verborgen houden. Twee dagen zijn reeds verloopen. Ik heb overal — bij de leden mijner familie, bij al mijne bekenden —, om de vereischte som gesmeekt; den vloer van tien huizen met mijne tranen bevochtigd, zonder de oorzaak mijner wanhoop te durven verklaren... en niets, niets!... Gij alleen, mijnheer, kunt mij redden! Dezen avond verloopt de tijd, die mij is vergund; indien ik vóór zonsondergang het geld niet teruggeef, zal mijn zoon onder mijne oogen door gendarmes worden weggehaald... »

« Uw zoon is dus een dief? » zeide Robyn.

Deze woorden sloegen de weduwe met schrik en deden de tranen uit hare oogen vloeien.

« Neen, mijnheer, » riep zij, « de arme jongen is verleid geworden. Hij ligt te bed, meer dood dan levend; hij heeft de koorts in het hoofd, hij roept tot God, met de armen opgeheven om vergiffenis. Hij wil sterven, zegt hij, om zijne misdaad, om zijne dwaling te boeten! »

« Maar, vrouw, waartoe dienen al deze klachten? Zeg mij, hoeveel gij noodig hebt, » morde Robyn met spijtig ongeduld.

« Duizend franken, mijnheer, » antwoordde de weduwe, hare tranen opnieuw bedwingend.

« Duizend franken? — Wat bedrijf oefent gij uit? »

« Ik ben modemaakster, mijnheer; mijne dochters helpen mij. De faam van mijn huis is goed; wij hebben vele klanten en komen nog al gemakkelijk door de wereld. »

« Bezit gij eenige vaste goederen? »

« Neen. »

« En hoe zoudt gij mij dan de duizend franken terugbetalen, indien ik uit medelijden ze u leende? »

« Ach, mijnheer, zooals gij het in uwe goedheid zoudt gelieven te bepalen. Wij zouden maandelijks of alle drie maanden een gedeelte afkorten, en zeker, op een jaar tijd, of anderhalf misschien, zouden wij wel zooveel op onzen arbeid kunnen sparen. Dan, al ware ook onze schuld jegens u vereffend, wij zouden nooit die onschatbare weldaad vergeten. »

Mijnheer Robyn scheen zich eene wijl te bepeinzen.

Monck, de klerk, stond met de armen over de borst gekruist achter de vrouw, en hield half grimlachend den blik op haar gevestigd.

Na eene pooze mompelde Robyn hoorbaar in zich zelven :

« Slechte zaak! Het is altoos tijds genoeg, om zijn geld weg te geven. »

De vrouw zag eene weigering in zijne oogen, vouwde de handen te zamen en zeide biddend :

« Om Gods wil, goede, edelmoedige heer, wijs mij niet af; het ware eene doodsteek voor mij! »

« Het spijt mij, moeder, » antwoordde Robyn met meer gevoel. « Waarlijk, het spijt mij, dat ik u niet helpen kan... »

« Gij kunt mij niet helpen! » huilde de vrouw, terwijl zij zich voor Robyn op de knieën vallen liet en met opgeheven armen smeekte :

« O, wees toch genadig voor eene rampzalige moeder; red haar, red hare kinderen van de eeuwige schande; wij zullen u danken, u zegenen en tot op ons doodbed voor uwe zaligheid bidden. Denk, dat er een God is, die alle barmhartigheid loont; Hij zal het u duizendvoudig terugschenken in zijnen schoonen hemel! Mijnheer, mijnheer, o weiger mij niet! »

De oude Robyn scheen inderdaad door medelijden getroffen, en misschien ging hij de smeekende hare bede toestaan. Zij bemerkte het en richtte, van hoop hijgend, haren blik in zijne oogen... Maar Monck hoestte, om de aandacht zijns meesters tot zich te trekken, en toen deze hem aanzag, schudde de klerk ontkennend met het hoofd, achter den rug der geknielde vrouw.

Robyn haalde langzaam de schouders op, als wilde hij zeggen : « Och arme, de ongelukkige! » Maar Monck snokte zijne leden driftig tot een afkeurend en zelfs bevelend gebaar. — De grijsaard scheen voor den raad van zijnen klerk te zwichten en zeide :

« Nu, vrouw, gij moet heengaan; wat gij verlangt, kan niet zijn. »

« Eilaas, eilaas, is er dan geene hoop meer voor mij? » kreet de

verpletterde moeder. « Gij zijt rijk, mijnheer; met mij een beetje geld te leenen, kunt gij zes menschen uit de schande redden... mijnen zoon van de gevangenis, misschien van den dood verlossen... »

Monck was genaderd en onderbrak hare klacht; haar bij den schouder grijpend, dwong hij haar, van den grond op te staan en sprak, terwijl hij haar zachtjes naar de deur stiet :

« Staak uwe gebeden : ze zijn nutteloos. Mijn meester is ziekelijk; hij kan dit gejammer niet verdragen; gij moet heengaan zonder uitstel. »

Nog keerde de vrouw zich om en zeide smeekend tot Robyn :

« O, mijnheer, kunt gij mij niet helpen, vergeef eene ongelukkige moeder hare stoutheid, — en bewaar toch het geheim, dat ik u heb toevertrouwd. »

« Kom, kom, » morde Monck, « geene overbodige woorden. »

Hij geleidde haar tot in den gang, en legde de hand aan de poort om ze te openen; doch hij zeide nog met ijskoude onverschilligheid :

« Gij weent? Tranen zijn op de straat gevaarlijk voor u; zij doen de voorbijgangers naar het geheim uwer wanhoop zoeken. »

« Dank, dank voor den raad! » zuchtte de vrouw, toen zij met wankelende stappen de deur uitsukkelde.

In het bureel terugtredend, ging Monck voor zijnen meester staan.

« Maar, mijnheer, wat meendet gij te doen? » vroeg hij.

« Ik weet het niet, » antwoordde Robyn... « De oogen dier vrouw hadden mij ontroerd. Misschien zouden wij toch de som wel allengs terugbekomen hebben. »

« Hoe kunt gij zoo denken! » lachte de klerk. « Er is geen pand. Waarschijnlijk waren het duizend franken in het water gesmeten. Duizend franken! Maar het is een schat! En zoo gij allen, die in de stad ongelukkig zijn, moest helpen, gij zoudt binnen drie maanden wel op het stroo geraken. »

« Inderdaad; maar wat wilt gij, lieve Monck, ik word oud en zwak van natuur. Het hart komt boven, en gij weet het wel, het hart is een slecht geldverzorger. Indien ik u niet had, om voor mij te denken, ik zou op het einde van mijn leven nog beklaaglijke gekheden begaan. Kom, dat ik u de hand drukke, goede vriend; het zijn duizend franken, die gij al weder voor mij hebt gespaard. Ik zal aan u denken, ik zal aan u denken, als ik mijn testament maak. Nog eenige dagen, indien het niet beter met mijne borst wil gaan.... Sluit nu de kasse! »

Terwijl de klerk dit bevel volvoerde, vroeg Robyn :

« Monck, is er al nieuws van den fabrikant van Brussel? »

« Ja. »

« Kemenaer heeft ongetwijfeld zijn schoon geld aan de zaak verloren? Ik heb het hem wel gezegd, dat hij te veel waagt. Gij hadt ongelijk, Monck, hem zulk gevaarlijk spel aan te raden. »

« Neem het niet kwalijk, mijnheer, » antwoordde Monck, « maar gij bedriegt u geheel en al. Ik ben dezen morgen zeer vroeg tot den heer Kemenaer gegaan, om hem te berichten, dat hij aan de zaak tienduizend frank heeft gewonnen.

Eene siddering scheen Robyn aan te grijpen, en een pijnlijke hoest overviel hem.

« Hoe? wat zegt gij? » zuchtte hij eindelijk. « Er is tienduizend frank aan de zaak gewonnen, — en ik heb geweigerd er deel aan te nemen! Ongelukkige die ik ben! »

« Gij wildet mijnen raad niet volgen, » zeide Monck. « Hadt gij de zaak gezamenlijk met den heer Kemenaer ondernomen, zooals hij het u voorstelde, dan zouden er in deze kasse vijfduizend franken gekomen zijn, die nu elders zijn gaan wonen. »

« Eilaas, mijn verstand wordt duister! » klaagde Robyn. « Vijfduizend franken verloren! Ach, vriend, het doet mijn hart zoo pijnlijk kloppen... »

XXVI

Batavia.

(1858)

Hopman Pieter Van den Broeck is door de Javanen verraderlijk gevangen genomen. De Hollandsche bezetting verdedigt met leeuwenmoed de Factorij te Jakatra. Alleen de overgave zou Pieter Van den Broeck nog van eenen wreeden dood kunnen redden. Luitenant Walter Pietersen, gehoor gevend aan de smeekingen van vrouw Van den Broeck en hare dochter Aleidis, die zijne verloofde is, tracht de Hollandsche soldaten te overtuigen, dat langere weerstand nutteloos is. *Reeds wil hij de witte vredevlag doen ophijschen, als de Hollandsche vloot redding komt brengen.*

Luitenant Pietersen waggelde op zijne beenen, als een dronken mensch; bij het beklimmen der wallen viel hij zelfs eens ter zijde tegen de borstweer. Men kon wel zien, dat hij zich wilde spoeden, om het noodlottig werk te volbrengen; maar hem ontbrak de kracht, en hij sukkelde slechts langzaam voort, totdat hij den mast bereikte, waarboven Nederlands driekleurige vlag zoo lang en zoo roemrijk had gewapperd.

Daar gekomen, wilde hij het snoer van het vredesvaandel aan de vlaggelijn knoopen; maar alsof hij eensklaps in verstrooidheid ware weggedwaald, bleef hij beweegloos staan en stuurde de oogen over de zee....

Dien dag was de gezichteinder zeer beneveld en op een half uur verre door eenen ondoordringbaren mist begrensd.

In die eindelooze nevelwolk hield de lijdende jongeling nu onbewust den blik gevestigd.

Daar boorde eensklaps een roode bliksem door het mistgordijn! Daar rolde een donderende kanonsknal in lange galmen over den onmeetbaren plas!... Een tweede bliksem lichtte, een derde, een

vierde... en zoo sidderde de lucht tot tienmaal toe onder het sein der kanonnen... Eene vloot! Maar welke?

Een schreeuw van angstige hoop, van uitzinnige blijdschap brak los uit aller borsten. Walter viel geknield aan den voet van den vlaggemast en hief de handen ten hemel; al de aanwezigen volgden zijn voorbeeld, en er steeg uit den schoot dier ongelukkigen een vurig gebed tot den Heer des hemels, die misschien zich hunner toch had ontfermd!...

Niet lang bleven zij echter in twijfel. Er scheen eensklaps van achter een der talrijke eilanden, die in de baai van Jakatra verstrooid liggen, eene sloep, door een groot getal riemen gedreven. Op den voorsteven van het vaartuig stond een man, die de Hollandsche vlag in de hoogte hief; de bootsgezellen zwaaiden hunne hoeden, ten teeken van broederlijken groet.

Dan kende de blijdschap der soldaten en der zieken geene palen meer : men vergoot tranen, men weende van vreugde, men omhelsde elkander, en de schreeuw : « De vloot! de vloot! hoezee! Batavia! Batavia! » werd den hemel als een dankgebed in machtige galmen toegezonden... [1])

Walter scheurde met de vervoering der zinneloosheid het witte vaandel aan stukken en zonk dan, door blijdschap overmand, machteloos ten gronde.

« De vloot, de vloot! Batavia! Batavia! » was de schreeuw, die opsteeg uit al de hoeken der Factorij.

Eenige uren later stonden er ongeveer duizend Hollandsche soldaten en bootsgezellen op het strand, in gelederen geschaard, en de sloepen voeren nog altijd over en weder, om de manschap uit de zeventien schepen der vloot aan wal te brengen.

Al de zieken, de vrouwen en kinderen gingen en kwamen voor de soldaten, met luidruchtige vreugdekreten en uitzinnige gebaren van blijdschap. Zelfs degenen, die den dag te voren zich schier niet recht konden houden van magerheid en uitputting, huppelden en dansten nu rondom eenige vaten versch en zoet water, dat men tot hunne lafenis van de schepen had gehaald. Geen levend wezen was er in de

[1]) « Aldus stonden de zaken aen wederzyde geschapen, wanneer het langh verwaghte ontzet voor de belegerden, op den 25^{en} dagh van Lentemaent, des jaer 1619, verscheen, toen d' opperstedevoogt, Jan Pieterz. Koen, voor de stad Jakatra met eene vloot van zeventien schepen qaum opdonderen. »

(JOHAN NIEUHOF.)

Factorij gebleven; allen waren uit de enge muren gevlucht, waarbinnen zij zoolang en zooveel hadden geleden... Nu was het wee vergeten; nu dankten zij den Hemel, dat Hij hun de pijnlijke beproeving had opgelegd, en hun had toegelaten, ze tot het einde ter eere des vaderlands te doorstaan.

Tusschen al deze uitgelaten menschen waren er slechts twee, die met moeite hunne tranen konden bedwingen. Zij stonden verre van de anderen, eenzaam en met gebogen hoofde, en wanneer zij soms in stilte tot elkander spraken, dan waren hunne woorden bitter en treurig, alsof de komst der vloot voor hen alleen veeleer een ongeluk dan eene weldaad ware.

En inderdaad, de Javanen hadden de verlossing van den gevangen Hopman Van den Broeck aangeboden tegen de overgaaf der Factorij; werd er door de Hollanders niet onmiddellijk tot deze overgaaf besloten, dan zou de ongelukkige Hopman worden ter dood gebracht.

De komst der vloot was dus zijn vonnis! Misschien had reeds zijn bloed in het Javaansche kamp gevloten! En, indien hij nog leefde, zou dan de vijand, daar nu alle hoop hem werd ontnomen, zijne teleurstelling niet op den armen gevangene wreken? Hoe onmenschelijk zou men hem niet martelen!

Dit waren de schrikkelijke gepeinzen, die in den boezem van des Hopmans echtgenoote woelden, terwijl zij dus, eenzaam en treurend, met hare dochter buiten de Factorij stond en al de vreugdebedrijven en gelukskreten harer vorige rampgezellen zag en hoorde.

Reeds was de algemeene Stedevoogd Jan Pietersz. Koen tot haar gekomen, en had lang met haar gesproken en door vriendelijke woorden gepoogd, eenigen troost in haren benauwden boezem te gieten; zij en hare dochter hadden bij des Stedevoogds bewijzen van medelijden overvloedige tranen gestort en hem zoo diep geroerd, dat hij eensklaps tot zijne mannen was gegaan, als had hij eene plotselijke beslissing genomen.

De algemeene Stedevoogd was niet voornemens geweest, dien dag nog iets tegen de Javanen te ondernemen, ofschoon de manschap der schepen, door het verhaal van het lijden der bezetting verontwaardigd, luidop smeekte om onmiddellijk tegen den vijand te mogen inrukken; — maar wanneer de Stedevoogd met vrouw Van den Broeck had gesproken en den doodelijken angst, die haar den boezem scheurde, had doorgrond, vermeende hij insgelijks, dat men, door den vijand te verrassen, misschien nog het leven van den gevangen Hopman zou kunnen redden. Vermits de manschap het wenschte en men in alle geval van de overwinning zeker was, bestond er geen

gevaar, om zonder het minste uitstel de stad Jakatra aan te tasten en ze nog dien dag door vuur en zwaard tot den grond te vernielen.

Men was nu bezig met de noodige maatregelen tot dien aanval te beramen. De algemeene Stedevoogd, omringd door de Hoplieden der vendels, stond op weinig afstands voor de slagorde en hield krijgsraad.

Walter Pietersen was daar insgelijks tegenwoordig. Hem woog zijne daad van dien morgen nog zwaar op het hart; hij zeide weinig en hield meesttijds den blik als beschaamd ten gronde; maar de algemeene Stedevoogd, die wist hoe waardig en hoe onverschrokken hij zich gedurende het beleg had gehouden, stuurde hem dikwijls het woord toe en drukte hem meer dan eens de handen, om hem te troosten en hem weder moed in het hart te storten.

Terwijl de oversten waren vergaderd en zij de schikkingen tot den aanval overwogen, kwamen de sloepen met de laatste manschap van de schepen aan wal.

Het gansche leger werd, ingevolge reeds gegeven bevelen, in twaalf vendels verdeeld. Tien dezer verschillige benden zouden zich in het veld op zekeren afstand van elkander spreiden en den vijand langs alle zijden te gelijk aangrijpen. Met de twee overige vendels zou de algemeene Stedevoogd in de vlakte blijven, om hulp te brengen, waar het mocht noodig zijn.

Dewijl de Javanen hunne legerplaats reeds hadden verlaten en zich binnen Jakatra hadden teruggetrokken, zou de aanval tegen de wallen der stad gericht worden. Mannen met brandende pekfakkels zouden de vendels volgen en het vuur in de huizen steken, zoohaast men over de wallen der vijandelijke stad zou geraken...

Men had insgelijks al de ladders aangebracht, die in de Factorij bestonden, alhoewel men meende, dat men deze werktuigen niet zou noodig hebben, aangezien de wallen van Jakatra zeer laag en door vele ingangen waren onderbroken.

Weinige oogenblikken daarna gingen de oversten uiteen en begaven zich tot de vendels, om de laatste bevelen des Stedevoogds aan de manschap mede te deelen. De fakkels werden ontstoken en de ladders opgetild...

Nadat Walter Pietersen in korte woorden aan zijne mannen had doen kennen, wat zij bij den aanval behoefden in acht te nemen, ging hij achter zijn vendel, waar de neger stond, en zeide hem :

« Zorg, Congo, dat gij ons niet verlaat. Gij kunt u niet verdedigen; maar ik heb tien mijner dapperste gezellen aangesteld, om over uw leven te waken. Heb daarom goeden moed. Zoo haast wij binnen

de wallen van Jakatra geraken, zullen wij, zonder ons om iets anders te bekommeren, rechtstreeks naar des Sultans Dhalm loopen en de gevangenis van uwen ongelukkigen meester zoeken. Zult gij u nog den weg herinneren? »

« Betrouw op mij, luitenant, » zeide de neger, « ik zou de krocht in den Dhalm blindelings vinden. Vrees niet, dat ik achteruit zal blijven; kan ik mijnen rechterarm nog niet gebruiken, mijn hart is toch even goed. »

« Geve de goede God, dat wij den armen Hopman nog levend vinden! » zuchtte de luitenant.

« De gele menschen zijn valsch en wreed, » zeide de neger, « maar de Heer van hierboven is almachtig en mild. »

De stem des Stedevoogds klom langs het strand... de trommels hieven een geroffel aan en gaven het teeken tot het voorwaarts rukken des legers.

Al de vendels zwenkten beurtelings ter plaatse, waar zij stonden, en trokken dan recht vooruit over het vlakke veld, totdat zij zich op een musketschot van Jakatra bevonden.

Men zag de Javanen, met pijl en boog, met zwaard en spies, in zoo groote menigte boven de wallen staan, dat zij er schier geene ruimte hadden om zich te bewegen; het was er een gekriel en gewemel, een gegons en geraas, alsof al de inwoners des eilands binnen Jakatra waren te zaam geloopen, om de bedreigde stad te verdedigen.

De Hollandsche bevelhebber deed zijne vijfhonderd musketiers vooruittreden, zocht hen aan, wel te mikken, en beval den piekeniers zich gereed te houden, om allen te gelijk, na het lossen der vuurroeren, tegen de stad in te loopen en de wallen te beklimmen.

Een donderend musketvuur barstte eensklaps los... en terwijl de ontzaglijke zegekreet : « Hoezee! hoezee! Batavia! » over de vlakte galmde, stormden de Nederlandsche vendels in woeste vaart vooruit...

Slechts tweehonderd man bleven met den Stedevoogd in het veld staan.

Walter Pietersen, die zich in het midden der slagorde en het dichtst bij Jakatra had bevonden, bereikte ook het eerst van allen de stad. Door zijn voorbeeld en zijn woord aangevuurd, sprongen zijne mannen als onverschrokken leeuwen tegen de wallen op en verbaasden den vijand zoodanig door de stoutheid en de onweerstaanbare snelheid van hunnen aanval, dat de Javanen ter dezer plaatse hunne spiesen en zwaarden wegwierpen en den wal verlieten, om in allerijl naar het binnenste der stad te vluchten. De luitenant vervolgde hen

op de hielen en dreef hen door de straten van Jakatra als eenen rollenden stroom voor zich heen. Door den schrik verbijsterd, boden de Javanen geen tegenweer meer en poogden in de vlucht de behoudenis huns levens te vinden. Men had zonder moeite vijanden bij honderden kunnen dooden; want er waren er velen, die uit de zijstraten al vliedende de Hollanders in het gezicht liepen; maar de luitenant smeekte zijne gezellen, zich niet door het uitoefenen der wraak te laten ophouden, en met hem in aller haast tot des Sultans Dhalm door te dringen.

Na drie of vier lange straten volgens de aanwijzing des negers te hebben doorloopen, bereikte de luitenant het breede plein voor den Dhalm, en hij meende onder de Waringaboomen door te gaan, om het vorstelijk paleis te bereiken, toen eensklaps de neger eenen zonderlingen kreet van verrassing slaakte en sidderend met den vinger vooruitwees in eene straat, die naar het ander einde der stad zich richtte.

« Dáár! dáár! » riep Congo. « Gauw! ziet ginder de bende Javanen, die vlucht! Zij voeren den Hopman weg! »

Walter stuurde den blik in de verte, en vooruitloopend, schreeuwde hij :

« Mannen, mannen, voorwaarts! Nog ééne poging! Ik bezweer u, vliegt! De Hopman leeft! God zij met ons! O, konden wij hem levend verlossen, wat schoone zegepraal! »

En door zijne trouwe gezellen van nabij gevolgd, stormde hij in de straat de vluchtende Javanen achterna. Vóór hij ze kon inhalen, hadden ze echter eenen der stadsuitgangen bereikt en waren in het veld tusschen dicht geboomte verdwenen. Walter Pietersen gaf daarom de vervolging niet op; hij scheen al zijnen moed en al zijne hardnekkigheid te hebben teruggevonden en zwoer als razend, dat hij den Hopman levend of dood zou terugbrengen, al moest hij daartoe het gansche eiland doorloopen. Niettegenstaande het gevaar, dat hem in den schoot der dichte bosschen en verre van het Nederlandsch leger kon ontmoeten, sprong hij met zijne gezellen door struik en heester voort en verdween welhaast tusschen het dichtgewassen loover...

De andere Hollandsche vendels hadden gedurende eene wijl eenen nog al ernstigen tegenstand ontmoet, en hier en daar was hun eerste stormloop zelfs bloedig afgeslagen geworden; maar toen de Nederlandsche krijgslieden op vijf of zes plaatsen te gelijk den wal hadden beklommen en eene schrikkelijke vernieling begonnen aan te richten, erkenden de Javanen, dat alle hoop voor hen verloren was. Hunne

zwaarste wapenen wegwerpend, vloden zij van den wal, om langs de andere zijde der stad in het veld en in de bosschen een ontkomen te zoeken.

Met woede en aangejaagde wraakzucht hakten en sloegen de Hollanders onder de vliedende vijanden en vervolgden hen, totdat zij buiten de stad en in de bosschen uit hun gezicht waren verdwenen.

De grootste macht der vluchtelingen kwam dus achter den luitenant Pietersen, en hij, met zijne zestig gezellen, ging zich waarschijnlijk langs alle kanten door eenige duizenden wraakzuchtige vijanden omringd zien. Welk lot dezen dapperen mannen was beschoren, welke heldendaden zij in den duisteren schoot des wouds gingen bedrijven, hoe de lijken rondom hen zouden verspreid liggen, vooraleer ook de laatste hunner bezweek, dat zou niemand hunner gezellen weten....

Door dezelfde gedachte als de luitenant Pietersen gedreven, ijlden de oversten en soldaten, die tot de bezetting der Factorij behoorden, naar den Dhalm, in de twijfelachtige hoop, dat men daar den gevangen Hopman misschien nog levend zou vinden. Zij doorliepen het paleis tot in zijne verborgenste hoeken; zij zochten in alle zalen en vertrekken, en riepen met luider stemme den Hopman bij zijnen naam, opdat hij hen mocht hooren, indien hij ergens in eene geheime plaats opgesloten was. Dewijl de Javanen, de bestorming voorziende, al hunne vrouwen, kinderen en oude lieden op voorhand uit de stad hadden doen vertrekken, vond men in den Dhalm noch in de andere huizen eenig inwoner, die kon zeggen, waar de Hopman was gebleven en wat men met hem had gedaan. Waarschijnlijk zouden evenwel de Hollandsche soldaten hunne opzoekingen nog hebben voortgezet, maar nu schreeuwden eenige stemmen van buiten :

« Vlucht, vlucht! De stad staat in vollen brand ! »

De Hollanders staken in aller haast het vuur aan de wanden des Dhalms en vloden op het plein.

Hier zagen zij uit alle hoeken der stad wolken rook ten hemel stijgen; het gekraak van het brandende bamboes en van de rottangs vervulde de lucht met een vreemd, doch ontzettend geknetter, dat echter beheerscht werd door het machtig geroffel der trommels, die de Hollandsche soldaten uit de stad terugriepen [1]).

In het veld, tusschen het veroordeeld Jakatra en de Factorij, stond

[1]) « De dappere Koen ontscheepte 1000 man, deed het beleg opbreken, viel op de stad Jakatra aan, nam ze stormenderhand in en leverde ze over aan de vlammen. »

(C.-J. TEMMINCK, *Coup d'œil général sur les possessions néerlandaises, etc.*)

de algemeene Stedevoogd, die de wederkeerende krijgslieden elk onder zijn vendel in gelederen deed schikken.

Achter en ter zijde der slagorde bevonden zich de zieken, de vrouwen en de kinderen, die bij het zien der vlammen boven de stad, in de handen kletsten en liederen zongen, om de overwinning te vieren.

Vrouw Van den Broeck en hare dochter Aleidis, door eene angstige verwachting aangejaagd, waren insgelijks tot bij de soldaten vooruitgekomen en zagen, sidderend en met hijgenden boezem, elken terugkeerenden soldaat te gemoet; maar wanneer zij er schier geene meer zagen komen en zij zich overtuigd achtten, dat meest al de manschap onder de vaandels was vergaderd, dan weerhielden zij hare tranen niet langer. Aleidis legde haren arm over den schouder harer moeder, verborg zich het aangezicht tegen hare borst en weende met smartelijke snikken. Nog poogde vrouw Van den Broeck haar te troosten, door haar te zeggen, dat men hopen mocht, zoolang Walter Pietersen niet was teruggekeerd; maar dan toonde Aleidis de brandende stad en boog sidderend het hoofd, als wilde zij beduiden, dat in dien vuurgloed wellicht een dubbel ongeluk haar had getroffen...

Het was wonderlijk om te zien, hoe snel de brand van Jakatra van het eene huis naar het andere oversloeg. Alhoewel slechts door eenen zachten wind gedreven, hadden de duizenden vlammen zich welhaast van alle kanten tot eene enkele, onmeetbare vlam vereenigd, in welker midden des Sultans Dhalm als een gloeiend gebouw zich vertoonde. De stad geleek eene vurige zee, waarboven eene zwangere onweerswolk in wentelende golvingen zich bewoog. Zoodanig was het gekraak van het bamboes en der rottangs, dat men zou gemeend hebben, in den schoot van de blakende kolk het musketvuur van twee strijdende legers te hooren.

Terwijl iedereen het oog op het brandend Jakatra gevestigd hield, had de Stedevoogd zich door de Hoplieden verslag doen geven over het verlies, dat elk vendel had geleden. Dit verlies was niet aanzienlijk, en behalve de eenige dooden en gekwetsten, die men van de wallen achter de slagorde had gebracht, ontbrak er geen enkel soldaat onder de vendels, welke met de vloot waren aangekomen. Niemand had zich diensvolgens door het vuur laten verrassen... Maar wat in het eerst onuitlegbaar scheen en welhaast iedereen met angst sloeg, was de verwonderlijke daadzaak, dat van het gansche vendel, waarover Walter Pietersen het bevel voerde, nog geen enkel man was wedergekeerd!

In het eerst meende de Stedevoogd te mogen denken, dat de jonge luitenant zich door zijnen vurigen moed had laten medesleepen

en de vijanden ook buiten de stad vervolgde. Hij hoopte, dat men na eenige oogenblikken wachtens hem wel zou zien terugkomen; maar nu was er reeds zooveel tijds verloopen, dat de bevelhebber, zoowel als de andere oversten, voor een groot ongeluk begon te vreezen. Indien men deze overwinning door het verlies van een gansch vendel beproefde soldaten hadde moeten koopen, waren er veeleer redenen geweest om te treuren dan om zich te verblijden.

Het was op het gelaat der mannen, die met Walter binnen de Factorij hadden geleden en gestreden, dat men droefheid en angst kon lezen. Hun moedige luitenant zou met zestig hunner vorige rampgenooten zijn gesneuveld! Na zooveel ellende zouden zij den dood gevonden hebben op den dag zelven der verlossing!

Hunne bekommernis en hunne droefheid gingen allengs over tot de soldaten der andere vendels; ook de vrouwen en kinderen werden stiller bij het gezicht der algemeene verslagenheid, en nu vroeg men elkander met benauwdheid in den blik, waar toch de moedige luitenant met zijne gezellen mocht gebleven zijn.

De Stedevoogd en de Hoplieden gingen tot vrouw Van den Broeck en vroegen haar, of zij misschien de reden van Walters wegblijven kon vermoeden. De arme vrouw deed geweld, om niet onder hare smart te bezwijken, en zeide, dat zij niets anders wist dan alleenlijk, dat Walter sedert dien morgen tot de uiterste wanhoop was vervoerd en misschien den dood te midden der Javanen had willen zoeken.

De schrikkelijke toestand dezer ongelukkigen, de tranen en klachten van Aleidis roerden de oversten zoozeer, dat zij wedijverden om haar door zoete woorden moed te geven en haar te troosten; maar wat kon hunne vriendenstem bij de zekerheid van des Hopmans dood?

Alzoo zij nog bezig waren met pogingen te doen, om het lijdend huisgezin eene hoop in te spreken, die zij zelven hadden verloren, zagen zij eensklaps in de verte, tusschen eenige heesters, eenen Hollandschen soldaat verschijnen, die hinkte en met moeite voort kon. Hij stak de handen uit en scheen om hulp te roepen.

De Stedevoogd wenkte eenen sergeant en beval hem, met eenige mannen den gekwetsten soldaat te gemoet te loopen.

Iedereen was nieuwsgierig en hield de oogen met wachtende verwondering op den komenden soldaat gericht. Vermits geen enkel man der andere vendels ontbrak, moest deze ongetwijfeld een der gezellen van Walter Pietersen zijn, en men ging dus vernemen, wat er van den heldhaftigen luitenant was geworden.

Men bracht den gekwetsten soldaat voor den Stedevoogd, die hem

vroeg, wat hem was wedervaren en hoe het kwam, dat hij alleen van zijn gansche vendel wederkeerde.

« Heer Stedevoogd, » antwoordde de soldaat, « wij waren de eersten van allen in de stad en liepen rechtstreeks naar het paleis des Sultans. Op het plein gekomen, zagen wij in de verte eenige Javanen, die onzen Hopman Van den Broeck wegvoerden en met hem wilden vluchten... »

« God! mijn vader! » kreet Aleidis. « Moeder lief, hij leeft! »

« Hij leeft nog! » riepen al de anderen met blijdschap.

« Ga voort, ga voort, » gebood de Stedevoogd.

« De luitenant sprong als een verwoede leeuw naar de vliedende Javanen, en wij hem achterna, » hernam de soldaat; « maar de vluchtelingen hadden veel voor op ons en geraakten in het veld en in de bosschen. Wat er dan verder geschied is, weet ik niet, heer Stedevoogd, en ik verneem met diepe smart, dat mijn dappere luitenant en mijne gezellen nog niet teruggekeerd zijn. »

« Maar hoe hebt gij deze wonde bekomen? » werd hem gevraagd.

« Het is een pijl, die mij door het been is gegaan, » antwoordde hij. « Toen wij niet verre van Jakatra tusschen dicht geboomte geraakt waren en weder de Javanen, die den Hopman wegvoerden, in het gezicht hadden, verscheen er eensklaps eene wolk vijanden achter ons. Ik kreeg eenen pijl in het been en viel neder. Daar ik wel gevoelde, dat ik niet meer bekwaam was om mij te verdedigen, verborg ik mij onder de heesters. Ik heb de stem des luitenants gehoord, die de manschap tot verdediging aanspoorde; ik heb insgelijks het strijdgehuil der Javanen gehoord; maar na eenige oogenblikken werd alles stil rondom mij. — Zoo haast ik niets meer vernam, heb ik mijne schuilplaats verlaten, en hinkend en kruipend ben ik eindelijk zoover geraakt, dat gij mij hebt bemerkt. Dit is al wat ik weet, heer Stedevoogd. »

De oversten bleven stilzwijgend en zonken in angstige overwegingen weg. Volgens het verhaal van den gekwetste mocht men weinig hoop op de behoudenis des luitenants en zijner gezellen koesteren. Inderdaad, hoe onversaagd hij ook mocht zijn, was het niet waarschijnlijk, dat hij met zestig mannen het lang tegen de aanvechting van duizenden en duizenden vijanden zou hebben kunnen volhouden. Wel, zeide Pieter Van Ray, dat het hem in het geheel niet zou verwonderen, indien Walter Pietersen met zijne moedige gezellen eenige honderden vijanden nederhakte en tegen den avond zegenpralend wederkeerde; maar niemand deelde in zijn vertrouwen.

Aleidis, wier hart van zalige blijdschap was opgesprongen bij de

tijding, dat haar vader nog leefde, had weder onder den druk van nieuwen angst en schrik het hoofd tegen de borst harer moeder gebogen.

« Kom, Aleidis, » zeide vrouw Van den Broeck tusschen het storten van stille tranen, « laat ons huiswaarts keeren. God overlaadt ons met ramp en smart... Wij zullen bidden, bidden in eenzaamheid. Misschien! wie weet? de wil des Heeren is ondoorgrondelijk... »

Zij had reeds eenige stappen gedaan, om met hare bedrukte dochter naar de Factorij te gaan, toen zij plotseling zich omkeerde en, door een verrassend gerucht getroffen, met vragende oogen in de verte blikte.

Er galmde boven het geboomte, ter zijde der stad Jakatra, een verward geroep, als van een aantal juichende menschen... Wat mocht dit zijn?

Deze vraag stond in elks oogen, en het was met jagenden boezem en popelend hart, dat allen, oversten en soldaten, hun gehoor overspanden, om iets te onderscheiden van het gerucht, dat klaarblijkend met snelheid naderde, ofschoon de galmen, ongetwijfeld door dicht geboomte onderschept, nog onduidelijk waren.

Dáár steeg eensklaps de zegekreet : « Hoezee! hoezee! Batavia! » klaar en verstaanbaar nevens de brandende stad in de hoogte. En bijna onmiddellijk daarna verschenen een veertigtal Hollandsche soldaten ter plaatse, waar de gekwetste soldaat een weinig te voren zich eerst had vertoond.

« Hoezee! onze luitenant, onze dappere luitenant! » juichten de soldaten, met blijdschap hunne hoeden zwaaiend.

Inderdaad, het was Walter Pietersen met de mannen van zijn vendel, welke het staal des vijands had gespaard.

Aleidis hield de handen ten hemel geheven, en alhoewel zij in deze dooreenloopende mannen nog niemand kon herkennen, glansde haar gelaat van geluk en dankbaarheid, als ontstelde haar een zalig voorgevoel... Maar toen de Hollandsche soldaten van tusschen het geboomte traden, en de maagd met hare overspannen blikken tot in hun midden kon doordringen, ontvloog haar een machtige schreeuw. Schier van aandoening zinneloos, riep zij nu :

« God, lieve God! o, dank, ik zie mijnen armen vader! Moeder hij leeft! Walter heeft hem gered! »

Dit zeggende, sprong zij vooruit over de vlakte en liep, snel als eene hinde, de soldaten te gemoet, die van hunnen kant met grooten spoed naderden. Ook vrouw Van den Broeck en de oversten begaven zich vooruit; maar zij waren nog verre van de juichende mannen

verwijderd, toen Aleidis reeds aan den hals haars vaders hing en zijn aangezicht en schouders met heete tranen besproeide. In hare gelukzaligheid sprak zij al de zoete en streelende woorden, die liefde, medelijden en geluk kunnen inboezemen. De Hopman drukte in verdwaaldheid en zwijgend zijn dierbaar kind tegen de borst en schouwde ten hemel met oogen, waaruit met den blik een vurig dankgebed opsteeg.

Nu naderde zijne vrouw, maar wanneer deze bemerkte, hoe ziekte en lijden haren armen echtgenoot hadden vermagerd, hoe eene lijkachtige bleekheid zijn aangezicht ontverfde, en hoe nog op zijne wangen en op zijn voorhoofd half gesloten litteekens getuigenis van der Javanen wreedheid gaven, dan slaakte zij eenen grievenden kreet en viel klagend in de armen haars echtgenoots, die vrouw en dochter in denzelfden liefdeband op zijn kloppend harte sloot... De algemeene Stedevoogd greep hem de hand; de Hoplieden, zijne vrienden, omringden hem met de warmste gelukwenschen...

De soldaten der vendels, door dit tooneel diep geschokt en door hunne eigen blijdschap aangejaagd, verlieten hunne gelederen en kwamen rondom de oversten staan. Zij zwaaiden hunne handen in de hoogte en deden de lucht hergalmen door zegevierende kreten.

« Hoezee! hoezee! leve de Hopman! leve Van den Broeck! nu is het volle zegepraal! » was de groet, die uit duizend ontroerde borsten den verlosten gevangene te gemoet klonk.

Aleidis, tot dan in zaligheid gansch verslonden, had niets gevoeld dan het geluk van haren vader weder te zien; zij had aan niets gedacht dan aan de uitstorting harer liefde en harer blijdschap; maar nu viel eensklaps haar oog op Walter Pietersen, die met eenen stillen, doch onbeschrijfelijk zaligen glimlach het roerend schouwspel harer vreugde aanzag. De jonkvrouw sprong naar hem toe, viel geknield voor hem neder en riep met de handen opgeheven :

« O, dank, dank! Gij geeft mij meer dan het leven! Walter, Walter, hoe betaal ik ooit de schuld der dankbaarheid jegens u? Redder mijns vaders, wees gezegend!... »

Zij meende in de uitstorting harer eindelooze dankbaarheid voort te varen; maar de luitenant hief haar van den grond op. Zij, schier zinneloos, sloeg hare armen om zijnen hals.

Van den Broeck aanschouwde eene wijl dit tooneel met oogen, die van zielsgenoegen blonken. Dan eensklaps vooruittredende, zeide hij op plechtigen toon tot degenen, die hem omringden :

« Vrienden, gezellen, ik dank den Heer, die mij heeft verlost, en u allen, die zoo getrouw met mij voor het vaderland hebt geleden en

gestreden. Het is niet in mijne macht, u mijne erkentenis te betoonen; maar éénen uwer toch, den dapperste onder u allen, kan ik eene vergelding schenken. Ziet daar mijn dierbaar kind, mijne zoete Aleidis, van geluk en liefde bezwijkend, aan den hals van den held, die mij verloste van eenen akeligen dood. Walter, Walter, kom op mijne borst, dat ik in u eenen dierbaren zoon omarme! Aleidis worde uwe bruid..... en zegene God dien schoonen en heiligen band! »

Terwijl Van den Broeck den jongen overste en tevens zijne dochter op zijn hart drukte, kwam de ontroerde Stedevoogd nader en sprak met eenen glimlach :

« Er ontbreekt iets aan dit treffend huwelijk..... »

En Walter op den schouder kloppend, zeide hij :

« Ik zal de laatste voorwaarden vervullen : wees Hopman, heer Pietersen; behoud het bevel over de dappere gezellen, die u tot het volvoeren dezer heldendaad hebben geholpen. Gij zijt jong; maar geve God, dat de Hopmansdegen immer in handen als de uwe blinke! Wees gelukkig, Walter Pietersen; gij zijt een waardig zoon van Nederland! »

De jongeling kon schier aan zooveel geluk niet gelooven. Terwijl vrouw Van den Broeck en Aleidis woorden van liefde en teederheid tot den Hopman spraken, hield Walter den onvasten blik in de ruimte gericht en beefde van overmatige ontroering..... Hij zag eensklaps den neger Congo, die op vijf of zes stappen van daar met de handen saamgevouwen stond en hem aanschouwde met oogen, waaruit eene vurige hoop of eene smeekende bede straalde.

De jonge overste herinnerde zich op eens, welke oneindige verkleefdheid de slaaf hem had betuigd, en wat hij, Walter, den armen neger had beloofd.

Hij wisselde in stilte een haastig woord met Van den Broeck, en dezes toestemming bekomen hebbende, liep hij tot den slaaf, drukte hem de hand en zeide ontroerd :

« Congo, ik heb u begrepen : mijne belofte, niet waar? Welnu, ik zal ze vervullen. Uw hart is dankbaar, trouw en moedig; gij hebt uw bloed voor Nederlands eere vergoten..... en gij zoudt geen deel hebben in de zegepraal? Congo, de Hopman heeft u aan mij in eigendom gegeven..... en ik, mijn goede Congo, ik geef u de vrijheid! »

De neger wierp zich met eenen blijden schreeuw ten gronde en omhelsde weenend des jongelings knieën; tusschen zijn dankbaar snikken murmelde hij schier onverstaanbaar :

« Ach, vrijheid, vrijheid; maar met u blijven, met u blijven, goede meester! »

Walter poogde hem van den bodem te doen opstaan, zeide hem, dat hij van zijn huisgezin mocht blijven deel maken en beloofde hem, dat hij hem voortdurend zou beschermen.

De algemeene Stedevoogd gaf op dit oogenblik het bevel tot den optocht naar de Factorij en gebood den trommelaars, vergadering te slaan. Al de mannen liepen naar hunne vendels en schikten zich in gelederen.

Van den Broeck, tusschen zijne echtgenoote en zijne dochter, en vergezeld door den Stedevoogd en door Walter, stapte vooraan.

De trommelaars en trompetters deden het vaderlandsche lied *Wilhelmus van Nassauwen* over de vlakte schallen; al de manschap, de vrouwen, de kinderen, de zieken, allen zwaaiden de handen, zongen en juichten, als hadde de blijdschap hen tot zinneloosheid toe vervoerd.

Men kon gedurende den optocht schier niets uit het verwarde gejuich verstaan; maar toen het kleine leger voor de poort der Factorij kwam en het opschrift in het oog kreeg, dat men daar in minder goede tijden als een teeken van vertrouwen in Gods bescherming had gehangen, dan vereenigden zich aller stemmen in eenen enkelen, ontzaglijken zegeschreeuw, en terwijl Hollands dappere zonen de poort der toekomende hoofdstad van Nederlandsch Indië binnentrokken, bonsde er een donderende kreet ten hemel :

« Batavia ! Batavia ! »

XXVII

Redevoeringen.

(1858)

REDEVOERING, UITGESPROKEN BIJ HET BEELD VAN RUBBENS, OP HET OOGENBLIK DER PLECHTIGE ONTHULLING (1840).

Zal mijne stem zich verheffen, om u de verdiensten der scheppingen van Rubbens te ontleden? Kan ik eenen lauwer meer in zijne kroon vlechten? Neen, tweehonderd jaren hebben zijne onsterfelijkheid bevestigd : twee eeuwen rusten op zijn graf; doch zijn naam, zijn glorierijke naam straalt nog gelijk de jonge zon des morgens!

Gij allen, die mij hoort, hebt meer dan eens in stille bewondering voor zijne werken geknield; gij hebt meer dan eens met een ontroerd hart gestaard op den goddelijken Christus, wiens hemelnatuur Rubbens zoo indrukwekkend in het menschelijk lichaam kon doen doorstralen, — en uwe ziel heeft dikwijls, voor zijne tooverende tafereelen, deze aarde verlaten om zich tot den hemel te verheffen. Ja, gij allen voelt de macht van zijn penseel, gij kent de uitgestrektheid van zijn vernuft en de breedheid van zijnen geest.

Doch gij, afstammelingen van den grooten Rubbens, gij zijt het niet alleen, die zijnen naam als onsterfelijk op de historiebladen hebt aangeteekend, niet alleen in België is het, dat zijne werken de tempels der christenen versieren : — overal blinken de kunstmirakelen van hem, wiens reuzenbeeld wij tot de nakomelingen overzenden; in alle landen wordt Rubbens met eerbied en opgetogenheid als een wonder van kunst en wetenschap genoemd. — Vraagt het aan de steden van het kunstrijk Italië, aan Duitschland, aan Frankrijk, aan

Engeland, en gij zult eenen enkelen roep hooren opgaan, om de glorie van een Vlaamsch schilder te verkonden; gij zult uw hart van hoogmoed en fierheid voelen opzwellen over den naam van Belg, dien gij draagt.

Heden hebben wij der nagedachtenis van hem, die ons schoon vaderland met eenen onvergankelijken luister overlaadde, eene schuld van dankbaarheid en erkentenis betaald. Dit beeld, dat als eene onwrikbare rots de stormen der eeuwen moet doorstaan, zal aan onze nakomelingen zeggen, hoezeer het herboren Belgenland met het vuur der liefde tot de kunst bezield was; het zal voor de toekomende geslachten getuigen, dat wij, zonen van den onsterfelijken Rubbens, zulken vader waardig waren.... Zijn beeld worde een vuurbaak in het rijk der kunsten! Dat al degenen, die zich iets grootsch in den schedel voelen, in welke stad het ook zij, zich onverdeelbaar rond dit heilige gedenkteeken vereenigen : — want er is voor ons slechts ééne school, — en dit is de Vlaamsche school. Haar leidsman is de oude Rubbens, haar meester de prachtige natuur en haar bewonderaar de wereld.

Wij, Belgen, zijn ootmoedig onder de volkeren, wij roemen niet veel op de glorie van ons vaderland: wij overstroomen andere landen niet met het verhaal der daden onzer vaderen... en nochtans, er is op den aardbodem geene natie, die, in zoo klein getal als wij zijnde, zooveel lichtende sterren aan den hemel der kunst gehecht heeft, — geen grond, die op eene zoo geringe uitgestrektheid zooveel doorluchtige mannen, als de dierbare grond van België, dien wij betreden, heeft voortgebracht.

Wij hebben dit niet altijd geweten : er waren tijden, dat wij, vreemde helden roemende, de namen onzer eigen vaderen in den nacht der vergetelheid begraven lieten; — maar heden, dat wij de oude vrijheid hebben herwonnen, is ook in onze boezems een inniger gevoel van eigenwaarde gedaald, en het Belgische volk is met zijnen leeuw uit eenen langen slaap opgestaan. Heden, o gelukkige dag! hebben wij de eerste grondzuil onzer jonge nationaliteit gevestigd, ja, de eerste vaste grondzuil onzer toekomende verheffing.

Er zijn onder ons nog wel beelden opgericht, — maar die zijn toegewijd aan den roem van eenen oorlogsheld. — Het is in der waarheid eene wijde wetenschap, honderdduizend man op een slagveld te schikken; het is wel eene groote daad, zijn vaderland van de verwoesting te redden, — en hij, die zijne broederen voor de verdrukking en de slavernij der vreemden bevrijdt, is groot! — maar ook, aan wat rampen zijn zijne heldendaden niet verbonden ?

Een onmeetbaar bloedbad is de schouwburg, waarop die wapenfeiten geschieden; vernieling, armoede, hongersnood zijn hare trouwe gezellen, terwijl de zoete kunst eene onafscheidbare zuster van den vrede en van den bloei der volken is.

Zij kost geene tranen, zij; neen, zij streelt de ziel in eene zachte verrukking; zij scheurt den sluier der blinde natuur af, om ons hare geheimste schoonheden te laten doorgronden, en is als een bestendige lofzang tot den Heer, wiens werken zij verheerlijkt; zij drijft den geest tot het goede, en, ons in bespiegeling opheffende tot Hem, die ons geschapen heeft, verkort zij den afstand, die den mensch van zijnen God scheidt. De kunst is die algemeene taal, welke men zoo lang te vergeefs gezocht heeft: het is door haar alleen, dat alle volkeren der aarde eens begrijpen zullen, dat zij broederen en kinderen van éénen enkelen en machtigen Vader zijn. Het is in haar, dat de luister onzes vaderlands rust; het is op hem (Rubbens) en op diegenen, welke als hij de kroon versieren, die België tot koningin der natiën maakt.

O, indien nog als voorheen de roem der wapens in den moed en de dapperheid des mans besloten lag, zouden wij gewis ten dezen dage op dien roem ook nog aanspraak mogen maken: — dit getuigen Jeruzalem en de Sporenslag! Doch geene dapperheid, geen moed, geen beleid zijn heden voldoende om, in de schaal der gebeurtenissen, tegen het getal op te wegen; maar er is iets, dat nimmer tot het getal behooren kan, iets, dat met het bloed onzes voorgeslachts door onze aderen stroomt en dit, dit is kunst — de kracht des geestes en het scheppend vermogen der ziel!

Gebeurde het nu nog, o landgenooten, dat iemand met kleinachting van België dorst spreken, wijs dan op dit reuzenbeeld, op Rubbens, wiens kunstgewrochten de wereld verstommen, en uw antwoord zal hem doen blozen. En, indien een vreemdeling u de heldendaden zijner vaderen op duizenderlei wijzen komt verhalen, denk niet, dat hij grooter is dan gij; o, neen, niemand is groot boven eenen Belg!

Van Dyck! Quellyn! Jordaens! Teniers! en gij allen, doorluchtige Belgen, staat op uit het verledene; schaart u om het beeld van uwen meester, en geeft getuigenis der grootheid van uw vaderland!

O, ja, in mijne zielsverrukking zie ik u! Daar staat gij allen met de onsterfelijke kroon der kunst gesierd!

O, gij, zonen van het oude België, gij, wier roem op dit oogenblik door duizenden uwer ontroerde broederen wordt uitgeroepen, dat uwe zalige schimmen zich in onze dankbaarheid verblijden; gij ziet

het, wij verdienden de glorie van uwe namen te hebben geërfd. — Vraagt van den God, bij wien gij woont, dat Hij het heilig vuur der kunst altijd onder ons late vlammen; smeekt Hem, dat de stempel, waarmede Hij het geslacht der Belgen geteekend heeft, nimmer worde uitgevaagd! En wij zullen Hem eeuwig danken voor het kleine plekje gronds, dat Hij ons op deze aarde heeft geschonken; o ja, want het is het schoonste, het heerlijkste der wereld.

XXVIII

Mengelingen.

(1858)

DE MOORDENAAR.

Niet verre van het dorp Overgoor staat eene pachthoeve; vóór tien of twaalf jaren was zij bewoond door pachter Dries Van den Hout.

Deze baas Dries, met weinig begonnen, had het door sparen, scharren en schrafelen zooverre weten te brengen, dat hij eindelijk twee paarden, vijf koeien en eenige kalveren op stal had staan, en onder de beste boeren der gemeente gerekend werd.

Op zijne hoeve woonde een knecht, die veel meer van slapen dan van werken hield, en het grootste vermaak vond in te geeuwen en zich te rekken, zoohaast de pachter maar drie stappen van hem wegging.

In den zomer bovenal was het leven van den armen knecht Sus bitter en ondraaglijk. Wanneer hij met afgematte leden in zijn bed lag uitgestrekt, en om drie uren des morgens nog van alle schoone dingen lag te droomen, dan liep eensklaps de wekker van het uurwerk af en vervulde het huis met zijn nijdig gerinkel. Sus stond dan evenwel niet op en hield zich, alsof hij het gehate teeken niet had gehoord; maar pachter Dries stond even gauw bij zijn bed, en deed hem, door een paar goede oorvegen en eene vlaag scheldwoorden, het rekken en het geeuwen ras vergeten.

Als Sus op het veld arbeidde, mompelde hij in zich zelven tegen alle klokken en bellen, als zijnde maar alleen gemaakt tot verdriet van den arbeidsman. Voor hem was het zeker, dat de uurwerken en

bovenal de wekkers door geen boerenknecht uitgevonden waren. Zij moesten ongetwijfeld de uitvinding zijn van den een of anderen pachter!

Op eenen zekeren Zondag, dat Sus alleen te huis was, voerde hij een ontwerp uit, dat hem al lang in het hoofd had gehangen. Hij ging op eenen stoel nevens het uurwerk staan en brak met eene tang drie of vier tanden uit een rad.

Nu zou het uurwerk niet meer gaan en de wekker niet meer afloopen. Dan kon Sus blijven slapen, totdat de pachter van zelf ontwaakte!

Inderdaad, toen de pachter te huis kwam en het uurwerk zag stilstaan, beproefde hij meermalen om het weder in gang te zetten, zonder hierin te kunnen gelukken.

Het uurwerk zou men morgen naar een groot dorp, dat wel drie uren afgelegen was, te maken dragen. Er zouden wel vijftien dagen kunnen verloopen, eer het weder terugkwam. Wat zou Sus gedurende dit tijdsverloop rustig slapen!

Maar de luiaard had zonder den waard, of liever zonder den haan gerekend. En de leidsman der hennen op deze hoeve was een haan, als er weinige zijn, met eene stem klinkende als eene klok, met pooten en sporen als een echte strijder, en die niet toeliet, dat, op een vierendeel uurs in het rond, een andere haan de vrije lucht inademde. Al zijne medevrijers had hij uit het veld geslagen; de hanen uit de omstreken beefden op het hooren van zijn gekraai alleen.

Bij gebrek aan uurwerk en wekker, besloot pachter Dries zich op het gekraai van zijnen trouwen haan te verlaten.

Sus sliep dien nacht zoo vast als een steen en droomde, dat hij nooit meer zou moeten opstaan; — maar nauwelijks rees de eerste flauwe tint des morgenlichts in het Oosten op, of de haan begon zijnen schellen zang. — Het was nauwelijks twee uur! Eene grove stem schreeuwde den knecht uit den slaap en riep dreigend :

« Eh, Sus, luiaard, sta op : de haan heeft gekraaid! »

Sus hoorde even gauw, hoe de pachter tot zijne slaapstede kwam, om hem de gewone oorvegen toe te dienen, en sprong verbaasd het bed uit.

Dien ganschen dag morde Sus tegen den haan, en wenschte meermalen, dat een gerstekorrel verkeerd in de keel van den schreeuwer mocht blijven steken, dat hij er van stikte.

Den morgen daarop, en nog twee of drie volgende dagen, moest Sus even vroeg opstaan. Er groeide in zijn gemoed zulke gloeiende

haat tegen den haan, dat hij het trotsche dier wel gaarne den gorgel had toegenepen.

Den avond van den vijfden dag was Sus, na het avondmaal, te bed gegaan. Tot zijn overgroot verdriet kon hij dien nacht niet slapen, vermits hij, om zich op zijnen baas te wreken en hem schade te doen, veel te veel had gegeten.

Alzoo hij nu, in droeve pogingen om te slapen, zich keerde en wendde, en grooter hartzeer te lijden had bij de gedachte, dat hij, geslapen of niet geslapen, te twee uur zou moeten opstaan, ontstak eensklaps zijn bloed, en hij besloot eene schrikkelijke wraak te nemen op hem, die deze bittere gal in zijnen levensbeker goot.

Hij stond op, nam een scherp mes in de hand en ging voorzichtig, op de punten der voeten, de trap af en buiten de huisdeur in den hof.

Het was er donker als in een graf; de hel scheen zijn moorddadig voornemen te begunstigen. Terwijl hij nog een oogenblik bij de achterdeur staan bleef om te luisteren, of hij geen gerucht op de kamer van den baas hoorde, wreef hij het mes, als om het nog te wetten, in het plat zijner hand. Een hatelijke grijnslach verkrampte zijn gelaat in de duisternis.

De booswicht! hij verheugde zich op voorhand in de euveldaad, die hem wreken moest!

Evenwel, het was bevend, dat hij over den donkeren hof vooruitsloop, zich bij eene kleine deur nederlegde en langs een hem bekend gat in het kiekenkot kroop.

Daar zat de haan op zijnen stok, met het hoofd tusschen de vleugelen; het arme dier, geen kwaad vermoedend, sliep gerust en droomde van eene jonge hen, die hij gisteren van verre op den grond der naastgelegen hoeve had zien wandelen.

Sus wist zeer goed, op welke plaats de haan gewoon was te slapen; hij kon het dier in de diepste duisternis met den eersten greep wel vatten; evenwel bleef hij een weinig staan, peinzend hoe en waar hij het dier zou aangrijpen en doorsteken, om het te dooden, eer het een verradenden hulpkreet mocht slaken.

Daar hoorde hij eensklaps eene stem en verbleekte van schrik. — Het was de nachtegaal, die daarbuiten in het loover zijnen liefdegroet deed galmen!

Sus mompelde eene bloedige bedreiging tegen den nachtstorenden zanger, en stapte vooruit, om zijnen wraakgierigen aanslag te volvoeren.

Sidderend van haat en benauwdheid, naderde hij met sluipenden

tred tot het diepe van het hoenderhok, greep met de linkerhand het slapend dier bij den hals, neep het den gorgel te pletten en plofte het met de rechterhand het mes door lijf en ingewand... Maar eensklaps kwam eene reusachtige stem de ooren des moordenaars treffen en van schrik zijn bloed in de aderen doen bevriezen. Het was de dorpsklok, die hare doodsche tonen twaalfmaal door den rustenden hemel zond... Middernacht! Dit vreeselijk uur, dat elken booswicht beven doet, sloeg den wraakgierigen knecht insgelijks met eene onzeglijke vervaardheid. Hij rukte bevend eenige pluimen uit het lichaam zijns slachtoffers, wierp die in het rond en vluchtte met het lijk het hoenderhok uit, tot verre achter den hof, waar hij in de duisternis bleef staan en naar zijnen adem hijgde als iemand, die van afgematheid en angst bezwijken ging.

Allengs keerde in hem het bewustzijn gedeeltelijk weder, en ofschoon nog altijd bleek, sidderend en totterdood toe ontsteld, ging hij het lijk verre van daar tusschen dichte braambosschen verbergen en zijne handen bij de beek reinigen van het bloed, dat er aan kleefde.

Des anderen daags zou de baas gelooven, dat de haan door den vos was vermoord geworden en als prooi weggevoerd.

Sus kroop weder even stil het huis in en legde zich moedeloos en vol wroeging op zijn bed.

Zijne straf begon reeds. Het knagend geweten liet hem geen oog sluiten; telkens dat hij van vermoeidheid insluimerde, beving hem eene zenuwontsteltenis en hij schoot bevend wakker.

Eindelijk toch overviel hem een looden slaap, eene pijnlijke sluimering, erger nog dan eene ijlkoorts.

Het was dien morgen reeds vier uur en alles bleef nog doodstil op de hoeve. De baas ontwaakte eerst en verwonderde zich over het heldere licht, dat in zijne bedstede drong.

Hij liep naar het hoenderhok om naar den haan te vernemen, doch vond den grond met de vederen en het bloed van zijnen trouwen wachter overdekt.

Sus werd het bed uitgerukt en van dezen moord beschuldigd; hij verbleekte wel en sidderde, doch hij loochende het feit hardnekkig.

Om het even, de baas bedreigde hem met gevangenis en gerecht, en zeide hem zijnen dienst op.

Dien ganschen dag bleef Sus in afwachting, dat de veldwachter of de gendarmes hem halen zouden. Ondertusschen kreeg hij zooveel stooten en slagen van zijnen baas, dat zijne zinnen gansch in de war geraakten.

De veldwachter noch de gendarmes waren evenwel gekomen, en Sus mocht des avonds, na vele bedreigingen, nog op de hoeve vernachten... Hij legde zich gansch gekleed te bed.

Eerst na lange slapeloosheid en knaging des gewetens viel hij in eene benauwde sluimering.

Eensklaps hoorde hij nevens zijn bed den haan kraaien, zoo machtig en zoo helder, als waren het de vereenigde stemmen van twintig hanen geweest. Hij sprong verschrikt op, uit vreeze dat hij zich overslapen had; doch alles was nog pikdonker daar buiten...

Sus, diep ontsteld, legde zich weder te bed en viel eindelijk opnieuw in slaap... Nauwelijks echter had hij de oogen gesloten, of hij hoorde de stem van den haan, die met droeve tonen en door een klagend gekraai zijn ongeluk scheen te beschreien.

Als Sus de oogen opende, rees zijn haar te berge van schrik; het koude zweet brak hem uit en hij deinsde met uitgestrekte handen terug op zijne legerstede.

Daar vóór hem, te midden van eene vuurkolk, stond de onschuldig vermoorde, met open bek en gloeiende oogen hem aanziende. Het mes stak hem nog in de borst, en uit de wonde sprong een straal bloeds, die tot op het aangezichts des moordenaars terugspatte en het als een wraakregen besproeide. — De ongelukkige booswicht voelde, hoe elke druppel bloeds, die op hem nederviel, door het deksel heenzengde en hem vleesch en gebeente verbrandde.

Meer dood dan levend, hield hij het halsstarrig oog op zijn slachtoffer gevestigd, en zag eindelijk, hoe het spook zijne klauwen ontplooide en tot hem naderde om hem de borst open te scheuren.

Dan overviel hem eene onbeschrijfelijke benauwdheid; hij liet eenen snijdenden schreeuw en vluchtte uit zijne kamer en van de hoeve in de bosschen weg, vooraleer pachter Dries den tijd had om toe te loopen en te weten, wat er geschiedde.

Acht dagen is Sus op den zoek gebleven. Wanneer de veldwachter hem na dien tijd weder op de hoeve bracht, bevond men, dat hij zinneloos was. — Het is nu twaalf jaar geleden, en de ongelukkige Sus blijft immer in denzelfden toestand.

Wanneer hij eenen haan hoort kraaien, bevangt hem een onuitdrukkelijke schrik, en men zou hem niet weerhouden van te vluchten, al bond men hem met koorden.

Daarom woont hij in het woud, verre van alle hanengekraai. Hij hindert niemand, zelfs de kinderen niet, die hem zoo wreedelijk plagen.

De heer van het dorp heeft hem uit medelijden boschwachter over

een gedeelte zijner goederen gemaakt. Deze bediening vervult hij met waakzaamheid en trouw. Overigens wordt hij onderhouden door het armbestuur der gemeente.

Uit deze geschiedenis kunnen wij twee nuttige lessen trekken.

De eerste, dat wie uit wraak bloed stort, al ware het ook van een dier, zich aan weinig goeds te verwachten heeft; de tweede, dat eene belachelijke geschiedenis ook waar kan zijn.

XXIX

De Omwenteling van 1830.

(1858)

BETHKEN.

De vrijwilligers, die men naar hunnen generaal, *Chasseurs-Niellon* noemde, bleven werkeloos in Turnhout of op de naaste dorpen liggen, tot het einde der maand December. Alsdan vertrokken wij met een sneeuwig weder naar den kant van Limburg, om, zoo men ons zeide, den vijand op te wachten, die uit de vesting Maastricht eene krijgsmacht over de heide naar Holland wilde zenden.

Wat hiervan zij, men hield ons tegen den avond staan op eene onmeetbare heide, die wel tot eenen voet hoogte met sneeuw was overdekt.

De wind was in het Oosten gekeerd en zoo koud, dat wij ons de handen voor de ooren hielden, om ze niet te laten bevriezen.

Bevel werd er gegeven, dat wij te dezer plaatse den nacht op bivak zouden doorbrengen, dit wil zeggen, dat wij op de sneeuw konden slapen, indien wij niet liever tot den morgen met stampen en armenslaan ons wilden verwarmen. Onze verwondering was groot; de mijne bovenal.

Ik zag niets voor mijne oogen dan eene onafzienbare vlakte, waarvan de eentonige witheid het gezicht verbijsterde. Slechts langs één zijde, op een vierendeel uurs afstand, begrensde een hoog mastbosch de kimme, en daarachter, wel een uur verre, schoot de klokketoren van een dorp in de hoogte : het was de gemeente Baelen, op de grenzen der provincie Limburg.

Wij hadden sedert ons vertrek uit Turnhout nog geen voedsel

genuttigd. Dewijl de Belgen sedert de omwenteling immer bij burgers en boeren waren ingekwartierd geweest, bestond er nog geen voorraaddienst in het leger; wij hadden diensvolgens het vooruitzicht, dat wij hier zonder eten zouden blijven.

Zoo haast de moedigsten dezen toestand hadden begrepen, begonnen zij naar middelen uit te zien om vuur en voedsel te bekomen. Er werden ploegen of *corvées* ingericht, om hout uit het mastbosch te halen. Nog geen half uur was verloopen, of honderden mannen kwamen ieder met eenen sparreboom naar het bivak gesleurd. Voor elke compagnie werd een vuur ontstoken, dat, allengs grooter en grooter wordende, eer het op de heide donker was, zijne slingerende vlammen tot dertig voet hoog deed stijgen.

Deze eerste nacht van het bivak liet op mijn gemoed eenen diepen indruk na; — de nijpende koude vergetend, stond ik uren lang in stomme verbazing op het ontzettend schouwspel te staren, dat zich daar voor mijn oog ontrolde.

Achttien vuren, uit stapels mastboomen in de hoogte golvend, verlengden hunne rij over de vlakte. De hemel blaakte boven onze hoofden; de sneeuw zelve scheen te branden, en wijl, bij het dansen der vlammen de vurige tonen van het bloedroode licht dan eens met de helderheid des bliksems, dan weder met vale rosheid over de heide golfden, was het voor de oogen en voor den geest, alsof eene onstuimige zee van ontzichtbaar vuur over de sneeuw vlotte...

Bij elken gloed, en als een zwerm duivels rond het vuur krielend, zag men de donkere schimmen der vrijwilligers tegen de vlammen zich uitlossen, in menigte gaan en komen, boomen op het vuur werpen, of den brandstapel met geweld omrukken, ten einde zijne woede nog aan te hitsen. Op zulk oogenblik gingen gansche wolken gensters en brandende vonken ten hemel en dreven als een grootsch vuurwerk over het leger.

Door de eentonige nachtstilte der vlakte klonk het even eentonig als ontzaglijk gekraak der duizenden boomstammen, die eenige oogenblikken vroeger nog groen in het woud stonden te groeien en nu, in den schoot der vlammen, als dunne twijgen werden verslonden. Tusschen dit overheerschend gerucht galmde de stem der vrijwilligers, die elkander bij hunne namen riepen; soms ook wel ontstond in de verte het lied : *En avant, marchons!* of men hoorde het noodgehuil van een varken, dat men bezig was met kelen, of het gebrul eener koe, die door onze *maraudeurs* of voedselzoekers uit een naburig gehucht was weggehaald.

Omtrent mij werd een kalf met sabelhouwen neergeveld en oogenblikkelijk, zooals het was gevallen, in stukken gehakt.

Een sergeant duwde mij eenen lap vleesch in de hand, en de anderen navolgend, begon ik het aan het reusachtig vuur te braden.

Vermits wij niet dicht bij den gloed konden naderen, staken wij het vleesch op de punt van den laadstok onzes geweers en hielden het aldus op eenen afstand in de vlam. Wanneer het dan eenigszins was verbrand, aten wij het gebraden gedeelte er af en herhaalden deze handeling, totdat er ons niets meer van het vleesch overschoot.

Bijna den ganschen nacht bleven wij te been; doch tegen den morgen overviel ons eene onoverwinnelijke slaapzucht. Velen legden zich neder, op vier of vijf stappen van het vuur, en sluimerden op den grond even goed als in een donzen bed.

Niets aan het lijf hebbend dan een lijnwaden kiel over mijn zwart schoolkleed, zat ik als gevoelloos rond te staren. Mijn aangezicht en mijne borst waren brandend van het blaken des vuurs, terwijl mijn rug, door den scherpen oostenwind aangedaan, schier bevroor van koude.

Allengs verzwaarde mijn hoofd; ik legde mij neder, blikte nog eene wijl in de vlammen en viel dan in slaap.

Toen ik twee uren later ontwaakte en meende op te staan, was het mij onmogelijk. Men had het vuur laten verzwakken, en het water van de gesmolten sneeuw was onder mij vastgevrozen. Men moest mijnen kiel letterlijk met sabelhouwen van den grond loshakken, vooraleer ik mij oprichten kon. Ik bibberde van koude; mijne ledematen waren verstijfd; ik was bleek en gansch moedeloos.

Zoo bleven wij drie dagen en drie nachten, zonder ander voedsel dan wat er werd geroofd, op de sneeuw rond de groote vuren gelegerd. Reeds den tweeden dag had het zonderling schouwspel zijne aantrekkelijkheid voor mij verloren; ik bewoog mij langzaam en voelde iets in mij, alsof ik ziek worden ging. Mijne vrienden der compagnie bemerkten het wel; zij omringden den *petit fourrier* met de liefderijkste zorgen en hadden zelfs eenen bussel hooi gebracht, om hem er op te laten slapen.

Den derden dag was het mij nog erger; ik zat ineengekropen onder eenige boomstammen, die men als beschutting tegen den wind had opgericht, ik dacht aan mijnen vader, aan mijn leven in de kluis, aan mijnen broeder en aan alles, wat ik op aarde meest beminde...

De sergeant Deguée, mijn goede beschermer, wilde mij naar den regimentsdokter leiden om een briefje tot inkwartiering te Baelen te bekomen; doch het kwetste mijne fierheid zoo diep, te moeten zwich-

ten voor iets, waaraan mijne meeste gezellen wederstonden, dat de schaamte mij nog meer deed lijden dan mijne onpasselijkheid. Ik had mij *man* gewaand, en ik bezweek als een *kind* onder koude en derving van gewoon voedsel! In mijne spijt antwoordde ik mijnen vrienden, dat men om mij niet moest bezorgd zijn, dat het wel zou overgaan, en meer andere machtspreuken, die slechts de laatste teekenen waren mijner worsteling tegen het noodlot, dat mij vernederen zou.

In den namiddag waren er eindelijk karren met voorraad in het bivak verschenen, en ik werd geroepen, om als fourier de mannen van *corvée* naar de karren te vergezellen. Ofschoon de koorts mij schrikkelijk deed beven en mij nauwelijks toeliet op mijne beenen te staan; alhoewel de pijn in het hoofd mij verbijsterde, begaf ik mij vooruit en toonde mij bereid tot het volvoeren van mijnen dienst; doch de officier Schmit wilde het niet toelaten en liep zelf om den bataljonsdokter te halen. Deze gaf mij een briefje, waarmede ik naar Baelen zou gaan; en de burgemeester zou mij, bij het vertoonen van het schrift, in een huis van het dorp doen herbergen.

De tranen schoten mij in de oogen, toen ik op het gelaat mijner vrienden zulk diep medelijden met mijnen ellendigen toestand bespeurde. De sergeant-majoor Collette en de sergeant Deguée dwongen mij tot het aanvaarden van geld; een korporaal van Verviers, met name Fabry, stak eene halve zijde gerookt spek in mijnen ransel; want, zeide hij, er was op een uur in het ronde niets meer te vinden, en het vleesch kon mij van dienst zijn.

Dus beladen met wenschen tot herstelling en met allerlei bewijzen van vriendschap, begaf ik mij op weg naar het dorp Baelen. Ik stapte langzaam en rustte dikwijls. De vermoeidheid zich bij de ijzing der koorts voegende, werd ik eindelijk zoo moedeloos, dat ik mijne handen schier op mijn geweer liet bevriezen, zonder nog de kracht te hebben om het zware wapen van schouder te veranderen.

Toen ik, dus voortsukkelend, het dorp bereikte, was het donker geworden. De huizen waren gesloten en ik zag er geene boeren op de straat; slechts vrijwilligers, die het bivak waren ontloopen, zwermden er rond en sloegen, onder ruw geschreeuw, met de kolf des geweers tegen de deuren, om te worden binnengelaten.

Men wees mij het huis des burgemeesters; ik klopte en bleef kloppen : men opende niet. Eindelijk antwoordde men mij van boven uit een venster, dat er geen logement in het dorp meer was, en dat de generaal zelf verboden had, nog eenen enkelen *Belg* te herbergen.

Ik bleef eene wijl verpletterd staan en zou wellicht voor de deur

des burgemeesters mij neergelegd hebben; doch mijne koorts en mijne hoofdpijn waren verminderd. Het gevoel des hongers verkrampte mijn ingewand.

Door den nood voortgezweept, klopte ik op de deuren der huizen, waarbinnen ik nog licht zag; aan de meeste kreeg ik geen antwoord; de overige waren opgevuld met vrijwilligers, die vloekten en tierden, dat zij geene levende ziel meer zouden binnenlaten.

De wanhoop vervulde mij het hart. Krachteloos, uitgeput van vermoeidheid en schier bezwijkend van honger, geraakte ik tot bij de laatste huizen des dorps : overal vergeefsche moeite om toegelaten te worden... en sterkmoedigheid, om de deuren aan stukken te slaan of de lieden te dwingen, ontbrak mij gansch!

Dáár zag ik eensklaps in de verre velden een lichtje! Men moge er om lachen; maar dat lichtje, evenals in het vertelsel van *Duimken* en in vele andere volksvertellingen, blonk mij in de oogen als eene star der hoop. Ik stapte er op aan en bleef, om het te bereiken, wel vijfmaal verder gaan dan ik had verwacht.

Het was een klein, leemen huisje, tegen de baan naar Roslaer. Ik klopte, en men opende oogenblikkelijk.

Een schreeuw van schrik ontvloog den inwoners, als zij mij met het geweer in de hand zagen binnentreden, en zij begonnen smeekend mij te zeggen, dat zij niets meer bezaten. Men had hunne kiekens en hunne eenige geit beroofd; zelfs hun laatste brood hadden de Belgen weggehaald.

Ik zeide hun, dat ik ziek was, vertelde in weinige woorden, hoe ik in het dorp vruchteloos had gebeden en gesmeekt om een nachtverblijf, en eindigde met hun om een plaatsken in hunne hut te verzoeken, totdat de morgen kwam.

Mijne jonkheid en de klagende toon mijner stem troffen de goede lieden; zij wezen mij eenen stoel bij het smeulend vuur, hielpen allen te gelijk om den ransel van mijne schouders te krijgen, en zeiden mij onder betuigingen van vriendschap en medelijden, dat hun huisje gansch tot mijnen dienst stond. Een bed konden zij mij niet geven; maar op de schelf, boven het geitenstalleken, lag hooi : daarin kon ik slapen, en de baas zou wel zorgen, dat ik er geene koude leed. Geen ander eten was er in huis dan een zwart roggebrood, dat ergens voor de rondzoekende vrijwilligers was verborgen geweest; van dit brood mocht ik nemen wat mij beliefde.

De hut was bewoond door eenen man en zijne vrouw en door hunne dochter, een meisje van omtrent zeventien jaar. Deze laatste beklaagde den armen *Belg* met luider stemme, en aanschouwde

hem met zulk liefderijk medelijden, dat haar zoete blik alleen mij troost in den boezem goot en mij als het ware uit de moedeloosheid opriep.

Ik wilde den lieden geld geven : doch man en vrouw stonden met verontwaardiging tegen mijn aanbod op. Konden zij iets ten mijnen dienste er voor bekomen, dan zouden zij het wel aanvaarden; maar er was nergens in de gansche gemeente iets voor geld te bekomen.

Dan slechts schoot mij te binnen, dat korporaal Fabry eenige ponden spek in mijnen ransel had gestoken. In allerhaast sneed ik er van aan stukken; de pan werd over het vuur gehangen... en weinige oogenblikken later zat ik met mijne nieuwe huisgenooten aan den disch.

Ik vertelde van mijne ouders, van mijn vorig leven en van mijn wedervaren op het bivak. Eer ik mij tot de rust begeven zou, waren wij alle vier zulke goede vrienden en bekenden, alsof ik sedert mijne kindsheid van het huisgezin hadde deelgemaakt.

De man bracht mij boven het stalleken, maakte eene diepte in het hooi, deed mij er in nederliggen, schikte dan nog meer hooi boven mijn lichaam en op mijne voeten, en wenschte mij dan den goeden nacht.

Welhaast doordrong eene milde warmte mijne leden, en met haar stroomde er nieuw leven mij door het hart. Mij dacht, een koning, op het fijnste zwanendons rustend, kon niet zoo zacht en zoo verkwikkend liggen als ik nu tusschen het gastvrije hooi boven den geitenstal lag uitgestrekt. Ik dankte God met innig gevoelde erkentenis voor Zijne goedheid — en, zwemmend op den zoelen stroom van allerlei blijde gedachten, viel ik in eenen wellustigen sluimer.

Des morgens wekte men mij niet; het was reeds lang dag, eer ik van zelf ontwaakte.

Toen ik beneden kwam, vond ik de koffie op de tafel staan en de goede lieden, die op mij hadden gewacht om te ontbijten. Mijn blik viel op het meisje; zij lachte mij eenvoudig, doch zoo minnelijk toe, dat ik het hoofd boog, en schaamrood op mijn voorhoofd voelde klimmen.

Omtrent den middag kwam er een officier, vergezeld van eene talrijke wacht, wien gelast was, al de huizen te doorzoeken en de vrijwilligers naar het bivac te doen terugkeeren. Het briefje van den dokter beschermde mij tegen de uitdrijving.

De koorts greep mij in den vooravond weder aan, evenwel met minder hevigheid, en na drie telkens verminderde aanvallen, was ik gansch genezen.

Zoo bleef ik omtrent tien dagen in de hut, meesttijds bij het vuur onder den schouwmantel gezeten en in stille, diepe mijmering mijn oog op de jonge maagd houdend, die niet verre van mij zat te spinnen. Wanneer ik aan de minste beweging van haar hoofd kon raden, dat zij den blik tot mij ging richten, keerde ik met schuchterheid mijn gezicht ter zijde.

Zij scheen mij zoo schoon, de tengere, zoete maagd, met hare frissche wangen en helderblauwe oogen! Zoo schoon en zoo zuiver, dat zij mij voorkwam als een engelenbeeld, omhuld met eenen wasemkring van kuischheid en van betooverende onnoozelheid. In mijn eenvoudig gemoed wenschte ik, dat God mij hadde toegelaten haar broeder te zijn. Hoe gelukkig en hoe blijde hadde ik mijn leven aan hare zijde gesleten!

Des avonds, wanneer moeder en vader ook rondom het vuur gezeten waren, dan moest ik vertellen. Omdat ik wist, dat het Bethken vermaak deed, spande ik al de krachten mijner verbeelding in, en ik schiep en schilderde de zonderlingste voorvallen, die mijne toehoorders zoozeer boeiden, dat zij uren lang, met gapende monden, naar mijne verhalen luisterden. De ziel der maagd, terwijl zij dus met hare groote oogen mij aanschouwde, scheen op haar gelaat te zweven; onder den indruk van haren hemelreinen blik voelde ik de macht mijns geestes verdubbelen : ik werd *dichter* door de opwelling van een voor mij nog onbewust gevoel...

Bethken was ten uiterste in haren schik met *onzen Belg*, zooals zij mij noemde; zij roemde zijn verstand als eene wonderheid ; zij was hem vriendelijk en nam hem bij de hand, wanneer zij hem ter tafel wilde roepen; maar haar voorhoofd bleef leliewit, en als het schaamrood mijne wangen kleurde, glimlachte zij met schuldelooze vrijheid.

Op eenen namiddag kwam een korporaal mijner compagnie mij verwittigen, dat het regiment des anderen daags 's morgens, te negen uren, het bivak zou verlaten, om naar de kanten van Gheel of van Moll te vertrekken, en dat ik mij gereed moest houden om de compagnie te volgen, hetzij te voet of op een der vrachtkarren.

Dien avond vertelde ik geene vertelsels; wij waren allen in stilte rondom het vuur gezeten en treurden over het noodlottig afscheid. Bethken jammerde over *haren armen Belg*, die zeker in het woeste en harde soldatenleven weder ziek zou worden; ik betuigde den goeden lieden mijnen dank en deed geweld om bij de herhaalde bewijzen van zoete, zusterlijke genegenheid, mij door Bethken gegeven, niet in tranen los te barsten.

Des anderen daags 's morgens, toen wij in de verte de marschtrommen hoorden, gaf Bethken mij twee boterhammen en twee hardgekookte eieren, welke zij van de meid des pastoors had gekregen : die moest ik, of ik wilde of niet, in mijnen ransel steken. Dan volgde het treurig afscheid; wij drukten elkaar met vochtige oogen de hand, en de goede lieden beloofden, dat zij God voor mij zouden bidden.

Bethken volgde *haren Belg* van verre, tot in het dorp, waar mijn regiment juist op de groote baan verscheen. Ik voegde mij in den rang der onderofficieren mijner compagnie, die over mijne wederkomst jubelden, terwijl zij met blijdschap riepen : « Ha, daar is ons fourierken! »

In het voorbijtrekken zag ik Bethken nog; ik boog het hoofd, want er sprongen tranen in mijne oogen, en nog dieper werd ik ontroerd, als ik verder mij omkeerende, het droeve Bethken tegen een huis met het voorschoot voor het aangezicht zag staan...

De eieren, welke zij mij had geschonken, nuttigde ik dien dag met kloppend hart; ook eene der beide boterhammen; maar de tweede liet ik tot aandenken in mijnen ransel. Maanden lang werd zij bewaard; ja, zoolang, dat zij gansch in morzelen was gevallen. Langer nog bleef het beeld van het zoete Bethken mij volgen; doch het verzwakte mettertijd, en er bleef mij niets van over dan de dankbare herinnering aan de zorg en de vriendschap, door eenvoudige hutbewoners mij bewezen.

Slechts zestien jaren later heb ik het dorp Baelen voor de tweede maal gezien, en ik heb mij ter plaatse begeven, waar de zieke Belg eens zulke liefderijke verpleging vond. De hut was verdwenen; niemand wist mij met eenige juistheid te zeggen, waarheen de ouders van Bethken of zij zelve waren vertrokken of versukkeld. Men scheen slechts door eene twijfelachtige herinnering nog te weten, dat daar ooit het leemen hutteken van eenen armen werkman had gestaan. Een tweede bezoek te Baelen leverde mij geenen beteren uitslag op.

XXX

Simon Turchi.

(1859)

Antwerpen was, in de eerste jaren der XVIe eeuw, het middelpunt van den wereldhandel. Geronimo, een Italiaansch edelman, bemint Maria, de schoone dochter van den rijken Antwerpschen handelaar Van de Werve. Signor Deodati, de oom en voogd van Geronimo, komt naar Antwerpen en, getroffen door de edele bevalligheid en goedheid van Maria Van de Werve, keurt hij de keuze van zijnen neef volkomen goed. *Op een schitterend avondfeest bij mijnheer Van de Werve* bevindt zich ook de Italiaan Simon Turchi, schijnbaar een vriend van Geronimo, maar in waarheid zijn bitterste vijand. Hij ook toch had naar de hand van Maria gedongen, maar te vergeefs. Door zijnen woedenden haat wordt hij een sluipmoordenaar. Hij weet Geronimo in zijne woning te lokken en in eenen klampstoel te duwen. Zijn knecht zal den moord plegen, maar schrikt terug voor de gruwelijke daad. Als door een wonder wordt Geronimo gered. Simon Turchi, aan het gerecht overgeleverd, onderging eene wreede straf; hij werd in denzelfden klampstoel gezet en langzaam door het vuur gebraden.

EEN AVONDFEEST BIJ MIJNHEER VAN DE WERVE.

Mijnheer Van de Werve, wien zijn groote rijkdom veel prachtbetoog toeliet, was gewoon elke maand de voornaamste edellieden van Antwerpen, zoowel vreemden als inboorlingen, ten zijnen huize op eenen gezelligen avondstond te onthalen. Zijne geneigdheid tot kunsten en letteren had hem aangedreven, om de beste kunstenaren en de befaamdste geleerden zijns tijds in aanraking te brengen met de edelste, rijkste en deftigste personen der Antwerpsche samenleving, en zijn huis was aldus de vergaderplaats geworden van al wat de stad onderscheidens en uitmundends bevatte.

Bijna de gansche voorzijde zijner woning was ingenomen door eene groote zaal, welke hij de *stamkamer* noemde, omdat zij in hare versiering veelvuldige herinneringen aan zijn doorluchtig voorgeslacht aanbood.

De wanden dezer zaal waren tot op zekere hoogte overdekt met beeldwerk in eikenhout, zoo vernuftig ontworpen en zoo fijn gesneden, dat het oog bij den eersten blik daarin een veelkleurig behangsel meende te ontdekken. Inderdaad, alhoewel op eenige plaatsen de bruine tonen van het eikenhout zichtbaar bleven, glansde al het overige van goud en zilver, opgeluisterd door het prachtigste rood, door het helderste geel en door het zuiverste hemelsblauw. Al de ontelbare beeldjes, in de versieringen loopend, waren dus naar het leven beschilderd, behalve dat in hunne kleeding een overvloed van verguldsel was gebezigd.

Uit den schoot van het houten beschot der zaal ontstonden vele dunne pilaren, welke, volgens Gothischen stijl tot bundels vergaderd, in de hoogte schoten, om de machtigste balken des verdieps te gaan onderschragen. Van zulke balken kon men er zes tellen. Alle waren insgelijks met veelkleurig beeldwerk overdekt. Hunne versiering was eenerlei van gedaante en vorm als die van het beschot, en scheen daarvan slechts eene ontluiking te zijn, als hadde de bouwmeester van dit keurig werk de balken des verdieps willen doen aanzien als schaduwrijke looverbogen, wier stammen in het houten beschot waren geworteld.

Tusschen al dit kunstig houtwerk, in uitgespaarde vakken, stonden de wapenschilden van het Huis der Van de Werven en der stammen, waarmede zij maagschap hadden aangegaan. Het was een overvloed van teekens en zinspreuken : van leeuwen, everzwijnen, arenden, hermelijnen, strepen en kruisen van goud, van zilver, van sinopel en van lazuur, zoo schitterend en zoo menigvuldig, dat, als het middaglicht in deze zale drong, het oog des aanschouwers moeilijk het gefonkel van al die pracht verdragen kon.

Het wapenteeken der Van de Werven, heeren van Schilde, op grootere mate dan de andere afgebeeld, stond in het diepe einde der zaal. Het was een schild van goud met een everzwijn van sabel, gevierendeeld met drie kepers van zilver op sabel en voerende eenen helm naar de natuur en een bladerig dekkleed, opgeluisterd met goud op zwart en bekroond door een zwart everzwijnshoofd.

Rondom dit voornaam wapenteeken van den meester des huizes prijkten nog vele mindere schilden, en onder andere de blazoenen van Van Wyneghem, Van Immerseel, Van Wilre, Van Meldert, Van

Coolput, Van Bruloch en Van Zymaer, als zijnde ten dien tijde deze geslachten de naastbestaanden der Van de Werven [1]).

Boven het houten beschot, in de nissen, door de opgaande pijlers gevormd, hingen de beeltenissen van eenigen der doorluchtigste voorouders van Willem Van de Werve, alsook de zijne, waardoor hij voorgesteld was als hopman van een vendel Hoogduitschers, in dienst van keizer Karel V.

De beeltenissen vervulden niet al de vakken, door de rijke versieringen opengelaten; er waren er vele, die prijkten met kostbare schilderijen, door het penseel der meest befaamde meesters van Nederland geschapen. Daar kon men opvolgend werken bewonderen van de onsterfelijke broeders Van Eyck, van den gevoelvollen Quinten Massys, van den vernuftigen Rogier Van der Weyden, van den luimigen Hieronymus Bosch, van den werkzamen Lucas van Leyden en van anderen nog, wier namen alsdan in de kunstwereld met eerbied werden genoemd.

In eenen hoek der zaal, nevens den schoorsteen, stond eene clavecimbel, zeer kostbaar met veelkleurig hout ingelegd, en daarop twee luiten en eene vedel. Men beoefende dienvolgens ook de zoete kunst der muziek in Van de Werves woning.

Van het verdiep daalden zes gedreven luchters van verguld koper; op de schoorsteenplaat stonden twee groote kroonkandelaars; langs de wanden, uit de pilaarbundels, staken talrijke armkandelaars vooruit, zoodat, wanneer de heer Van de Werve zijn bekenden op een avondfeest onthaalde, het terugkaatsen der ontelbare waslichten in al het goud en zilver, dat hier was ten toon gespreid, aan deze zaal een vorstelijk aanzien moest geven en het hart der gasten tot vriendelijke uitstorting moest stemmen door al die vroolijke glansen en kleuren.

Drie dagen na de moordpoging, door den rabauw Brufferio op Geronimo gepleegd, was de gewone dag der avondvergadering ten huize van mijnheer Van de Werve verschenen. Alhoewel dat voorval hem pijnlijk had getroffen, en zijne dochter Maria nog niet gansch van den angst was hersteld, had hij evenwel de vergadering niet opgezegd, met de hoop dat deze samenkomst zou kunnen bijdragen, om hun allen het dreigend voorval te doen vergeten.

[1]) De zerksteen van Willem Van de Werve, van wien in het tegenwoordig werk gehandeld wordt, staat in Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen, vóór de tweede zuil, ter zijde voor het hooge koor. De beschreven wapenteekens zijn er op te zien, alsook op bladz. 45 der *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen* (*Cathedrale kerk*).

Op het gestelde uur kon men van buiten op de straat het hevige licht bemerken, dat uit Van de Werves woning tot tegen de overstaande huizen straalde. De groote poort stond wijd open, en in den breeden gang verdrongen zich de wachtende dienaars der gasten, die reeds binnen het huis waren getreden.

De groote zaal was vol met personen van verschilligen stand en ouderdom; geene vrouwen waren er echter tegenwoordig, dewijl deze vergadering slechts als eene bijeenkomst van edellieden, kunstenaars, geleerden en voorname koophandelaars was aangekondigd.

Reeds moesten sedert lang de eerste groetenissen tusschen de talrijke gasten van Van de Werve zijn gewisseld; want zij hadden zich volgens lust en neiging in verschillige groepen verdeeld en waren meest allen in vriendelijke samenspraak met elkander.

Sommigen der oudsten zaten rondom eene tafel en beschouwden met veel aandacht vijf of zes nieuwe boeken, welke hunne bewondering schenen op te wekken; anderen, die men op hunne minder prachtige kleederdracht voor kunstenaars kon aanzien, waren bezig met elkander eenige teekeningen te toonen; eene derde groep, zichtbaar uit jonge edellieden bestaande, omringde Geronimo, om van hem al de bijzonderheden der moordpoging te vernemen.

In het diepe der zaal, niet verre van den schoorsteen, hielden zich de vreemde edellieden, die in Antwerpen koophandel dreven. Alhoewel hier tot vermaak en uitspanning vergaderd, koutten zij uit gewoonte nog van schepen, die verwacht werden, en van den prijs van geld en koopwaren. Tusschen deze vreemdelingen kon men velerlei kleederdrachten zien en velerlei talen hooren spreken. Daar stond de Spanjaard nevens den Luccheezer, de Portugees nevens den Florentijner, de Engelschman nevens den Genuees, de Franschman nevens den Oosterling, de Duitscher nevens den Venetiaan, en evenals op de Beurze van Antwerpen, vonden deze lieden van zoo verschilligen landaard middel om elkander te verstaan.

De heer Van de Werve had zich meest omtrent de deure der zaal gehouden, om de intredenden te verwelkomen; maar, nu hij het grootste getal der genoodigden tegenwoordig achtte, verliet hij zijne eerste standplaats en wandelde van de eene groep tot de andere, zich hier en daar in de samenspraak mengende en iedereen iets aangenaams zeggende.

De oude Deodati had zich bij den wand, omtrent het midden der zaal, in eenen armstoel nedergezet. Bijna elke genoodigde had hem verwelkomd en gelukgewenscht in Nederland; hij had op zoovele groetenissen en hoffelijkheden te antwoorden gehad, dat hij, van veel

spreken en lang staande te blijven, zich vermoeid had gevoeld en een weinig ter zijde in den armstoel was gaan zitten, om te rusten.

Nevens hem zat Simon Turchi, die gemeenzaam en stil met hem koutte. De valschaard veinsde eene uitnemende vriendschap voor den grijzen edelman en vleide hem zooveel hij kon door bewijzen van eerbied en dienstwilligheid. Reeds hadden zij te zamen over de moordpoging gesproken, en Simon Turchi had zijne verbaasdheid over dezen aanslag uitgedrukt, dewijl hij niet wist of niet geloofde, dat Geronimo een enkel mensch op aarde tot vijand had. Ongetwijfeld moest de moordenaar Brufferio zich misgrepen hebben, iets, dat zeer gemakkelijk kon gebeuren in zulke diepe duisternis, als er den avond van het voorval had geheerscht.

Terwijl Simon Turchi, dus in schijn rustig, met den ouden edelman sprak, moest er toch een geheim inzicht, een misdadig ontwerp misschien in zijnen boezem verborgen liggen; want schier tusschen elk woord richtte hij zijnen blik verder ter zaal in naar Geronimo en poogde op zijne wezenstrekken te raden en aan zijne gebaren te begrijpen wat hij zeide. Geen enkel oogenblik verloor hij Maria's verloofde uit het gezicht.

Nadat de samenspraak over de moordpoging was ten einde geloopen, liet de oude Deodati zijne oogen over de verschillige groepen der uitgenoodigden dwalen en vroeg eindelijk aan Turchi :

« Wie is toch de man met zijn paars fluweelen overkleed en zijne enge mouwen, wien de kooplieden ginder zooveel eerbied schijnen te betoonen? Niet de hoogstaltige grijsaard; dien heb ik daar straks leeren kennen : het is de rijker Fugger van Augsburg; — de andere, welke nevens hem staat? »

« Die man is een wisselaar, signore, » antwoordde Simon Turchi. « Hij is insgelijks zeer rijk en heet Lazarus Tucher. Vóór hem zit het hoofd van het Huis der Hochstetters. De heeren, welke naar zijne woorden luisteren, zijn edellieden, behoorende tot de groote handelshuizen der Gigli, der Spignoli en der Gualterotti. Ter zijde, achter hen, staat Don Pezoa, de Factor des konings van Portugal, sprekende met Diego d'Aro en Antonio de Vaglio, Factors der Spaansche natie. De edellieden rondom hen zijn Italiaansche en Portugeesche kooplieden, wier namen ik u zou kunnen noemen, want ik ken ze allen, maar zulke verregaande aanduiding ware zonder belang voor u. »

« Ik ben u dankbaar voor uwe dienstwilligheid, signor Turchi, » antwoordde Deodati. « Mijn neef Geronimo moest mij al deze uitleg-

gingen geven; maar hij is ginder omringd van jonge gezellen, en, dewijl hij van tijd tot tijd naar ons uitziet, zal hij waarschijnlijk overtuigd zijn, dat ik in geen beter en aangenamer gezelschap kan zijn dan in het uwe... Gelief mij enkel nog te zeggen, wie de schoone grijsaard is, bij de tweede tafel iets verklarende aan personen, die aandachtig naar hem luisteren? »

« Rondom de tafel, signore, zitten de geleerdste mannen van Nederland. De grijze spreker is de oude Grapheus, secretaris der stad Antwerpen en schrijver van vele schoone Latijnsche werken. De jonkman, op wiens schouder hij leunt, is Alexander, zijn zoon, ook zeer geleerd. Voor hem zit Abraham Ortelius, de groote aardrijksbeschrijver, dien men aanschouwt als den Ptolemeus zijns tijds. Nevens Ortelius zit zijn vriend en mededinger Gerardus Mercator, insgelijks als wiskundige en aardrijksbeschrijver een licht onzer eeuw. De eenige persoon, welken gij tusschen deze geleerde Nederlanders aan zijne kleeding voor eenen Italiaan kunt herkennen, is Ludovico Guicciardini, een Florentijner edelman, die hier de bouwstoffen verzamelt om eene wijdloopige beschrijving van al de Nederlanden en inzonderheid van deze machtige koopstad Antwerpen in het licht te geven. De eenvoudig gekleede heer met den zwarten baard, en een boek in de hand houdende, is Christophorus Plantyn, die nu bezig is met te Antwerpen eene wondergroote drukkerij op te richten. Zoo uitgestrekt zal dit gesticht zijn, dat het vele huizen innemen zal; honderden menschen zullen daarin dagelijks werkzaam zijn aan het zetten, drukken, nazien en verbeteren van boeken in alle talen der Christenheid. Gij moogt niet nalaten, signore, het gesticht van dezen vernuftigen man te gaan bezichtigen; onvoltooid als het nog is, zal het u evenwel verwonderen. »

« Nederland is eene gezegende streek, » bemerkte de oude Deodati. « Is er de lucht niet zoo zacht als in ons schoon Italië, de menschen toch zijn er moedig, werkzaam, vernuftig, kunstrijk, geleerd, en zij bezitten in ruime mate al de voorwaarden tot stoffelijke welvaart en tot zedelijke verheffing. — Mij verwondert het, signore, dat gij, die hier vreemdeling zijt, de stad en hare inwoners kent, als waart gij er geboren. »

« Het is reeds eenige jaren, dat ik hier mijn verblijf heb, » antwoordde Turchi. « Deze heeren zijn de gewone bezoekers van het huis des heeren Van de Werve, en ik heb ze hier zoo menigmaal gezien, dat ik ze ken als mijne oude vrienden... Gij ziet naar gindschen hoek, waar men bij de clavecimbel luider spreekt en lacht en schertst, niet waar? Ongetwijfeld erkent gij vanzelf, dat deze lieden,

zoo verschillig gekleed en zoo vrij van taal en houding, kunstenaren zijn? »

« Inderdaad. Is hij niet de Vlaamsche Raphaël, Franciscus Floris, die schoone man, zoo edel van gelaat, dien de anderen eerbiedig schijnen te omringen? »

« Ja, hij was het, die u door den heer Van de Werve werd voorgesteld en met zoo innige bewondering den lof der Italiaansche kunst uitsprak. »

« Er staat nevens hem een zonderling persoon ; zijne houding zelfs is kluchtig; zijne gebaren stemmen tot lachen. »

« Het is Petrus Breughel, een luimig schilder, die al zijne tafereelen dus ontwerpt, dat ze enkel uit scherts schijnen gemaakt. Hij is anders een geacht kunstenaar. Ik zag laatst van hem eene schilderij, waarop hij den Zaligmaker had voorgesteld, terwijl Hij zijn kruis ten Calvarieberge draagt. Op het tafereel van Petrus Breughel bevonden zich pelgrims met St-Jacobsschulpen op den rug, Spaansche soldaten met gekorvene wambuizen, nonnen en monniken, kruisen langs de wegen en zelfs een Onze-Lieve-Vrouwebeeld, tegen eenen boom hangende... en dit alles in den tijd, dat noch het Christendom, noch St-Jacob te Compostella, noch kloosters, noch Spanjaarden bestonden ! »

« Het is vreemd, inderdaad! » glimlachte Deodati. « Mij schijnt nochtans, dat deze onkiesche luimigheid een kunstenaar niet tot eere kan strekken. Is het in Nederland nog bij anderen de gewoonte, dus van de heiligste zaken eene reden tot lachen te maken ? »

« Neen, signore, deze Breughel is eene uitzondering. De andere kunstenaren, welke gij nog in den hoek rondom den Vlaamschen Raphaël ziet staan, zijn allen zeer ernstige mannen. De persoon met den grijzen paltrok is Michaël Coxien, een ervaren kunstenaar, die bovenal uitmunt in het schilderen van vrouwebeeltenissen. De schoone jongeling, achter hem, is Martinus De Vos, de meestbelovende leerling van meester Floris. De overigen, voor zooveel ik ze van verre herkenne, zijn Lambertus Van Noord, Egidius Mostaert, Gulielmo Key, Bernardus De Rycke en de twee broeders Henricus en Martinus Van Cleef, allen reeds befaamde schilders van geschiedenissen, huiselijke tafereelen en conterfeitsels. Ter zijde van de anderen bevindt zich meester Grimmer, een befaamd landschapschilder, en de persoon, welke met hem spreekt, is een zekere heer Ack, van Antwerpen, die het groote glasvenster in de Ste-Goedelakerke te Brussel heeft geschilderd. De oude man, die bij de clavecimbel eenzaam staat te droomen, is heer Kerstiaen, een wonderervaren kun-

stenaar op velerlei speeltuigen, maar bijzonderlijk op de vedel. Waarschijnlijk zult gij hem dezen avond hooren spelen... »

Nog andere inlichtingen gaf Simon Turchi aan signor Deodati over de aanwezige personen en koutte in vriendelijke gemeenzaamheid met den grijsaard. Deze was opgetogen over het verstand en bovenal over de hoofsche dienstwilligheid van zijnen landgenoot, die zichtbaar in zijnen stoel bleef zitten en aan de algemeene samenspraken geen deel nam, om hem gezelschap te houden.

Geronimo was reeds twee- of driemaal tot zijnen oom genaderd; maar deze had hem telkens met vriendelijke scherts weder de zaal ingejaagd, zeggende, dat hij aan het minnelijk gezelschap van signor Turchi genoeg had en liever ongestoord met hem bleef kouten.

Onderwijl was de samenspraak tusschen de genoodigden meer algemeen geworden. Edellieden en wisselaars, kooplieden en geleerden, factors en kunstenaars hadden zich op vele plaatsen te zaam gemengd; rang en stand schenen vergeten, en het gerucht van het levendige gekout der gasten ruischte door de zaal als het gegons van eenen bijenzwerm.

Er traden op dit oogenblik een tiental knechts in de zaal, dragend elk een zilveren schenkbord, beladen met kristallen glazen vol wijn van allerlei kleuren, of met gebak en uitgekozen vruchten, welke men den genoodigden tot verversching ging aanbieden.

De knechts verspreidden zich tusschen het gezelschap, en terwijl zij voor elk der aanwezigen bleven staan, zeiden zij de namen der verschillige wijnen :

« Een glas Malvezij, heeren? Rijnschen wijn? Franschen wijn? Spaanschen wijn? Muskadel? Beaune? Roomenye? Orleansche? Hippocras? »

Terwijl de uitmuntende dranken en lekkernijen dus werden uitgedeeld, hield Geronimo het oog onafgebroken op den heer Van de Werve gevestigd en volgde al zijne bewegingen, met hoop en verlangen in den blik.

Toen hij eindelijk bemerkte, dat de heer Van de Werve de zaal uitging, kwam een vreugdevolle glimlach zijn aangezicht beglanzen. Geronimo wist, dat Van de Werve somwijlen zijnen vrienden en bekenden het genoegen schonk, een uurtje de tegenwoordigheid der schoone Maria te mogen genieten, en hij wachtte nu reeds den ganschen avond het gelukkig oogenblik, waarop de maagd in de zaal zou treden.

Simon Turchi, die, hoewel in schijn onverschillig, den jongen verloofde van Maria geen enkel oogenblik uit het gezicht verloren

had, zag den glans op zijn gelaat en doorgrondde zijne verwachting.

Maria ging verschijnen! Misschien zou het gansche gezelschap weten, dat zijne wenschen waren verworpen geworden, en dat Geronimo over den bestierder van het machtige Huis der Buonvisi had gezegepraald!

Dit gepeins bracht zijnen hoogmoed eenen pijnlijken slag toe. Hij stuurde eenen verslindenden blik op Geronimo, die het aangezicht naar eene andere zijde had gekeerd. Onder den onweerstaanbaren schok der spijt en der afgunst begon het litteeken op Simons wang te gloeien, en hij, dit voelende, legde zich de hand voor de oogen, om zijne ontsteltenis te verbergen.

De oude Deodati vroeg met belangstelling :

« Wat geschiedt u, signor Turchi? Gevoelt gij u onpasselijk? »

« Het is hier zoo onverdraaglijk heet, » zuchtte Simon, terwijl hij geweld deed om zich zelven meester te worden.

« Heet? » murmelde Deodati. « Mij schijnt het niet te warm. Wil ik u een oogenblik in den hof vergezellen, signore? »

Maar Turchi hief weder het hoofd op en zeide met een vrijen glimlach :

« Ik dank u duizendmaal voor uwe belangstelling, signore. Het is reeds voorbij. Ik had te lang mijn oog op dien grooten luchter gehouden, en door het schemeren van mijn gezicht was het mij duizelig in de hersens geworden... Laat ons opstaan, signore; daar is de schoone Maria! *La bionda Maraviglia !* »

Mijnheer Van de Werve vertoonde zich op dit oogenblik in de deur der zaal, met zijne geliefde dochter aan de hand.

Een gemompel van bewondering verhief zich uit al de groepen, en iedereen schikte zich ter zijde, om den heer Van de Werve en zijn kind eenen onbelemmerden doorgang te bieden.

De jonge Maria was nu waarlijk schoon boven alle verbeelding. Eene lange samaar van zilverwit satijn, zonder ander versiersel dan eenen glinsterenden gordel van gouddraad, was haar eenig opperkleedsel. Haar hoofd was omgeven door eene kroon, uit hare blonde lokken gevormd, waarin, tusschen glinsterend geparelte, ook eenige witte bloemen geurden. Maar wat het meest nog in haar de bewondering der aanschouwers opwekte, waren hare groote blauwe oogen, haar leliewit voorhoofd, de edele zachtheid harer wezenstrekken en bovenal de milde, eenvoudige en kuische glimlach, die haar gelaat verlichtte en iedereen tegenblonk als een straal van levensblijheid en zielevreugde.

Geronimo had nog nooit Van de Werves dochter aldus gekleed

gezien. Zij was integendeel gewoon, donkere of ten minste zeer gematigde verven te dragen. Nu was zij geheel in het wit getooid en had eenigszins het voorkomen eener bruid. Ongetwijfeld had haar vader het zoo verlangd; maar welk was zijn inzicht? Wilde hij daardoor aankondigen, dat Maria was verloofd en haast echtgenoote zou worden?

Deze gepeinzen vlogen door Geronimo's ontstelden geest, terwijl hij bevend de maagd aanschouwde, die nu aan de hand haars vaders de zaal intrad

De oude Deodati was uit zijnen zetel opgestaan en had zich vooruitbegeven, om volgens de welvoeglijkheid zich insgelijks op den doorgang der jonkvrouw te bevinden. Deze beweging had zijn gezel Simon Turchi waargenomen, om zich eenigszins van hem te verwijderen. Het was inderdaad wel tijd; want toen Simon, evenals de anderen, den eersten indruk der liefelijke verschijning ontvangen had, was het hart hem in den boezem verkrampt bij de gedachte, dat deze edele, zuivere maagd zijne echtgenoote zou geworden zijn, indien Geronimo hem het geluk zijns levens niet hadde ontstolen.

De oogslag, dien hij als eenen bliksem van haat en afgunst op Geronimo wierp, hoe kort en vluchtig ook, was eene akelige bedreiging tot moord. Gelukkig dat iedereen de oogen onafgewend op de jonkvrouw hield gevestigd, anders hadde wellicht iemand in de duistere ziel van Simon Turchi gelezen en geraden, wat boosaardig voornemen er in verborgen lag.

De heer Van de Werve leidde zijne dochter voorbij de genoodigden. Allen drukten in hoofsche spreuken hunne bewondering uit en getuigden, dat zij zich gelukkig achtten, eenige oogenblikken in haar gezelschap te mogen slijten.

Met stillen, minnelijken lach antwoordde de edele maagd op al de gelukwenschen en vleierijen, die haar werden toegestuurd. Er was in den toon harer stem en in den vorm harer woorden zooveel ootmoed, dat de omstanders elkander ondervragend bezagen, als wilden zij betuigen, dat zij zulks nog nooit hadden gehoord. Wat echter wonderlijker mocht schijnen, alhoewel de genoodigden uit gewoonte er weinig acht op gaven, was de uitnemende geleerdheid der jonkvrouw. Wie hij ook ware, die haar aansprak, hetzij Spanjaard, Franschman, Italiaan of Duitscher, zij antwoordde elkeen in zijne eigene landtaal; maar het was bovenal de schoone Italiaansche taal, die in haren mond met eene betooverende zoetheid klonk.

Voor den ouden Deodati gekomen, greep zij hem de beide handen en zeide zulke teedere, vriendelijke woorden tot hem, dat de grijs-

aard zich ontsteld gevoelde en slechts eenige woorden van dankbetuiging kon stamelen.

Tot Simon Turchi sprak zij in het voorbijgaan met blijden glimlach :

« God zij geloofd! signor Turchi, dat Hij u zoo spoedig genezen liet. Mij verheugt het zeer, u dezen avond hier te zien. Ik moet u hoogachten en u wel rechtzinnig erkentelijk zijn, signore, om uwe trouwe genegenheid jegens den neef van signor Deodati. Gij hebt een goed en edelmoedig hart, en ik dank den Heer, omdat Hij mijnen vader en Geronimo zulken vriend geliefde te geven. »

Turchi geraakte door de zoete woorden der maagd in eenen onverdraaglijken toestand. In zijne aderen bruiste het kokende bloed ; in zijnen boezem sidderde het gefolterde hart ; op zijn aangezicht gloeide het verradend litteeken... en nochtans, hij moest bedaard schijnen en met onbenevelden geest antwoorden op de vriendelijke gezegden der jonkvrouw ; want rondom hem stonden wel twintig personen, die het oog op hem hielden gevestigd en konden hooren wat hij zeide.

Door eene schier bovennatuurlijke krachtsinspanning werd hij zich zelven meester en verrechtvaardigde zijne ontsteltenis door den indruk, dien hij evenals elkeen had ondergaan ; hij sprak insgelijks van opofferingen, die men gewillig doet en die evenwel eene pijnlijke wonde in het hart laten ; van eene zelfverloochening, welke men zich tot geluk van eenen vriend getroosten kan, maar die, voor eenen tijd ten minste, de duisternis der bedrogene hoop over onzen geest doet nederzakken.

Maria begreep wat hij zeggen wilde, en was hem erkentelijk voor zijne goede gevoelens.

« Heb dank, heb dank, signore! » murmelde zij op diepgevoelden toon, terwijl zij zich verwijderde, om ook verder in de zaal met de lieden te spreken.

Nu stonden meest al de genoodigden recht ; ofschoon men elkander niet verdrong, toch scheen het grootste getal der aanwezigen tot eene enkele groep rondom de jonkvrouw vergaderd, en haar volgend in hare wandeling door de zaal.

Toen Maria omtrent de clavecimbel was genaderd, en zij meester Kerstiaen, den kundigen vedelspeler, eenige vriendelijke woorden toestuurde, traden vele Italiaansche edellieden tot haar en baden en smeekten haar, hun het genoegen te geven van eene *canzone* of een lied uit haren mond te mogen hooren.

Met oorlof haars vaders toonde de jonkvrouw zich bereid, om aan het vriendelijk verlangen der genoodigden te voldoen ; zij scheen

echter eene wijl te weifelen, welke taal zij tot haar gezang uitkiezen zou, en doorbladerde eenige boeken, door meester Kerstiaen haar toegereikt.

De oude Deodati, welke zich op dit oogenblik nevens den heer Van de Werve bevond, drukte zoo dringend de begeerte uit om een gezang in de Nederlandsche taal te hooren, dat de jonkvrouw aan zijne bede niet kon weerstaan. Zij vroeg verschooning aan de Italiaansche edelen en zeide, dat zij in hare Vlaamsche moedertaal een *Kyrië eleïson* ging zingen.

Meester Kerstiaen zette zich voor de clavecimbel, om den zang te begeleiden, en begon nu het voorspel.

De jonkvrouw liet de eerste tonen des lieds zachtjes uit haren mond vloeien en door de zaal ruischen, maar drukte allengs meer blijdschap en meer diepte van gevoel in hare stem, totdat achter elke strophe het woord *eleïson* als een lofgebed met meer kracht uit hare borst ten hemel steeg.

Opmerkelijk langzaam was echter de maat van het lied, ongekunsteld, eenvoudig en vol stille melodie. Maria moest den eigen aard van haar godvruchtig lied wel diep begrijpen; want in stede van eenig geweld te doen om het nadruk en luister bij te zetten, verteederde zij nog hare zoete, malsche stemme, en liet de tonen rustig en langzaam van hare lippen vallen, als ware zij, zangster, in eene droomachtige beschouwing of in het naluisteren eener hemelsche muziek van de aarde weggedwaald.

In het eerst bezagen de Italiaansche edellieden elkander en schenen de gedachte te willen uitdrukken, dat deze Nederlandsche zangwijze niet kon vergeleken worden bij den schitterenden en levendigen zangstijl der Italianen. Dit ongunstig gevoelen duurde echter niet lang voort. Welhaast geraakten ook deze edellieden evenals de andere aanhoorders onder den onweerstaanbaren invloed van Maria's bekorende stemme. Er heerschte zulke stilte in de zaal, dat men het geruisch der bladeren hoorde, die in den hof onder den adem der Meikoelte zich bewogen.

Maria had eindelijk het hoofd opgeheven en haren blauwen oogappel aanbiddend ten hemel gericht. Allen, die haar zagen, allen, die haar op dit oogenblik aanschouwden, dreven met den geest naar hooger en waanden in de zoete, kuische maagd eenen engel te zien, zingende voor Gods troon.

Geronimo ontvielen twee tranen van begeestering; de oude Deodati hield de handen saamgevouwen, als hadde het lied der maagd hem gedwongen om met haar te bidden; Simon Turchi zelf was door

bewondering overmeesterd en had misschien voor een oogenblik de afgunst en den haat vergeten, die in zijnen boezem woedden.

Onderwijl zette Maria haar gezang voort. Het luidde aldus :

KYRIE — God is gekomen
In aertryk t' onser vromen,
Des sullen wy t' allen tyden
Ons verblyden, — ELEÏSON.

KYRIE — God is gheboren
Van eene Maghet vercoren;
Daerdoor syn wy ontbonden
Van sonden, — ELEÏSON.

KYRIE — Wy syn ontloopen
Den vyant in der doopen;
God help ons voort ontganghen
Syn banden, — ELEÏSON.

CHRISTE — Medecyne
Onser pyne,
Om onse noot
Bleef hy dood, — ELEÏSON.

CHRISTE — Onse broeder
Ende behoeder,
In 't goede werc,
Maect ons sterc, — ELEÏSON.

CHRISTE — Soon des Vader,
Ons berader,
Begheeft ons niet
In 't verdriet, — ELEÏSON.

KYRIE, — God, Vader, Zoon,
Heilighe Gheest, drie persoon
Een God, laat ons u loven
Hierboven, — ELEÏSON. [1])

Reeds had de maagd een oogenblik opgehouden te zingen, en toch duurde de diepste stilte nog voort. Iedereen vreesde eenen enkelen toon der zoete stemme te verliezen; maar als men bemerkte, dat Maria den blik ten gronde had geslagen, en dat het lied geëindigd

[1]) In de *Oude Vlaamsche Liederen* van J.-F. WILLEMS, bladz. 434, vindt men dit lied meer uitgebreid.

was, dan steeg er een goedkeurend en dankbaar gemurmel onder de aanhoorders op. De jonkvrouw werd omringd en met gelukwenschen overladen.

Te midden der hoffelijkheden, waarvan zij het voorwerp was, ontwaarde de maagd den ontroerden Geronimo, die op twee stappen van haar nog met eenen traan in de oogen stond. Of zij het deed om aan de algemeene loftuiging te ontsnappen, en of een waar verlangen haar aandreef, zij liep tot bij Geronimo, nam hem de hand en leidde hem met vriendelijk aandringen naar de clavecimbel. Hij zou eene Italiaansche aria zingen, zeide zij.

De jonge edelman, ontsteld en schier dwalend, weerstond hare bede eene wijl ; doch toen zijn oude oom hem aanspoorde om aan de vereerende begeerte der jonkvrouw te voldoen, greep hij eene luit, stemde ze in aller haast en wierp, als eerste noot van zijn lied, het woord *Italia!* door de zaal, op eenen toon, die als een roep tot begeestering aller harten deed opspringen.

De woorden en klanken stroomden van des jongelings lippen als een gloeiend vuurgetintel; onder het uitspreken van zekere verzen, die den lof bezongen van zijn dierbaar vaderland, zwol hem de borst en glinsterden hem de oogen van wegvoerende geestdrift..., maar het was bovenal bij het einde elker strophe, dat zijne machtige tenorstem als een trompetgeschal de zaal met hare bezielde galmen vervulde. Dan zong hij in het Italiaansch woorden die beteekenden :

Gegroet, gegroet, o paradijs der aarde!
Mijn dierbaar land, mijn schoon Italië!

Het lied van Maria, de omstandigheid, waarin hij zich bevond, de tegenwoordigheid zijns ooms, dit alles moest den jongen edelman tot eene ongewone hoogte van gevoel opgeheven hebben; want zijne stem sidderde, zijn hart klopte, zijn voorhoofd blaakte, en hij scheen gereed om onder eene overmatige ontroering te bezwijken. En nochtans, zijn gezang klom immer meer in begeestering, in nadruk en in kracht, totdat hij eindelijk het slotvers :

Mijn dierbaar land, mijn schoon Italië!

als een schallenden zegekreet door de zaal deed galmen.

Zoozeer had Geronimo zijne landgenooten door het bezielde gezang overmeesterd en geroerd, dat allen, ja zelfs de oudsten zich tot zooverre vergaten, dat zij hunne hoeden in de hoogte zwaaiden en met geestdrift den blijden schreeuw herhaalden : « *Italia! Italia!* » — In veler oogen blikkerde een traan.

Nu werd Geronimo op zijne beurt omringd en met gelukwenschen bestormd; zijn oom noemde hem zijn beminden zoon; Maria zeide hem zoete woorden; Van de Werve drukte hem de handen...

Wat Simon Turchi betreft, die was verpletterd, vernietigd; bij al wat hij hoorde en zag, leed hij zulke hevige martelpijn, de nijd blaakte zoo verterend in zijn hart, dat hij wegzonk in de kolk der afgunst en der wraakzucht. Hij stond op eenige stappen van Geronimo, met den blik ten gronde en zichtbaar sidderend van ontsteltenis. Niemand bemerkte echter, in wat toestand hij zich bevond, en, hadde men het ook bespeurd, men zou voorzeker gemeend hebben, dat signor Turchi, evenals de andere Italianen, door het begeesterd gezang dus ongemeen diep was ontroerd geworden.

Slechts eene korte wijl bleef Turchi ten gronde zien. Als iemand, die een plotselijk besluit heeft opgevat, stapte hij rechtstreeks tot Geronimo, toonde hem een glimlachend aangezicht en wierp hem de beide armen tot eene omhelzing over den schouder.

« Ah, Geronimo, dank, dank! » riep hij. « Gij hebt mij doen verdwalen in zaligheid des harten; gij hebt mij den boezem doen zwellen van vaderlandschen hoogmoed! »

Tusschen de omhelzing zeide hij echter gansch stil aan des jongelings oor :

« Geronimo, ik moet u alleen spreken, nog dezen avond. Straks zal ik in den hof gaan; poog mij te volgen; gij zult u verblijden... »

En na het suizen dezer woorden ging hij achteruit, in schijn om plaats te maken voor mijnheer Fugger, den eindeloos rijken wisselaar, die insgelijks den zanger zijne goedkeuring en zijnen dank wilde betuigen.

Nu traden de knechts ter zaal in met allerlei wijnen en lekkernijen.

Meester Kerstiaen was bezig met zijne vedel te stemmen. Men wist, dat deze uitmuntende kunstenaar dien avond spelen zou, en velen der genoodigden naderden opnieuw tot de clavecimbel, om het spel van Kerstiaen goed te zien en te hooren.

Geronimo, door de woorden van Simon Turchi verontrust en nieuwsgierig gemaakt, had zijnen vriend met den blik gevolgd en eene gelegenheid afgespied, om hem alleen te spreken. Hij zag op dit oogenblik, dat Turchi uit de zaal ging, en, dewijl het ronddeelen der ververschingen en de voorbereiding tot het spel van meester Kerstiaen veel beweging onder het gezelschap hadden doen ontstaan, kon de jonge edelman insgelijks ongemerkt de zaal verlaten, om zijnen vriend in den hof te gaan vervoegen.

XXXI

De Kwaal des tijds.

(1859)

Jonkheer Daniël van Hoogeland woont te Parijs en verkwist er zijn geld. Gelukkig dat de oude, trouwe rentmeester Willibald met zorg en overleg den Wulfhof bestierde, want deze was de laatste bezitting van zijn jongen meester. Daniël, door zijnen besten vriend bedrogen en bestolen, wil zich het leven benemen. Willibald weet dit nog in tijds te beletten en Daniël op het rechte pad terug te voeren. Judocus, die als knecht zijnen meester te Parijs gevolgd had, was daar een verwaande zot geworden, spottend met de eenvoudige boeren van zijn dorp. Barbara, zijne beminde van vroeger, had hij met minachting behandeld en bespot. Nu komt hij in het dorp terug, doodarm en beschaamd. *De goede, trouwe Barbara vergeet het geleden onrecht en neemt haren Judocus weder in genade aan.*

Op het laatste van den dag waren twee boerenmeiden in het dal beneden den Wulfhof werkzaam, om het onkruid uit een wortelveld te hakken. De volledigste stilte heerschte rondom hen, geen windje bewoog het loover der boomen, geene enkele natuurstemme liet zich hooren; de vogelen zelven hadden zich in de diepste schaduw der bosschen verborgen.

Onder het blakend zonnevuur kropen de twee meiden op de knieën over het veld voort en hakten zonder verpoozing de woekerende kruiden van tusschen de jonge wortels, totdat zij den anderen kant van het veld hadden bereikt. Dan gingen zij nederzitten in het lommer der populieren, veegden hun zweet af, hijgden eene wijl en hernamen weder hunnen arbeid, zoohaast de rust hun hoofd had verkoeld en het aangejaagde kloppen hunner harten had bedaard.

Telkens dat zij dus verfrischt en met nieuwen moed eenen gang over het veld begonnen, wisselden zij eenige woorden onder het werken en zetten de samenspraak voort, welke de vermoeidheid en de hitte hen had gedwongen te onderbreken.

« Alzoo, Barbeltje, gij gaat trouwen met Francis Keukelaer van Sweveghem? » vroeg ditmaal de oudste. « Is het nu voor goed beslist? »

« Overmorgen is het Zondag, » antwoordde de andere op droeven toon, « dan moet ik naar mijnen oom gaan, om ja of neen te zeggen. Hij wil mij geen langer uitstel meer gunnen. »

« En gij zult zeker het jawoord geven? »

« Ik moet wel, Katrien; mijn oom zou anders op mij vergrammen, want, als ik niet haastig trouw, dan ontsnapt ons het schoone hofstedeken achter Knocke, en zulke gelegenheid vinden wij nimmer weder. »

« Gij schijnt er om te treuren, Barbara? Ware ik in uwe plaats! Francis Keukelaer is een wakkere kerel, die goede armen aan het lijf heeft. Gij zult gelukkig met hem zijn. »

« Ik geloof het niet, » zuchtte de jongste meid, het hoofd mistroostig schuddende.

« Zoo, wat moet gij dan hebben? »

« Niemand heeft zich zelven gemaakt, Katrien; ik heb ongelijk, ik weet het wel; maar de gedachten zijn mij meester. Toen wij wisten, dat mijnheer Daniël op den Wulfhof ging wederkeeren, heeft mijn oom mij naar het hofstedeken geleid, dat hij zou pachten om mij in mijn huishouden te stellen. Ik ben er schier een ganschen dag gebleven en heb er met de lieden gegeten en gedronken. Welke schoone droom was dat, Katrien! Aan de tafel zag ik mij zelve als bazinne; over mij zat Judocus, die met eenen zoeten lach mij dankte voor de goede koffie; in den hof zag ik Judocus den mullen grond in bedden leggen, om groensel te kweeken voor onze keuken; op het veld hoorde ik zijne stem, die het paard ten einde der ploegvore deed omkeeren; in den stal hoorde ik hem zingen van geluk en tevredenheid; onder de schouw zag ik hem zitten met een pijpken in den mond, terwijl ik bij de avondlampe zat te spinnen... Ach, Katrien, waar ik mij dien dag op het hofstedeken wendde of keerde, het was altijd Judocus, die mij voor de oogen zweefde, en ik schikte mijn huishouden zoo goed in mijn hoofd, dat het was, als ware ik reeds lang getrouwd geweest. Ik durf het schier niet zeggen, zoo onnoozel is het; maar denk eens, ik had in mijne eenvoudigheid reeds de plaats bepaald, waar de wiege zou staan, om de kinderen buiten den trek van deur en venster te zetten, — en ik heb Judocus gezien, die aan het wiegezeel trok en het kind als een brave, goede vader in slaap zong..... »

Barbara had deze woorden eerst met diep gevoel en eindelijk met

pijnlijk verkropte stemme gesproken. Hare gezellin moest er door getroffen zijn, want het was slechts na een oogenblik stilzwijgens, dat zij zeide :

« Welnu, Barbeltje, dit alles zult gij met Francis Keukelaer zoowel beleven als met Judocus. »

« Neen, neen,» antwoordde de andere, « Francis Keukelaer is een eerlijke, goede jongen, ik beken het; maar ik heb nooit aan hem gedacht. Als ik nu met hem op het hofstedeken ga wonen, zal ik misschien geene macht genoeg op mijn gemoed hebben om seffens te vergeten, hoe ik mijn huishouden daar had geschikt, en het is wel mogelijk, dat de schijn van Judocus nog somwijlen voor mij in den hoek van de schouw ontsta. »

« Maar mettertijd, Barbara? »

« Ja, mettertijd, Katrien, zal het overgaan; daarenboven ik zal geweld doen om de herinnering uit mijnen geest te jagen. Mij dunkt, dat ik meer neiging voor Francis begin te gevoelen; zijne goedheid en zijn gezond verstand boezemen mij dankbaarheid en achting in... maar dit zal toch nooit hetzelfde zijn, Katrien. »

« Gij zijt al een wonderlijk meisken ! » bemerkte de andere. « Hoe kunt gij nog zoo standvastig aan Judocus blijven denken? Hij spot met uwe genegenheid, en gaat en komt in het land en vertrekt weder van den Wulfhof, zonder naar u om te zien. Daarbij hij is een slechte kerel geworden; hij vloekt en drinkt, en hij meent, dat hij wel verre boven de boeren is verheven, omdat hij eenen gouden band aan zijnen hoed heeft. Ik wed, indien hij nog terugkeerde en u slechts een goed woord gaf, dat gij onnoozel genoeg zoudt zijn om Francis te verstooten en Judocus te nemen. »

« Daarin bedriegt gij u, » zeide Barbara op stillen, vastberaden toon. « Sedert eenigen tijd heb ik mijnen toestand goed overwogen, en ik heb ingezien, dat ik met Judocus, gelijk hij nu geworden is, niet meer gelukkig kan zijn. Het is geene hoop, die mij aan hem nog doet denken; het is verdriet en spijt, omdat het schoone leven, waarvan ik zoolang heb gedroomd, voor eeuwig onmogelijk geworden is.»

« Nu, nu, trouw maar met Francis Keukelaer; het zal u nog beter gaan dan met den woesten Judocus, die, onder ons gezegd, noch schoon noch verstandig is. »

Een diepe zucht was Barbara's antwoord.

Nu waren zij aan den anderen kant van het veld en lieten zich zwijgend nedergaan op den boord der baan, die van daar over Heestert naar Avelghem zich richtte.

Nauwelijks hadden zij een oogenblik daar gezeten, of de aandacht

van Katrien werd opgewekt door de verschijning van eenen man in het verre uiteinde der baan. Zij kon hem niet herkennen; want hij was beneden in het dal en nog te zeer verwijderd. Dewijl hij eenen blauwen kiel aan het lijf had en eene klak op het hoofd droeg, meende Katrien, dat het een werkman van den Wulfhof was, en zij deed geweld om te raden wie het mocht zijn; maar de gaanstok in zijne hand en de teekens van uiterste vermoeidheid, welke zij in zijnen gang bespeurde, deden haar deze meening verlaten.

« Zie eens, Barbara, » zeide zij, « of gij herkennen kunt, wie ginder verre naar den Wulfhof komt. Ik dacht eerst dat het Thomas, onze stalknecht, was. »

« Het zal de beestenkoopman zijn, dien men op den Wulfhof verwacht, om hem onzen vetten os te toonen, » mompelde Barbara met onverschilligheid.

« Maar bemerk eens, hoe moede die man moet zijn; hij laat het hoofd op de borst hangen en sleept zijne beenen achterna. Is dit ook een weder om uren verre te gaan! Onder zulke brandende zon! De lies zou er van smelten in het lijf! »

« Kom, laat ons niet te veel tijd verliezen, Katrien, » zeide het jongste meisje, opstaande. « Gij weet, hoe de rentmeester ons de haast heeft bevolen. »

« Wacht eens wat, Barbara. Die man ginder heeft ros haar... »

« Wat geeft dit? »

« Ja, maar het is ros haar juist gelijk dat van Judocus. Daar, zie, hij heft het hoofd op. Het is Judocus zelf! »

« Gij bedriegt u, Katrien; gij wilt mij doen verschieten, » stamelde het jonge meisje, diep ontroerd.

« Neen, neen, ik bedrieg mij niet. Nu heeft hij weder het hoofd voorover laten vallen, anders hadt gij hem insgelijks wel herkend. »

« Judocus met eenen blauwen kiel? Het is niet mogelijk! »

Maar zij sprak gewis tegen haar eigen vermoeden; want terwijl zij de oogen op den naderenden man hield gevestigd, begon zij al meer en meer te beven en zeide eindelijk:

« Ach, Katrien, het is Judocus, inderdaad! Kom, laat ons van hier weggaan, dat hij mij niet ziet. »

« Waarom? Ik ben nieuwsgierig om te weten, hoe het komt, dat Judocus met eene klak en eenen boerenkiel naar den Wulfhof wederkeert. Wat u betreft, Barbara, toon nu, dat gij hem niet meer begeert. Houd u onverschillig en sterk. »

De beide meisjes zwegen en schouwden, de eene half lachend, de andere sidderend, op den man, die nu met haast doch met zichtbare

afgematheid de baan opklom. Hij stapte nog altijd met hangend hoofd en vermoedde zeker niet, dat men hem sedert eene wijl zoo aandachtig bespiedde.

Wellicht ware hij voorbij de meisjes gegaan, zonder hen te bemerken, hadde Katrien hem niet toegeroepen :

« Eh, Judocus, jongen, waar gaat gij zoo haastig naartoe, dat gij geene menschen meer kent? »

« Barbara! » kreet Judocus, verbleekend en met de handen in de hoogte, als hadde de onverwachte verschijning der maagd hem met schrik en verbaasdheid geslagen.

Het jonge meisje bezag hem sprakeloos, terwijl hij zich het zweet van het voorhoofd veegde; maar dan keerde zij de oogen af, om hare aandoening te bedwingen en sterkte te zoeken tegen het gevoel, dat haar wilde overmeesteren.

« Van waar komt gij, om Gods wil? » vroeg Katrien lachend. « Gij gelijkt aan iemand, die uit eene gevangenis zou ontsnapt zijn. Uwe haren zijn verward; er ligt wel een duim stof op uwe schouders. Waar zijn uwe schoone kleederen en uw hoed met den gouden band? »

« Ach, spot niet met mij, Katrien ; ik ben zoo ongelukkig ! » klaagde Judocus, de handen biddend te zamen voegend. « Alles is verloren : mijne kleederen, het beetje geld, dat ik gespaard had, en tot mijn lijnwaad toe! Ik heb niets meer op de wereld dan wat mij nu aan het lijf hangt — zoo rampzalig en zoo arm als een worm! »

« Heeft mijnheer Daniël u weggejaagd? »

« Ik heb mijnheer Daniël nog niet gezien, sedert ik met dien schelmschen Gumbert van Parijs vertrok, om het laatste geld van den Wulfhof weg te halen. »

« Het laatste geld! Wat zegt gij?... Van waar komt gij nu? Gij zijt toch uit de lucht niet gevallen? »

« Het is eene schrikkelijke geschiedenis. Wij zouden met het geld naar Parijs gaan, bij mijnheer Daniël; maar die verraderlijke Gumbert maakte mij wijs, dat hij naar Antwerpen moest, om er op de Beurs voor mijnheer Daniël eene geldzaak af te doen. Te Antwerpen bleven wij eenige dagen in een groot hotel geherbergd. Op zekeren morgen doet mijnheer Gumbert mij met haast mij opkleeden, geeft mij eenen gesloten brief en zegt, dat ik onmiddellijk naar Brussel moet, om dien te bestellen aan den persoon zelven, wiens naam er op geschreven staat. Hij springt met mij in eenen omnibus; hij neemt aan de statie een briefken voor mij en blijft staan zien, totdat de horen het vertrek aankondigt. Ik zou het moeten ruiken hebben,

dat men bezig was met mij te verraden; maar ik had niet meer argwaan dan een pasgeboren kind. Te Brussel zoek ik den ganschen dag; ik loop straat in straat uit, berg op berg af; ik toon den brief aan vijftig menschen; niemand heeft van zijn leven hooren spreken van den persoon, voor wien de brief is. Ik keer terug naar Antwerpen; ik kom in het hotel — en denkt eens, hoe ik verbluft en verschrikt moest staan —, men zeide mij, dat mijnheer Gumbert dienzelfden middag met de Engelsche stoomboot naar Londen was vertrokken! »

« Met het geld van mijnheer Daniël? » onderbrak Katrien verwonderd.

« Ja, met al het geld, » zuchtte Judocus pijnlijk, « en met de reiskoffers en met mijn lijnwaad en met het beetje geld, dat ik zoo bitter had gespaard. »

Barbara had nu weder de oogen tot Judocus gericht en luisterde met verborgen medelijden op hetgeen hij zeide.

« Ik meende te sterven van verdriet, » hernam hij. « Ik trok mij de haren uit den kop en klaagde God mijne domheid; maar mijne tranen hielpen er niet aan. Ternauwernood wilde men in het hotel uit barmhartigheid mij nog eenen nacht herbergen. Des anderen daags liep ik in de stad rond als een zinnelooze. Wat zou ik gaan doen? Ik had in Brussel zeer veel knechts gezien, die gekleed waren als ik, en ik meende, dat ik daar misschien eene plaats zou kunnen vinden. In die gedachte vertrok ik tegen den avond weder naar Brussel. Daar heb ik mij aangeboden in wel twintig groote huizen. Overal werd ik geweigerd. Het weinige geld, dat ik had, is opgeraakt; ik heb mijnen hoed en mijne livreibak verkocht om niet van honger te sterven. Te voet ben ik van Brussel gekomen, over Ninove en Oudenaarde, schier zonder eten of rusten, en hier ben ik nu, afgemat, ongelukkig en zoo wanhopig, dat ik wenschte dood te zijn! »

Barbara keerde het hoofd ter zijde om eenen traan uit hare oogen te vegen.

« Maar welke zotte treken zijn dit? » mompelde Katrien. « Waarom moet gij in Brussel naar eenen post zoeken? Uwe plaats is bij mijnheer Daniël te Parijs. »

« Ja, ja, » antwoordde Judocus met droeve scherts, « mijnheer Daniël heeft geene knechts meer noodig. Hij is nog armer dan ik; want hij bezit geenen centime meer en heeft daarenboven nog schulden. »

« Bah, ik geloof dat gij droomt. En de Wulfhof? »

« Belast met renten voor meer dan zijne waarde. De Wulfhof hoort mijnheer Daniël niet meer toe. »

« Hemel, Hemel, wat schrikkelijke dingen zijn dit altemaal! » riep Katrien in volle verbaasdheid. « Zijt gij wel zeker van hetgeen gij zegt? »

« Mijnheer Gumbert heeft mij alles uitgelegd gedurende ons verblijf te Antwerpen. Ik wist toch sedert langen tijd, dat de zaken van onzen jonkheer in de war liepen ; want het geld zoo met volle handen verkwisten, dat kon niet blijven duren. »

Er heerschte eene wijl stilte.

Judocus naderde met schuchterheid tot Barbara en zeide haar op eenen toon van pijnlijk leedwezen :

« Gij wilt mij niet meer bezien, Barbeltje? O, gij hebt wel redenen om mij te verachten. Ik heb u wreedelijk misdaan; ik heb uwe zuivere liefde geloond met spot en onbeschoftheid. Laffe dommerik, die ik was. Om den valschen Gumbert na te apen, heb ik uit hoogmoed geveinsd, dat ik u niet meer beminde... en nochtans, gij stondt altijd, altijd voor mijne oogen. Word niet kwaad, Barbeltje; ik zeg het niet in de hoop, dat gij mij vergiffenis kunt schenken. Ik heb mijn lot verdiend, en gij zoudt groot ongelijk hebben, indien gij uw leven lang mij niet bleeft haten en misprijzen. »

Het jonge meisje stond slechts half tot Judocus gekeerd en verborg aldus de tranen, die één voor één uit hare oogen rolden. Zij was diep geroerd en worstelde met geweld tegen het liefdegevoel, dat haar aandreef om den ongelukkigen Judocus alles te vergeven.

« Maar zeg eens, wat gaat gij nu doen? » vroeg Katrien. « Op den Wulfhof kunt gij niet blijven. Sedert den avond, dat gij u schier dood hebt gedronken, is de rentmeester tegen u verbitterd : hij zal u wegjagen. »

« Ik weet het wel, » antwoordde Judocus. « Indien ik naar den Wulfhof ben gekomen, het is alleenlijk om aan den rentmeester bekend te maken, dat Gumbert naar Engeland is gevlucht met het geld. Mijnheer Daniël wacht voorzeker met kommer en benauwdheid naar zijnen vriend; de rentmeester zal beslissen, wat er moet gedaan worden om onzen jonkheer dit te laten weten en hem hulp te zenden, indien het mogelijk is. Zoohaast ik dien laatsten plicht vervuld heb, vertrek ik van hier om er nooit meer weder te keeren. »

Hij richtte zich opnieuw tot het jonge meisje en zeide met verkropte stem :

« Vaarwel, Barbara ; ik ga soldaat worden, om mij te straffen voor het kwaad, dat ik u heb gedaan. Och God, als ik op schildwacht zal

staan, zal ik u altijd voor mijn aangezicht zien zweven, en ik zal geene rust meer hebben op de wereld. Vergeet den boozen dommerik, die uwe liefde heeft miskend; maar gedenk toch somwijlen den armen soldaat in uwe gebeden! »

Hij sloeg zich de handen voor de oogen, liet het hoofd op de borst vallen en verwijderde zich met tragen stap.

Barbara bleef nog eene wijle besluiteloos en bevend staan; doch, alsof zij eensklaps in den strijd tegen haar gevoel ware bezweken, sprong zij van den veldkant in de baan en kreet op smartelijken toon, terwijl zij hem achterna liep :

« Judocus, ach, Judocus, blijf staan! »

Hij scheen haar niet te hooren en versnelde nog zijnen gang. Het meisje had hem evenwel spoedig ingehaald. Nevens hem stappende, bedwong zij hare tranen en vroeg :

« Gij gaat soldaat worden, zegt gij, Judocus? »

« Ja, ja, » snikte hij, « soldaat voor mijn leven! Ik zal ongelukkig zijn; maar ik heb het verdiend. »

« Waarom wanhoopt gij aan mijne genegenheid, Judocus? Indien ik u alles vergaf, zoudt gij dan niet blijven! »

« Ach, zwijg, Barbara; gij zijt de goedheid zelve, ik weet het wel, en misschien zoudt gij nog barmhartig genoeg zijn, om mij te willen troosten; maar ik moet gestraft worden, ik moet lijden voor mijne misdaad. Laat mij gaan; lever mij over aan mijn lot : ik ben niet waard, dat gij mij nog aanspreekt. »

« Judocus, » vroeg het meisje schier onhoorbaar, « hebt gij tusschen al uwen spot en ondanks uwe geveinsde koelheid de arme Barbara niet een beetje blijven beminnen? »

« Die vraag snijdt mij door den boezem als een mes! » klaagde Judocus met wanhoop. « Welke dwaze hoogmoed had mij verblind! Telkenmaal dat ik u zag, begon mijn hart te kloppen; was ik alleen bij mijne paarden, ik zag u voor mij staan; des nachts schoot ik wakker, omdat ik dacht, dat gij mij riept bij mijnen naam. O, het is onbegrijpelijk! Om groot en sterk te schijnen, om als een aap, die ik was, den spotzuchtigen Gumbert na te bootsen, veinsde ik afkeer en gevoelloosheid! Indien ik het niet liet voor de zaligheid mijner arme ziel, ik ging mij ginder, achter de kapel, in den poel verdrinken! »

Barbara greep zijne hand en zeide met ongemeene zoetheid in de stemme :

« Judocus, indien ik wilde vergeten, wat verdriet ik door u heb geleden; indien ik u nog beminde als te voren, en dat wij de belofte

vervulden, die wij elkander vóór uw vertrek naar Parijs hebben gedaan, zoudt gij dan weder braaf, werkzaam en godvreezend worden? Zoudt gij arbeiden en uwe plichten vervullen, gelijk het eenen verstandigen huisvader betaamt? Niet meer vloeken, niet meer buitenmate drinken? Zoudt gij mij eerbiedigen en mij gaarne zien?»

« Och Heer, och Heer! » kreet Judocus met tranende oogen, « ik bezwijk schier, alleenlijk van uwe stem te hooren. Indien ik geene nieuwe misdaad moest begaan, om uwe edelmoedige vergiffenis te aanvaarden? Indien het geluk nog mogelijk was voor mij? Ik zou mij de vingeren van de handen werken; ik zou naar uwe oogen zien om uwe minste wenschen te raden; ik zou u eerbiedigen als mijnen engelbewaarder... Maar het mag niet zijn. Laat mij gaan, Barbara, ik ben een booswicht, een lafaard! »

« Blijf staan en hoor mij aan, » zeide Barbara, hem met de hand in de baan terughoudende. « Het hofstedeken achter Knocke komt binnen eene maand ledig. Het is eene nette woning met alle soort van gerief en vijf bunders goed, vruchtbaar land en daarbij goedkoop genoeg van pacht om er stillekens vooruit te komen. Mijn oom is zoodanig overtuigd, dat zulke gelegenheid zich geen tweemaal aanbiedt, dat hij onveranderlijk heeft besloten, mij bazinne van het hofstedeken te maken... en hij wil mij daarom doen trouwen met Francis Keukelaer van Sweveghem. »

« Hij wil u doen trouwen, » herhaalde Judocus, zich de leden pijnlijk wringend, « met Francis Keukelaer? »

Het hoofd viel hem op de borst, terwijl hij onder het slaken van eenen zucht ontmoedigd mompelde:

« Uw oom heeft gelijk; Francis is een goede jongen; gij zult gelukkig zijn met hem, Barbara. »

« Wilt gij de pachter van het hofstedeken zijn, Judocus? » vroeg de maagd.

« Ik, pachter van het hofstedeken? Ware het mogelijk, uw oom zou niet zoo barmhartig zijn als gij, Barbara. »

« Mijn oom zal mij tot niets dwingen, Judocus. Indien hij zich nu in het hoofd heeft gestoken, dat ik met Francis Keukelaer moet trouwen, dan is het slechts geweest, omdat gij mij hadt verstooten en vertrokken waart. Kom, Judocus, laat alles vergeten zijn; word weder braaf en godvreezend als te voren, en vervullen wij de belofte, die wij ginder voor de kapel en voor het kruis elkander hebben gedaan. »

Als verpletterd onder de eindelooze goedheid der trouwe maagd, stond Judocus sprakeloos voor haar.

« O, Judocus, wij zullen zoo gelukkig zijn! » juichte Barbara.

« Alwat wij vroeger hebben gedroomd, zal nog waarheid worden. Gij zult werken op het veld; ik zal het vee verzorgen. Wij zijn sterk en gezond; God zal onzen arbeid zegenen; wij zullen stillekens vooruitkomen en sparen tegen dat het huishouden vermeerdert. Het zal altijd vreugde zijn; wij zullen zingen bij het werk en den Hemel danken voor zijne goedheid. Ach, mij dunkt, ik zie na den arbeid u reeds nevens mij in den hoek van de schouw zitten met een pijpken in den mond, en zoo tevreden en zoo blijmoedig als een koning in zijn paleis... Daar is mijne hand, Judocus; alles is u vergeven. Zeg ja, en eer zes weken verloopen zijn, staan wij voor het autaar als man en vrouw. »

Judocus viel op de knieën in het zand der baan, en terwijl een tranenvloed over zijne wangen stroomde, hief hij sprakeloos de armen tot het meisje.

Barbara greep hem de handen en wilde hem oprichten; maar hij weerstond hare poging en snikte :

« O, laat mij u danken op de knieën! Barbara, Barbara, waart gij een engel uit den hemel, gij zoudt niet goedhartiger kunnen zijn. Ik heb niet veel verstand, ik weet het wel; maar nu gevoel ik toch, nu begrijp ik toch met klaarheid, dat ik nog niet waard ben om het zand te kussen, waarop gij uwen voet hebt gezet. »

Zij gelukte er in hem te doen opstaan; hij scheen uitgeput en bleef zwijgend, als ontbrak hem de macht tot spreken.

« Welnu, Judocus, » vroeg het meisje, « zijt gij tevreden? Wilt gij mijn bruidegom worden? »

« Ik zal uw knecht zijn, uw onderdanige knecht, mijn leven lang! » zuchtte Judocus.

« Neen, neen, mijn vriend, mijn gezel, mijn echtgenoot. Nu, wees blijde, Judocus. In stede van soldaat te worden, zult gij pachter en meester zijn op het schoonste hofstedeken, dat er vijf uren in het rond te vinden is. En, blijft gij werkzaam en braaf, dan zal Barbara u eerbiedigen en beminnen, als ware er nooit iets geschied. »

« Ach, indien ik nog goed kan doen op de wereld — en ik zal het pogen —, moge dan de goede God al mijne verdiensten op u overdragen, Barbara! »

« Gij spreekt zoo droevig, » murmelde het meisje verwijtend. « Waarom lacht gij nu niet? »

« Het is mij onmogelijk, Barbara : ik moet krijschen, veel krijschen, of ik verstik in mijne tranen; maar het is van dankbaarheid, van te veel vreugde, van overmatig geluk! »

« Luister, Judocus, » zeide het meisje : « ik mag niet langer hier

met u blijven. Het werk ginder moet afgedaan worden, of de rentmeester zou verstoord zijn. Dezen avond zal ik hem oorlof verzoeken om met u naar Sweveghem te gaan. Hij zal het mij niet weigeren. Morgen zeer vroeg zullen wij reeds bij mijnen oom zijn en hem zijne toestemming vragen. Vrees toch niet; van zijne toestemming ben ik op voorhand zeker. Nu, geef mij de hand, Judocus, en blijf moedig en gerust, totdat ik op den Wulfhof kom. Te vier uren zullen wij hier met den arbeid gedaan hebben. Tot straks, Judocus, tot straks! »

« Dat God u zegene! » murmelde Judocus, terwijl Barbara met langzame stappen naar het wortelveld terugkeerde.

Katrien was op den kant van den weg blijven staan en had naar hare gezellin en naar Judocus uitgezien.

« Gij hebt het ginder wat lang getrokken, Barbara, » zeide zij. « Ik begrijp het, een eeuwig vaarwel, niet waar? Veel medelijden verdient de dwaaskop niet; maar toch, zijn ongeluk doet mij pijn. Soldaat worden voor zijn leven!..... Gij schijnt verheugd? »

« Judocus wordt niet soldaat, » antwoordde Barbara met eenen stillen, doch innig blijden lach op het gelaat.

« Zoo, gij hebt hem die gedachte uit het hoofd gesteld? »

« Hij wordt mijn bruidegom, en binnen twee maanden zal hij de pachter zijn van het schoone hofstedeken achter Knocke! » juichte het meisje.

« En Francis Keukelaer? »

« Het doet mij spijt; ik ben hem dankbaar, maar hij zal op het hofstedeken niet wonen. »

« Gij zult trouwen met Judocus? met eenen dommen zwetser, die vloekt en drinkt? »

« Voor alle zonden is vergiffenis, Katrien. Gij kent Judocus niet, in den grond is hij een brave, goede jongen. Kom maar eens zien binnen een paar jaren, of hij niet tegen den besten pachter zal boeren..... Laat ons nu spoedig aan den arbeid voortgaan; wij zullen den verloren tijd inwinnen. Al werkende kunnen wij nog een beetje over al die vreemde gevallen kouten. »

XXXII

De jonge Dokter.

(1860)

Adolf Valkiers heeft zich, na volbrachte studiën, als dokter in zijn geboortedorp gevestigd, tot groote ergernis van den ouden dokter Heuvels. Adolf heeft dus reeds onmiddellijk met allerlei moeilijkheden te kampen. Hierbij komt nog, dat zijne familie arm is, en daarenboven bemint hij de dochter van zijnen ouden ambtgenoot en vijand. Doch betere dagen komen. *Hij geneest den rijken Van Horst; door diens hulp kan hij eene arme familie van ziekte en ellende redden.* Andere gelukkige genezingen, die van den pastoor, die van den ouden heer Heuvels zelven, vestigen zijnen naam als dokter. En hoe zou dokter Heuvels nu nog de hand zijner dochter aan den redder van zijn leven kunnen weigeren?

TWEE BEZOEKEN VAN DEN JONGEN DOKTER.

Na meer dan een half uur verre het slingerende heidepad gevolgd te hebben, bereikte Adolf eene meer boschachtige streek en trad welhaast in eene dreve van hooge zilvermasten, aan welker uiteinde een klein kasteel, of liever een nieuwerwetsch buitengoed, zijnen witten gevel toonde.

Toen hij het ijzeren hek ging naderen, vertraagde hij zijnen gang, wreef hier en daar eene vlek slijkig zand van zijne kleederen, schikte beter in den binnenzak van zijne overjas zekere voorwerpen, die hij bij zich droeg, hief het hoofd op, verjaagde de gepeinzen, die hem onderweg hadden bestormd en gaf zooveel mogelijk aan zijn gelaat eene rustige uitdrukking van welgemoedheid.

Aan den knecht, die op het klinken der bel het hek kwam openen, vroeg hij :

« Is mijnheer Van Horst te huis? Zou ik hem kunnen spreken? »

« Mijnheer is te huis; maar of hij u zal kunnen ontvangen, dat weet ik niet, » antwoordde de knecht. « Ik ben bezig met zijn rijtuig in te spannen. Wij vertrekken naar Antwerpen voor eene zeer haastige zaak. »

Adolf scheen bedroefd over deze ongunstige omstandigheid en schudde mistroostig het hoofd.

« Zijt gij niet mijnheer Valkiers, de nieuwe dokter uit het dorp? » vroeg de knecht, hem met meer aandacht beziende. « Ja, niet waar? Kom, mijnheer, ik zal uw bezoek in alle geval gaan melden. Mijn meester houdt veel van dokters; hij zal u misschien wel ontvangen. »

Adolf volgde den knecht tot binnen het huis.

Na eenige oogenblikken wachtens werd hij in eene zaal geleid, waar mijnheer Van Horst met eene groote meerschuimen pijp in den mond voor eene tafel zat.

Opstaande, zeide deze met eene groetenis :

« Gij laat toe, mijnheer, dat ik mijne pijp voortrooke? Wees welkom; maar neem het mij niet kwalijk, dat ik u niet vele oogenblikken kan gunnen. Men spant mijn rijtuig in; ik ben haastig. Zit neder, ik bid u. »

Met eenige verlegenheid stamelde Adolf :

« Mijnheer Van Horst, gij zult mij, hoop ik, mijne stoutheid vergeven. Alhoewel ik de eer niet heb door u gekend te zijn, durf ik u nochtans een verzoek komen doen... »

« Gij zijt mijnheer Valkiers, de nieuwe dokter? » onderbrak de andere. « En gij komt mij uwen dienst aanbieden? Het spijt mij; maar ik heb mij reeds eenen anderen dokter gekozen. Ik ben toch vergenoegd uwe kennis te maken, en ik bedank u voor uw goed inzicht. »

« Neen, mijnheer, » antwoordde Adolf, « dit is het doel mijner komst niet. Men heeft mij gezegd, dat gij menschlievend en barmhartig zijt. Ik kom uwe hulp afsmeeken voor ongelukkigen. Wees toegevend genoeg, ik bid u, om mij een oogenblik aan te hooren. »

Mijnheer Van Horst scheen getroffen door de zoetheid van Adolfs stem en door den ootmoed zijner bede.

« Welnu, spreek met vrijheid, » zeide hij.

Door den welwillenden toon dezer woorden aangemoedigd, begon Adolf :

« Mijnheer, er staat ginder, achter het groote bosch, eene hut, bewoond door eenen armen bezembinder met zijne vrouw en drie kleine kinderen. De man ligt sedert twee maanden op zijn bed uitgestrekt; hij draagt aan de knie eene ontsteking van het gewricht, die

men gewoon is een wit gezwel te noemen. Zijn gansche rug is doorgelegen en vol pijnlijke wonden. De ongelukkige is mager als een geraamte en kan met moeite zich nog verroeren. Zijne arme vrouw, door gebrek en verdriet uitgeput, schijnt te willen verkwijnen; de drie kinderen hebben gezwellen aan den hals; zij zijn bleek, hun vel is doorschijnend en hun bloed verwaterd. O, mijnheer, kondet gij slechts eens deze arme menschen in hunne akelige woning zien : den ongelukkigen vader op het bed des lijdens uitgestrekt; de kwijnende moeder kuchend en hoestend van uitgeputheid; de bleeke kinderen, traag en lijdzaam als schaduwen rondzwervend, met den honger alleen glinsterend door den matten blik! Hun lichaam roept om eenig versterkend voedsel, en wat zij eten, die arme verstootelingen op de wereld, eene koe zou het met walg vertrappen. Zoo verbastert zich hunne natuur alle dagen meer en meer, zoo zinkt de klierziekte tot in hunne verdroogde longen, zoo wordt hun bloed dun en waterig gelijk het bloed der insecten. Zij zijn menschen toch en schepselen Gods als wij, niet waar, mijnheer? »

Bij het uitspreken dezer laatste woorden had Adolf zich door het gevoel des medelijdens laten wegslepen, en zijne stem had van ontroering gesidderd. Waarschijnlijk was mijnheer Van Horst diep getroffen, niet zoozeer door hetgeen de jongeling zeide als door den dringenden toon zijner gevoelvolle taal; want hij aanschouwde hem met eene soort van verwondering en murmelde schier onhoorbaar :

« Zeker, zeker, zij zijn menschen zoowel als wij. Wat verlangt gij, dat ik doe? »

« Ziet gij, mijnheer, » hernam Adolf, « de ziekte dier ongelukkigen spruit alleenlijk voort uit overmaat van ellende, uit gebrek aan versterkend voedsel. Hij, die hun gedurende eenigen tijd wat vleesch en goed brood bezorgen wilde, hij zou voor dat verlaten huisgezin de plaats van God zelven kunnen innemen; want hij zou de langzame versterving, de verbastering, den dood uit hunne hut verjagen. Gij kunt het zoo gemakkelijk, mijnheer! Laat slechts toe, dat elken dag een der arme kinderen het overschot uwer tafel kome halen; voeg er soms een brokje goed vleesch bij. Het is weinig voor u; maar daarmede redt gij het leven van vijf menschen, en gij geeft u zelven het onuitsprekelijk genoegen, dat het plegen van elke weldaad vergezelt. »

Mijnheer Van Horst had, zonder het te weten, zijne pijp op de tafel laten vallen en rookte niet meer; hij scheen in droomachtig gepeins naar des jongelings stem te luisteren, en, met den blik op zijne lippen gevestigd, bleef hij zwijgend, zelfs nog toen deze opgehouden had met spreken.

« Geef uw menschlievend hart gehoor! » smeekte Adolf weder. « Laat uw naam gezegend worden door het ongelukkige huisgezin en geloof, mijnheer, dat God u in levensvrede en in gezondheid zal terugschenken, wat gij weldoet aan zijne arme, lijdende schepsels! »

Mijnheer Van Horst stond op en ging tot den jongeling, die hem met biddende oogen aanzag. Hem de hand grijpend, zeide hij :

« Dokter, ik geloof, dat gij een edel hart hebt. Ik bedank u, niet alleen, omdat gij mij gelegenheid geeft tot het plegen eener goede daad, met de zekerheid dat zij wel zal besteed zijn, maar nog voor de zoete ontroering, die mij heeft getroffen bij het aanhooren uwer gevoelvolle woorden. Reken op mij : ik zal meer doen dan gij durft verlangen. Laat hier dagelijks tegen den middag iemand voor de arme lieden komen. Het overschot mijner tafel zullen zij niet krijgen; want mijne tafel is te mager. Neen, ik zal in het bijzonder voor uwe beschermelingen doen koken, en, is het waar, dat sterk voedsel hen kan genezen, verblijd u dan op voorhand over hunne herstelling. En wees gij ook gelukkig voor uw deel in de weldaad; want gij pleit niet als een dokter voor zijne zieken, maar als een echt menschenvriend voor rampzalige broeders. Het is wel; ik gevoel achting en genegenheid voor u, dokter. »

Diep ontsteld over den gunstigen uitslag zijner poging, stamelde de jongeling woorden van innige dankbaarheid. Hij verontschuldigde zich, dat hij mijnheer Van Horst zoolang had opgehouden, en groetend stapte hij naar de deur der zaal.

De andere zag hem in gedachten achterna en riep eensklaps op zonderlingen toon :

« Dokter, dokter! Ik bid u, kom terug! »

Zoo haast Adolf weder in zijne tegenwoordigheid was, trok hij eenen stoel bij en zeide :

« Nu, dokter, wees op uwe beurt toegevend voor mij. Zit neder en gun mij ook eenige oogenblikken. »

« Gansch ten uwen dienste, mijnheer, » murmelde Adolf. « Mocht ik heden u in iets believen, het zou een waar geluk voor mij zijn. »

Mijnheer Van Horst ontstak zijne pijp, en, terwijl hij eenige goede trekken deed en de rook hem boven het hoofd kronkelde, vroeg hij :

« Zeg eens, dokter, hebt gij mij nog niet bezien? Gij zult zeker wel bemerkt hebben, dat het niet zeer wel met mij gaat? »

« Inderdaad, mijnheer, » antwoordde Adolf, « gij schijnt een beetje ziek. »

« Een beetje? » herhaalde de andere. « Gij spreekt er licht over. —

Alzoo, dokter, gij meent, dat ik maar een beetje ziek ben? Hier toont gij zooveel juist gevoel niet... »

« Mijnheer, gij moogt het mij niet kwalijk nemen, » viel de jongeling in. « Gij hebt uwen dokter; het behoort hem alleen, te oordeelen over den aard uwer ongesteldheid. »

« Dit is eene vreemde zaak, » lachte de andere. « Als men eens eenen dokter geraadpleegd heeft, dan zou men zich tot geenen anderen meer mogen wenden? »

« Dit wil ik niet zeggen, mijnheer. Wat u betreft, gij zijt volstrekt vrij; maar laat mij toe u te doen opmerken, dat wij, dokters, het als eene wet aanzien, nooit elkanders zieken raad te geven, tenzij wij door onze ambtgenooten zelven daartoe worden verzocht. Die regel is tusschen ons noodig, om onderkruiperij en oneerlijke mededinging te voorkomen. Ginge men hem overtreden, het beroep verlore er onfeilbaar zijne waardigheid bij. »

« Alzoo, indien ik u verzocht, met mij over mijne ziekte een oogenblik te kouten, gij zoudt het mij weigeren? »

« Wees goed genoeg om mij zulk verzoek niet te doen, ik bid u, » zeide Adolf in verlegenheid. « Uw dokter is mijnheer Heuvels, een man van groote ondervinding, die u wel spoedig zal genezen »

« Laat af met die zonderlinge teergevoeligheid! » riep Van Horst, geweldig aan zijne pijp trekkend. « Gij zoudt mij ongeduldig maken, mijnheer! Dokter Heuvels heeft niets meer in mijne ziekte te zien. Ik heb hem dezen morgen voor zijne zorgen bedankt en zijne rekening gevraagd. Men is bezig met mijn rijtuig in te spannen; ik vertrek naar Antwerpen, om den heer Sommé te gaan raadplegen. Uwe taal, iets, dat ik niet begrijp, maar dat mij uitlokt tot vertrouwen, boezemde mij den wensch in om u over mijne krankheid te spreken; dan, vermits gij liever van zulke raadpleging verschoond blijft... »

« Vergeef mij, mijnheer, » onderbrak Adolf op vrijen toon; « zijn de zaken zooals gij zegt, en ik twijfel er natuurlijk niet aan, dan ben ik bereid om mijne geringe kunde geheel tot uwen dienst te stellen. »

« Welnu, dokter, onderzoek mij eens goed en poog den aard mijner kwaal te raden. Wat zou ik volgens u moeten doen om te genezen? »

De uitdrukking van Adolfs gelaat veranderde plotseling. Van zoet en minzaam, dat het geweest was, werd het nu ernstig en ontzagwekkend. Men kon bemerken, dat de uitoefening van zijn gewichtig ambt hem in zijne eigene oogen verhief en hem eensklaps van een smeekend jongeling tot een moedig meester had gemaakt.

Reeds van toen hij allereerst de zaal was binnengetreden, had hij schier onachtzaam op het gelaat van mijnheer Van Horst de teeke-

nen zijner ziekte nagespeurd; maar nu hij opgeroepen was om als geneesheer hem te onderzoeken, bleef hij met vasten blik eene wijl de wezenstrekken van den zieke beschouwen, terwijl hij in stilte hem de pols voelde.

« Gelief uwe borst te ontblooten, mijnheer, » zeide hij.

« Waarom? » vroeg de andere verwonderd.

« Ik verzoek u, laat mij begaan, » antwoordde Adolf. « Hebt gij niet soms kloppingen aan het hart? »

« Niet weinig, » zuchtte Van Horst, zich de borst ontdekkende.

De jonge dokter legde hem de hand op het hart en scheen de jagingen er van te tellen. Daarmede nog niet tevreden, bracht hij zijn oor tegen de borst des zieken en luisterde aan de eene en andere zijde de inwendige geruchten af.

Mijnheer Van Horst was niet weinig verwonderd over deze handelwijze, en toen Adolf eindelijk weder het hoofd oprichtte, vroeg hij :

« Maar, dokter, wat doet gij? Gij kunt toch niet hooren, wat daarbinnen geschiedt? »

« Ja wel, mijnheer; men kan het zeer nauwkeurig hooren, en ik ben blijde u te mogen verklaren, dat hart en longen bij u uitmuntend goed zijn. »

« Ah, dit is toch iets! — Gij denkt dus insgelijks, dat mijne maag ziek is? »

« Ik ben geneigd om het te gelooven; maar laat mij mijn onderzoek voortzetten. Misschien zal ik met eenige zekerheid over den waren aard uwer kwaal kunnen oordeelen. Gelief op mijne vragen te antwoorden, mijnheer. — Vooraleer gij uw verblijf op dit buitengoed kwaamt nemen, woondet gij in de stad, niet waar? Hoe was uw leven? Hadt gij niet eene bepaalde bezigheid? »

« Ik was koopman in koloniale waren. »

« En hebt gij als zoodanig veel gewerkt en eene drukke bezigheid des geestes gehad? »

« Veel gewerkt, dokter, van mijne kindsheid af; nacht en dag aan mijne handelszaken gedacht. Ik heb mijn fortuin zelf moeten maken, en bezigheid des geestes heeft mij zeker niet ontbroken tot op het oogenblik, dat ik den handel heb vaarwel gezegd, met de hoop, dat ik hier het overige mijner dagen in vrede en gezondheid zou kunnen doorbrengen. Ik heb mij bedrogen, dokter; gij ziet het wel. »

Na een oogenblik overweging vroeg Adolf weder :

« Gij rookt veel, niet waar? »

« Ja, zeer veel : den ganschen dag, somtijds zelfs in mijn bed. Het is de eenige troost, die mij overbli ft. »

« Is het sedert langen tijd, dat gij dus onophoudelijk rookt? »

« Reeds een jaar of twee. In de stad rookte ik nog al eenige sigaren. Hier had ik niets te doen; ik verveelde mij somwijlen. Door het gedurig rooken werden de sigaren smakeloos voor mij; ik nam de pijp. Van lichte tabak geraakte ik eindelijk op zware; en sedert dan ben ik nooit zonder pijp in den mond. Het is het eenige, waarin ik nog vermaak vind. »

« En gij eet niet zeer veel? »

« Neen; ik gevoel wel dikwijls honger, maar als ik het voedsel zie, valt mijn eetlust. Een kind van zes jaar zou niet genoeg hebben aan hetgeen ik kan gebruiken. »

« Ligt u dáár, onder de maag, niet somtijds eene soort van band? »

« Zeker, een pijnlijke band. »

« Gij slaapt slecht en onrustig : gij hebt bedroevende droomen, eene neiging om vervaard te zijn, tintelingen in uwe ooren? »

« Inderdaad, hoe kunt gij dit alles raden, dokter? »

« Het zijn de kenteekenen uwer ziekte. Wanneer gij honger meent te hebben, zooals gij daareven zeidet, gevoelt gij dan niet somtijds eene plotselinge roodheid, eenen gloed op uw voorhoofd en iets, als moest de koorts u aangrijpen? »

« Dikwijls, dikwijls, dokter. Dit heeft mij nog niemand zoo juist kunnen zeggen als gij. »

« Ieder geneesheer weet het nochtans, mijnheer. »

« Welnu, dokter, zeg mij, welke is mijne ziekte? »

« Uwe ziekte is eene ontsteltenis der maag. Deze heeft voor gevolg, dat de vertering der spijzen bij u niet meer natuurlijkerwijze geschiedt en ontoereikend is. Uw bloed ontvangt dienvolgens de noodige stoffen niet meer, die tot zijne doelmatige samenstelling noodig zijn. Door de algemeene verzwakking uws lichaams blijft het zenuwgestel in u zonder tegenwicht en neemt geheel de overhand. Al de ongeregeldheden in uw gevoel en in de werkzaamheden uwer inwendige zintuigen spruiten daaruit voort. »

« En wat denkt gij over mijnen toestand? » vroeg mijnheer Van Horst. « Kom aan, wees rechtzinnig met mij. Ik weet het wel : het kan nog eenigen tijd duren, maar ik ben toch aan het begin van mijn einde, niet waar, dokter? »

« De ziekte zou als erg moeten aangezien worden, » antwoordde Adolf, « indien wij de oorzaak er van niet konden vinden. »

« Ah, gij kent de oorzaak mijner krankheid? En welke is zij, als het u belieft? »

« Zij is waarschijnlijk dubbel. Bemerk, dat een mensch, die veel gaat en denkt en zorgt, in deze bewegingen des lichaams en des geestes eene noodige aandrift vindt tot een gezond en krachtig leven. Wanneer zulk mensch eensklaps van zijne gewone bezigheden afziet en zich afzondert in eenzaamheid, dan ontvalt hem die aandrift; zijne zintuigen worden traag en ziekelijk slaperig. Het is bovenal de maag, die zich eerst van al ontstelt onder den invloed dezer algemeene ontspanning. Ik geloof, dat dit de eerste oorzaak uwer kwaal geweest is; maar zonder het te weten, hebt gij er nog eene veel ergere bijgevoegd, namelijk het bovenmatig rooken. »

« Kom, kom, dokter, nu slaat gij den bal zeker mis! » riep Van Horst met zekere ontevredenheid. « Het rooken doet mij niets dan goed. Het is een prikkel voor mijne werkelooze maag! »

« Gij meent het, » antwoordde Adolf, het hoofd schuddend, « omdat het uwe hersens duizelig maakt en de sombere gedachten verdrijft, die u verontrusten; maar hier gebruikt gij tot middel van verlichting de oorzaak zelve van het kwaad. De maag, mijnheer Van Horst, is een zeer gevoelig zintuig. Ik wil voor het oogenblik met u den tabaksrook aanschouwen, als kunnende in den beginne een aanhitsend middel zijn, maar daarom juist moet hij door herhaalde prikkelingen de maag gevoelloos maken en hare vezelen tot zekeren graad met verlamming slaan. Met uw verlof, ik heb bemerkt, dat gij tamelijk veel spuwt. Het speeksel is het kostbaarste ontbindingsmiddel tot de verduwing der spijzen; waar het ontbreekt, kan de maag hare taak niet vervullen. Het is eene bekende daadzaak, dat een overmatig rooker eene erge maagziekte zal krijgen, indien hij zijne gewoonte niet bedwingt, zoo haast zijn eetlust merkelijk vermindert... Ik besluit dus mijne rede met de gevolgtrekking, dat uwe krankheid eerst moet voortgesproten zijn uit de plotselinge verandering uwer levenswijs, en dat gij ze allengs tot eenen hoogen graad hebt verergerd door uw onophoudelijk rooken. »

Mijnheer Van Horst zag ten gronde en scheen in diepe overdenking verzonken. Na eene lange wijl stilte sprong hij eensklaps recht en zeide, terwijl hij de hand van Adolf aangreep :

« Ik geloof, dat gij gelijk hebt, dokter! In alle geval, uwe uitlegging schijnt mij wonderklaar en redelijk. Naar de stad zal ik nu niet gaan. Gij zijt jong nog, en misschien ontbreekt het u aan ondervinding; maar gij boezemt mij een zonderling vertrouwen in. Gij zult mijn geneesheer zijn. Eene maand sta ik u toe, om op mij te beproeven, of uwe meening gegrond is of niet. »

« Eene maand is te weinig, mijnheer, » murmelde Adolf.

« Bah, zoo ik maar beternis gevoel, zal ik wel meer geduld hebben. Laat hooren, wat raadt gij mij? »

« Ik ga het u zeggen, mijnheer ; maar wees wel op uwe hoede tegen u zelven, bovenal wat het rooken betreft ; want indien gij niet nauwkeurig volbrengt wat ik u voorschrijf, zal uwe en mijne moeite verloren zijn. »

« O, ik zal doen wat gij wilt. »

« Welnu dan, de winter nadert ; het is hier op de heide voor steedsche menschen schrikkelijk vervelend gedurende het strenge jaargetijde Gij moogt u niet vervelen. Daarom zult gij zoo haast mogelijk uw buitengoed verlaten en voor eenige maanden naar de stad gaan wonen. »

« Maar, dokter, » bemerkte Van Horst met eenen glimlach, « het is wel zeven uren van hier ! Hoe zult gij mij dan kunnen bezoeken? »

« Het is niet noodig dat ik u bezoek, mijnheer. »

« En zoo gij mij geneest, wat zult gij dan aan mij gewonnen hebben ? Den prijs van eene enkele visite ! Ah, ah, zóó zult gij nooit rijk worden, dokter ! »

« Het is mogelijk, mijnheer, » antwoordde Adolf, « maar ik zal toch weten, dat zelfs de noodzakelijkheid om geld te winnen, mij de waardigheid mijner zending niet deed vergeten... Alzoo, mijnheer, gij zult den wintertijd in de stad gaan doorbrengen? — Ik verblijd mij in uwe toestemming. In de stad zult gij uwe oude vrienden en bekenden gaan opzoeken ; gij zult pogen opnieuw belang te stellen in zaken, die u vroeger bezighielden. Gevoelt gij eenigen lust tot reizen, doe al eens een uitstapje naar Brussel of naar Parijs ; in één woord, geef uw lichaam beweging en uwen geest aangename uitspanning. Eet dikwijls en niet te veel in eens, eerder sappig rundvleesch dan groenten. Drink een goed glas ouden Bordeaux-wijn, en des avonds een paar glazen bier, dat veel hop bevat. Maar houd de middelmaat in al wat gij doet, en drijf niets tot vermoeienis uwer leden of uws geestes... »

« Maar zeg eens, mijn goede dokter, » viel Van Horst verwonderd hem in de rede, « mijnheer Heuvels is volgens u een man van groote ondervinding. Gedurende zes maanden heeft hij misschien meer dan twee emmers bloed mij uit de aderen getrokken ; ik mocht schier niet eten en slechts flauwe koeldranken gebruiken. Gij schrijft mij juist al het tegenovergestelde voor ! Hij of gij, wie heeft er gelijk? »

Adolf scheen eenigszins door deze vraag verrast, en het was op den toon van iemand, die naar zijne woorden zoekt, dat hij zeide :

« De middelen, die mijnheer Heuvels heeft aangewend, kunnen tot

nu toe goed geweest zijn. Niemand onzer mag zich onfeilbaar wanen. Het is eene zaak van persoonlijke overtuiging. Ik heb evenwel het vast geloof, dat het nu tijd is voor u, om in lichamelijke versterking en in verstrooiing des geestes de genezing uwer kwaal te zoeken. »

« Gij zijt wel ootmoedig, dokter, » murmelde Van Horst, het hoofd schuddend. « Mijnheer Heuvels spreekt niet met zooveel ingetogenheid over u... »

Maar Adolf, die de samenspraak over dit onderwerp wilde eindigen, hernam zijne raadgevingen :

« Wat het rooken betreft, ik weet, dat men deze gewoonte niet plotseling kan verzaken. Rook elken dag een paar pijpen minder; gij zult aldus op eenige dagen tijds tot de matigheid terugkeeren, zonder het te gevoelen; in de stad zal de wellevendheid u dwingen om uwe toevlucht tot de gezellige sigaar te nemen. Zoek in deze verwisseling zelve een middel om uwe erge gewoonte te overwinnen. Wat zou ik u verder daarover zeggen? Het is iets, dat gansch van u zelven afhangt, en indien de lust tot rooken u blijft overheerschen, dan zal het slechts zijn, omdat de wil u zal ontbroken hebben. »

« Ik heb kracht van wil genoeg, » antwoordde Van Horst. « Wees gerust, ik zal doen wat gij zegt. Ga voort, dokter, wat raadt gij mij nog? »

« Ik heb u geenen anderen raad te geven, mijnheer. »

« Geene hoegenaamde medecijnen? » riep de zieke met verwondering. « Niet het minste fleschje, geene poeders, geene pillen? Gij zijt een rare dokter, mijnheer Valkiers! »

« Ik meende u eenige poeders voor te schrijven, » zeide Adolf, terwijl hij een zakboekje opende, « maar deze zullen alleenlijk dienen, om de zenuwachtige pijnlijkheid uwer maag te stillen. Tot uwe genezing kunnen zij echter niet bijdragen. »

Een vierkant papiertje aan den kranke gevende, sprak hij :

« Doe dit in de stad bij den een of anderen apotheker bereiden en neem er nu en dan, tusschen uwe maaltijden, een pakje van in eenigen drank. Niet meer echter dan twee op eenen dag. »

Mijnheer Van Horst beschouwde het papiertje en morde ondervragend :

« Belladonna? Bismuth? Maar, dokter, dit is groot vergift, meen ik. »

« Wees zonder vrees, » antwoordde Adolf glimlachend; « de hoeveelheid alleen maakt het vergift. »

En zich oprichtend, zeide hij :

« Nu, mijnheer Van Horst, volgens mijne overtuiging hangt uwe

genezing geheel van u zelven af. Onderneem uwe reis naar Antwerpen met vertrouwen. Ach, mocht ik de oorzaak uwer herstelling zijn, hoe zou ik God danken! »

« Gij stelt dus veel belang in mij, dokter? »

« Zijt gij niet de weldoener van het arme huisgezin, dat ik aan uwen edelmoed durfde bevelen? — Want, mijnheer, ik mag immers hopen, dat de ongelukkige bezembinder niet zonder eenige hulp zal blijven, ondanks uw vertrek naar Antwerpen? »

De heer Van Horst sloeg zich in gedachten op het voorhoofd.

« Zoo zijn de zieken, » riep hij; « aan zich zelven alleen denken zij! Maar gij, dokter, gij ten minste vergeet uwe beschermelingen niet. Dewijl ik niet naar mijnen wensch u voor herhaalde bezoeken kan beloonen, heb ik wel lust om u op eene andere wijze te vergelden. Luister, dokter : hier op het buitengoed blijft mijn hovenier met zijne vrouw en dochters; het zijn godsdienstige lieden. Ik zal hun mijne bevelen laten. Gij moogt hen dagelijks vleesch of welke andere spijzen doen gereed maken, en daarmede des bezembinders huisgezin en uwe andere arme zieken tot genezing helpen. Gij hebt slechts te gebieden; ik laat u geheel meester. »

« O, welke wonderbare macht stelt gij in mijnen handen! » riep Adolf met geestrift uit. « Mijnheer, gij maakt van mij eenen zendeling des Heeren, die leven, gezondheid en kracht gaat uitstrooien, waar ziekte, wanhoop en verdwijning heerschen. Dank, dank, het is het grootste geluk, dat mij kan worden gegund!... Laat nu toe, dat ik u verlate; ik heb haast om het goede nieuws aan den armen bezembinder te dragen. Ik hoor reeds uwen naam met duizend zegeningen uit den mond dier ongelukkigen ten hemel stijgen. »

« Blijf nog een oogenblik, » zeide Van Horst. « Het doet mij genoegen u te hooren. Ik zal slechts morgen of overmorgen kunnen vertrekken. »

« Langer mag ik niet blijven, mijnheer; het spijt mij, maar mijne zieken wachten mijn bezoek. Het is gisteren dat ik voor de eerste maal den bezembinder zag. Ik draag bij mij wat er noodig is, om het verband op zijne wonden te leggen en zijne schrikkelijke pijnen merkelijk te verlichten. Hoe gaat uwe weldaad hem vertroosten!... Aldus, gelief mij te verontschuldigen. »

« Zult gij morgen vroeg mij nog eens komen bezoeken, dokter? »

« Ik zal komen, mijnheer, met vreugde, met dankbaarheid. »

« Welaan dan, vaarwel, mijnheer Valkiers; tot morgen. »

Adolf liep met lichte schreden door den tuin en in de dreve. Nu hield hij het hoofd opgeheven; er fonkelde blijdschap en

begeestering in zijne oogen. Zijn gelaat glansde van fierheid en geluk.

Na eene wijl de baan gevolgd te hebben, die van uit de dreve door een dicht mastbosch leidde, bleef hij staan en hief de oogen ten hemel.

« Ja, » riep hij, « het is eene moeielijke zending, die gij mij geliefdet te vertrouwen, o God! Mijn hart heeft wel dikwijls gebloed onder den slag der onttoovering, en de beker der levensbitterheid is nog niet van mijne lippen afgekeerd geweest; maar heb dank, o Heer, zulke overwinning geeft mij al mijn geloof, al mijn vertrouwen weder. Troosten, genezen, honger stillen, tranen drogen, ziekte en dood zegepralend bevechten. Bezitter zijn van een gedeelte der goddelijke macht! O, hoe zwelt mij de boezem. Wat gevoel ik mij sterk en groot! »

En na deze geestdriftige aanroeping sprong hij als gejaagd in zijne baan vooruit en vervorderde zijnen weg met versnelde stappen, totdat hij in de laagte, nevens het bosch, eene zeer kleine hut bereikte.

Het binnenste dezer woning was ijswekkend door de akeligheid eener grondelooze ellende. De grijze dag, die met schaarschheid door een eenig vensterken drong, verspreidde er een koud en droevig schemerlicht, waarin alle voorwerpen vormeloos en zonder kleuren schenen te wemelen. Met water doordrongen, was de aarden vloer tot een leemachtig slijk gekneed; van het dak hingen hier en daar bundelen verrot stroo neder, en men kon als tranen het sijpelende vocht er af zien lekken. Geen ander huisraad was er te bemerken dan eenige gebroken teilen, eene tafel met vermolmde hoeken en hier en daar een stuk hout met pooten, dat aan eene zitbank geleek.

In eenen hoek, op eene soort van legerbed, waaruit verbrijzelde stroohalmen nedervielen, toonde zich een menschengelaat, zoo bleek en zoo uitgemergeld, dat men hadde gewaand op een lijk te staren, indien niet van tijd tot tijd eene pijnlijke doch stille klacht van het bed ware opgegaan.

Bij den haard, op hare hurken nedergezeten in de assche, was eene nog jonge vrouw bezig met een klein vuurtje van vlammend rijshout te stoken; zij hield eenen houten lepel in de hand en roerde in eenen grooten pot eene soort van onkennelijk voedsel, dat een mengsel van rapen en groene bladeren scheen te zijn.

Aan de andere zijde der hut, op de stukken hout, zaten drie kinderen, schier halfnaakt, slordig, bleek en ziekelijk. Hunne oogen dwaalden lijdzaam in het rond, en zij verroerden zich niet meer dan of zij het bewustzijn des levens zelven hadden verloren.

Alles droeg hier de kenteekenen van ontmoediging en van verlatenheid; alles was er onrein en lijmerig van koude vochtigheid.

Niemand sprak, en hadde het vuur door zijn gekraak en de lijdende man door zijne klachten de doodsche stilte niet gebroken, men hadde kunnen denken, ziellooze spoken te zien, neergezeten in de diepte van een graf.

Toen Adolf Valkiers de deur opende en in dit somber verblijf der armoede trad, kwam een schier onvatbare glimlach het bleek gelaat der kinderen verlichten. Slechts een hunner — het was een meisje van ongeveer zeven jaar — stond op en naderde met tragen stap meer tot den dokter.

De vrouw zette haren pot van het vuur en zeide :

« God zij geloofd, gij zijt daar, dokter! Wees gedankt, omdat gij uwe belofte niet hebt vergeten. Ach, mijn arme man heeft zooveel geleden dezen nacht! »

« Nu, nu, schep moed, vrouw! » riep Adolf met blijdschap. « Het zal beter gaan; ik heb goed nieuws. Uwen man zal niets meer ontbreken, en die arme schaapkens daar zullen alle dagen goed en versterkend voedsel krijgen. Ik zal u straks daarover spreken. Nu moeten wij ons bezighouden met uwen man. »

Hij haalde een pak uit zijne jas en reikte het de vrouw.

« Hier is ameldonk, » zeide hij. « Maak daarvan eene stijfselpap en haal mij eenen emmer zuiver water. »

Hij trok eenige stukken bordpapier of karton benevens eenige opgerolde windsels en eene handvol pluk uit zijnen zak, en schikte dit alles op eene der banken.

Dan, zonder acht te slaan op de onreinheid van al wat hem omringde, schoot hij zijne overjas uit, stroopte zijne hemdsmouwen op en ontblootte zich de armen tot aan den elleboog.

De kinderen waren alle drie opgestaan en zagen hem met lijdzame verwondering aan.

Adolf naderde tot het bed, en terwijl hij zachtjes zijnen arm onder den hals van den lijdenden man bracht, sprak hij :

« Nu een beetje moed; help wat door u zelven. Poog u om te keeren. »

« Ach, mijnheer, mijn rug doet zoo zeer! » klaagde de bezembinder. « De minste beweging doet mij schreeuwen van pijn. »

« Laat zien; doe niet veel geweld; langzaam... Zoo! het is gelukt! Houd u nu stil; ik zal uwe wonden reinigen. Heb goeden moed. Gij zult zien hoe wonderlijk het uwe pijnen zal verlichten. »

Den emmer met water tot zich getrokken hebbende, begon de

jonge dokter één voor één de wonden des ongelukkigen te wasschen. Opmerkelijk was de moeite, welke hij zich gaf, om in deze behandeling zijnen armen lijder alle pijn te sparen en door troostende woorden hem moed en verduldigheid in te spreken. Er was zooveel minzaamheid, zooveel bezorgdheid in zijne taal en in zijne bewegingen, dat hij gansch het voorkomen had van iemand, die zijnen eigen broeder zou hebben verpleegd. Dank aan deze menschlievende voorzichtigheid, had de zieke gedurende den langen arbeid niet geklaagd.

Zoo haast de vrouw gedaan had met het koken van den ameldonk, kwam zij nevens het bed staan en schouwde verbaasd op den jongen dokter. Zij kon niet begrijpen, hoe die heer, met zijn fijn linnen en zijne schoone kleederen, dus een gansch half uur over het ellendig bed gebogen bleef en zonder walg of vrees eenen arbeid volbracht, die haar zelve afschrik hadde ingeboezemd. Maar het was bovenal de zoetheid zijner stem en het liefderijk medelijden zijner woorden, die haar ontroerden.

Wanneer de wonden geheel gereinigd en verbonden waren, hielp Adolf den bezembinder, om zich in zijn bed te keeren, en, door het stroo op te heffen en hem deksel achter den rug te schikken, stelde hij hem schier in eene zittende houding.

« Welnu, vriend, » vroeg hij glimlachend, « hoe bevindt gij u? »

De arme man antwoordde niet en scheen in gedachten te verdwalen; hij wrong en bewoog zijn lichaam als om zijne pijnen op te wekken; maar eensklaps ontsnapte hem een kreet van uiterste blijdschap.

« Vrouw, vrouw, » riep hij welhaast, « ik gevoel geene pijn meer! Het is mij, alsof ik reeds genezen ware... Ach, mijnheer, God alleen kan u beloonen voor uwe barmhartigheid! »

« Hoe is het mogelijk! » galmde de vrouw. « Mijnheer Heuvels, die u heeft verlaten, zeggende, dat uwe kwaal ongeneeslijk was! Deze goede heer ziet u slechts voor de tweede maal, en gij schijnt reeds geheel te herleven! »

« Bedaar, gij moet kalm blijven, » gebood Adolf, om aan deze dankbetuiging te ontsnappen, en waarschijnlijk ook om geene klachten meer tegen mijnheer Heuvels te hooren.

Zich dan weder tot den zieke wendende, zeide hij :

« Kom aan nu; laat mij uw ziek been wat nader bij den boord van het bed brengen. Heb geene vrees, vriend; ik zal u niet veel pijn doen. Behoud uwen moed; het bijzonderste werk blijft ons nog te verrichten. »

Zijnen naakten arm in het bed stekende, trok hij schier de helft van

het vochtige stroo naar voren en schikte het als een kussen, om er het zieke been van den bezembinder op te laten rusten.

Dan begon hij het kniegezwel te kneden en de opene wonden te ontlasten en te zuiveren. Hij spoot er chloorwater in, legde er pluk en katoenwatten op, sloot de knie in eene dubbele schulp van geweekt karton, omwond den ganschen toestel met lange, gestijfselde windsels, spalkte het been met twee stukken droog karton, legde den armen man weder in eene gemakkelijke houding — en sprak dan, terwijl hij zijne handen wiesch en zijn overkleed aantrok :

« Ziet gij, vriend, nu is het gedaan. Houd uw been stil, totdat het verband goed droog zij ; maar daarna moet gij geene beweging meer vreezen. Uwe knie zal daarin als in eene houten scheede gesloten zijn, en gij zult uit het bed kunnen komen zonder moeite en zonder smarten. Van morgen af moet gij van tijd tot tijd opstaan, en als de zon schijnt, moet gij onder hare stralen gaan zitten. Goed en sterk voedsel zal u niet meer ontbreken. Heb moed en vertrouwen : gij zult genezen. Waarschijnlijk zal uw been verstijfd blijven ; maar het zal u niet beletten te werken. »

De zieke overspande zijne krachten — en greep de handen des dokters, die weder tot hem was genaderd, kuste ze herhaalde malen en besproeide ze met tranen, terwijl hij zeide :

« Ach, mijnheer, God heeft u gezonden ! Ik zal voor u bidden mijne levensdagen lang ! »

En de handen des dokters loslatende, riep hij met ontzeglijke blijdschap uit :

« Vrouw, mijne goede Marian, mijne arme kinderen ! O, zijt getroost, zijt gelukkig, ik zal genezen, ik zal nog kunnen werken voor u ! Daar is hij nu, de engel, dien gij geroepen hebt in uwe gebeden ! »

De vrouw, in tranen smeltend, sprong tot den dokter en meende door vurige woorden hem hare erkentenis te betuigen ; maar hij hield haar door een bevelend gebaar terug en verwijderde insgelijks, doch niet zonder diepe ontsteltenis, het kleine meisje, dat in stilte zijne hand had gevat en in navolging des vaders ze met hare lippekens had geraakt.

« Luister, moeder, » sprak Adolf, « gij weet wel, ginder achter het Konijnenbosch, het kasteel met de schoone mastendreve, waar mijnheer Van Horst woont ? Ik heb hem over de ziekte van uwen man en over uwen ongelukkigen toestand gesproken. Die barmhartige heer heeft uw gezin onder zijne bescherming genomen. Gij moogt elken dag tegen den noen daar soep en vleesch en ander goed voedsel gaan halen, zooveel als voor u beiden en voor uwe kinderen

kan noodig zijn. Aldus, dankt God voor zijne goedheid ; want het is de gezondheid, het is een nieuw leven, dat u wordt geschonken. »

Door zulk een onverwacht geluk dwalend, liet de vrouw zich met eenen kreet van dankbaarheid voor de voeten des dokters nedervallen, hief de armen tot hem op en sprak onduidelijke woorden, die schenen te getuigen, dat zij in den persoon van den menschlievenden geneesheer de goddelijke barmhartigheid zelve meende te moeten aanbidden.

De kinderen hadden in hunne vreugde eenige kracht teruggevonden; hunne bewegingen waren vinniger; hunne oogen glinsterden, en zij klapten in de handen, onder het murmelen der woorden « vader, moeder, eten, soep, vleesch, lekkernij ! »

Adolf had de vrouw doen opstaan en haar tot bedaardheid geroepen; maar toen hij zag, hoe zij tot haren man liep, hoe beiden, elkaar met vurigheid omhelzende, hunne tranen mengden, en hoe de kinderen dansten van grenzelooze blijdschap, dan werd het medegevoel hem meester, en hij moest den vinger aan zijne oogen brengen, om daar eenen druppel weg te nemen, die zijn gezicht verduisterde.

Zijne ontsteltenis evenwel met geweld bedwingende, keerde hij zich tot de kinderen en zeide :

« Komt hier, mijne kleine vrienden. Gij zijt toch niet benauwd van mij, hoop ik? Komt, geeft mij elk eene hand. »

Met eenen schuchteren glimlach en als beschaamd, om hunne vuile handen in de hand van den schoonen heer te leggen, naderden de ellendige wichtjes traaglijk ; maar Adolf greep hunne handen aan, trok de verwonderde kinderen tusschen zijne knieën, en, terwijl hij allerlei zoete woorden tot hen sprak, bezichtigde en onderzocht hij hunne wezenstrekken en hunnen hals en legde zelfs ongemerkt het oor tegen hunne borst.

Na dit onderzoek verviel hij een oogenblik in gepeinzen ; hij knikte met het hoofd, alsof de afwezigheid van erge voorteekenen hem hadde verheugd, en murmelde in zich zelven :

« Levertraan, iood, ijzer, sterk voedsel, zuiverheid, zonnelicht. Ja, ja, wij zullen rooder bloed in die aderen storten ; wij zullen die enge longen verbreeden. Het spook der ellende en der natuurverbastering zal uit deze hut verdwijnen ! »

Hij stond op, en zich gereed toonende om te vertrekken, zeide hij :

« Alzoo, vrouw, gij zult morgen en alle dagen, totdat gij altezamen genezen zijt, naar het buitengoed van mijnheer Van Horst gaan en spijzen halen, die de hovenier belast is u te geven. Morgen zal ik

wederkomen, en iets voor mijne kleine vriendjes medebrengen, en ik zal het lekker maken en er veel suiker bijdoen. Morgen insgelijks zullen wij spreken van hier het een en ander wat reiner, wat gevoeglijker te maken. Uwe woning is ongezond : dit moet veranderd worden. Maar hebt toch goeden moed; ik zal u helpen. Nu ben ik haastig; er zijn andere zieken, die misschien ongeduldig op mij wachten. Tot morgen, goede lieden, tot morgen ! »

Hij hoorde, hoe de zegeningen van man en vrouw hem volgden tot buiten de deur. Eene zalige uitdrukking van zoete zelftevredenheid lichtte in zijne oogen, hij wreef zich de handen, en het was onder het murmelen van blijde woorden, dat hij vooruitliep in eene soort van karrebaan, welke op die plaats het dichte mastbosch doorboorde.

XXXIII

Het ijzeren Graf.

(1860)

Baas Wolvenaer, de klompenmaker, heeft een lief knaapje, maar het is stom. *Mevrouw Pavelijn en hare kleine Rosa komen zekeren dag in het huisje van den klompenmaker en stellen al dadelijk veel belang in het stomme knaapje*. De kleine Leo wordt op het kasteel gevraagd; na eenigen tijd krijgt hij het spraakvermogen terug. Mijnheer Pavelijn belast zich geheel met zijne opvoeding, en de boerenknaap groeit op tot een beeldhouwer van naam. Wat de ouders echter niet voorzien hadden, gebeurde. Leo en Rosa vatten eene diepe liefde voor elkander op, en hoewel zij dit gevoel voor elkander verzwijgen, komen zij toch eindelijk tot eene bekentenis. Mijnheer Pavelijn is woedend. Leo vertrekt naar Parijs, na beloofd te hebben, niets meer van zich te laten hooren. Van verdriet begint Rosa te kwijnen; de bedroefde ouders doen Leo terugkeeren, maar het is te laat. Vóór haar sterven wil Rosa nog met Leo door het huwelijk verbonden worden; eenige minuten later heeft zij opgehouden te leven.

LEO EN ROSA.

Op een kwart uurs van hier, nevens eene klare beek en omringd van weiden en bosschen, staat eene zeer kleine pachthoeve, het Waterhuis genaamd.

Daar woonde vóór vijftig jaren baas Wolvenaer, een klompenmaker, die onder de winkeliers der stad bekend was om de fraaie houten schoenen, welke hij wist te snijden. Zijn ambacht leverde hem winst genoeg op om te voorzien in de noodwendigheden van zijn talrijk huisgezin; — want hij had niet min dan zes kinderen, allen nog zeer jong.

Dewijl hij insgelijks eenig land in pacht had, en zijne vrouw den

meesten veldarbeid verzorgde, heerschte er in het huis van den klompenmaker eene soort van welstand of ten minste van toereikendheid.

Voorwaar, de arbeidzame werkman zou gansch gelukkig geweest zijn, indien niet eene onophoudende reden van treurnis zijn gemoed had beneveld. Tusschen zijne zes kinderen was er een — een jongsken van 11 jaar — dat uitblonk door bijzondere schoonheid des gelaats. Het had zwarte krullende haren, bruine fonkelende oogen, rozige wangen en trekken van eene opmerkelijke zuiverheid... maar het arme kind kon niet spreken. In de eerste maanden zijns levens was het uit zijne wieg met het hoofd op den grond gevallen; het had schrikkelijke stuipen onderstaan en in doodstrijd gelegen. Men meende te moeten denken, dat de tong des kinds door dit ongeluk met verlamdheid was geslagen geworden; want hoewel het geene verstaanbare klanken kon vormen, hoorde het echter zeer goed.

De klompenmaker was mijn vader; het stomme kind was niemand anders dan ik zelf, die nu tot u spreek...

Mijn vader had mij lief en beklaagde mijn lot. Niet zelden, als ik in stilte nevens zijne werkbank stond, onderbrak hij eensklaps zijnen arbeid en aanschouwde mij met eenen diepen blik vol medelijden en verdriet. Dan streelde ik hem met dankbaarheid, en ik poogde hem door gebaren en door klanken over mijn ongelukkig lot te troosten; maar in stede van zijne treurnis te verminderen, rukten mijne pogingen meest altijd de tranen uit zijne oogen. En inderdaad, ik deed een uiterst geweld om te spreken. Uit mijne keel ontstonden evenwel slechts ruwe, scherpe kreten: een woest en vormeloos geschreeuw, waarvan de snijdende galm pijn deed aan mijn hart. Daarenboven, evenals alle stomme lieden, had ik eene overdreven gevoeligheid, en mijn minste gebaar en mijne minste beweging, om uit te drukken wat ik meende en wat mij ontroerde, waren driftig en geweldig als van eenen zinnelooze.

Mijne ouders twijfelden, of mijne hersens niet ontschikt waren geworden door mijnen ongelukkigen val; mijne zusters en broeders waanden mij onnoozel; de kinderen uit het dorp waren vervaard van den woesten jongen uit het Waterhuis en noemden mij *den zot*.

Hoe jong ik dan nog ware, de algemeene miskenning, die op mij drukte, kwetste mij zeer diep. Wanneer ik onze koeien hoedde en gansche dagen in eenzaamheid op den boord der weide zat, gebeurde het dikwijls, dat ik uren lang bittere tranen vergoot, omdat ik niet spreken kon en daarom bespot moest zijn en gevlucht moest worden door de andere kinderen, met wie ik zoo gaarne had gespeeld.

Ik gevoelde in mij den drang om te bewijzen, dat ik den naam van *zot* niet verdiende; ik had dorst naar vriendschap, naar achting; en misschien lag er wel in mij eene soort van hoogmoed, die mij een ziekelijk verlangen inboezemde, om mij door de eene of andere hoedanigheid te onderscheiden.

Waarschijnlijk zou men in deze onduidelijke strekking mijns geestes de reden kunnen zoeken van den zonderlingen arbeid, waarmede ik mij onophoudend bezighield. Nooit ging ik naar de weide, of ik had eenige blokjes wilgenhout in mijnen zak. Daaruit poogde ik met een mes gedaanten van dieren of van menschen te snijden, en ik bleef soms gansche dagen, met het zweet op het voorhoofd, in mijnen arbeid verslonden. Gelukte het mij, volgens mijne meening, uit het hout eene min of meer gelijkende beeltenis te doen ontstaan, dan juichte ik en danste en lachte als over een zegepraal; maar was het stuk hout, ondanks mijne inspanning, zonder herkenbare gedaante gebleven, dan liet ik het met mismoed ten gronde vallen, en ik wrong mij de leden van spijt en verdriet.

Wanneer ik hem een mijner houten beeldjes toonde, haalde mijn vader met treurig medelijden de schouders op. De zonderlinge trotschheid, die ik over mijn vormloos en belachelijk werk scheen te gevoelen, smartte hem, als zag hij daarin eene reden te meer, om aan de klaarheid mijner zinnen te twijfelen.

Wat mij betreft, het was mij genoeg, dat mijne moeder soms mijnen arbeid toelachte, dat mijne zusters gaarne met mijne beeldjes speelden en dat geen mijner twee broeders, alhoewel ouder dan ik, dergelijk iets kon maken.

Eenen zekeren dag had ik van den morgen tot laat in den namiddag met verslondenheid gewerkt, om het beeld van onzen ouden pastoor na te bootsen. Wanneer ik nu die ellendige proeve zie, zou ze mij doen blozen van schaamte, indien er voor mij geene gewichtige, geene heilige herinnering aan gehecht was; — maar alsdan scheen ze mij zoo goed gelukt, dat ik schier buiten mij zelven was van blijdschap en, met de koeien naar huis gaande, wel honderdmaal het koddige beeldje uit mijnen zak nam om het te bewonderen. Of het lichaam en de kleedij wel van dicht of van verre naar des pastoors gedaante geleken, dit was niet wat mij bekreunde; maar den driekantigen hoed had ik gemakkelijk nagebootst en die toch was bij den eersten blik herkennelijk.

Uit vreeze dat mijne zusters met het beeldje zouden willen spelen, hield ik het verborgen en toonde het niet, toen ik te huis kwam.

In eenen hoek der kamer zette ik mij neder, met de hand in den zak mijn meesterstuk streelend en in zoete gepeinzen dwalend.

Mijn vader was voor zaken naar de stad; mijne moeder, mijne broeders en zusters waren te huis en spraken over den eigenaar onzer pachthoeve. Zij hadden vernomen, dat hij het was, die het kasteel van Bodeghem had aangekocht en dien dag zelven in een schoon rijtuig naar het dorp was gekomen, om zijn nieuw eigendom te bezichtigen.

Mijne moeder sprak met teruggehouden stem, om de aandacht van den onnoozelen stomme niet op te wekken; — want hij kon niets dan zwijgen en beweegloos zijn, of schreeuwen en tieren als een uitgelatene.

Terwijl mijne moeder nog over het gewichtig voorval koutte, werd onverwachts de deur geopend, en er trad eene rijkgekleede mevrouw onze woning binnen, met een klein juffertje aan de hand, dat slechts een goed jaar jonger kon zijn dan ik.

Deze mevrouw was de echtgenoote van onzen eigenaar, en zij kende mijne moeder zeer wel, dewijl zij meer dan eens in de stad het pachtgeld van haar had ontvangen. Ook begon zij op vriendelijken toon haar van het aangekochte buitengoed te spreken en de hoop uit te drukken, dat zij nu gelegenheid zou hebben, om meer dan eens gedurende het schoone jaargetijde de lieden te bezoeken, die in de omstreken op de pachthoeven van mijnheer Pavelyn, haren man, woonden.

Mijne zusters en broeders luisterden naar hetgeen de mevrouw zeide.

Wat mij betreft, ik was opgesprongen en stond nu, als met roerloosheid geslagen, voor het kleine juffertje. Mijne leden beefden, mijne oogen glansden van bewondering, mijn hart klopte geweldig, en echter zweeg ik nu voor de eerste maal mijns levens, ondanks de ontroering, die mij schokte.

De verschijning van eenen engel, zooals mijne moeder ze mij had afgeschetst, zou mij niet dieper getroffen hebben; want schooner toch kon een engel niet zijn, dan dit juffertje in mijne oogen was. Hare wangen en haar voorhoofd waren blank en puur als vlekkeloos albast; hare lipjes zacht gloeiend als het zuiverste rozeblad; hare oogjes blauw en diep als de hemel op eenen helderen dag, en rondom het fijn ovaal van haar aangezicht wiegelden in overvloedige lokken hare krullende blonde haren. — Zij was gekleed in zijde en satijn, en droeg koralen aan den hals, gouden bandjes aan de armen en roode schoentjes aan de voeten.

Alles in haar verbaasde mij en sloeg mij met grenzenlooze bewondering, zelfs hare bleekheid en hare ziekelijke tengerheid; want daardoor scheen zij mij toe als een teeder en edel wezen, welks natuur oneindig moest verheven zijn boven die der struische en dikke kinderen van ons dorp.

Het meisje hield eene wijl hare blauwe oogen met verbaasdheid op mij gevestigd en scheen mij naar de uitlegging mijner zonderlinge houding te vragen; dan ontstond op hare lippen een stille, zoete glimlach, die als een lichtstraal mij in de ziel drong en mij eenige woeste kreten ontrukte, terwijl ik, achteruitspringend, de handen ten hemel hief, als ware de glimlach op des meisjes lippen iets wonderbaars, dat mij tot zinneloosheid vervoerde.

Mijn vreemd geschreeuw trok de aandacht der mevrouw op mij.

« Wat heeft toch dit jongsken? » vroeg zij aan mijne moeder.

« Het is onze kleine Leo, » werd haar geantwoord. « Geef geen acht, mevrouw Pavelyn, op het gerucht dat hij maakt. Hij is stom en doet vruchteloos geweld om te spreken. »

Dit zeggend, bracht zij den vinger aan haar voorhoofd, om de mevrouw te doen begrijpen, dat ik eenige verschooning verdiende, dewijl ik mijn volle verstand niet bezat en onnoozel was.

Wel dikwijls had ik zulk teeken vanwege mijnen vader of mijne moeder verrast, en ik wist zeer goed, wat men er door wilde beduiden. Telkens had het mij bedroefd; maar nu, in tegenwoordigheid van het engelachtig wezen, dat mij bezag, kwetste het vernederend teeken mij niet minder, dan of men mij een mes door het hart had gestoken. Ook was de klank, die nu uit mijne borst opwelde, geen schreeuw; het was eene stille, diepe klacht, als een gebed tot erbarming. Ik boog het hoofd en begon te weenen : mijne tranen vielen glinsterend voor mijne voeten neder.

« Zulk schoon jongsken! Het is wel ongelukkig, inderdaad, » zuchtte de mevrouw.

En zich tot het juffertje neigend, zeide zij :

« Rosa, dit arm kind is stom; het zou zoo gaarne spreken; maar omdat het niet kan, weent het nu zoo bitter. Geef hem de hand, Rosa; een teeken van medelijden zal hem vertroosten. »

Aangemoedigd door de belangstelling der mevrouw, hief ik het hoofd op. Daar zag ik het edel kind tot mij komen met dienzelfden tooverlach op de lippen, welke mij reeds zoo diep had ontsteld. Zij greep mijne hand, en drukte en streelde ze, terwijl haar mond woorden sprak, die in mijn oor zongen als de tonen eener bekorende muziek.

Ik wierp op mijne broeders en op mijne zusters eenen blik vol trotschheid; het bewijs van vriendschap, mij door het schoone juffertje gegeven, had mij over de lange miskenning gewroken en mij eensklaps vervuld met blijdschap en met moed.

Gewis moest het medelijdend meisje in mijne fonkelende oogen eene eindelooze dankbaarheid kunnen lezen; want zij drukte mij nog vriendelijker de hand en zeide op zulken zoeten toon, dat ik er van beefde in al mijne leden :

« Gij heet Leo? Het is een schoone naam. Ach, wat spijt, dat gij niet spreken kunt! »

De ontsteltenis deed mij eenige verwarde kreten slaken.

« Gij moogt zoo niet schreeuwen, » zeide het juffertje, « dit is leelijk. Zult gij nooit leeren spreken, arme, kleine Leo? Nooit? »

Ik wist niet, wat er in mij geschiedde; het scheen mij, dat ik op dit oogenblik mij de hand zou laten hebben afsnijden, om een woord, om een enkel verstaanbaar woord te kunnen uiten. Er greep mij eene hevige stuiptrekking aan; al mijne leden wrongen zich krampachtig, mijn aangezicht werd blauw. Ik schreeuwde niet, maar deed echter geweld om te spreken, een doodelijk geweld om den bekoorlijken naam te noemen van haar, die tweemaal zoo liefderijk mijnen naam had genoemd.

Ah! daar sprong iets los in mijnen keel, en de dubbele klank *Rosa! Rosa!* bonsde klaar en machtig uit mijnen gorgel door de kamer.

Uitgeput door de reusachtige krachtsinspanning, liet ik mij op eenen stoel vallen, en bleef daar ineengezakt liggen, met den lach des geluks en der verdwaaldheid op het gelaat.

« O, dank, God, mijn arme zoon heeft gesproken! » riep mijne moeder met de tranen in de oogen.

Zij kwam tot mij geloopen, vatte mijne handen en zocht mij aan, nog eens het gesproken woord te herhalen; maar ik gevoelde wel, na lange vruchtelooze pogingen, dat ik voor alsdan niet meer tot zulke geweldige overspanning mijner krachten zou bekwaam zijn.

Even blijde toch en even begeesterd over de behaalde zegepraal, poogde ik door teekens te doen verstaan, dat ik vertrouwen had en hoopte wel te zullen leeren spreken. Ik wees gedurig op het schoone meisje, en vouwde de handen voor haar te zamen, om te betuigen, dat ik aan haar de spraak, het geluk mijns levens zou verschuldigd zijn, en haar dankte als een engel, dien God uit den hemel zou gezonden hebben, om mij hulp en verlossing te brengen.

Rosa was zichtbaar door al deze bewijzen mijner erkentenis ontsteld, en er straalde niet minder blijdschap uit hare zachte blauwe

oogen. Ongetwijfeld streelde het haar medelijdend hart, te mogen denken, dat hare tegenwoordigheid eene weldaad kon geweest zijn voor een arm gebrekkelijk kind als ik.

Na hare moeder in stilte iets aan het oor gevraagd te hebben, naderde het juffertje tot mij.

Zij stak de hand in haren buidel en haalde daaruit eene kleine dooze van witte doorschijnende steen, en bezet met bloemkens en starrekens van goud en zilver. Zij legde mij het schitterend voorwerp in de hand en zeide :

« Daar, Leo, dit is voor u : er is suiker in, die u wel lekker zal smaken. Gij moet geweld doen om te leeren spreken. En als gij spreken kunt, dan zal ik u nog veel schooner dingen geven. »

Het goede kind had voorwaar geen ander inzicht dan mij te troosten ; uit barmhartigheid en als eene aalmoes, die zij eenen ongelukkige deed, zeide zij zulke zoete dingen tot mij. Maar op mij maakte haar vriendelijk medelijden eenen dieperen indruk dan zij had kunnen verwachten. Hare woorden vielen één voor één in mijn kloppend hart en griffelden zich onvergankelijk in mijn geheugen. Zoozeer was ik weggerukt door hetgeen zij mij zeide, dat ik achteloos het prachtige doosje in mijne handen draaide en keerde, en zelfs niet bemerkte, dat mijne moeder het mij ontnam, om het insgelijks te kunnen bewonderen.

Dan ontwaakte ik uit mijne verslondenheid, en ik poogde door allerlei teekens het milde juffertje te doen begrijpen, hoezeer het mij bedroefde, niets te kunnen doen om hare gift te erkennen ; maar er schoot mij een plotselijk gepeins door het hoofd, en een blijde kreet ontsnapte mijne borst. — Ik haalde het pastoorsbeeldje uit mijnen zak en legde het in de hand mijner beschermster, haar betuigend, dat ik zelf het had gemaakt en het haar uit dankbaarheid ten geschenke gaf.

De mevrouw, het vormeloos voorwerp ziende, scheen verrast over mijne eenvoudigheid. Mijne moeder vroeg verschooning voor mij, zeggend, dat ik mij gansche dagen met het snijden van zulke beeldjes bezighield en natuurlijk meenen moest, dat zij iets konden waard zijn. Mijne broeders en zusters lachten spottend met mijnen waan.

Rosa beschouwde zwijgend mijn ellendig geschenk, zette het recht in hare hand, keerde het om en vermaakte er zich klaarblijkend mede.

Wat gaf het mij, of gansch de wereld met mijnen arbeid spotte, indien zij alleen, die zich mijne beschermster had gemaakt, hem harer aandacht niet onwaardig keurde ? En wat zalig gevoel van zelftevre-

denheid overstroomde mijn hart, toen Rosa weigerde, zich het pastoorken door mijne moeder te laten ontnemen en tot hare eigene moeder zeide :

« Neen, ik bid u, laat het mij behouden. Die arme kleine jongen heeft het zelf gemaakt, en het is wel aardig en fraai. Ik zal het vader toonen en er dezen avond mede spelen. »

« Zoo zijn de kinderen, bazin Wolvenaer, » zeide de mevrouw, de schouders ophalend. « Geef hun speelgoed en poppen, die eenen ganschen hoop geld gekost hebben, zij zullen zich vermaken met een nietswaardig ding; maar na eenige uren vergeten zij het weder en laten het liggen, zonder het nog ooit aan te raken. »

Mijne klagende oogen en mijne gebaren vroegen aan Rosa, of dit wel het lot van mijn nederig geschenk zou zijn. Een ontkennend schudden haars hoofds stelde mij gerust; zij had mij verstaan en scheen te willen zeggen, dat zij het pastoorken zou bewaren.

« Houd u kloek en gezond, bazin Wolvenaer, » sprak de mevrouw, « wij moeten gaan. Mijnheer Pavelyn zal op ons wachten. Misschien staat het rijtuig reeds ingespannen. Gij begrijpt, dat wij dit jaar niet op het kasteel zullen verblijven; want het is gansch ledig, en het moet hersteld en geschilderd worden en met meubelen bezet. In de lente van toekomende jaar zal het eerst gereed zijn. Dan zal ik u nog al eens komen bezoeken; want ik ben gaarne onder de boeren. Nu zijn wij slechts gekomen, om het kasteel eens te bezichtigen... Rosa, wij vertrekken, kind. Geef dien armen Leo nog eene hand tot vaarwel, en laat ons dan tot uwen vader gaan. »

Het was zichtbaar op mijn gelaat, dat de aankondiging van dit spoedig vertrek mij bedroefde. Rosa drukte nog eens mijne hand en zeide aan mijn oor :

« Gij moogt niet treuren, Leo. Leer haast spreken, dan kom ik weder, en maak nog zulke beeldjes voor mij; ik zal er gansch blijde om zijn. »

Ik legde mij de handen voor de oogen, om haar niet te zien heengaan.

Zoolang bleef ik in die houding staan, totdat mijne moeder mij hevig begon te berispen over mijne stoute onbeleefdheid, en mij dreigde, mijn zinneloos gedrag aan mijnen vader bekend te maken.

INHOUD

	Bladz.
VOORREDE	1
Het Wonderjaar (1837)	7
De Leeuw van Vlaanderen (1838)	13
Hoe men schilder wordt (1843)	47
Wat eene Moeder lijden kan (1843)	56
Siska van Roosemaal (1844)	64
Geschiedenis van graaf Hugo (1844)	73
Geschiedenis van België (1845)	75
Avondstonden (1846)	81
Eenige bladzijden uit het Boek der Natuur (1846)	91
Lambrecht Hensmans (1847)	96
Jacob Van Artevelde (1849)	100
De Loteling (1850)	107
Baas Gansendonck (1850)	114
Houten Clara (1850)	121
Blinde Rosa (1850)	132
Rikke-tikke-tak (1851)	142
De arme Edelman (1851)	150
De Gierigaard (1853)	159
De Grootmoeder (1853)	168
De Boerenkrijg (1853)	175
Hlodwig en Clothildis (1854)	187
De Plaag der Dorpen (1855)	196
Het Geluk van rijk te zijn (1855)	204
Moeder Job (1856)	213
De Geldduivel (1856)	230
Batavia (1858)	239
Redevoeringen (1858)	252
Mengelingen (1858)	257
De Omwenteling van 1830 (1858)	263
Simon Turchi (1859)	271
De Kwaal des tijds (1859)	286
De jonge Dokter (1860)	297
Het ijzeren Graf (1860)	314